

Průvodce

po kr. horním městě

HOŘE KUTNÉ

a nejbližším okolí.

Příruční kniha pro každého, kdo jak historicky památné budovy, tak i jiné památnosti města toho seznati chce.

Sepsal a vydal

Petr Miloslav Veselský.

Kuttna Kutná Hora 1999

Autor: Petr Miroslav Veselský
Název: Sláva i zánik kutnohorského dolování
Vydal: Vydavatelství a nakladatelství Martin Bartoš - Kuttna
17. listopadu 97, 284 01 Kutná Hora, tel. 037/761090
Vydání: 2. (poprvé vyšlo r. 1887)
Kutná Hora 1999

OBSAH

Předmluva.....	3
Poloha a zřízení města.....	3
Dobročinné ústavy	8
I. Městský špitál.....	8
II. Ústav pro chudé.....	10
III. Opatrovna.....	11
IV. Městská nemocnice.....	11
V. Dobročinný spolek paní.....	13
VI. Jiná dobročinná nadání.....	13
Památné budovy	14
I. Chrám sv. Barbory.....	14
II. Arciděkanský chrám sv. Jakuba.....	19
III. Chrám Matky Boží na Náměti.....	27
IV. Chrám Všech Svatých.....	36
V. Chrám Nejsvětější Trojice.....	37
VI. Chrám sv. Jana Nepomuckého.....	41
Někdejší nyní již zrušené chrámy.....	48
Jiné památné budovy v městě	51
I. Vlašský dvůr.....	51
II. Hrádek.....	63
III. Kamenný dům.....	67
IV. Kamenná kašna a vodovod městský.....	74
V. Mariánská socha na zelním trhu.....	76
VI. Někdejší jezuitská kolej.....	79
VII. Sochy na mostě před kolejí jezuitskou.....	89
VIII. Klášter Voršulinský.....	92
Arciděkanské stavení.....	96
Minstrberský neb knížecí dům.....	97
Budova realné školy.....	98
Městská střelnice a tvrz Lorec.....	99
Sedlce	101
Chrám Nanebevzetí Panny Marie.....	105
Chrám Všech Svatých s památnou kostnicí.....	113
Kaňkovský kopec.....	115
Rejstřík.....	117

Předmluva

Mezi městy království českého zaujímá Hora Kutná¹ zajisté až po dnes jak pro svou starobylost tak i někdejší slovůtnost místa čestného a znamenitého, a byť nebyla na sněmích více nazývána první po Praze, tedy přece v ohledu jak dějepisném tak i kulturo-historickém místa toho posud nezadala; neboť třeba i doby jejího někdejšího horního bohatství zanikly, tedy přece jak svou starobylostí, svými stavitelskými pomníky svými památkami, jakož i svými dějepisnými upomínkami pozornost jak domácích tak i cizinců na se obrací. A za tou příčinou bývá každoročně dosti značným počtem cizinců navštěvována, kteří jak s městem samým tak i s památkami jejími seznámiti se chtějí. K tomu cíli jedním a druhým dílem, bych i domácích na šetření, opravování, uchování a zachránění těchto řídkých a hodných památek upozornil, jest účelem spisku tohoto.

Skrovničká práce tato nebudíž však souzena měřítkem příliš kritickým; jest to pouhé kratičké sestavení hlavnějších povšimnutí hodných věcí se stručným udáním jich původu a dějů co příspěvek k místopisům měst království českého a nikoli úplný dějepis, ježto pro nepřekonatelné pro spisovatele překážky po vyjití prvního dílu v rozměru vytknutém vydati možno nebylo.

Postačí-li spisek tento k vyplnění mezery, jakou vyjitím svým nahraditi má, pak jsem za svou mnoholetou práci z dostatek odměněn. Že však budoucím dějepiscům staroslavné Hory Kutné mnoho přispěje a usnadní, o tom mám jisté a pevné přesvědčení.

Královské, svobodné, stříbrohorní a mincovní město Hora Kutná rozprostírá se na úpatí návrší, které od západu k východu mezi městy Čáslavou a Kolínem pod tak zvanou horou „Vysoká“ při potoku Vrchlici (zde vůbec „kutnohorský Pách“ neb „malešovský potok“ zvaný) poznenáhla se kloní, a k východní straně sedlecké v rovinu se rozprostírá, obklíčena jsouc na straně severní trojím pvrším: Kuklík, Sukov a Kaňkovský vrch zvanými. Taktéž i ku straně jižní postupuje návrší od Hory Kutné až ku Zbraslavicům se táhnoucí.

Dle polohy zeměpisné leží Hora Kutná ve 22° 57' východní délky s 49° 57' severní šířky. Velmi malebný obraz poskytuje město to nechť se k němu již se strany východní, jižní neb severní přibližujeme; toliko se strany západní nespátří se takřka dříve, než-li až se k samému městu přijde. Kdo však po silnici od Čáslavi ku Kolínu cestuje, toho zajisté velmi imponantní pohled na Horu Kutnou, která i se Sedlcí spojena býti se zdá, takřka okouzlí. Překrásný obraz poskytuje město, pak-li že s návrší tak zvaných „Rovin“ naň hledíme; kdo by ale jej v tak zvané ptačí perspektivě náležitě přehlednouti chtěl, ten nechť nelituje k hlásnému na věž chrámu sv. Jakuba vystoupiti, což se mu zajisté krásnou vyhlídkou odmění.

Ponebí zdejší náleží mezi mírné, a daří se v okolí nejen obilí všeho druhu, nýbrž i výborné zeleniny rozmanitých odrud, z kteréž chřest kutnohorský přední místo zaujímá, a z okolí kutnohorského jest pověst „zeří hlízovského“ daleko široko rozšířena, a „křen malínský“ požívá takřka pověsti světové; taktéž daří se zde každý druh ovoce, tak že i útlé druhy jako: meruňky, broskve a hrozny zde dosti časně a úplně dozrávají a výborné chuti docházejí. Také velké množství vlašských ořechů se zde pěstuje, ač ne již v tom množství, jak dříve bývalo, jelikož starých sporážených stromů ořechových nyní hospodáři neradi novými nahrazují. Celé okolí kutnohorské jest stromořadím ovocných stromů posázeno.

Těž i vzduch ponebí zdejšího zdraví lidskému dobře prospívá, a stáří lidské 80-90 roků není žádnou vzácností, ano i přes 100 roků starých osob se tu nalezne.

¹ Hora Kutná lépe řečeno než-li Kutná Hora (něm. Kutenberg, lat. Mons-cutnis); zcela nepravdělná jest však libůstka některých, kteří piší: „Na Horách Kutných“. – Psávaloť se hlavně v XVI. století od některých: „Na Horách Kutných“ byť to však též takový logický nesmysl, jako tento novější.

Poloha města jest, jak to u horního města jinak býti nemůže, velmi nepravidelná a ne-souměrná, nebyvši založena dle nějakého vytknutého plánu, jelikož domy z prvopočátku jen tu a tam povstávaly, jak jich někdejší kovkopové dle své potřeby a pohodlí si zakládali. Tím se také stalo, že vzdor tomu, že město přes 2015 metrů délky a co do šířky 800 metrů a v objemu přes 3384 metrů obnáší, přece v něm žádné dlouhé rovné ulice ani žádného souměrného většího náměstí nestává; neboť i nyní v nepravidelný trojhran vybíhající hlavní tak zvané „panské náměstí“ teprve po roce 1770 povstalo, když na náměstí tom bývalá nádherná, v patnáctém století v gotickém slohu vyvedená, však, bohužel, z hlavní části dřevěná radnice shořela, a místnost budovy té, velmi prostranná, k rozšíření nyníjšího náměstí toho použita byla.

Město, které nyní i s předměstími 793 domů čítá, dělí se v hořejší a dolejší město. Tyto dělí se opět na hořejším městě na čtvrtě a sice: „tarmarečnickou“, „bartolomějskou“ a „vojnovou“; dolejší město tvoří čtvrt „Náměšťskou“. Město má podle posledního, r. 1869 předsévzatého sčítání 16.084 příslušících obyvatelů a sice: a) přítomných 13.015; b) od domova na čas vzdálených 3069, což činí 16.084. Z toho jest: a) domácích 9659, b) cizích osob 6425 – vyjmouc posádku vojenskou. Z těch jest: a) mužských 7716, b) ženských 8368. Dle náboženství pak: a) křesťanů 15.962, b) israelitů 122. Vystěhovalých z Hory Kutné do Ameriky počítá se přes 900 osob.

Do města vedlo dříve šestero bran, které k uzavírání vraty opatřeny ano i vězmi zdobeny bývaly, v nichžto i obydlí pro branné se nacházela; nyní ještě toliko brána kolínská, ač již bez věže, svůj starobylý ráz podržela, a brána klášterní, ač r. 1670 přestavěna; ostatní brány jsou však již úplně zrušeny a místnost ta pro pohodlnější příjezd do města rozšířena. Byly to brány: časlavská, Žižkova, kouřimská, kolínská, klášterní² a poslední teprve když se silnice od Malína přes Horu Kutnou k Táboru a Černému Kostelci stavěti počala a za tou příčinou pro rozšíření silnice v městě část hřbitova při chrámu „Matky Boží“ se odejmula, byla tak zvaná „nová brána“ zřícena. Město bylo již v XV. věku valy a místami též zděmi ohrazeno, čehož se nyní již toliko nepatrné zbytky spatřují.

Kromě bran mělo město ještě několik průchodů neb fortén, které též uzavírány bývaly, a v noci toliko kovkopům do práce jdoucím, neb úředníkům horním k dílu hornímu dohlížejícím aneb městskému rychtáři s bičicí otvírány býti směly. Byly to fortény: hloušecká, klášterní a čechovská; branka neb fortna katova bývala pouze jen katovi vyhrazena, jelikož týž jinou branou, za svým povoláním předvolán, do města jíti nesměl.

Mimo hlavního „panského náměstí“ má město ještě vícero menších neb větších prostranství, z kterých „svato-václavské náměstí“ neb hrnčířský, zelní, rybní, tarmarský a svatojanský trh trochu větší jsou; ostatní tvoří pouze nepravidelná prostranství, nimiž ulice probíhají. Větších ulic počítá se as dvacet, více jest jich však ještě menších.

Kolem města rozkládá se čtvero dosti rozsáhlých předměstí a sice: Čech (čítá 92 čísel), Pách (44 čísel), Hlouška (63 čísel) a Kolmark (33 čísel).

Obyvatelstvo jest vůbec národnosti české a přiznává se z většího dílu k náboženství římsko-katolickému; vyznání protestantského jest velmi nepatrná část. Židé, kteří dle starobylého přísného zákona do Hory Kutné bez povolení ani přijíti nesměli a nikdy jim tu přes noc se zdržeti dovoleno nebyvalo, nabyli teprve po roce 1848 té výhody, že jim tu přebývání na domovní list připuštěno jest, a tvoří tu již dosti četnou israelitskou obec, která si již také svoji modlitebniční zřídila.

Hlavní obživa obyvatelstva zdejšího záleží nejvíce v provozování řemesel občanských, pak v obchodu ve smíšeném, kolonialním a střížném zboží.

² Název ten neobdržela od nyníjšího kláštera u brány té jsoucího, nýbrž od toho, že v dřívější době tudy k klášteru sedleckému jediné cesta vedla.

Co větší průmyslové závody jsou v městě: továrna na katunové zboží synů Ant. Breuera, která v rodině té již od r. 1774 stává a původně v roce tom kutnohorským kupcem Křištofem Janem Breuerem založena byla; pak továrna na cukr M. B. Tellera, při nížto též lihovar zřízen jest. – Bylyť zde ještě před dvěma roky „společná rolnická továrna na cukr“ a továrna na lisování a čištění řepkového oleje, při nížto též továrna na pálení kosti (spodium) se nalezala, které však obě po krátkém čase trvání zanikly.

Někdy zde velevýnosná a proslulá řemesla punčochářů, soukeníků a jirchářů zanikly, též koželužství již jen jediným vyrábětelem se provozuje.

Pověstný někdy kutnohorský klíž nevyrábí se více, a proslulé někdy škrobařství se dosti skrovně udržuje.

Z uměleckého řemeslnictví jest zde zastoupeno četně hodinářství, pozlacovačství a zlatnictví. Co do umění jest zde velmi dovedný varhanář, hotovitel mosazných hudebních nástrojů a houslí, řezbář a několik malířů obrazů a podobizen, pak knihtiskárna.

Zvláště četně zastoupeno jest v okolí Hory Kutné mlynářství, které již ovšem z dávných dob pochází, k jichžto zřízení v době té, kdy potok Vrchlický jak četnými malešovskými tak i výše ležícími rybníky pro potřebu tavení zřízenými stále dostatečnou vodou udržován býti musil, pohodlné položení pádu potoka toho v údolí od Hory Kutné až pod Malešov vedoucím nejpříhodnější příležitost byla. Nacházejí se na potoce tom od Malešova počínaje tyto mlýny: Karlov, Lhota, Rabšteinka, Slaměnc, Řešato, Šimákov, Spálený, Denemark, Vrbův, Hutní, Obecní, od kterého dlouhá mlýnská struha až do města na tak zvané „Nové mlýny“, které tu již počátkem XV. století bývaly, vodu vede; na postraním před Horou Kutnou do Vrchlice ústícím bilanským potůčkem, který takřka u sousední vesnice Bilan z pramenů počátek svůj bere, jsou mlýny: Feldekův, Markovičky, Červený, Čtverák, Králíkův, Práchovna a Herinkův.

Poslední a takřka nejstarší mlýn v Hoře Kutné, který již vodu z obou jmenovaných potoků užíval tak zvaný „Hotmil“ (Hopfenmühle), byl od posledního držitele r. 1866 továrníkovi Tellerovi prodán, který však v několika dnech po prodeji shořel a více zřízen nebyl.

Mlýny: „Nové mlýny“, pak Obecní, Hutní a Vrbův jsou též na parní sílu upraveny, když v případě nedostatku vodní silou hnány býti nemohou, a mají mlecí stroje tak zvané umělé neb americké.

Zahradnictví a zelinářství vůbec nalezá zde hojných pěstovatelů a to nejen v zahradách, nýbrž u větší ještě míře na úrodných rolích kolem Sedlce a Malína, a zelenina zdejší proslulá jest po vlasti. Zvláště veliké množství zelí, okurek, cibule, česneku, petržele a mrkve se odtud daleko vyváží. Též i množství křenu, zejména pověstného křenu malínského, se obyvateli zdejšími nejen do celých Čech nýbrž i do Moravy, Rakous ano i do Uher a cizozemská zasílá.

Polní hospodářství, které pilně a obezřetně se vede, zastoupeno jest zde nemnoha majiteli polností, a pozorovati se musí, jak každé místočko v ornou půdu se obrací. Patvišťata a pustá lada zacházejí, též i zvětalé a staletím vzdorující haldy horní ztrácejí se pod příčinlivou rukou polních hospodářů a proměňují se v úrodná pole, ano i rozsáhlá ložiska hutních šlaků (škvárů), kterými se za pozehané doby horní na sta mír neúrodnější půdy orné z výše 1 sáhu navezlo a pokrylo, ustoupiti musí nyní se světla denního, a půda ta, kterou kryty po staletí, vydobývá se neunavnou příčinlivostí na den, a škváry uvrhují a zahrabují se zase do hloubí země, odkud před sta lety namáhavě dobývány byly. – Nebude to zajisté příliš dlouhá léta trvati, kdy potomci naši budou si ukazovati místo, kde se říkávalo „ve škvárách“, což by předkové naši za nemožnost byli považovali, že by na půdě té opět někdy obilí dařiti se mohlo.

K odbytu jak výrobků řemeslnických tak též i hospodářských a zahradničných napomáhají týdenní a výroční trhy. Týdenní trhy odbývají se tři a sice vždy ve středu, v pátek a

v sobotu, na které se všeliké životní potřeby jako: obilí a vařivo všelikého druhu, dříví stavební a k palivu, drůbež, máslo, sýr, vejce, tvaroh a p., jakož i vepřový dobytek dodává, a trvá vždy téhož dne od rozednění do poledne. – Výročních trhů jest šest a sice: 1. v první pondělí postní; 2. v pondělí po neděli „Cantate“; 3. v pátek po „Božím Těle“; 4. v pondělí po sv. Ignáci; 5. v pondělí po sv. Matouši; 6. v pondělí po sv. Martině. Pro oboje tyto trhy jest v městě zvláštní tržní řád zaveden. – Hora Kutná požívá též již z doby Václava II. zvláštní výsadu průjezdného cla, které se až po dnešní den co dlažební clo vybírá.

Hornictví, které vlastně původcem vzniku a rozšíření města bylo a jindy hlavně k bohatství a blahobytu obecnímu přispívalo, počátkem tohoto století úplně zaniklo dílem velmi nepříznivými okolnostmi, které jak báňské stroje tak i všeliké horní úpravy zničily, o nichž později v dějích města pověděno bude, dílem též zaviněním úředníků horních samých, tak že hrabě Kašpar ze Sternbergů ve svém díle: „Geschichte der böhmischen Bergwerke“ zřejmě praví: „Nedbalost, neznalost a trestuhodná nepoctivost horních úředníků jsou jedině úpadku hornictví kutnohorského vinni.“ Proto stát, v jehož správě hornictví od počátku minulého století úplně bylo, na hory zdejší více nakládati nechtěl, jelikož v době té hory příbramské hojně vydávaly výtěžku, a těm veškerá pozornost a všeliký náklad věnovány byly. – Aby však pavování zde úplně nezaniklo, sestoupilo se hnedle r. 1774 horní těžířstvo pod jménem: „Těžířstvo sv. Čtrnácti pomocníků“, které dílem v opuštěných starých dolech, dílem v nově zaražených coukách pavovalo; a ačkoli v pracích svých i na dobrou rudu narazilo, nedostávalo se těžířstvu tomu přece dostatečných prostředků, aby pro zdělání rudy potřebných puchýren a tavíren zříditi mohlo, jelikož veškeré tyto pro zdělání rudy tak důležité věci od někdejšího horního úřadu soukromníkům prodány, od těchto pak dle jich náhledu a potřeby přeměněny a z větší části v mlýny upraveny byly. Nicméně těžířstvo s chvály a uznání hodnou obětavou vytrvalostí v pracích svých pokračovalo, a byl to hlavně v poslední době přednosta těžířstva pan František Hauf, který, když již velmi mnozí ze spolku těžířstva vystupovati počali, přimlouváním-se jich k vytrvalosti povzbuzoval. Snahou Mdra. pana Fr. Stáně, co člena těžířstva toho, stalo se mezi vys. vládou a těžířstvem vyjednávání o postoupení veškerých svých práv na obdržené a v držení mající propůjčky horní v okolí kutnohorském, jelikož se vládou zamýšlelo, dolování zde opět převzítí. Úmluva ta byla pod příznivými pro stávající těžířstvo výminkami r. 1873 uzavřena, a vláda opětně dne 1. června 1874 v okolí kutnohorském a sice u „Skalky“ pavovati počala. Jelikož práce horní započata byla právě v těch místech, kde již počátkem předešlého století velmi vydatné rudy se nalezaly, není nižádné pochybnosti, anto již na dobré a bohaté rudy se hnedle z počátku přišlo, že hornictví kutnohorské opětně k někdejší své slavnosti dospěje.

Hora Kutná prořiznuta jest jedině jednou, takřka postranní erární silnicí, která s císařské silnice od Malína městem vedena jest, a za kouřimskou branou se na silnici tábořskou a černokosteckou rozvětňuje. Pro její hornatou polohu nebyl ani při zřizování železnic na město to zasloužený a potřebný zřetel brán, ač se toho při stavbě severozápadní železné dráhy všemožně domáhalo a město k velikým obětím ochotno bylo, a tak i tu zřízeno bylo jen jaksi z milosti kutnohorské nádraží, přes půl hodiny od města vzdálené, ač mnozí znalci pozemního měřičství vedení dráhy té od Čáslavi ke Kolínu pro Horu Kutnou příznivějším směrem vedenu býti uznali, tak že by nádraží blíže města bylo bývalo. K nádraží a z nádraží do města dojíždí pohodlně zřízené dostavníky, které zase cestujících na všechny strany dopravují, tak že se títo z města v každou stranu pohodlně dostati mohou.

Pro pohodlí cestujících stává v Hoře Kutné několik dobře zřízených hostinců, z nichž hostinec „na poště“, u „černého koně“, u „modrého kříže“ a hostinec Josefi-ův zvláště uvesti lze.

Správa záležitostí obecních řídí se nyní výborem obecním, majíc v čele tímto zvoleného

purkmistra³, a tento dělí se opět v radu městskou, do které členové zastupitelstva, jichž jest šest a třicet, ze svého středu šest členů za rady volí. Tito zastávají úřady své bezplatně, toliko pro purkmistra jest roční plat vyměřen. Městská rada schází se k vyřizování obecních záležitostí jednou týdně, při čemž každý z radů o záležitosti přiděleného jemu oboru zprávu podává a o tom se usnáší a rozhoduje. Celé obecní zastupitelstvo schází se nejméně jednou v měsíci, když pak toho potřeba káže, i vícekrát k usnášení-se a konečnému vyřízení věcí v obor jeho dle obecního zákona příslušících. – Pro kancelářské obecní práce zřízena zvláštní obecní kancelář, již pod dohledkou purkmistrovou řídí obecní tajemník, jemuž i jiné kancelářské síly (protokolista a výpravčí) přiděleny jsou.

Pro policejní záležitosti zřízen zvláštní policejní komisař, jemuž přiděleni jsou dva tržní revisoři a potřebný počet strážníků.

Veškeré obecní peněžní záležitosti, k čemuž i vybírání c. k. daní přísluší, spravuje městský důchodenský úřad, jež řídí ustanovený pokladník, majíc k výpomoci kontrolora, officiala a kancelistu. Úřad ten spravuje též peněžní záležitosti zdejších chrámů, městského špitálu jakož i všelikých místních dobročinných nadací.

Duchovní správu vede místní arciděkan se dvěma kaplany. Ke kolatuře kutnohorské náleží mimo města a předměstí ještě vesnice Přítoka a Bilany, pak šestnáct na potocích Vrchlice a Bilance roztroušených mlýnů. – Pro chrám sv. Barbory mají býti dva zvláštní duchovní z nadace téhož chrámu vydržováni. Jelikož však zemský studijní fond, do jehož správy po vyzdvižení řádu jezuitského chrám ten byl přešel, pro slušnou výživu při chrámě tom patřících duchovních postačující subvenci nedává, byla tato místa nedělního a svátečního kazatele, jichž povinností též jest, každodenně v chrámě tom mše sv. sloužiti, po více jak padesáte roků říditelem a katechetou bývalé c. k. hlavní školy zastávány, pokud místo ředitele duchovním obsazováno bylo; později, když se v říditelství změna stala, byl sice jeden duchovní co nedělní kazatel sem dosazen, a katecheta téže školy zastupoval místo svátečního kazatele. Však i tu opětně, jak pověděno bude, se školou tou změna se stala, tak že katecheta, jsa povinnostmi školními přetížen, místa kazatelského se vzdal, a toliko pro mládež školní v neděli o 9. hodině mši sv. slouží. Též kazatel nedělní, nemoha dosáhnouti zlepšení postavení svého, povinnosti té se vzdal, tak že nyní břemeno nedělního a svátečního kazatele katecheta dívčí voršulinské školy na se vzal a spolu každodenně o 6. hod. ranní mši sv. slouží. – Konvent voršulinského kláštera má též svého zvláštního duchovního co spirituala a zповědníka svého.

Z vyučovacích ústavů jsou v Hoře Kutné:

1. C. k. vyšší reální škola o sedmi ročnících, zřízená dříve nákladem obce co komunální reální škola r. 1858, která r. 1874 jak s novým nákladným stavením, veškerými školními sbírkami a pomůckami jakož i celým školním fondem do vlastnictví vlády odevzdána byla.

2. C. k. učitelský vzdělávací ústav, spojený s cvičební školou o čtyřech třídách; zřízen byl r. 1873 z bývalé hlavní školy.

3. Národní chlapecká škola o pěti třídách.

4. Veřejná dívčí škola při konventu velebných pannen Voršulinek o pěti třídách, při nížto se též vyšší dívčí škola trojtřídní nachází. Mimo toho jest při konventu tom zvláštní vychovatelský ústav pro šlechtické i městské dcery zřízen. (Viz klášter voršulinský.)

5. Dívčí národní škola o čtyřech třídách.

V poslednějším čase uchází se město o zřízení zvláštního gymnasia, které zde v době té, kdy jezuité v Hoře Kutné bývali, již bývalo, aneb přeměnění reálné školy v reálné gymnasium, a lze bezpečně očekávati, že náležitě odůvodněná žádost též vyslyšána bude, jelikož toho

³ Až do změn r. 1850 nazýval se první obecní představený dle prastarého hornického obyčeje „šepmistrem“.

potřeba a prospěch celého dalekého okolí vyžaduje.

Co se dobročinných ústavů týče, tedy jest zajisté málo měst v Čechách, která by se co do počtu a nadání zdejších ústavům rovnati mohla, což nejpatričnějšího svědectví podává, že dobročinnost k chudým krásnou bývala ctností starým slavným předkům zdejším, kteří bohatstvím svým i na budoucí pozdní potomky pamatovali; a že i nástupcové jejich této krásné ctnosti po nich zdědili, dosvědčuje to, že nejen po všechny doby o zachování a rozmnožení dobročinného nadání pečovali, nýbrž sami též v pozdější době o zařízení nových dobročinných ústavů se přičiňovali.

I. První co nejstarší dobročinný ústav v Hoře Kutné jest městský špitál, v němžto schudlí a ku práci neschopní měšťané zaopatření docházejí. Obmezujeme se tuto jen na nejdůležitější doby nadání tohoto, jelikož není tu místa k obšírnému popisování ústavu toho.

Nadání toto pochází již z prvního počátku 14. století, a co zakladatele bohatého nadání toho uvádí kronika zbraslavská (str. 249.) Jana Pirknara z Pirkensteina⁴, který r. 1324 špitál pro chudé před zděmi městskými a sice před branou čáslavskou (na nynějším předměstí „Kolmarku“) založil a vyzdvihl. – Příkladem tohoto štedrého dobrodince následoval r. 1473 Mikuláš Libák z Pojedě, který darovací listinou ve čtvrtek po slavném hodu Matky Boží na nebe vzeti všekeren znamenitý statek svůj špitálu tomu byl doporučil. Dále r. 1481 Jan z Trojanovic a na Pašiněvci, bohatý spuluhorník, odkázal špitálu tomu statek Veletov se vším příslušenstvím, jehožto držení pro špitál král Vladislav majestátem daným v Praze v pátek po Božím Těle r. 1473 potvrdil. Když klášter sedlcký po úpadku ve válkách husitských se opět zvelebovati počal, činil nároky na někdejší držení své Veletova, kterýžto spor teprve r. 1561 ukončen byl, tak že Hora Kutná špitálu náležející polnosti na „Gruntlíku“ klášteru sedlckému postoupila a též od nároků na Veletov upustil, což svolením krále Ferdinanda I. v ten čtvrtek před sv. Vítem v desky zemské zanešeno. – V r. 1511 paní Alžběta z Vlkanova témuž špitálu všekeren svůj znamenitý majetek odkázala. Jiný znamenitý dobrodinec špitálu toho byl r. 1471 Prokop Alder z Lošan, měšťan a spoluradní kutnohorský. Tento jinak velmi bohatý a pozemskými statky obdařený muž přece ve své nadační listině, jež vystavena byla tu středu po novém roce 1471, z opatrnosti pravil: „Toto pozůstavuji sobě, přišel-li bych kdy z dopuštění Božího k takové chudobě, že bych almužny potřeboval, tehdy abych měl místo mezi chudými špitálu zdejšího.“ – V témž roce též zámožný měšťan Václav Svatba z Tuchotic v posledním svém pořízení odkázal špitálu městskému 10 kop grošů platu ročního, a za ten plat aby kupována byla sukna a rozdávána netolika pro chudé do špitálu ale i do města, kdež by chudý lid, bojící se Boha, viděli; jakož i nájemn z dvou krámů obráceno o sv. Jiří na plátno a o sv. Havle na sukno pro chudé do špitálu, dokud krámy ty budou trvati.

Též manželka pozůstala po Prokopu Alderovi z Lošan, Kateřina, majíc náklonnost k chudině špitální a znamenajíc, že správcové špitálu statek Lipolice (zboží lipoltické) z odkazu Mikuláše Libáka pro špitál koupený úplně doplatiti nemohou, darovala špitálu tomu 216 kop gr., aby předně statek lipoltický úplně zaplacen býti mohl, a spolu by z nadání toho lampa věčná a nezhasitelná před „Tělem Božím“ ve špitále hořela.

V r. 1515 král Vladislav majestátem daným v Budíně povolil, aby kutnohorští ke špitálu sv. Kříže a sv. Lazara za 3000 kop gr. stále zboží zemské koupiti směli.

Roku 1525 odkázal měšťan čáslavský Jan Křeštan špitálu kutnohorskému 600 kop gr. č.

⁴ Táž kronika zbraslavská vypravuje k r. 1324, že též Jan Pirknar, jsa bohatým nákladníkem kutnohorským, vystavěl mezi Horou Kutnou a klášterem sedlckým v jižním údolí tvrz „Pirkenstein“, v níž ne tak z potřeby jako pro neobyčejnost věci častěji bydlíval. Že pak též Pirknar stranil Bedřichovi Rakouškému, dobyli ji Korutané a odtud škodili též klášteru sedlckému. Co z tvrže té zbylo, najdeš po dnes v zahradě vesnice Perštýnice u statků č. 10 a 11. A jelikož polnosti až po nynější dobu ku špitálu kutnohorskému náležející s vesnicí tou hraničí, lze tomu tím více za pravdu dáti.

Správa špitálu spočívala vždy v rukou nejpřednějších osob obecní rady, které všeobecně důvěry požívaly, a celé radě každoročně účty skládati musily: proto také tyto vždy o rozmnožení ústavu toho pečovaly, a jmění jeho všemožně šířiti se snažily, jakož i na dobrý řád v domě dbaly; toho zajisté nachází se důkaz při roce 1572, když špitálmistři stížně před pány žalovali, že veliká nedbalost, zejména co se pobožnosti tkne, při lidech ve špitále jsoucích panuje: za tou příčinou ustanoven byl zvláštní domácí řád a dosazen tam byl kněz, aby je k tomu měl, by se modlivali a pobožně písně s nimi zpíval.

Roku 1583 odkázal Kašpar Fifek, soused a horník, z lásky křesťanské na skutky milosrdné chudým lidem svobodný svůj dvůr za čáslavskou branou na „kolmarku“ ležící se všim obilím a osením i s rolemi 10 kop 53¹/₂ záhonu, na kterémžto dvoru dědičném dědicům a budoucím svým žádného práva a spravedlnosti nepozůstavil a to na tento způsob: Zřídil ihned kšaftem svým dva poručníky nad tím statkem, kteří i budoucí jich nemají práva ani moci k zadlužení neb prodání těch gruntů. Ti poručníci (jeden neb oba) mají pole ty na poloviční obilí zdělati aneb jinému pronajmouti, a cožkoli Bůh úrody naděliti ráčí, tu polovici prodají, a co by peněz mimo správci dvora zbylo, takové chudým lidem a spracovaným, potřebným aneb nemocným i také chudým řemeslníkům se rozdají. Sláma z té polovice od mlácení poručníkům zůstává. Tito poručníci jeden druhého, člověka městského, s městem trpícího zříditi moc a právo mají. Kdyby pak jeden smrtí zachvácen byl, tedy druhý pozůstalý poručník jiného sobě obrati a voliti má bez překážky kohokoli. Za takovou jich práci a vedení register a účtů každému po 1¹/₂ kopě gr. č. se vyměřuje.⁵

Že hospodářství jmění špitálního musilo dbalé býti, svědčí ta okolnost, že špitálmistři mohli r. 1589 statek odúmrtím Lidmily, sirotka a dcery po Magdaleně Judexové, na krále Rudolfa připadlý, při potoku Páchu proti klášteru Matky Boží v Sedlci se nacházející, totiž lán dědiny orné s lukami a třemi rybníčky, příkopy, břehy, vrbinami, porostlinami, což všechno od starodávna k tomu náleželo, koupiti, což s přivolením krále před sv. Bartolomějem r. 1589 do desk zemských zanešeno bylo.

Roku 1657 kutnohorský měšťan Josef Hommer odkázal v poslední své vůli dne 30. října učiněné sedm kop záhonů rolí orných ku špitálu městskému. Týž Jos. Hommer měl za manželku Sibilu, rozenou Nejepínskou z Nejepína, ona však dříve zemřela. Proti odkazu tomu přátelé s její strany, zejména Jan Burian Slavíkovice ze Slavíkova na Voděradech a Pašiněvsi, nárok činili, ale nejvyšší zemský soud výrokem ze dne 26. srpna 1659 poslední vůli tu ve všech odstavcích ve prospěch špitálu potvrdil. Tito uvedení byli nejhlavnějšími zakladateli a dobrodinci nadání toho, menších odkazů neuváděje, ač i těch mnoho by jmenováno býti mohlo. – Bylo by i též o všelikých svícelech nadání toho co pověditi, kdyby místo v tomto stručném spisku k tomu stačilo, nicméně však jen o nejhlavnějších zmíněno budí. Tak když jezuité statky kutnohorským konfiskované (Křesetice atd.) obdrželi, vzpouzeli se od r. 1624 ku špitálu připadající poplatky z vesnice Neškaredic vypláceti, o což dlouholetý spor veden byl, aniž by byli správcové špitálního důchodu čeho pořídili. Druhá nejukrutnější rána byla by špitál ten r. 1761 potkala, když nařezeno bylo, špitálu náležející pole prodati, a krajskému úřadu prodej ten k provedení nařizen byl. Byl by se zajisté prodej ten provedl, jemuž se tehdejší hospodářský správce špitálu Lošanovský jménem špitálního nadání co nejvíce protivoval, a nedotknutelnost vlastnictví špitálního proti krajskému úřadu tak pádnými důvody dokazoval, že jej úřad krajský až uvězniti dal; byl by ještě vším tím ničeho nesvedl, kdyby nebyly polnosti v šestiletém nájmu bývaly, kteráž okolnost jediné před hrozným úpadkem nadání toto uchránila tak, že veškeré pozemky špitální až na naše doby zachovány jsou, vyjma jediné louku, která r. 1800, a kus špitálního pole, které r. 1810 továrníkovi Janu Chris-

⁵ Týž Kašpar Fifek byl kožešník; k pěti vdovám se přiznil, od pavování hor zbohatnul. Zeti svému Benjaminu Kohoutovi z Prahy odporučil 60 tisíc říšských tolarů.

tofovi Breuerovi emphiteuticky prodány byly.

Roku 1833 bylo staré špitální stavení při potoce Páchu (Vrchlice) ležící i se starobylým v bizantickém slohu stavěným chrámem sv. Kříže (na místě budov těch nyní cukrovar M. B. Tellera zbudován jest) odprodáno, jelikož tehdejší špitální lékař Mdr. Dörell stavení to pro obývání špitálníků za nezdravé prohlásil, a pro obydlí jich bylo nynější stavení při bývalém chrámu sv. Bartoloměje vystavěno.

Do obročí špitálního může toliko býti skutečný měšťan kutnohorský aneb vdova po takovém přijata býti, když nijakého jmění nemají.

Nadanci špitální jsou povinni každodenně mši sv. přítomni býti a mimo toho dvakrát denně a sice v letě ve špitální kapli a v zimě v refektáři společně za dobrodince nadání toho předepsané modlitby vykonávat.

Až do roku 1848, kdy správa nadání toho v rukou bývalého magistrátu byla, bylo ve špitále tom toliko 24 obročníků vydržováno. Když však správa špitálu toho v samostatnou správu obce přešla, rozmnožován byl počet špitálníků každoročně, tak že nyní 140 obročníků se z nadání toho vydrží, z nichžto 38 v hlavním domě špitálním bydlí, kteří jak denním platem po 25 kr., pak potřebným oděvem vydržování jsou; druhá část, čítající 20 obročníků, bydlí v menším domě špitálním a obdržuje toliko denní plat a svobodný byt s topivem; třetí část bydlí soukromě a obdržuje stejnou denní podporu. Lékařskou pomoc a léky obdržují však všichni zdarma.

Jmění špitálu toho obnáší: 1. Statek Veletov na pravém a levém břehu Labe s právem na rybářství v Labi a převoz; má pozemků 180 jiter 904 °, k tomu louka zvaná „hornická“ 16 jiter 129 °; v tom zahrnuto je 35 jiter 862 ° lesů. 2. V Hoře Kutné 2 domy č. 203 a 206 se zahradou 1¹/₂ korce, pak rolí u města 900 měr. 3. Státních úpisů za 52.300 zl., českých vyvazovacích 6310 zl. 4. Jistin hypotékárních za 94.950 zl. 5. V kutnohorské spořitelně 20.000 zl.; tedy veškeré jmění nadání toho vyměřeno jest: 1. u Hory Kutné na 226.100 zl., 2. u Veletova na 22.400 zl., 3. právo lovení ryb na 360 zl. Úhrn činí 248.880 zl., z čehož vyplývá průměrný roční příjem 25.000 zl. – Roční výdaje však na vydržování špitálních obročníků, šatstvo, topivo, čistění prádla, odměny lékařům a za léky, vydržování zvláštního duchovního 23.000 zl. – Volbu osob do špitálu na uprázdněná místa přijímaných vykonává k návrhu referenta špitálních záležitostí celé obecní zastupitelstvo, jemuž veškerí žadatelé oznámení býti musí, z nichž nejpotřebnější voleni bývají.

II. Co druhý dobročinný ústav místní uvéstí třeba ústav chudých. Ústav ten třeba stavěti již do nejstarší doby kutnohorské, kde se domnívati může, že chudí Kutnohorští od obce podpory požívali, nebo že schudlí živnostníci od svých řemeslnických pořádků podpory nabývali, čemuž nasvědčuje ta okolnost, že, když r. 1466 havíři kutnohorští, nemajíce ještě svého vlastního pořádku, o potvrzení téhož pro sebe žádali, v důvodech o dosažení téhož prosíce, uvedli mezi jinými i důvod ten, „by, když se některý z nich roznemůže, jsa chudý, aby na něho u kostela prošeno býti nemusilo“, a aby svých zemřelých chudých slušně pohřbívati mohli. Ukazuje nám tento uvedený důvod také zřejmě, k jakému účeli původně živnostenské spolky zakládány bývaly, z čehož patrné, že tyto hlavně svých chudých a nemocných společenů podporovaly, a tudíž může vším právem co počátek ústavů pro chudé v městech považován býti. Pokrokem času musívala ovšem též obec schudlých občanů svých, jak toho v starých listinách přehojných důkazů se nalezá, podporovati.

Když po bitvách rakousko-francouzských, v prvním desetiletí našeho věku vedených, obcím mnoho raněných a zmrzačených vojinů neb po padlých vojinech pozůstalých vdov a sirotků k zaopatřování zasláno bývalo s nařízením, by o zaopatření jich pečovaly, musilo se již ve větších místech nejen na prostředky pomysleti, odkud a jakým způsobem by se bez ublížení obci a občanstvu k potřebné podpoře dostatečných prostředků dostalo, jakož i aby

při tom jakýs řád ustanoven byl. Za tou příčinou povstal již r. 1815 v městě zdejším nově zřízený ústav pro chudé, který opětně r. 1822 obnoven a upraven byl na ten způsob, jak až po dnešní den se udržuje.

Za základní jistinu ústavu toho považovány byly jistiny, které na podělování chudých již z předešlých staletí od Kašpara Fifka od roku 1583 a Jana Máslníka již od roku 1537 odkázány byly, z nichž vypadající úroky nyní k nově zřízenému ústavu pro chudé připadaly a po dnes se užívají.

Ústav ten spravuje říditelstvo, které sestává z purkmistra a místního arciděkana co přednostů, z otců chudých, kteří pro každou čtvrt města po dvou usedlých měšťanech a po předměstích po jednom ustanoveni jsou, pak z početvedoucího. – Kdo o podporu z ústavu chudých žádá, zadá o to písemní neb ústní žádost, načež otec chudých musí o žadateli potřebnou zprávu říditelstvu podati, a toto pak rozhodne o přijetí a ustanoví denní podporu, která se chudým každotýdně vyplácí.

Příjmy, z kterých ústav chudých vydržován jest, sestávají: 1. Z povinného příspěvku obce ročně 200 zl., 2. z každoročního příspěvku z důchodů městského špitálu ústavu chudých poskytnutého, 3. z příspěvků nadací Máslníkovské, Fifkovské a Bekovské ústavu tomu přikázaných, 4. z dobrovolných měsíčních příspěvků obyvateli poskytnutých, 5. z poplatků za povolení tanečních zábav a divadelních představení pro ústav ten povinných, 6. z peněžitých pokut trestních po zákonu ústavu tomu příslušících, 7. z jiných dobrovolných darů a odkazů. Když by veškeré tyto podpory nestačily, musí obec dle zákonných předpisů potřebných peněz zaopatřiti. Mimo to musí obec sirotků obci příslušících vlastním nákladem zaopatřovati.

Chudí, do ústavu toho přijatí, rozdělení jsou ve dvě třídy; prvnější obdržují 70 kr., druzí 35 kr. týdně. Mimo to obdrží jak lékařskou pomoc tak i léky zdarma.

Ústav chudých má též vlastní dům, v kterém ti nejnuznější svobodný byt a potřebné topivo obdržují, a do kterého až padesát chudých přijato býti může.

Počet podělovaných není stejný, přesahuje však vždy 200 osob a vyžaduje roční vydání průměrně 6500 zl.

III. Městská opatrovna pro malé dítky. Tento novější dobročinný ústav, v kterém malé, do škol ještě nepříslušící dítky po celý den opatrovány a přiměřeně zaměstnány jsou, založen byl neunavnou snahou někdejšího arciděkana kutnohorského, Josefa Herzana, a dne 19. dubna 1837 v život vstoupil. Potřebné jistiny na zařízení ústavu toho získal tento nezapomenutelný lidumil hlavně výnosem hudebních akademií, kterých k jeho žádosti v letech třicátých našeho věku tehdaž zde posádkou ležící vojenská hudba 4. praporu myslivců řízením výtečného hudebního znalce, setníka M. Machatého, každoročně několikrát provozovala, a které skvělých mívaly výsledků, pak opatření štědrých dobrodinců a přispívatelů, kteří se po jistý čas k ročním příspěvkům zavazovali, jakož i o jiné možné příspěvky a podporu ústavu tomu pečoval, až se k takové jistině dospělo, že ústav ten z vlastních příjmů vydržován býti může.

Máť ústav ten svůj vlastní dům pod číslem 16 v městě a jistiny 10.137 zl. 87 kr., z kterýchž se jak plat pro učitele neb opatrovníka dítek a všechny potřebné výlohy zapravují.

IV. Městská nemocnice jest nejslavnější skutek dobročinnosti doby nynější, jemuž jednou pozdní potomci vděčně budou žehnati tak, jak mu již žehnají i v přítomnosti tak mnozí, jimž se tu jak potřebného ošetření též i žádoucího uzdravení dostalo.

Velkolepá monumentální budova, jakáž snahou a všeobecným přispěním jak obce, též občanstva kutnohorského jakož i přemnoha štědrých dobrodinců pro ústav ten zbudována jest, hlásati bude po všechny doby, že šlechetná dobročinnost a obětavost dosti trudných časů věku našeho pro blaho bližních svých pomníků nehynoucích založiti a postaviti dovedla.

První myšlenka k zařízení této městské nemocnice povstala r. 1842, když snahou Mdra. Josefa Štětky, tehdejšího právního Vojtěcha Svobody a spisovatele tohoto díla co ředitele chrámové hudby na památku proslulého českého malíře Petra Brandla, jenž v Hoře Kutné žil a zemřel, po stém roku jeho úmrtí slavnost s hudební akademií a skvělým plesem spojenou uspořádali, z čehož čistý přebytek 119 zl. 13 kr. konv. m. se získal, ježto podnikatelé tehdejšímu magistrátu co první základ k zařízení městské nemocnice pro chudé odevzdali. Bylo to útlé semínko hořčičné a Bůh mu žehnal, že vzrostlo v strom mohutný.

Aby základní jistina rychlejším způsobem rozmnožovati se mohla, zařízení bylo těmitěž osobami r. 1843 ochotnické divadlo, a z uspořádaných představení podporovány byly také druhé místní dobročinné ústavy, hlavně však nemocnice, ku kterémuž účeli též toho roku věčná loterie zařízení byla, a již r. 1846 odevzdána byla těmito prvými podnikateli prvnímu, z městských zástupců jmenovanému „výboru pro zřízení městské nemocnice“ částka 735 zl. konv. m.

Výbor ten předsevzal si nejen přijmoutou jistinu ochraňovati nýbrž i všemožnými prostředky rozmnožovati, a učinil k občanstvu vůbec provolání k přistupování za členy zakládající a přispívající; prvnějším se stal, kdo jednou pro vždy 50 zl. k. m., druhým, kdo po 10 roků po 5 zl. k. m. přispívati se uvolil. A provolání to potkalo se s dobrým výsledkem, tak že již r. 1850 bylo výboru možno dům pod č. 203 se zahradou pro nemocnici zakoupiti a jej pro 16 nemocných upravit, která také dne 1. února 1851 otevřena byla.

Co hlavní podporu nemocnice považovati sluší odkaz po zemřelém dne 20. dubna 1853 kutnohorském měšťanu Janu Bekovi, z kteréhož na nemocnici 7950 zl. 38 kr. r. m., a odkaz po zemřelé dne 13. září 1859 kutnohorské měšťance Anně Špahové, z kteréhož 2100 zl. r. m. témuž ústavu připadlo.

Toto tak znamenité rozmožení jmění nemocnice a nutná denně se objevující potřeba rozšíření ústavu toho přimělo r. 1861 výbor nemocnice k tomu, novou prostrannou nemocnici vystavěti, ku kterémuž účeli se odhodlal veškeré hotové, nemocnici náležející jmění obětovati. Jmění to záleželo doby té: z výše uvedených odkazů 10.090 zl. 38 kr., z jistiny staré nemocnici patřící 2160 zl. 16 kr. r. m., za odprodanou starou nemocnici 7015 zl. 33 kr. r. m., což tedy činí úhrnem 19.265 zl. 87 kr. r. m. K tomu účeli byly dva domy č. 226 a 227 na bartolomějském náměstí koupeny a strženy, načež se pak přistoupilo r. 1862 ku stavbě dle stavebního plánu nynějšího ředitele vyšší reálné školy p. Jiřího Zacha, jemuž též od výboru také vrchní dohlídka na stavbu tu svěřena byla. Ač se vědělo, že stávající jmění ku provedení takové nákladné stavby nestačí, neodstrašilo to výbor přece, vědělo se ale, že se provádí stavba monumentální, která pro dlouhé budoucí věky potrvatí má, tedy v důvěře spoleháno bylo hlavně v pomoc Boží, která již prvnímu vzniku žehнала, že pomůže bude i na dále. A důvěra ta neklamala!

R. 1864 obdržel výbor povolení k zařízení věčné loterie, která 4256 zl. 6 kr. vynesla, a mimo toho od štědrých dobrodinců hojných darů se scházelo, z nichž uvéstí třeba: slav. okresní zastupitelstvo kutnohorské 3000 zl., uhlířsko-janovické 600 zl., pí. baronka ze Schorlemrů 2000 zl., město Janovice Uhlířské 100 zl., z kutnohorského špitálního jmění darováno 200 zl., od spolkového rolnického cukrovaru u Hory Kutné 400 zl., od divadelních ochotníků 100 zl., klášter Voršulinský 100 zl. a i jiní dobrodincové, kteří jmenování býti nechtěli, značné částky. A tak spojenými silami bylo možno tuto velkolepou budovu zříditi, která, úplně dostavěna a všemi potřebami zaopatřena jsouc, dne 18. srpna 1868 od důstojného arciděkana P. Josefa Peřiny vysvěcena a účeli svému odevzdána byla; a každý z dobrodinců a podporovatelů tohoto velkolepého pomníku dobročinnosti věku našeho, z nichžto největší část posud žije, raduje se z vykonaného díla.

Nemocnice tato jest za veřejnou zemskou prohlášena a požívá těch samých výhod, jaké veřejným zemským nemocnicím zákonem vykázány jsou.

Správu nemocnice vede od zakládajících členů volené ředitelstvo s výborem. Ředitelem neunavným a veleobětavým jest M. & Ch. Dr. František Stáně.

Pro nemocnici ustanoveni jsou dva lékaři, z nichž jeden v nemocnici přebývá. Pro hospodářské domácí záležitosti ustanoven jest domácí správce.

Nemocnice ta udržuje se nyní hlavně z poplatků za ošetřování nemocných jí připadajících.

Mimo těchto již jmenovaných veřejných dobročinných ústavů stává zde soukromý „dobročinný spolek paní“, zřízený r. 1857 manželkou tehdejší zde úřadujícího c. k. náměstka státního návladnictví, dra. Denglera, který si za účel vytknul, chudou mládež dívčí školy Voršulinské zimmím oděvem podělovati, což se každoročně na den sv. Alžběty děje. Ač spolek ten jen nepatrným základním jměním z odkazu pí. Anny Špahové vládné, bývá přece každoročně přes sto dívek ošaceno, k čemuž členové jednoty měsíčními příplatky přispívají.

K podpoře chudých a potřebných občanů stává v městě ještě více dobročinných nadací, které obecní správou řízeny jsou, z nichžto se dle uznání městské rady podpory uděluji; jsou to:

1. Nadace Skupmanovská, obnášející 292 zl. 43 kr. konv. m. a 920 zl. r. m., pak Šindlerovská, obnášející 500 zl. r. m., určené k tomu účeli, by z úroků jistin těch vypadajících chudí nemocní, v bytech městských na lůžko uvržení podporováni byli.

2. Nadace, založená z odkazu zemřelého majitele cukrovaru v Hoře Kutné, M. B. Tellera, 3000 zlatých v státních úpisech, určena ku podpoře chudých, potřebných obyvatelů kutnohorských, by z vypadajících úroků křesťanští a židovští chudí stejným dílem podělováni byli.

3. Invalidní nadace, založená obcí kutnohorskou po nastoupení na trůn Jeho Velič. císaře Františka Josefa, v obnose 1000 zl. r. m., z které vypadajícími úroky každoročně na den 18. srpna vysloužilci z Hory Kutné podělováni bývají.

4. Nadace 1050 zl. r. m., založená divadelními ochotníky, určena pro ošacování chudé chlapecké školní mládeže nižších národních škol.

5. Nadace 2000 zl. r. m., založená hlavně přičiněním M. & Ch. dra. Františka Stáně na památku pět a dvacetiletého panování Jeho Velič. císaře Františka Josefa, určena ku podpoře chudých živnostníků a řemeslníků.

6. Nadace 250 zl., založená r. 1874 z pozůstalého jmění někdejší jednoty „Vesna“, určena ku podpoře chudých průmyslníků a řemeslníků, aneb ku podpoře nemajícího nadaného průmyslníka na cestování.

7. „Tylova nadace“, založená kutnohorskými studujícími z přebytku slavnosti nimi dne 22. dubna 1862 na památku tohoto rodáka kutnohorského zasazením památné desky na rodinný dům jeho uspořádané, určena ku podpoře chudých kutnohorských studujících, která na 2000 zl. rozmnožena býti má. Roku 1875 vzrostla již na 1648 zl. 53 kr. a tedy není doba již tak daleká, aby účele svého dosáhla.

8. Nadace kutnohorská pro slepce v zaopatřovacím ústavu slepců v Praze, založená roku 1836 někdejším arciděkanem kutnohorským, P. Josefem Herzanem, částkou 300 zl., kterou až do svého úmrtí částečně sám rozmnožoval, ale doplnění se nedočkal. Jeho šlechtný úmysl podporovali částečně divadelní ochotníci, tak že nadace tato nyní již na 1623 zl. vzrostla, a obecní zastupitelstvo se usneslo, ji na potřebnou částku doplniti, by v život vstoupiti mohla. Správu a účtování nadace té vede jmenovaný ústav v Praze.

Další nadace nacházejí se ještě k podporování školní mládeže a sice:

1. Nadace založená někdejším ředitelem bývalé c. k. hlavní školy a napotomním arciděkanem Josefem Herzanem roku 1827 u příležitosti oslavování padesátiletého trvání školy té

hlavně z výnosu ním za příčinou tou držané řeči v chrámu sv. Barbory v obnosu 1000 zl. kon. m., z jejíž úroků tři nejvýtečnější a nadaní žáci v kreslení (dříve při hlavní, nyní na reálné škole) odměny obdržují.

2. Nadace tímž lidumilem roku 1835 v obnosu 100 zl. konv. m. založená, by z její úroků pilní a mravní učennici, opakující hodiny navštěvující, odměny obdržovali.

3. Nadace zřízená odkazem zemřelé Anny Špahové k tomu účeli, by z úroků její každoročně stejným dílem mládež školní a sice dívčí školy při klášteře Voršulinském a chlapecké městské podporu na zaopatření oděvu obdržovala. Správa a účetnictví nadace té vede se při „jednotě dobročinného spolku paní“, odkud se každoročně polovice úroků chlapecké škole vyplácí.

4. Dále jest založena tímž odkazem Anny Špahové nadace 12.600 zl. r. m. na šest stipendií ku podpoře chudých žáků reálné školy. Nadace ta vstoupí však v život teprve tehdy, až osoba ta zemře, jižto táž zemřelá dobroditelka, co své příbuzné, úroků po čas života požívati ustanovila.

Z veřejných c. k. úřadů nachází se v Hoře Kutné: krajský soud, při němž se též horní knihovni úřad pro obvod horního úřadu kutnohorského nachází; městský delegovaný soud; okresní hejtmánství; berní úřad; horní revírní úřad; finanční komisařství; poštovní a telegrafní úřad a četnická stanice.

Kromě těchto jest Hora Kutná sídlem okresního zastupitelstva pro okres Kutnohorský, jakož i biskupského vikariátního úřadu. – Hora Kutná má též vojenskou posádku.

Z památných, znamenitých budov zasluhují zvláštního povšimnutí:

I. Chrám sv. Barbory.

Tato velikolepá, nádherná, zcela ve slohu a způsobu pražského chrámu sv. Víta stavená budova na každého navštěvovatele veliký činí dojem, jelikož se všech stran prozorovateli přístupna jest. Nachází se na nejvyšší polední části města. Založení chrámu toho sahá s určitostí do prvních let XIV. století, a náklad na stavbu tu vedli tehdejší bohatí horníci a rudokupci jakož i veškeré občanstvo kutnohorské buďto stálými příspěvky aneb odkazy, až teprv ku konci XV. věku povolil král Vladislav k dokonání stavby té příspěvek týhodní z mince královské; však vzdor tomu nebylo kutnohorským možno chrám ten dle vytknutého plánu dostavěti a museli stavbu tu v polovici určené délky uzavřítí, což se za opatrovnickví chrámu toho Mikuláše z Prachňan stalo. Však i v tomto neukončeném stavu náleží ohledně prostranosti mezi nejpřednější chrámy v Čechách, a co se úhlednosti stavby týče nad ně velice vyniká, a čistě vyvedené gotické jehlance a spojovací oblouky zevnější náleží k mistrovské kamennické práci doby té, jakož i souměrnost celku každého znalce překvapí.

Chrám ten má 93 loket délky, 69 loket šířky a od podlahy až ku klenutí 52 loket výšky. Světlo do něho padá 52 okny velmi souměrně a stejně upravenými, a každé z oken těch jest jinou gotickou ozdobou opatřeno, což k jakési stavitelské zvláštnosti náleží.

Že chrám ten již částečně v XIV. věku uvnitř k vykonávání služeb božích upraven byl, vysvítá z toho, že v knihách Lib. Erect. arcibiskupem pražským Arnoštem r. 1358 založenými již o nadacích pro jednotlivé oltáře chrámu toho zmínka se činí, a papež Bonifác IX. vydal již r. 1401 a 1403 zvláštní papežské bully ve prospěch chrámu toho, nimižto se dobrodincům na stavbu tu plnomocné odpustky udělují, jakož i pražský arcibiskup Arnošt dne 19. ledna 1414 zvláštní pastýřský list vydal, kterým věřící ku podpoře chrámu toho povzbuzoval. – Války husitské překazily úplně pokračování v započaté stavbě, a teprv r. 1483 bylo nepochybně ve stavbě pokračováno, jelikož téhož roku za úřadování staršího šepmistra Jana

Aldera byl základ k hlavnímu prostřednímu pilíři s velikou slávou a okázalostí položen, do jehož základu dva zlaté peníze a 10 českých grošů rozličného rázu položeno bylo.

Byl-li chrám ten staven z prvopočátku, jak mnozí se domnívají, dle návrhu slovního českého stavitele Petra Parléře, který též chrám sv. Víta v Praze a děkanský chrám v Novém Kolíně stavěl, nelze nám s jistotou udati, a lze se toho pouze dle slohu domýšleti; to však s jistotou lze tvrditi, že jest to práce českého mistra, a jednou pro vždy odmítáme výrok profesora Grubera v „Mittheilungen“ pronešené, že to nejdokonalejší stavba německé gotiky jest.

Mezi staviteli po době husitské jsou nám známy jakýsi Hanuš a Jan, pak slovní stavitelové Benedikt neb Beneš z Lounů a Matěj Rejsek z Prahy, který dle nacházejícího se po dnes napsu na pásce v presbytěři krásnou klenbu v presbyterium byl vyvedl.

Týž stavitel Rejsek přeměnil původní plán chrámu toho; který pouze třílodní býti měl, v pětílodní a tím veliké přeměny v stavbě učiniti musil. On dal vylámati na severní a jižní straně náplně mezi operacími pilíři, postavil tyto svobodně, poboční lodě vylámal do výšky prostřední a nové čtvrté a páté lodi dal pak výšku ochozů, a všechny překážky genialním duchem svým překonal.

Beneš z Lounů pracoval na stavbě chrámu toho od r. 1511 až 1520. Dle plánu jeho byly stavěny vrchní části kostelních lodí, veliké kručty, široká ozdobná okna, a musí se míti za to, že týž Beneš dal na chrám ten krov, jenž jako krov na chrámu v Lounech ve tři strmé věže vybíhal, které mědi kryty byly, a ježto r. 1732 rektor jezuitské koleje P. Fabian Veselý sněsti dal, a třemi všedními, pro chrám ten neuhlednými vížkami a těžkým krovem opatřil.

Co poslední stavitel uvádí se jakýs mistr Mikuláš.

Kámen ku chrámu tomu byl lámán v kamenném lomu na „Ptáku“ za kolínskou branou, zděláván a přisekáván byl pak od kamenníků na rozsáhlém prostranství po blíž chrámu samého.

K vystavění chrámu toho zavdala příčinu rozmiška kutnohorských s farářem malínským, pod jehož jurisdikcí Hora Kutná se svými tehdy již v městě jsoucími jednotlivými kaplemi náležela, ohledně pohřbů, takže si kutnohorští chrám ten na místě již z objemu města jsoucím a pod jurisdikcí faráře pněvickeho náležejícím stavěti počali, při němž i hřbitov zvláštní zřízen býti měl, tak aby se jaksi jurisdikce faráře malínského zbavili.

Spor s farářem malínským Konrádem o dosažení jurisdikce byl tak tuhý, že farář malínský kutnohorských, jsa s nároky svými v zemi všude odmrštěn, až do Říma k papeži žaloval. K narovnání rozepře té vyslán byl od papeže Bonifáce IX. olomúcký biskup Konrad r. 1410 do Hory Kutné, který smlouvou mezi oběma stranami dne 16. dubna 1410 uzavřenou v ten způsob při vyrovnal, že chrám sv. Barbory i s kaplí „Božího Těla“ pod správu faráře pněvickeho přičknul, ostatní kutnohorští chrámové pak pod správu faráře malínského ostaly.

Na stavbě chrámu toho si Kutnohořané velmi mnoho záležitosti dali a hojným nadáním jej obdařili, tak že chrám ten v XV., XVI. a z počátku XVII. věku svých vlastních kněží a spolu i samostatného faráře míval. – V držení a správě obce byl chrám ten až do roku 1622, kdy po bitvě bělohorské jako statky obci kutnohorské konfiskované taktéž i chrám tento do Hory Kutné vyslaným a tu se usadivším jezuitům do správy a vlastnictví odevzdán byl; tito však s důstojným chrámem tím velmi nešetrně zacházeli. Hned s počátku sejmouti dali trůvěžatou, mědi krytou střechu, která byla pravou ozdobou chrámu toho, a nahradili ji těžkou prejzovou. Ze vnitř chrámu dali vykliditi všecko to, co by jen dost málo na dobu utrakvistickou upomínati mohlo, a tak zničeny byly velmi mnohé v chrámu tom se nacházející náhrobky starých rodin kutnohorských, a neusetřili ani pomník největšího dobrodince při dostavování chrámu toho, Mikuláše Smiška z Vrchovišť. – V chrámu tom pohřben byl též v Hoře Kutné r. 1505 zemřelý utrakvistický biskup Filip Sidonský, jehož hrob nákladným náhrobním kamenem, na němž podobizna jeho vytesána byla, ozdoben a uměleckou mřížkou od pověstného

kutnohorského zvonáře Ondřeje Ptáčka shotovenou ohražen byl; hrob ten však vandalským způsobem úplně (se vším, co jej zdobilo) zničili, aby ani místa toho nikdy k poznání nebylo.

Chrám ten zdobíval také překrásný hlavní oltář od sloutného kutnohorského řezbáře Jakuba zhotovený a umělecky vyvedenými sochami „večeří Páně“ představující, vůbec „archa Páně“ zvaný, o němž souvěkě zápisky co o neobyčejné kráse vypravují. I tato umělecká neobyčejná památka musila jich vandalismu podlehnouti, a byla nynějším oltářem v renesančním slohu vyvedením nahrazena. – Zda-li posavadní na galerii chrámové v nadživotní velikosti se nacházející sochy, představující tři božké ctnosti: „víru“, „naději“ a „lásku“, pak „spravedlnost“, jak mnozí se domnívají, zbytky z oltáře toho jsou, nedá se s určitostí zjistiti. Taktéž dal někdejší mincmistr Vilém Vřesovec z Vřesovce, krutý pronásledovatel kutnohorských utrakvistů, r. 1624 na štítu chrámu toho se nacházející zdobený 2 lokte vysoký a silně pozlacený kalich, který tam r. 1543 postaven byl, násilně sejmouti a zničiti.

Vandalismus jezuitský na zničení všeho, co by jen dost málo na dobu utrakvistickou v Hoře Kutné poukazovalo, šel tak daleko, že zničil i překrásný gotický hlavní portál u vchodu do chrámu, na němžto se uměle shotovený znak městský od krále Jiřího udělený nalezal (štíť oblý, na vrchu korunou královskou zdobený, jež s pravé strany lev a s levé orlice pařáty drží, v jehož středním poli se nalezal kalich a pod ním havířská kladívka). O tomto jezuitském přepychu nachází se toto k r. 1733 zaznamenáno: „Patres jezuité velmi dlouho přemýšleli, kterak by ten znak městský na chrámu Páně sv. Barbory nad portálem se nacházející, jenž je velmi mrzel, demolirovati a na to místo jich znamení I H S (t. j.: „Ježíš, člověk, spasitel“) dáti mohli. Stalo se to za rektorství Fabiana Veselého takto: Na den sv. Ignacia r. 1733 dle obyčeje magistrát a horní úřad k obědu pozval, však z radních osob a šepmistřů nikdo se nedostavil, jelikož již po delší čas s jezuitu ohledně násilného uzavření uličky kolem jich zahrad ku chrámu sv. Barbory vedoucí v rozbroji byli. Téhož dne o 8. hodině večerní s assistencí horních důstojníků za horního hofmistra Fr. Mayera a havířstva z refektáře vyjdouc, ten znak potloucí nařídil, a tak ty frakmenty na zemi ležeti zanechal; na ráno jdouc lid na služby boží, takové rozebral.

Poněvadž toho času páni kr. hejtmané krajští právě „in comissione“ v klášteře sedlském rezidýrovali, vyžádal magistrát k těmž místu o stlučení znaku toho komisi. I přednesl též rektor příčinu toho, že prý jim chrám ten od Ferdinanda II. darován, a ta donací od Karla VI. potvrzená jest, že na místo toho znaku městského zavěsiti dáti chce „císařského orla“. I vznesl jest magistrát stížebný spis na kancelář místodržitelskou s uvedením toho despotickeho způsobu, a dokázáno v něm: 1. Že chrám ten od Kutnohoranů vystaven byl; 2. že tam ex jure patronatus jindy faráře usazovali; 3. že chrám ten císař Ferdinand III., jak nápis za varhanami svědčí, jim toliko „faventibus votis comunitatis“ postoupil; 4. že též znak nákladem obce co skutečného patrona chrámu toho shotoven byl. Místodržitelství nechtělo asi samo u věci té rozhodovati, a zaslalo celou záležitost na král. dvorní kancelář do Vídně. Však též jezuité všemožně se namáhali, by proti městu zvítězili aneb celou záležitost lehce odbyli, a tak věc tu až do roku 1740 protáhnouti dovedli, kdy rozkazem císaře Karla VI., daným v Luxenburgu 25. květ. 1740, přísně místodržitelství nařizeno hleděti k tomu, by znak ten městský zase v dřívějším způsobu na útraty jezuitů na tom samém místě zřízen a postaven byl, k čemuž místodržitelství krajským úřadem na vykonání rozkazu toho co nejdůrazněji hleděti má. Když jinak již nebylo lze, hleděli jezuité alespoň k tomu, by se celá věc náležitě protáhla; však jim rozkaz ten teprve 29. listop. 1740 sdělen byl s tou vyhrůzkou sice, pak-liže nejvyššímu tomu rozkazu ve 14 dnech zadost se neučiní, že propadají pokutě 100 kusů dukátů, a že velikého prostituirujícího kompellu k očekávání mají. Že však nastalo mrazivé počasí, našli v tom jezuité přece jakousi omluvu a znak městský teprve dne 14. dubna 1741 na nynější chrám ten gotický takřka zohyžďující portál postaven byl. By však též i po vůli jezuitů bylo, dali nicméně též nad ten znak městský též císařského orla umístiti.

Však též r. 1727 a sice za rektora Norberta Strera byla za příčinou rozbrojů, jaké mezi šepmistry městskými a jezuitu bývaly, chodba krytá z koleje jezuitské až do chrámu sv. Barbory vedoucí vystavěna a na samý chrám ten přistavěna, čímž úhlednost chrámu toho z venčí velmi utrpěla.

Po vyzdvižení řádu jezuitů r. 1773 připadl chrám ten, když mu veškeré důchody odejmuty byly, do správy zemského školního důchodu, v kteréžto správě po dnešní den zůstává, a obecní městská správa vede toliko dohlídku a účtování běžných vydajů a příjmů z pozůstalých nepatrných jstín, které sotva na roční nejnětější výlohy stačí; a pročež, nepřijde-li v brzku nějaká vydatná pomoc na již veledůležitou opravu zevnějšku chrámu toho, může se snadno státi, že překrásná budova ta v zříceniny se rozpadne.

Chrám ten má pět prostranných lodí a klenutí jeho spočívá na osmi mohutných pilířích, z nichžto se klenutí co palmové ratolesti rozvětvuje. Žábrování klenby jest znamenitě umělecké, zejména co se klenutí presbyteria týče, které snad mimo chrám Páně týnského v Praze sobě rovného nemá. Na klenutí hlavní lodě spatřují se znaky rodin a spolků ku stavbě chrámu toho přispívajících, mezi nimiž na prostředním svorníku kutnohorský starý znak městský od krále Jiřího Poděbradského obdrženy s letopočtem 1543 a nápisem: „Panij schepmistrzi a pánij“, na klenutí presbyteria však znaky všech zemí, nad nimiž český král Vladislav vládl, jakož i allegorie čtyř evangelistů, pak nápisy sedmi křesťanských ctností.

V chrámě tom nacházejí se hrobky rodinné z 18. již věku a sice pánů Obiteckých z Obitce v tak zvané „černé kapli“, pánů Vrabských z Újezda v kapli sv. Kateřiny, která v předšlém století též k pohřbívání jeptišek kláštera Voršulinského odevzdána byla, pak hrobka pánů Dačických z Heslova před oltářem sv. Alžběty.

Hlavní oltářní obraz jest od Ignace Raaba r. 1755 malován; na postranních oltářích jsou některé obrazy od Brandla a Heintscho. Na západní levé závěrečné zdi jest povšimnutí hodna fresko-malba od Kováře, představující rozličné doby ze života sv. Ignace Lojoly.

Povšimnutí zasluhují v chrámě tom oltářní obraz (někdy zavírací) hned vedle sakristie při stěně postavený, který sem však z chrámu Matky Boží „na náměť“ v době jezuitské přenešen byl, pak starý obraz „Rodina Kristova“ (na dřevě malován) v kapli sv. Kateřiny, první to v ochozu kolem hlavního oltáře. V jedné z těchto kaplí zasluhuje taktéž povšimnutí obraz sv. Simeona a v jiné obraz sv. Vojtěcha (oba od Brandla), pak oltářní obraz sv. Františka Xaver. (od Heintsche), obraz sv. Ignace (od Brandla) na zadní stěně hlavního oltáře. Ostatní obrazy postrádají umělecké ceny.

Hlavní starožitná ozdoba chrámu toho jsou tak zvané primátorské stolice při hlavní závěrečné zdi postavené. Vynikají zvláštní řezbářskou prací, a litovati jest, že dílem nedbalostí a dílem snad i svévolností velmi mnohé z ozdob stolic těch k ztracení přišlo.

Také ostatní chrámové lavice zdobený jsou mistrnou řezbářskou prací a mají vždy jen dvě proti sobě jsoucí stejné od ostatních se lišící ozdoby.

Tak zvaná umrlčí kaple neb oltář rodiny pánů Obiteckých, zřízená ovšem teprve v době jezuitské z někdejšího severního východu chrámu toho, uráží svou nepříslušností každého znalce a jest chrámu toho zcela nedůstojna.

Na hořejším hlavním ochozu neb galerii nalezá se na závěrečné hlavní zdi kutnohorský městský znak, v pravo něho pak tento chronologický nápis: „FerDInando III. soCietatIs IesV faVente Vobis Vrbe KVttneIsl Donata“, což znamená r. 1626, kdy chrám ten jezuitům úplně odevzdán byl.

Na levé straně pak nalezá se hornický znak s nápisem: „ImperandIs LeopoldI aVgVstIs aqVILIs renoVata“; r. 1676, kdy nepochybně chrám ten uvnitř opravován a nápisy ty shoveny byly.

Chrám ten po odchodu jezuitů choval velmi mnoho chrámových nádob a ozdob dražocenných, ozdobných od zlata a stříbra, které však vůbec r. 1811, kdy zlaté a stříbrné nádoby

chrámové státu odváděny býti musily, chrámu tomu odňaty byly. Očitý svědek vydávání a odvázení těchto drahocenných nádob vypravoval spisovatel, že jich bylo v bednách na 2 vozy naloženo, mezi nimiž 4 andělé velikostí dítěte z čistého stříbra. Ví se také, že při chrámě tom byla celá stříbrná a silně pozlacená monstrance, již žádný duchovní pozvednouti nemohl, a která při vystavování zvláštním strojem do výšky hnána byla. Nepochybně i tato osuda tomu podlehla.

Navštěvovatel chrámu toho nelenuj si vystoupiti s ochozu hořejšího na zevnější galerii jeho, odkud důkladnost a krásu zevnějších jehlanců a operacích oblouků náležitě pozorovati může. Tyto opírací oblouky jsou u vrchní části duté, kterými se voda se střechy po dešti padající odvádí, a zdobeny jsou při svých otvorech rozmanitými hlavami rozličných netvorů, a zároveň překrásná vyhlídka vystoupení to odmění. Dojde-li navštěvovatel kolem až k severní straně, spatří tam na jednom pilíři rytířskou sochu, která velikého dobrodince při stavbě chrámu toho, Michala z Vrchovišť, představovati má, a pod ním znak pánů z Vrchovišť s tímto již sice zcela zvětralým nápisem, jež spisovatel tohoto spisku po víceletém namáhání rozluštil a v tento smysl četl: „honorabilis dm. michaelis de wrchovisst tunc temporis miceran. in montibus cuthis qz direc. fabric.“, kteréžto rozluštění prof. J. E. Vocel za pravé uznal a spolu určuje, že Michal z Vrchovišť, tehdy úředník mince v Hoře Kutné, stavbu neb počet na stavbu tu řídil.

Ve výklenku prostředního hlavního pilíře z venčí stojí socha zvýší mužské postavy v kněžském taláru, kteráž za sochu Jana Husa považována jest a dle známých vyobrazení téhož českého mučenníka zcela za takovou považována býti může.

Chrám ten pro zvony žádné zvláštní věže nemá. Věž pro zvony stávala poblíž chrámu na návrší, jížto však jezuité, když si tu při chrámu kolej byli zřídili, zbořiti dali a zvony do pravé věže koleje té přeložili. Nalezají se zde tyto čtyry zvony: 1. „Ludvík“, 80 cent. těžký, lity r. 1510 od kutnohorského zvonáře Ondřeje Ptáčka, nákladem bohatého horníka Hanikýře; 2. „Michal“, 60 cent. těžký, lity r. 1493 taktéž od Ondřeje Ptáčka, nákladem horníka Michala z Vrchovišť; 3. „Barbora“, 26 cent. těžký, lity r. 1530 od kutnohorského zvonáře Jiřího Klabala, nákladem horníka Mikuláše z Prachňan; 4. „Marie“, 6 cent. těžký, lity r. 1628 bez udání mistra, nákladem jezuitů.

Kolem chrámu toho, kde jindy hřbitov býval a kde počátkem tohoto století hlavně přičiněním někdejšího ředitele c. k. hlavní školy a spolu svátečního kazatele při chrámě tom Josefa Herzana třešňové zahrady vysázeny byly, nachází se nyní po zhynutí třešňových stromů, krásně upravený park snahou spolku pro okrášlení města, r. 1868 zřízený, který nyní za příjemnou procházku Kutnohoranům slouží.

Vedle chrámu tohoto bývala v gotickém slohu vystavěna kaple „Božího Těla“, která po vyzdvižení řádu jezuitského odprodána byla; slouží nyní k rozličným soukromým účelům, ač vnitřek umělým klenutím na jednom pilíři spočívajícím co stavitelská památka povšimnutí hoden jest.

Po vyzdvižení řádu jezuitův byli pro vykonávání služeb Božích v chrámě tom dva kněží nákladem zemského školního důchodu vydržováni, z nichžto jeden svátečním a druhý nedělním kazatelem byl. Jelikož pak později tento zemský školní důchod zřízenou zde c. k. hlavní školu vydržoval a říditelství školy té v rukou duchovních se nalezalo, býval říditel svátečním a katecheta nedělním kazatelem. Když však po roce 1848 i v říditelství školy změna se stala, že místo to říditelem ze světského stavu obsazeno bylo, stal se katecheta kazatelem svátečním, a za kazatele nedělního byl zvláštní duchovní ustanoven.

Že však plat duchovnímu tomu tak skrovný vyměřen byl, že na stav svůj slušně živ býti nemohl, ohledl se týž duchovní po místě lepším, a kazatelství nedělní přiděleno katechetovi klášterní dívčí školy. – Však i katecheta bývalé hlavní školy, která v učitelské vychovávací školy proměněna byla, přemožen jsa pracemi školními z úřadu kazatele svátečního se podě-

koval, byla úloha obou kazatelství na katechetu klášterního vložena.

Služby boží vykonávají se v chrámu tom každodenně v 6 hodin ráno, v neděli a svátek s kázáním slova božího spojené. Kromě těchto, jest ročně v určité k tomu dny několik slavných mší svatých obdáváno. – Půjde-li to tak dále, jest k obávání, že chrám ten pro nedostatek kněží k obdávání služeb božích uzavřen bude.

II. Arciděkanský chrám sv. Jakuba.

Pozorujeme-li nádherné budovy chrámové města našeho, obdivovati musíme tu neobyčejnou obětavost dávných obyvatelů našich, kteří k dokonalému a spolu i v ohledu stavitelského umění nevyrovnatelnému provedení chrámů těch největších obětí přinášeli, a byť i ničeho nebylo, co by na někdejší zámožnost obyvatelstva poukazovalo, tedy jsou to v plné míře chrámy Páně, které jedině nákladem místních obyvatelů tak velikolepě zbudovány byly, jež nás o zámožnosti té přesvědčiti mohou.

O prvopočáteční správě církevní v Hoře Kutné poučuje nás listina ze dne 1. dubna r. 1324, dle které se správa duchovní, již první farář Malínský vykonával, na klášter Sedlecký přenesla, kteréžto postoupení také papež Klement V. potvrdil, a od té doby až do válek husitských usazoval klášter Sedlecký správce duchovní při chrámech kutnohorských, kdež pro množství lidí, z rozličných míst sem přicházejících, prvotně dřevěné kostelíky a kaple vystavěny byly; když však obyvatelstvo bohatlo, pečovalo též o důstojné postavení chrámů velkolepých.

Roku 1310, kdy Hora Kutná vojsku míšenskému a později pak Janu Luxenburgskému se vzdala, založen byl z odkazu bohatého horního nákladníka a rudokupce (Erzkaufers) Jana Kunklína Rutharta nynější chrám sv. Jakuba Většího. Druhým hlavním zakladatelem a stálým podporovatelem stavby té byl horní nakladatel a spolu správce urbury a mince královské, Bořita z Košic; a není pravdě nepodobno, že před založením tohoto kamenného velebného chrámu nějaký dřevěný kostelík ke cti témuž svatému zasvěcený stával, jelikož, jak známo, horníci vůbec téhož svatého ve zvláštní uctivosti měli, chrámy Páně jemu zasvěcující.⁶

Časy, kdy chrám ten stavěn byl, byly nejisté a nepokojné, ba i hory nebyly již tak vydatné, jako za dob Václavových, kdy Hora Kutná byla takřka „Kalifornií“ evropskou, a může se tedy říci, že toliko nadšenost náboženská oněch dob mohla vyvesti dílo, které věky přetrvává, překavši již bouři všelikých, jaké od doby té Horu Kutnou již byly potkaly, a dostavěn byl r. 1358.

Stojí na přívrší takřka u prostřed města, pod nímž se sráz skalní k potoku Vrchlici (Páchu) schylovala, a náleží do starší doby panující a zdomácnělé periody gotické v Čechách.⁷

Vystavěn jest chrám ten z pískovce hrubozrnného, skamenělinami hojně promíchaného, který z lomů domácích pochází. Mistra stavitelského, zda jediný neb jich více stavbu řídili, nelze nijak udati, to však nám budova sama hlásá, že stavbu tu řídila stavitelská dovednost, mistr v umění svém dokonalý, neboť již půdorys chrámu řaditi sluší mezi půdorysy nejpravdělejší a nejdůslednější, který se ve svém rozdělení dle kamennického a stavitelského pravidla a řádu na jistém základním čísle a míře zakládá (posuzující šířku střední lodě) a

⁶ Česká horní města Jílové a Příbram mají též chrámy sv. Jakuba zasvěcené.

⁷ I zde odmítnouti třeba náhled profesora Bernarda Grubera, r. 1861 v „Mittheilungen“ (str. 225) pronesený, že to způsob stavby jihoněmecké, co úplně mylný a strannický, jakýž tento o ryze českých stavbách pronášeti si uvyl; neb Čechům tehdy nebylo zapotřebí hleděti k cizině.

v rozměrech chrámu se opakuje. Chrám ten vystavěn jest o třech lodích, z nichž prostřední od pilířové osy k ose protějšího pilíře 33' šířky zaujímá. Šířka celého chrámu zaujímá 76'; délka obnáší 167', z kterýchž na presbyterium 50', jež jest s hlavní lodí jedné šířky. Od dlažby až ku temeni klenby jest hlavní loď 59' 6" vysoká, a pro neobyčejnou její rozpnutost (33') jest chrám sv. Jakuba předúležitou památkou mezi stavbami XIV. století netoliko v Čechách, nýbrž i mezi souvěkými stavbami po cizině. S obou stran hlavní loď jest čtvero o sobě stojících pilířův, a klenba tu kolmým směrem více tlačí, pročez i pilíře tím štíhleji zdělány byly. Přípory z pilířů vynikající táhnou se po nich od soklu bez přetržení, tedy také beze všech hlavic, vzhůru po klenbu, přecházejíce bezprostředně v klenbové pásy.

Kolem chrámu jest na zevnější straně 25 opíracích pilířů stříškou zakončených. Oken má chrám ten šestnáct, která mu dostatečného světla poskytují. Okna ta jsou vysoká, článkovými pruty ve tři části rozdělena; obloukové pole zdobí prostá, trojlístá kružba. Profily oken v presbyteři zdají se býti mnohem starší než v lodích.

Portál na západní straně pošinut jest o 7' ze středu na pravo, aby bylo více místa pro nepatrnou vížku schodovou, jížto se chodí na chor a na věž. Portál ten zdělán dílem gotickým, v němž vši pozornosti zasluhuje ozdoba portální, která dle výroků znalců podobně v Čechách nemá, jelikož kružba tu velmi důmyslně z rovných čar a trojlístů složena a geometrickou souměrností propletena. Mimo portálu má chrám na jihu i na severu gotické, hojně rozčlankované vchody, jenže nepravidelný přístavek u vchodu na severní straně asi v XVIII. století přistavěný chrám ten hyzdí.

Proč pravá, hrubě stavěná pětihránná věž dostavěna nebyla a k čemu vůbec sloužití měla, nemůžeme se domýšleti, tím méně pověditi. Levá věž, ačkoliv podivná jest, přece dokonalé a umělé provedení projevuje; a příčinu nepravidelnosti spodnějšími částmi dosti zřetelně sama vykládá. Znamenitá jest svým šikmým postavením; jest 252' vysoká, a odchyluje se v rohu severozápadním o 2' 6" od kolmé směru. Nejhořejší patro 35' z výšej jest docela kolmé, byvši nepochybně v pozdější době vystavěno, když se již nebylo co báti, že by věž ještě více se klonila aneb sedala. Toto odchýlení věže možno však též přičísti i zemětřesení r. 1348 v Hoře Kutné se udávšimu, nímžto mnoho stavení se tu bylo sesulo jakož i dolů zasypalo.⁸ Také jiná zpráva z r. 1572 sděluje, že věž ta u prostřed se trhla, načež nařízeno bylo, aby v čas opravena byla, „dokud by se nestala nějaká nehoda“, což dojista s velikou odvážlivostí a nemalým nákladem se stalo.

Dále o osudu věže té zaznamenáno v Lib. Memor.: R. 1581 v úterý, den památný sv. Jakuba, apoštola, okolo desíti hodin hrom udeřil do věže chrámu toho a hranici u „Vorla“ (největší zvon) i jinde nahoře některé sloupy v drobné třísky obrátil, při čemž hodinám tak ublížil, že nemohly na zvon bít; pak nahoře lože pod hlásným vyrazil, a vyrazivše ven, drahně šindelů u makovice rozházel, makovici ve dvě rozštípil, ale nezapálil. Následkem toho musila být věž celá opravována, nová stolice pod zvony shotovena, a na místo rozbité makovice byly dvě nové makovice se dvěma hvězdami silně pozlacenými na bání postaveny, kolem nichž deset pozlacených paprsků se rozkládalo. – Však též roku 1602 počala se věž chrámu toho rozstupovati, a tu nařízeno bylo, schopných zedníků a tesařů opatřiti, kteří by věž železnými pruty stáhnouti, pukliny vysaditi a vyplniti dovedli, jakož i aby na krančích pro odtok vody žlábky shotovili.

Dne 7. prosince r. 1789 o 2. hod. odpolední při veliké chumelenici sněhu udeřil opět blesk do věže té a zapálil; oheň byl ale šťastně uhasen než by větší škoda se byla stala; což se opětně r. 1835 přihodilo, tak že bání hnedle plným plamenem hořeti počala. Bání sice shořela, ale zvony byly uchráněny; načež obdržela věž ta nynější podobu, a byla pak pro uvarování podobných nehod hromosvodem opatřena.

⁸ Viz Hora Kutná díl I., strana 29.

Pod hořejší římsou ozdobuje kružba trojlistových oblouků, spočívajících na úzkých a krátkých prutech, jednotvárnost věžních ploch. – Podivný pilíř opírací na straně severozápadní, 15' vysoký, který věž se dvou stran podpírá, zakončen jest nahoře podsazeným kame-nem; a z té příčiny zdá se býti šikmost věže mnohem větší a jako naschvál způsobená.

Z relifu nad tak zvanou Ruthartskou kaplí dá se souditi, že věž ta někdy mívala sedlovou střechu s pavlačí prolomenou. Dne 13. června r. 1737 uhodil blesk do věže, načež byla na věž dána cibulovitá bāň s dvěmi lucernami; a když opět r. 1835 týž osud věž tu stihl a bāň shořela, postavena byla nyníjší cibulovitá bāň s jednou lucernou. V r. 1870 byl hlavní stěžeň bāně, v němž kříž zasazen jest, a který na mnoha místech nahnílý byl, odstraněn a jiným nahrazen, u které příležitosti kříž s bāňkou pozlacenou sejmut býti musil, což obé po zasaze-ní nového stěžeň opětně na své místo upraveno bylo. V plechové, pozlacené bāňce nacházejí se sepsané památnosti, opravy a nehody jak věže té, tak města se týkající.⁹

Také střecha chrámová, byvši pro rozličné nehody častěji opravována, a obnovována, jest nyní mnohem nižší než původně bývala; obdržela potřebnou a trvanlivou opravu r. 1865, kdy celá břídlící pokryta byla. – Šnekové schody ku věži vedoucí mají až ke krovu 94 stupňů, odto až k hlásnému 121 stupňů a od téhož až do bāně k lucerně 83 stupňů; tedy od zdůla až do bāně 289 stupňů.

U vnitř chrámu povšimnutí zasluhují v ukončení pravé postranní lodě kaple zvaná Ru-thartovská, a v ukončení levé postranní lodě kaple Salazarovská. Kaple Ruthartovská jest důstojná památka po Kunklínu Ruthartovi, který snad v ní odpočívá. Dvakráte tu vidíme téhož znak v ornamentice galerie nad kaplí v lupenových arabeskách, a dvakráte na prvním a třetím svorníku v pravé lodi. – Vypouklé, v parukovém slohu shotovené zábradlí na galerii kaple té ji nijak nezdobí, což též o zábradlí na galerii druhé kaple Salazarovské říci se musí, která ostatně na galerii má krásné gotické motivy a znak spoluzakladatele chrámu toho, Bořity z Košic. V obou kaplích sbíhají se páskovité obruby žeber v konsolku. Konsola v kapli Ruthartské představuje jakousi potvoru okřídlenou přepadající odpočívajícího lva; v kapli Salazarovské zajíce od podobné potvory uchváceného. Sem tam spatřují se na konsolách i hlavy lidské a rostliny co ornamenty.

Pouze na dvou pilířích blíže presbyteria nacházejí se po dnes velmi něžné a ozdobné bal-dachynky, jakých dřive na všech pilířích bývalo, které však roku 1801 po jakémisi vnitřním opravování a bílení chrámu toho nerozumným dojista důvodem tím, aby sošky na pilířích těch umístěné, které prázdné umělecké ceny nemají, lépe se vyjímati mohly, byly odstraněny.

Za velkým či hlavním oltářem nachází se dvě tabernakule. Tabernakulum na pravé straně jest čtverhranná skříně o jedné závoře; na levé straně jest výklenek ozdobený přímým gotic-kým obloukem, květinou křížovou ukončeným. Velmi krásná jsou modrá dvířka s pozlacenou železnou mříží, která čtyřmi zámky uzavírána bývala. Na okraji dvířek bedlivě a uměle vyryt jest ze železa tento již porouchaný nápis starogotickým písmem, jehož písmeny dobře pozlaceny byly: ave ° caro ° cristí ° caraa ° inviolataa ° cri . . . ° is . . . ° p ° rege ° piis ° hosti-aa ° morte ° tua ° ora ° fac ° revivos.

Seznámiv takto čtenáře se stavbou chrámu toho, jest třeba též o dějích jeho nejhlavnější doby uvéstí.

Zakládací knihy arcibiskupství Pražského (Libri erectionum) obsahují mnohé zprávy chrámu sv. Jakuba se týkající, jakož i velmi mnoho v městských starých knihách zaznamená-no, z čehož jde na jevo, že chrám ten jak za stavby tak i později hojnými dobrodinci nejen podporován byl, nýbrž i pro budoucnost štědrými nadacemi pamatováno. Byliť dojista mezi

⁹ K výslovné žádosti tehdejšího měšťanosty sepsal do bāně té události posledních dob města spisovatel těchto místopisných úryvků.

patricii kutnohorskými mnozí, kteří přes všechny škody a strasti bohatstvím vynikali; a z toho se dá soudit na stědrosť Kutnohoranů při zakládání a nadání tolikera chrámů; a nábožný, obětavý a umění milovný duch nezanikl nijak snad stoletím XIV., nýbrž trval i po časy potom příšle třeba i obyvatelstvo víru i mrav nadobro bylo změnilo. Za takové jevení-se ducha nábožného zasloužili si Kutnohorští jména „věrných, poslušných a vroucích synů církve“, kterýmž jich papež Bonifacius IX. pojmenoval, uděliv jim bulou ze dne 17. února 1401 tu znamenitou milost, že nemají pohanění býti před jiné právo duchovní, jediné před právo arcibiskupa Pražského.

Nebylo závětě v době XIV. a XV. století, v níž by nebylo pamatováno na chrámy Kutnohorské, nimiž jim odkazovány byly peníze, stříbrné nádoby, šperky zlaté a stříbrné, roucha mešní i jiná chrámová a též pozemky. Každou takovou nadací bylo dle tehdejšího způsobu nařizováno, který kněz u kterého oltáře a v které dni mši sv. sloužiti měl; a proto ustanovováno bylo mimo faráře mnoho oltářníků neb zvláštních plebanů (kaplanů) při chrámu tom, o čemž pro obmezenost místa rozepsati nemožno; toho však připomenouti třeba, že již roku 1356 samostatný farář při chrámu tom byl.

Rozbroj, jaký byl nastal ve světě katolickém následkem zvolení dvou papežů, měl nemalý vliv na veškerou správu duchovní v Čechách, tak že král Václav IV., přeje více papeži Benediktu XIII., který v Aviňoně sídlil, nežli v Římě sídlícímu Řehořovi XII., jehož za papeže neuznával, vydal v Hoře Kutné dne 22. ledna 1409 dekret, jímžto pod přísnými pokutami nařizoval, aby nikdo Řehoře XII. za papeže neuznával. Že však arcibiskup Pražský i po zvolení nového papeže Alexandra V. na sboru církevním, v Píse odbývaném, přece od Řehoře XII. upustiti nechtěl, rozhněval se z toho král Václav na veškeré kněžstvo vůbec, a nebránil milcům svým, když kněze týrali a je vydírali. Knězi Kutnohorští nepochybně drželi stranu arcibiskupovu, neboť té doby přijeli do Hory Kutné Racek Kobyla s Voksou z Waldsteina chtíce kněze u sv. Barbory šacovati, klenoty a stříbro jim pobrati; ale, jak Staří letopisové dí, „když to havěří zvěděchu – velmi se brzy sebrachu – na Racka udfichu a v kusy jej rozsekachu – a sama dvanáctého v šachu smetachu“, v čemž nacházíme první příklad vmetání lidí do šachet.

Kdy přijímání pod obojí v Hoře Kutné počátek vzalo, nedá se s určitostí říci, tolik však dle Kapihorského zjištěno, že toho již před válkami husitskými bylo, jelikož vypravuje, že kněz Sigmund Řepanský, který při chrámu sv. Martina dosazen byl, již před upálením mistra Jana Husa pod obojím způsobem podával.

Teprv když počátkem ledna r. 1422 Žižka Sigmunda z Hory Kutné vypudil, přestalo zjevné záští horníků proti kalichu; ano Hora Kutná stala se po tolikerych ukrutnostech venkovských ohniskem a středem českého utrakvismu, který snad v chrámě tom v posledním krvavém roce 1424., kdy Žižka u Malešova nad Pražany slavně zvítězil a do Hory Kutné vtrhl, krvavý křest byl obdržel, jelikož v chrámu tom útočiště a ochranu hledající obyvatelé Kutnohorští ohněm a dýmem zadušení byli.

Rok na to shledáváme se při chrámu tom již s utrakvistickým farářem Vítem, který r. 1425 se šepmistrem Ambrožem Jana Rokycana na arcibiskupství voliti pomáhal, a náboženství pod obojí stalo se v Hoře Kutné při všech chrámech panujícím a téměř výhradným.

Po upokojení se vášněmi rozzuřených myslí a uspořádání pokojných poměrů v zemi nastala opět doba, kde obyvatelstvo, požívajíc klidu a míru, z pohrom utrpených se vzpamatovalo, a tu býval opětně chrám ten velmi štědře obdarován, jak toho hojně zápisky dosvědčují.

Roku 1483 biskup Augustin Sankturienský, který jak původem některých kněží a mistrů Pražských tak i pánů českých do Čech k svěcení kněží utrakvistických povolán byl, zdržoval se též po delší čas v Hoře Kutné, a ten chrám sv. Jakuba za svůj katedrální chrám vyhlásil, též i druhý biskup utrakvistický Filip Sidonský, jenž ve třech rocích svého pobytu v Čechách

z největší části v Hoře Kutné sídlal a tu také r. 1507 zemřel, uznával chrám ten za katedrální.

Za panování krále Vladislava a sice r. 1500 povýšena byla fara u sv. Jakuba na arciděkanství, a prvního arciděkana ustanovil sám král Vladislav, povolav na důstojnost tu Svatomíra Mírko Zroubka z Újezda, tehdejšího děkana u sv. Apolináře v Praze. – Důležitost důstojného úřadu toho osvědčila se brzy na to, když po úmrtí biskupa Filipa Sidonského kněžstvo Kutnohorské od konsistoře Pražské pod obojí se odtrhlo a pro sebe i s nejbližším okolím vlastní konsistoř zřídilo, jejížto hlavou vždy arciděkan Kutnohorský býval, a kteráž až do úpadku strany utrakvistické v Čechách potvala.

Podivu hodna jest hojnost klenotů a drahocenných chrámových rouch, jakých doby té při chrámu tom bývalo, a jichž seznamy dosud se nalezají. Ano zaznamenáno, že při chrámu tom byly tři obrazy ze samých perel a drahokamů, které zvláště o „Božím Těle“ na žerděch noseny byly, jichž král Ferdinand I. od Kutnohorských žádal a jim za ně městečko náhradou dával, ale jich nedostal. Též havířstvo pro svůj oltář sv. Václava mívalo monstranci stříbrnou, která byla tak široká, že ji sotva mohl kdo obejmouti, a tak vysoká, že málo kdo středním prstem jejího konce dosáhl: a ty všechny téměř po staletí střádané poklady chrámové propadly osudu smutnému, a nikde stopy, kam by se byly poděly! Po událostech, po bitvě Bělohorské v Hoře Kutné nastalých, nenalezá se po nich více památky!

Dříve ještě, nežli Ferdinand II. svým, od jezuitů vnuknutým způsobem reformovati počal, reformoval v Hoře Kutné nejvyšší mincmistr Vilém Vřesovec z Vřesovic (ježž byli Kutnohorští pro jeho zuřivost, s jakou si při svém vstoupení na úřad počínal, r. 1617 z Hory Kutné vyhnali, a který po skončení bitvy na Bílé Hoře do města toho opětně se navrátil) jak se mu líbilo, a to tím více, poněvadž nikdo se mu na odpor nestavil. On hnedle přinutil šepmistry, že musili ku chrámu sv. Jakuba přijmouti kněze katolického; on nařídil vésti slavné procesí s velebnou svátostí, jež Sedlcký opat Bartoloměj Pika vedl a jímž šepmistři a rada přítomní býti musili; on sebral klenoty a drahá roucha chrámová s kázal jich odvezti; on dosadil Kutnohorským za arciděkana neoblíbeného vůbec kněze Matouše Apiana z Milesu, odejmul šepmistřům veřejně v chrámu tom obě městské pečete u přítomnosti nařízeného k tomu komisaře Karla ze Žerotína a působil k tomu, že kněži utrakvistští byli vyhnáni, žakovstvo rozpuštěno, obecní statky že byly zabaveny, že vojsko císařské dle libosti v Hoře Kutné drancovati mohlo, a že jezuité do Hory Kutné byli uvedeni.

Dne 2. srpna 1624 byly všeliké náhrobky, mezi nimiž mnohé nákladné a uměle vyvedené, z chrámu toho vyházeny a vandalským způsobem roztlučeny.

Mezi touto dobou, kdy opětně arciděkanství Kutnohorské kněžimi katolickými obsazováno bylo (čímž spolu přestaly samostatné fary u sv. Barbory, Matky Boží a sv. Bartoloměje, jelikož chrám sv. Barbory v úplné vlastnictví jezuitů odevzdán byl, a k druhým chrámům kněži z arciděkanství přísluhovali), usiloval konvent Sedlcký vší mocí o to, by jemu právo podací ku chrámům v Hoře Kutné opětně navráceno bylo, tak aby týž klášter nejen kněžimi svými arciděkanství Kutnohorské obsazoval, nýbrž i veškerou správu chrámu toho vedl, byl ale s nároky svými odmrštěn, neboť nejvyšším rozhodnutím císaře Leopolda ze dne 4. února 1663 právo podací opětně obci Kutnohorské přirknuto bylo.

V roce 1678 byl dřívější hlavní oltář z chrámu sv. Jakuba do chrámu Matky Boží přenesen, a nynější hlavní oltář rezbářem Kutnohorským Eglerem za cenu 700 zl. shotoven. Pražský sochař David Šuler shotovil pak na něm se nacházejících sedmi soch apoštolů, v kterémžto roce též postranní oltáře a sice v kapli Ruthartovské, kde dříve oltář sv. Magdaleny býval, oltář ku počtě sv. Antonína a v kapli Salazarovské, kde prvé oltář svatých Petra a Pavla býval, oltář ku počtě Panny Marie byly zřízeny.

Roku 1721 v pondělí po „Božím Těle“ (t. j. dne 4. června) byl chrám sv. Jakuba světicím biskupem Pražským Danielem Josefem z Mayern znova vysvěcen, o čemž svědectví podává nápis na závěreční stěně na malém choru tohoto znění:

HÆC
SACRA ÆDES
IMPERANTE IOSEPHO I
INSTAVRATA.

Roku 1764 musily dva zlaté řetězy, které chrámu tomu odkazem dobrodinců se dostaly (jeden 32¹/₈ dukátu, druhý 11¹/₈ dukátu) a mimo toho i jiné stříbrné nádoby, mezi nimiž krásný stříbrný, silně pozlacený kalich, kterýž ještě z doby utrakvistické pocházel, do mince odevzdány býti, začež se 28 zl. 51 kr. obdrželo, za kteréžto peníze ornáty koupěny byly.

Až do r. 1802 byl v chrámě tom hlavní oltář, kazatelna a kůr černě natřeny ve způsobu tom, jak posavadní oltář v tak zvané „černé kapli“ uchován jest. Téhož roku však hlavně přičiněním: 1. měšťanky Anny Svobodové, ovdovělé Zdvihálkové; 2. měšťana Josefa Kolářika, pak 3. příspěvím měšťana a obchodníka Jana Kristofa Breuera a manželky jeho Moniky, a 4. měšťana Josefa Kommera a manželky jeho Barbory byla potřebná částka peněz mezi dobrodinci sebrána na obnovení jak oltářů tak i celého vnitřku chrámu toho, a u příležitosti té byla smutná černá barva z chrámu toho odstraněna a veskrze po celém chrámu veselejšími barvami a hojným pozlacením nahrazena ve způsobu tom, jak toho po dnes spatřujeme. A sice, jak památní listina před sakristií za rámcem svědčí, dala první nákladem svým velký oltář, veškeré chrámové sochy, dva postranní oltáře, průčelí figurálního kůru natřiti a ozdobiti, pak lavice chrámové a kazatelnu pořídila; druhého stědrostí, snahou a přičinlivostí byl hlavní kůr rozšířen, na něm nové nákladné varhany opatřeny, jakož i všecky obnovovací práce zdarma vykonány; třetích dobrodinců štědrostí a cnostnou horlivostí byl chrám ten dvěmi krásnými zpovědnicemi ozdoben (které ze zrušeného doby té chrámu Sedlckého koupěny byly); a čtvrtými byl náklad na vyčistění a vybělení chrámu toho veden. – Co jedině při tom litovati jest, že při té opravě krásné baldachýnky na pilířích, jak již z předu praveno, nerozumnému náhledu za oběť padly.

Seznámivše takto čtenáře se způsobem stavby i s dějinami chrámu toho, musím jej provésti ještě chrámem a poukázati na některé památnosti a vzácnosti, by nejen navštěvovatel si jich povšimnul, nýbrž by se i toho, co pravé umělecké ceny má, nejen šetřeno ale i bedlivě opatrováno bylo, by tak i daleká budoucnost mohla těšiti se z toho, o co se předkové pro nás postarali.

Imposantní, velikolepý jest hlavní oltář v slohu renesančním, a svědčí o dobrém uměleckém vkusu mistra řezbářského Kašpara Eiglera. Veškeré podrobnosti jsou k důstojnému celku velmi vhodně spojeny a pranic oko neuráží. I těch sedm soch na oltářích, jež Pražský sochař David Šuler pro oltář ten spracoval, musilo býti dle nákrese zhotovitele oltáře toho shotoveno, neboť tvoří společně jediný krásný celek.

Oltářní veliký obraz „stětí sv. Jakuba“ malován byl r. 1763 od Pražského malíře Fr. Xv. Balko, a má velkou uměleckou cenu a prozrazuje mistra znamenitého. Nad hlavním oltářním obrazem v upraveném oválu umístěn obraz „Nejsvětější Trojice“, který původně pro chrám Nejsv. Trojice, za městem se nacházející, od slovutného malíře Petra Brandla malován byl. Má-li však obraz ten na dlouho se uchovati, potřebuje obnovení dovedným umělcem.

Postranní oltáře nemající nejen nijaké ceny nýbrž i ty, které chrámové pilíře kryjí, měly by odstraněny býti, čímž by velebný pohled na vnitřek chrámu velice získal.

Na lodních pilířích umístěné sochy, ač skoro v životní velikosti vyvedeny, nemají ceny umělecké, svědčí přece o dobrém vkusu řezbáře a jsou co ozdoba pilířů přiměřeny.

V tak zvané Ruthartské kapli nade dveřmi na malý kůr vedoucími jest překrásný, velikou cenu mající ale velmi zanedbaný obraz „sejmutí Krista s kříže“, jež dle nápisu na něm se nalezajícího: „Pro památku sweho mileho strecze pana Pavla Sskrety Ssotnowskeho z Zaworzic někdy aurzednika mince tento obraz dohotowil a poctiwemu miestu Horze Kutne Karel Sskreta Ssotnowsky z Zaworzic daroval leta tisíc ...sedmdesátětřetího“.

Ze staročeské, snad Kutnohorské, malířské školy zbývá tu posud jediný dobře zachovaný veliký obraz „večeře Páně“ z r. 1515 na dřevě malovaný, který na přední stěně nad kaplí Ruthartskou visí. Živost barev posud dobře se udržela a svědčí o dovedném neznámém malíři. Jana, miláčka Ježíšova, mezi přítomnými apoštoly není na obraze tom hnedle viděti, poněvadž spočívá na prsou svého mistra.

Kdo by oltářní obrazy na postranních oltářích sv. Václava a sv. Ludmily maloval, není známo, ale jsou to jediné povšimnutí hodné obrazy.

Na prázdných stěnách chrámových umístěno šestnáct velikých obrazů, které r. 1774 ze zrušeného kláštera Sedlčského koupeny byly. Dle zdání a úsudků znalců zdají se býti malovány od Ignace Raaba.

Ještě dva obrazy, které se dvou stran pod velkým chorem umístěny jsou a představují výjevy ze čtení evangelia v pondělí velikonoční, a sice první „dva apoštolové jdoucí do Emauz, k nimž se Kristus připojí,“ a druhý „poznají jej dle lámání chleba“, zasluhují povšimnutí.

Však i umění řezbařské tu hojně zastoupeno.

Pozornosti vstupujícího do chrámu se strany severní neujde proti vchodu na stěně veliký z jednoho kusu dřeva lípového v polovypouklé práci vyřezaný obraz představující biblickou scénu: „Matka synů Zebedeových odevzdává jich Kristu za učenníky“. Postavy osob, jichž tváře takřka k mluvení jsou, vyvedeny tu skoro v životní velikosti. V pozadí spatřuje se město Hora Kutná, jak v XVI. století bývala vzata z tak zvané ptačí perspektivy. Nad sochami a Horou Kutnou spatřuje se Bůh Otec a Duch Svátý nad dolejší skupením se vznášející. Dva něžní andílkové podporují rámec hojnými lupenatými arabeskami zdobený. Jest to jediný posud známý obraz toho způsobu a býval někdy co oltářní obraz na hlavním oltáři, a jest to práce proslulého někdy řezbáře Kutnohorského, mistra Jakuba, který ku konci XV. věku v Hoře Kutné žil a za manželku Elišku Loreckou z Elkuše měl.

Téhož mistra práci jest dvanáct stolic kněžských čili patronátních, postavených po obou stranách v presbyterium, které mezi nejznamenitější díla umění řezbařského náleží. Zdělaný jsou z lípového dřeva, jsouce hojně příkrými štíty, baldachynkami, konsolami a fiolami zdobený, které na každé stoličce v jiném tvaru vyvedeny jsou. V dolejších částích sloupků jsou výstupky, na nichž sošky stojí;¹⁰ nad sloupky jsou baldachynky a mezi fiolami nad každou stoličcí vypíná se příkrý špičatý štít s ozdobnou kružbou. K ozdobám si mistr obral motiv z rostlin, a z toho co kružidlo uměle vyvesti dovede: a směle se tu říci může, že jest to poesie ze dřeva řezaná. Natřením hnědou fermežovou barvou chráněny jsou před zkázou na dlouhá leta.

Dvě zpodobněné v levé chrámové lodi postavené s obou stran oltáře sv. Ludmily vynikají krásnou řezbou jak rozličných soch z venčí, tak obrazy v polovypouklé práci u vnitř.

Kazatelna nynější pochází, jak již praveno, z r. 1802 a shotovena byla truhláři Kutnohorskými Frant. Zelinkou a Karlem Svobodou, práci řezbařskou pak shotovil Kutnohorský řezbář Václav Máslo.

Co zvláštní památka strobylého českého umění jest též křtitelnice, stojící v kapli Salazarovské při oltáři Panny Marie. Jest o třech nohách nahore vousatými hlavami započatých a dole orlími drápy ukončených. Jest to práce proslulého Kutnohorského zvonáře Ondřeje Ptáčka, shotovená r. 1505.

V presbyterii visí tři staré vojenské prapory; dva z nich proti sobě visících jsou památkou po někdy v Hoře Kutné posádkou ležícím pluku Wartensleben, třetí při malém choru odevzdán byl do chrámu toho od místního c. k. vys. sboru ostrostřeleckého r. 1860.

¹⁰ Sošky ty nejsou prací slovného řezbáře stolic, nýbrž byly teprv r. 1860 na prázdná místa výstupků opatřena. Představují dvanácte apoštolů a dva evangelisty, jež samouk v řezbářství J. Podr shotovil. Význam a umění se při nich postrádá a liší se velmi od původní práce stolic.

Náhrobních kamenů starých rodin Kutnohorských není tu žádných, neboť reformace katolická vyklidila z chrámu toho kameny připomínající jména někdy slavných rodů a osob v Hoře Kutné žijících. Toliko blíže jižního vchodu v pravé lodi stojí šedivý mramorový památník v parukovém slohu někdejšího primatora Kutnohorského Petra Ondřeje Hertla, který, r. 1766 zemřev, chrámu tomu znamenitý odkaz učinil a tu pohřben jest.

Za to se tu však nacházejí tři krypty, a sice první pod celým presbyterium, do nížto se z prostřední lodě vchází, druhá pod tak zvanou „černou kapli“; v obou nachází se pohřbeno mnoho přednějších osob z rodin místních; třetí jest před oltářem postranním Panny Marie v kapli Salazarovské, kdež někdejší polní generál Ferdinanda II. Jan Salazar de Monte Albano a manželka jeho odpočívají, kteří chrámu tomu 3000 zl. na zádušní mše byli odkázali.

Z chrámových klenotů jestiť krásná $23\frac{3}{4}$ " vysoká, 2 lib. $27\frac{3}{4}$ lotu těžká a v gotickém způsobu asi v XVII. století shotovená stříbrná a dobře silně pozlacená monstrance.

Na věži jest čtvero zvonů. Největší z nich „Orel“ zvaný, na jméno sv. Vavřince křtěný váží 90 centnýřů a byl již dvakráte přelit. Má nápis: „Moderatoribus urbis regio iudice Ber. Daczicki ab Heslova, senioribus scabinis Venc. Hertl, primate, Danieli Samoelisi, Theoph. Janovka, Petro Hertl, Ign. Hladky, Joh. Alex de Lowcze, Ber. Erithræy, Wenc. Wulterin, Joh. Bergmann de Lindenberg, Dan. Karre, Josepho Khun. Junioribus: Ign. Rabenstein, Wenc. Schramek, Wenc. Marzik, Adalbert Kegler, Fr. Christof. Sindicis: Theophil jun. Janovka & Joh. Kubik, æditus Petro Hertl & Josepho Khun. Fudit Kuttenerge Nicolaus Oberg civis Olomucensis MDCCXXXVII. Ferlta ContlCVI Cælestl fVLMIne taCta LVcVbrls rauCos probtVLI ab ore sonos ast Me terrenVs nVper transfVDerat Ignls et Læta InCtIpo rVrsVs ab Igne LoqVI sub archidiacono Wenc. Erithræy“.

Druhý zvon „Jakub“ váží 40 centnýřů a má nápis: MDCCLXXI. Fracta fulgure anos post duos incepi redere fusa sonum est mihi Jacobus magnus nomen, prius ante quod tenuit at major sum mode, mole sono. Kolem koruny pak jest nápis:

ES HAT MICH ZV EHREN APOSTELs IACOBVS
DES GROSSEN JOHANN GEORG KÜHNER ZV PRAG
GEGOSSEN.

Třetí zvon „Václav“ váží 8 centnýřů a má tento nápis: „Anno domini MCCCCLXXXIII hec campana fusa est ad laudem et glor. sanctissime Trinitatis et bte Maria virginis“.

Čtvrtý zvon „Marie“ majíc v průměru $20\frac{1}{4}$ " má kolem koruny nápis: „Ave Maria gratia plena, Dominus tecum. Umgegossen von Karl Bellmann, k. k. Hofglockengiesser in Prag 1835“.

Tímto zvonem se až posavade, jak za pradávných časů bývalo, ve tři hodiny ráno zvoní, čímž se havíří k ranní práci budívali.

Pak jest tu tak zvaný umíráček, jenž má $13\frac{1}{2}$ " v průměru a nápis: „Slovo bylo u Boha a Bůh byl slovo“.

V bání věže zavěšeny jsou dva cimbály, z nichž větší má $29\frac{1}{2}$ " a menší $23\frac{3}{3}$ " v průměru; pochází i s věžními hodinami z kláštera Sedlčského a mají nápis: „Pater Jacobus Ružiczka abbas Sedecensis et Skalicensis“.

Ku správě církevní arciděkanství Kutnohorského patří mimo města a předměstí obce Bilany a Přitoka, pak o samotě stojící mlýny: Spálený, Denemark, Obicka, Krahulík, Vrbicka, Cimbura se samotami Kuklík a Šmelcovna.

Patronem chrámu toho jest městská obec.

Jmění chrámu toho záleží v tom: a) Jmění nadační: 1718 zl. $22\frac{1}{2}$ kr. konv. min., 1651 zl. $18\frac{1}{2}$ kr. vid. m., 10.881 zl. 60 kr. rak. č. a 27 měř polí. b) Jmění vlastní: 1647 zl. 6 kr. konv. m., 1180 zl. 25 kr. v. m. a 15.569 zl. 40 kr., neb úhrnem 20.055 zl. 20 kr. r. č. (mimo jmenovaných 27 měř polí).

Právě letošním rokem se chrám tento velmi obezřetně a důkladně jak z venčí tak i u vnitř opravuje a čistí, což ku 20.000 zl. nákladu vyžadovati bude, při které příležitosti mnohé u vnitř chrámu se nacházející nepřislušnosti se odstraní, jakož i dvě dřívější dobou v západní straně zazděná okna opět se prolomí, čímž důstojnost chrámu toho velmi získá.

III. Chrám Matky Boží na Náměti.

Chrám tento též, jako druhé staré chrámy Kutnohorské, stavěn jest v čistě gotickém slohu, který tu beze všech přívěsků zachován jest. Doba, kdy chrám ten stavěti se počal, nedá se bezpečně zjistiti. Ač professor J. Er. Vocel v „Památkách“ (díl III., str. 82.) uvádí, že chrám ten již roku 1300 stavěti se počal, neuvádí toho podstatných důvodů, a jistěni to spočívá na pouhé domněnce; protož jedině za dobu stavění chrámu a věže co bezpečné svědectví přjmouti se musí nápis na hořejší věžní římsě vytesaný, jenž zní: „A° Dm. Millesimo MCCC-CXC finita est hæc turris ad laudem Dei“. (Leta Páně 1490 dostavěna jest věž tato ku chvále boží.)

Dle panující tradice započata byla stavba chrámu toho v nejstarší době města, kdy hornictví v plném a vydatném květu bývalo, a v místech těch nacházel se doby té „rudní trh“, kam nákladníci dolů dobrých rud svážeti dávali a tu jich rudokupcům prodávali. Po prodeji nametli horníci zbylé odpadky a trusky rudní, prodávajíc jich opět rudokupcům, a z výnosu odprodeje těchto nametených rudních drobtů započata a pokračována stavba chrámu toho, který po dnes na „na náměti“ sluje.

Že chrám ten nákladem horníků a osob při horách zaměstnaných stavěn byl, lze již z toho ohledu souditi, že v XV. a XVI. věku dostávaly se mu příjmy z dolů: Flašary, Staré a Mladé Rousy a Zahrady, pak že nakladatelé na stavbu jeho po památku budoucí svých hornických zaměstnání na věži chrámové umístiti dali znaky, které po dnes na věži té s předu se spatřují. Jsou to znaky rudokupců, havířů, hašplířů a tavírníků (šmelcířů). Též na některých jiných místech zevně hornická kladívka spatřiti lze.

Že však chrám ten již počátkem XV. století k službám božím zařízen býti musil, aniž by byl ještě úplně dostavěn býval, nasvědčuje ta okolnost, že v Liber. erect. Tom. VI., Fol. 141 k r. 1407 zaznamenáno: „Dne 6. července stalo se potvrzení založení oltářův svatých Petra a Pavla a sv. Justiny v chrámě filiálníním na Náměti v Hoře Kutné; a sice učinila nadání to Klára Toperova z Hory Kutné, odkávavši chrámu tomu 10 kop gr. č. na ten způsob, aby kaplan každý týhoden čtyry mše sv. u oltářů těch odbýval; kdyby pak někdy kterou zmeškal, aby pokaždé farářovi hlavního chrámu sv. Jakuba 1 gr. pokuty složil, a on, farář, zanedbanou mši jiným knězem nahradil.“ – Dokládá se, že téhož času taková láce všech věcí v království českém panovala, že jeden kněz mohl s osmi kopami gr. se vyživiti.

Z dalších nadání budtež pro obmezenost místa jen ta nejdůležitější a nejdůležitější uvedena.

Roku 1462 Jan Malškrubský odkázal jest čtyři krávy k záduší „Matky Boží na Náměti“, aby vosk věčně kupován byl za nájem z krav těch (každá po 5 gr.), z nichž byly dvě u Leče v Malině a dvě u Jíry v Přítoce; taktéž oba ti oznámili a přiznali se k tomu, že, zhyne-li která kráva z těch čtyř, mají na to místo jinou koupiti budoucně a věčně. Téhož roku odkázali též chrámu tomu: Příbva z Křesetic 5 kop gr., Jan Domošinský 5 kop gr., Martin Duchek 2 kopy gr., Janek, šrotýř, 5 kop gr. a Matěj, farář, položil 10 kop gr. zádušních.

Prokop Alder z Lošan, toho času starší šepmistr, daroval r. 1471 v den sv. Prokopa k záduší chrámu toho 2 kopy 10 gr. platu ročního, ježto koupil na dědinách Niklasy z Jihlavi při dvoru „Gruntlíku“, za něž kněz při chrámu tom má sloužit při oltáři Alderovém třikráte

týhodně mši sv. za duši jeho manželky, dědicův a budoucích po věčné časy, a druhé dvě kopy ročního platu, kteréž ještě toho roku byl přidal, sloužiti mají na víno a jiné potřeby; a páni obecní knězi tomu přilepšili týhodně po 5 gr. – Též Ondřej Načeradský podvolil se, dobrotivě k těmž záduší 2 kopy gr. ročně dávatí.

Však v prvních letech trvání chrámu toho potkala jej ta nehoda, jak Mikuláš z Prachňan zaznamenal, že r. 1470 ve středu, v den památky sv. Jakuba, apoštola, po 11. hod. hrom chrám ten zapálil, od čehož všudek shořel. A tím se dá vysvětliti nápis na římse věžní, že ta po událem tomto neštěstí dostavěna byla r. 1490, neboť na opravu jeho se hnedle dobrodinců našlo. Tak daroval Ambrož z Laně, hospodář u „kola“, 20 kop gr. a rudokupec Ziwald poručil, aby z peněz, které mají jemu dány býti za huť nad Kolmarkem, na opravu chrámu toho dáno bylo 5 kop gr.; Michka z Tarmarku dala též 5 kop a Markéta Ptáčková (manželka slovního někdy zvonáře Kutnohorského, O. Ptáčka,) 4 kopy.

A opatrovníci chrámu toho, Prokop Alder a Šimon, perníkář, učinivše před pány počet z příjmů a vydání, i byla suma příjmů 62 kop 32 gr. na penězích, a vydání 43 kopy 20 gr. 3 den., tak že zbylo 20 kop 40 gr.

Však i jiných hojných darů scházelo se ku chrámu na klenotech rozličných. Tak r. 1470 Jan Duška, kramář, rozkázal udělati pušku stříbrnou kteráž stála 11 kop gr., ke cti Těla Božího a tu jest odkázal k Matce Boží na Náměti, tak však, aby poručníci, ji v moci majíce, tu samou cidili, když by toho třeba byla, a to proto, by snad skrze nedbalost nezašla. Též i manželka jeho Anna darovala pušku stříbrnou o dvou hřivnách a třech lotech ku cti Těla Božího na záduší toto.

Téhož roku z rozkazu Martina, vozky, Jakub, sedlář, a Jan Weis koupili kalich o dvou hřivnách a šesti lotech s pozlaceným uzlem, kterýž dán ku cti a chvále Boží těmž záduší.

R. 1473 Anna Rokovcová z rozkazu muže svého, koupivši ornát zelený damaškový s křížem zlatohlavovým, dala jej k Matce Boží.

R. 1474 Jíra Školský dal od mistrův a tovaryšův pekařských kalich stříbrný s patenou, vše pozlacené, chrámu tomu.

R. 1488 Ondřej Havlíkův, minciř, odkázal všecky své stříbrné lžice, aby z nich kalich, s kterým se se svátostí chodí, shotoven byl, a jeden nejlepší svůj prsten na vyzlacení a to pro chrám M. B. na Náměti.

Dary takovými rozmnožovány byly ovšem klenoty chrámu toho znamenitě, a o těch nás nejlépe poučuje nejstarší, dosud uchovaná početní (účetni) kniha chrámu toho z r. 1495.¹¹

Ku konci tohoto století učiněny byly ku chrámu tomu dvě nadace zvláštního způsobu. Tak r. 1493 Jakub, pekař na „dolejším městě“, poručil jest louku, kteráž leží u kláštera (Sedlckého) za huťmi, a z které platí nyní Říha, pekař, 40 gr. bílých a za 2 groše chleba kněžím, k Matce Boží na Náměti, by tak bylo na časy budoucí a věčné.¹²

R. 1495 Petrolina Matlachová odkázala jest krám řeznický, z kterého se platí ročně 1 kopa gr. bílých, o velikonoci k Matce Boží na Náměti, by plat ten vycházel k záduší chrámu toho budoucně; a to zavázala pod zatracením duše, aby nebylo tím nijak hýbáno; a při tom byl pan Landa, jenž byl šepmistrem, mladším.

Bylo-li století XV. štědré na nadání ku chrámu tomu, bylo toho století XVI. tím štědřejší, z nichž toliko nejdůležitější uvedeny bud'ěž:

Roku 1535 učinila Anna Miránková ze Suchotlesk, která byla kolaturnicí oltáře svatých

¹¹ Nachází se v archivu městském a zanešeny s ní účty příjmů a vydání až do roku 1570, podávajíc velmi zajímavé podrobnosti jak o tehdejším způsobu, jakým potřeby chrámové zaopatřovány bývaly, jakých darů se scházelo, jak a nač peněz vynaloženo bylo, jakož i poměry kněží při chrámě tom ustanovených.

¹² Louka ta po dnešní dobu jméním chrámu toho jest.

apoštolů Petra a Pavla, velmi štědré nadání, odkávavši k oltáři tomu jí přináležející vesnici Vilímovičky na vydržování jednoho kněze při oltáři tom. Mimo toho darovala r. 1538 k oltáři tomu kalich zlatý, aby tu budoucně chován byl, a nikam aby odtud pronesen nebyl nižádným vymyšleným způsobem, kterýžto kalich znkem jejím zdošen byl. Avšak obě toto nadání zvláštní potkal osud. Ustanovit' táž šlechtná paní za poručníky nadání téhož osoby cizí, mimo opatrovníků chrámu a starších obecních jsoucí, kteří nesvědomitostí svou s nadací tou nepořádně zacházeli, účty z pozůstalostí šepmistrům skládati nechtěli, chrámu tomu jen dle vlastní libosti přispěvků udělovali, z čehož dlouholeté spory povstaly, tak že tropenými pletichami chrám ten o nadaci tu připraven byl. O osudu zmíněného zlatého kalicha zaznamenal Vojtěch Kegler ve svých zápiskách takto: „Roku 1538 darovala Anna Miránková ze Suchotlesk a na Vilímovičkách k oltáři svatých Petra a Pavla v chrámu Matky Boží na Náměti svým znkem ozdobený, 245 uherských dukátů vážící kalich. Když roku 1560 při vpádu vojska švédského město rantion (výpalné) sehnati nemohlo, zlatý kalich ten i s patenou tehdejší senátorem Fatigatem švédskému generálovi Torstensonovi odevzdán byl, by se s ním spokojil na částku tu, jižto co výpalné více mezi obyvatelstvem sehnati možno nebylo. Nad tím byl Torstenson velice pohnut a odpověděl: „Vím ze sv. evangelium, že to, co Boží jest, dáno má býti Bohu; protož já tuto pro čest Boží Bohu odevzdanou nádobu neberu, vracím ji zpět a navraťte ji, kam náleží.“ Kalich tento pak po vždy na radnici se choval, a toliko k slavným službám Božím se propůjčoval. Jinou rukou jest pak připsáno: „Avšak roku 1811, když nařízeno bylo, chrámové zlaté a stříbrné nádoby k státním potřebám odváděti, musil i tento kalich odevzdán býti.¹³

Zvláštní poznamenání nachází se v útech z roku 1506 při týhodni „Judica“ (neděle smrtelná): „In die Anunciancione (na den zvěstování Panny Marie) vynaloženo na oběd u faráře, ku kterému pan biskup sám se zval, 1 kopa 10 gr. 3 den.“¹⁴

Ještě o jednom daru a způsobu darování zmíniti se musím. „R. 1537 dominica Judica paní Anna Knotková z Meckasu dala jest kalich k záduší Námětskému ke cti a chvále Pána Boha a blahoslavené Panny Marie matky pána našeho Ježíše Krista, aby se v něm čest a chvála dala Pánu Bohu všemohoucímu a krev Pána našeho posvěcovala na očistění a shlazení všech hříchů lidských za duše Jana Václava manželi a všechny přátel a příbuzné; a to učinila jest z lásky, kterúž má k Pánu Bohu svému z upřímného úmyslu a vroucí žádostí, kterúž má k tomu záduší Námětskému, aby tohoto jejího úmyslu dobrého žádný z lidí nynějších i potomních nesměl zrušiti, a tohoto kalichu od toho záduší Námětského odnímati žádným vymyšleným obyčejem věčně, pro hroznú pomstu Pána Boha všemohoucího zde na tomto světě na těle, a po tomto světě na onom životě věčném na duši. – A jest vnitř i zevnitř pozlacený všecken i s patenou, a váží dvě hřivny a tři čtvrtě. Znamení má na patě: Magno crucifixi s literami řeckými S a W.

Chrám ten ze všech chrámů Kutnohorských nejvíce požáry byl utrpěl, protož také věž jeho nemá více prvotní, s gotickou stavbou jeho se shodující věžní báň.

O druhém velikém požáru chrámu toho zaznamenáno:¹⁵ „Leta Páně 1554 tu noc na pondělí po osmé hodině na devátou hodinu, kteréž bylo před novým letem aneb před sv. Silvestrem stalo se povětří převelmi veliké a násilné s přšením krup a hromobití veliké s velikým blýskáním. Nebo po druhé když se převelmi světla a ohnivě zablýsklo, tak že po veliký

¹³ Z tohoto tak bohatého nadání Anny Miránkové zbyl až na naše doby toliko roční důchod 8 zl. 55 kr., který na vesnici Vilímovičkách v obnosu 8 kop 46. gr. č. pro chrám ten pojištěn byl, když ji r. 1595 obec Kutnohorská koupila.

¹⁴ Byl to biskup Filip Sidonský, toho času v Hoře Kutné sídlící.

¹⁵ Neměním v zápisce té ani slovo, bych spolu ukázal, s jakou podrobností naši staří předkové památných událostí zaznamenávat dovedli; zároveň toho uvádím pro to, že tu seznati můžeme, jak věž ta vypadala.

blesk a světlo člověk div že jesti neoslepl, že v tom světle a blesku nic nemohl viděti. A potom hned z dopuštění Pána Boha všemohoucího pro naše veliké a nešlechtné hříchy hned hrom jesti převelice udeřil, tak že mnozí lidé, jsouce zmámeni a zděšení leknutím velikým, nevěděli, co mají činiti, zvláště pak mnozí z příčiny té, že mimo způsob nebyvalý, anobř u prostřed zimy tak veliké hromobití že jest se stalo. A hned v tom udeření zapálil jest na kostele střechu nad šnekem, kudy chodívá se na literátskou kruchtu¹⁶, a odtud skočil do věže pod makovicí a tu přesilně zapálil, a odtud vzhůru dral se z zapalováním až na velkou prostřední věž k nejvyššímu a prostřednímu špicu až k makovicí. – A to jest nejprvé šafař z fary¹⁷ uhlídal a zvoncem zvonil, aby se lidé sběhli, a „prsák“ neb hrobník do kostnice¹⁸ doběhší také zvoncem zvonil, neb jsou hlásní u „vysokého kostela“ neviděli ještě toho ohně¹⁹; neb ve věži pod střechou, kteráž křidlicí s pěti vížkami přikryta byla, u vnitř jest hořelo, až teprv ve velkém špicu prostředním (štenýři), kde jest břidlice nebylo, oheň vyrazil; a také slyšešve zvonění na faře a v kostnici a křik lidu, teprv jsou šturmovali; a farář teprvé pro zvoníka domů běžel, aby kostel otevřel, by do kostela mohl jíti a hasiti; než ale zvoník přišel, oheň čím dále více a více se vzdáhal, až jsou na kostele s pomocí Pána Boha všemohoucího oheň brzy uhasili: než do věže nemohli tak spěšně a kvapně i na krov pak zvláště doskočiti – ač jsou mnozí udatně a směle hasili – ale na takovou výšku těžko bylo vody dodávati, a pak po tak zvláště úzkém šneku, až se podlaha ve věži nahoře všecka již sjímala, a dolů na zvony oheň velmi silně z přeprudkého a hrubého povětří jest šel tak, že již lidé nemohli pro oheň do věže více jíti a hasiti. Tu teprv mezi zvony dolů oheň přšel a zvonice (neb hranice zvaná) se zapalovala a makovice velké i malé s věže dolu padaly, a takž tu teprv mezi zvony v hranici velice hořelo, tak že veliký zvon „Dominikal“ všecken se na fejn rozpustil, a jiné dva menší zvony také se rozpustily a spálily. A největší zvon ten s hlavněmi a s ohněm dolů na orloj na sklep (klenutí) jest upadl a tu se rozrazil. A tu teprv někteří z pánů havířů hru stříbrných a Kaňkovských veliké řebríky s válci na šnek, kudy chodí se na literátskou kruchtu, jsou postavili a ze šneku do okna toho nad oklopem, kde jest veliký zvon upadl – kde jest orloj (hodiny) – přistavili, a z kostela po žerdi aneb po tlustém bidle vody jsou dodávali, když již všecko z hranice dolů s věže spadalo na ten sklep, a tu zmužile pomáhali a udatně hasili; a tak vždy z milosrdenství Pána Boha všemohoucího že jsou kostel obhájili. A na to štěstí že ještě vítr všecken vždcky byl k Páchu neb Kolmarku obrácen, že jest i na kostel a na město také nebyl, a tak jiskry ohnivé, velmi jsouce rozpálené, že jsou jiné škody žádné nespůsobily.“

Že Kutnohorští spoustu chrámu toho dlouho nenechali, vysvítá z usnešení šepmistrů a obecních starších, které se ve čtvrtek po novém roce 1555 stalo, kde svoleno, aby k shotovení nové kryty dříví potřebné v obecních lesích poráženo bylo a chrámu tomu darmo se dalo. Mimo toho bylo ponavrženo, aby na výlohy stavební – jelikož peněz obecních není – pro potřebu chrámu toho některých klenotů chrámových a biskupských²⁰ zmincováno bylo, a ze staré zvonoviny aby konvář Rafael (Klábál) nový zvon ulil, jelikož se v té zvonovině mnoho stříbra nachází; i druhé zvony aby z nové zvonoviny ulity byly.²¹ – A tak bylo již hned po-

¹⁶ Tedy na straně severní pod věží, kde posud schody na kůr vedoucí jsou.

¹⁷ Fara chrámu toho byla v čís. pop. 417., kde až po dnes „na staré faře“ se říká.

¹⁸ Znameníť kostnice stávala v pravém východním rohu hřbitova, kde se nyní hrobka svob. pána ze Schorlehmů a Janovkovské pohřební místo nachází.

¹⁹ Z toho lze souditi, že na věži chrámu toho tehdejší doby hlásný ještě nebyval.

²⁰ Poslední vůli biskupa Augustína Santurienského (zemřel r. 1493), která se v městském archivu chová, odkázány byly veškeré po něm pozůstalé klenoty a odznaky hodnosti biskupské ku potřebě chrámů Kutnohorských.

²¹ O zvonáři Klabalovi podal spisovatel pojednání ve „Vesně Kutnohorské“ r. 1868, čís. 48.

čátkem r. 1555 na opravě chrámu toho pracováno, jak v účtech chrámu toho zaznamenáno;²² totiž: při neděli „Dum medie“ (poslední v roce): „Dal jsem hlídačům a ponocným, kteří jsou hlídali ve dne i v noci, když Pán Bůh ráčil oheň dopustiti, a jichž bylo deset, po 3 gr.“ Dále přichází v roce 1555 vydání na opravu chrámu toho: V týhodni „Domine de longe“ (třináctý v roce) dvěma tesařům od tesání dříví, dělání komůrky a vyvěšování zvonce k orlojníku (hodinám) 10 gr. V týhodni „Misericordie“ (šestnáctý v roce): Za 44 prken do kostela k potřebě 56 gr. 4 den.; Jakubu Srbovi, když jel se sedláky do lesů pro dříví, aby na hřbitov je vezli, 26 gr. V týhodni „Spiritus domini“ (jeden a dvacátý): Moravcovi, sklenáři, za štku nového skla do kostela na kruchtu (vyrazili je při ohni) 15 gr. Zvonníku od mytí roušovitě zvonoviny za tři dny 8 gr. V týhodni „Benedicta“ (dva a dvacátá): Na pivo pomáhačům, když zvon táhli na hranici, 1 gr. Třem tesařům za den, když sdělali hranici a připravovali zvon na ni, 5 gr. Za 4 provazy k novému zvonu, by mohlo se zvoniti, Štěpánu, provazníkovi, 5 gr. V týhodni „Factus“ (čtyř a dvacátý): Za provaz k šturmování, s kranclé dolu dlouhý, 18 den. V týhodni „Justus“ (devět a dvacátý): Čtyrem tesařům od pobíjení na kostele za dva dny po 4 gr., 32 gr. Od urovnávání šindele od jednoho sta po 1 den., 18 gr. 5 den. Ještě dvěma tesařům od pobíjení téhož za dva dny 16 gr. Beranovi, kováři, za tisíc hřebíků 10 gr. V týhodni „Siniquitatis“ (čtyř a čtyřicátý): Burianovi Valdykovi a dvěma jeho dělníkům od předělání a opravení varhan v obnosu tří kop gr.²³

Roku 1556 pak zanešeno v týhodni „de longe“: Z rozkázání panského tovaryšům Klaba-
lovým od dvou zvonů 1 kopu 9 gr. a, když táhli zvony nové na hranici, za pivo 4 gr. V tý-
hodni „Misericordie“: Poslu, který chodil k panu Heřmanovi s vyjednáváním o les, 3 gr.
Míchalovi, když s mistrem Jiříkem jezdil do lesů o dvou koních s obrokem, 10 gr. V týhodni
„Cantate“ (čtvrtý po Velikonoci): Od přivezení hemzalu (Hemmseil – jeřáb) z Kaňku 2 gr.
Štveráku od tažení lesa (dříví tesaného) na věž, za chléb, za pivo a spropitné 3 gr. Lukšovi
Šimůnkovu sama druhému od vyprázdnování rumu a kamení z věže 5 gr. V týhodni „Pacem“
(pátá po Velikonoci): Sedmi Štverákům za celý den od tažení lesů na věž 16 gr., druhého dne
též sedmi po 1 gr., 7 gr. Malínskému zedníkovi od vysekávání děr do věže 3 gr. V týhodni
„Factus“: Poslu, jenž chodil do Čáslavi stran makovice, 1 gr. Od přivezení makovice z Čá-
slavi do Hory K. 18 gr.

Z toho viděti, že se s opravou chrámu toho dosti rychle spěchalo, a že také již toho doho-
toveno vše bylo, dá se souditi z toho, že v účtech poznamenáno: V neděli „Assumptionis B.
V. Maria“ (Na nebevzetí Panny Marie, ku kteréž počtě chrám ten posvěcen jest,) dáno faráři
na hostinu pro pány preláty 10 gr., čímž domnívati se dá, že chrám ten v týž den slavnostně
vysvěcen byl.

Chrást ten měl, jak se z pověděného již poznalo, vždy svého vlastního faráře až do roku
1620, který však arciděkanovi od sv. Jakuba podřízen byl. On mohl však toliko mše sv. čísti,
křtíti a oddávati, ale vykonávání pohřbů příslušelo toliko arciděkanovi a jeho kaplanům;
pouze s přivolením jeho, když by o to od příbuzných zemřelého byl požádán býval, mohl též
pohřebních obřadů vykonávati.

O zvláštním případě činí se zmínky v knize „Memorabilien“, jížto pro neobyčejnost,
uvádím. Roku 1569 kněz Jan Vodňanský, farář od Námětí, v pondělí před „očišťováním
Panny Marie“ listem žaloval na Mikuláše Chmelu, havíře, a Urbana, horního kováře, že na

²² Podávám některé tyto účetní zprávy hlavně z té příčiny, že z nich seznaní možno cenu mzdy dělníků
doby té, což pro poznání kulturhistorického stanoviska důležitéto.

²³ Byltě týž Burian Valdyka (o němž nám ani Dlabačův „Künstler-Lexicon“ ani „Slovník Naučný“
ničeho nepraví) varhanář velmi dovedný, neboť r. 1588 žádal král Ferdinand I. Kutnohorských listem
v archivu městském se nalezajícím, by svého varhanáře Valdyku k shotovení velikých varhan
v chrámu sv. Víta v Praze propůjčili.

kostelním prahu mezi ranním kázáním jsou sobě z konve připíjeli a, napomínáni jsouce z toho, že jsou Bohu zlořečící a proklínali, a žádala za potrestání jich, dokládaje, že, jsou-li hory svobodné, takové hříchy a rouhání svobodny nejsou, a proto i ten neřád, přes celou noc na neděli seděti v hospodě, že má býti přetržen. Když šepmistří v tom nepochybně dosti přísně si nepočínali, jelikož jim právo, havířů trestati popíráno bylo, obrátil se farář k místo-
držícím království českého, odkud rozkazem daným v pátek po neděli postní „Reminiscere“ (třetí v postě) nařízeno, aby havíř Mikuláš Chmela v moc hejtmana na hradě Pražském byl vydán, a Urbanovi, kováři, aby biřicem u praněfe pardus dán byl, a pak aby byl z města vypovězen.

K roku 1571 má Kapihorský zaznamenáno: „Lupiči vylomivše mříže vloupali se do chrámu Matky Boží na Náměti a všechny klenoty, jež se tam nalezaly, pokradli.“²⁴

Tak jak četných zpráv o chrámu tom máme z XV. a XVI. století, tak opět chudé zprávy jsou o něm v době pozdější, neboť po r. 1620, kdy náboženství utrakvistské v Hoře Kutné úplně zakázáno bylo, kněžstvo Kutnohorské vypovězeno a vyznávači náboženství utrakvist-
ského nejkrutějších pronásledování trpěti musili, přišel i chrám ten o svého faráře a byl po dlouhý čas uzavřen. Kam by se byly tak hojně zde chované poklady poděly, o tom není ničeho známo, dá se však domýšleti, že jich obec Kutnohorská použila r. 1618, když od zbouraných stavů českých panství Sedlcké za 30.000 kop gr. míšenských byla koupila, k jichžto sehnání vlastních prostředků tehdáž neměla, jelikož v podobných případnostech častěji chrámových klenotů používala.

Co se zevní tvárnosti chrámu toho dotýče, tedy kromě krytu chrámového a věžního změnilo se v prvopočátečním stavebním způsobu ničeho; že však chrám ten častějšími požáry mnoho utrpěl, změněn byl i kryt jeho.

Tak dne 21. května 1751 udeřil opětně hrom do chrámu toho, při čemž střecha věžní shořela, zvony ale byly zachráněny.

Sotva však že z této nehody povstalé poškození bylo se opravilo, přikvapilo neštěstí mnohem větší; neboť dne 12. srpna 1770 při požáru památné starobylé radnice byl oheň až na chrám ten zanešen a také úplně jak věžní tak chrámová střecha shořela a zvony se rozlily, při čemž již i u vnitř hořeti počalo. – Takováto dvě veliká neštěstí po utrpených strastech a ztrátách válkou sedmiletou způsobených dotknula se obce velmi citelně, a trvalo to delší dobu, než se k důkladné opravě přistoupiti mohlo. Největší starostí té doby bylo, jak by se nové zvony zaopatřiti daly. A v nouzi té vypomoženo bylo velikomyslným darem císařovny Marie Terezie, která k učiněné prosbě na potřebnou zvonovinu k ulití zvonů 6000 zl. byla darovala, za něžto pak pražský zvonář Jan Jirí Kühner roku 1773 jich ulil. Na poděkování za tento velikomyslný dar byl pak při přestavování nové věžní střechy na vrch báně na místo kříže rakouský orel vztyčen.

A 53 let na to (dne 10. května 1823) při velikém požáru větší části města shořela opětně bán a střecha chrámu toho, toliko zvony byly zachráněny; na to chrám novou střechu taškami krytou obdržel, věž však pro nedostatek prostředků příkryta byla prozatímně nepřiměřenou, chrám ten hyzdící nízkou, taškami krytou střechou, která teprv r. 1850 nynějším, plechem krytým a pozlacenou bání zdobeným jehlancem nahrazena byla.

Předeslavše nejdůležitější doby chrámu toho, poohledneme se též u vnitř.

²⁴ Musela krádež ta toliko ze sakristie se státi, neboť se tu jediné silné mříže nalezají, a kde se nepochybně mnoho klenotů v obyčejný čas nechovalo. Hlavní úkryt pro chrámové klenoty chrámu toho, kamž i cech havířský svých hojných a přebohatých klenotů k uschování zasílal, nachází se pod věží, ku kteréž tajně, pro nepovědomého člověka k nalezení, schody u prostřed šneku, kudy se na věž chodí, vedou.

Chrám má tři prostranné lodě, z nichž prostřední jest nejprostrannější, jichžto krásná žabrovitá klenba spočívá na šesti mohutných pilířích, jichžto vrch v palmovité rozvětvení se rozbíhá a působí na navštěvovatele velmi příjemný dojem. – Též presbyterium jest velmi uměle sklenuté, a jelikož v nejnovější době nepochybně následkem utrpených víceronásobných požárů nebezpečím hrozilo, bylo r. 1860 podporovacím obloukem opatřeno, který na dvou do hlavní zdi vstavených a z tesaných kamenných čtverců vyvedených pilířích spočívá, čímž celek v původnosti své ničeho neutrpěl. – Světlo do chrámu vniká šesti vysokými gotickými, tvary zdobenými okny, která druhy benátským sklem zasklená bývala. V presbyterii jest pět užších oken, z nichžto prostřední k vůli oltáři až k vrchu zazděno jest. – Zvláštních ozdob stavitelských, vyjma velmi umělé žabrování při velmi přísné, jednoduché gotice, není tu nijakých; za to však nachází se zde neobyčejná ozdoba chrámu toho, totiž překrásná, v čistě gotické práci vyvedená a mnoha umělými gotickými ozdobami krásněná kazatelna, a to co zvláštnost práce hrnčířské, jižto by řezbář uměleji ze dřeva neb kamene vyvésti nemohl. Jest z bílé pálené hlíny shotovena, spočívajíc na mohutném podstavci v podobě spletených větví též z pálené hlíny. Též polovypouklé obrazy čtyř evangelistů na zevnější straně vchodu na kazatelnu, pak obrazy čtyř sv. církevních otců na kazatelně samé, jakož i sošky na vrchu kazatelny a gotické jehlance a přepony jsou z té samé látky, a není nikde jinde něco podobného k spatření. – Škoda, že nevíme mistra tak neobyčejně důvtipné a překrásné práce, aniž dobu jejího postavení; lze však úplně za to míti, že kazatelna ta hnedle v první době chrámu toho shotovena byla.

Veliký a prostranný chor zděný byl teprv r. 1680 vystavěn a svědčí o dovednosti stavitele, který přístavek ten bez porušení celku k prvější stavbě náležitě přispůsobiti dovedl, na němž pak r. 1752 Vojtěch Kessler, měšťan Kutnohorský a téhož času opatrovník chrámu toho, štukatorské práce na průčelí vyvedl; tímžto rokem odklizeny byly z chrámu toho dvě dřevěné kruchty pro lid, které bývaly nad postranními lavicemi v levé a v pravé lodi, a chrám celý byl uvnitř obnoven a vyčištěn, u kterých příležitosti na klenutí veliký znak městský vymalován a naň nápis: „Mater Dei sine Labe Concepta“ umístěn byl, což obě po požáru r. 1770, když chrám opětně uvnitř opravován a čistěn byl, zabileno bylo, načež byl r. 1774 v pátou neděli po Velikonoci od pražského sufragana Jana Ondřeje Reysera vysvěcen. – Poslední vnitřní vyčištění a chrámu toho přiměřeně vybilení stalo se u příležitosti podklenutí presbyteria r. 1860, při které příležitosti byl také čtvercovými, hlazenými kamennými ploškami nově vydlážděn. Když při tom kamenná dlažba v presbyterium vyzdvížena byla, shledal jsem, že na spodní části těchto podlouhlých dlažebních kamenů mnohé dovedně polovypouklou práci vyvedené mitologické obrazy se naleznají, kterých opětně ku dlažbě presbyterie použito bylo. Též veškeré lavice chrámové, které ovšem nijakým vkusem ani zvláštní prací nevynikají, shotoveny. Téhož roku o chrámové slavnosti „Na nebevzetí Panny Marie“ (dne 15. srpna) byl pak chrám ten od místního arciděkana, co vikáře okresu kutnohorského, P. Josefa Peřiny v zastoupení pana biskupa konsekrován.

Mimo hlavního oltáře v renesančním slouhu s obrazem „Na nebevzetí Panny Marie“, jenž Arnoldem malován jest, a jenž dokonalého umělce prozrazuje, nachází se zde ještě dva postranní oltáře při závěreční zdi obou lodí v slouhu tomtéž, a sice v levé lodi oltář „Ecce homo“ a v pravé Panny Marie, oba shotovené r. 1712 nákladem Petra Hertla, měšťana Kutnohorského, pak při prvním pilíři v levo oltář svatých apoštolů Petra a Pavla (oltář Miranovský), v pravo oltář sv. Jana Nepomuckého (někdy oltář Alderovský), a při třetím pilíři v levo oltář sv. Dismasa a v pravo „Bolestné Panny Marie“. – Dva krásnou řezbou v gotickém slouhu zdobené oltáře, které sem ze zrušeného špitálního chrámu sv. Kříže přenešeny byly, potkal zvláštní osud. Dne 20. června 1873 shořel u levého druhého pilíře oltář sv. Anny, a dne 19. srpna 1874 opět protější oltář Panny Marie. Oheň vznikl před polednem po mši sv., když chrám již uzavírán bývá, a protož se všechna vina pouze neopatrnosti kostelní-

ka přičítati musí, který buď že na oltáři hořící světla shasnouti zapomenul, aneb při shasínání hořící knot na pokrývku oltářní utrousil. Při prvnějším požáru hořely již i vedlejší chrámové lavice, a kdyby byl dosti brzy spozorován nebyl, mohl snadno celý vnitřek chrámu vyhořeti. – Přečeské řezby na oltářích těch jest velice škoda!

Od hlavního vchodu v levé lodi byla r. 1693 nákladem Doroty Vorlíčkové, měšťanky kutnohorské, postavena zahrada Getsemanská, v nížto se Ježíš na kolenou klečící modlí, a jemuž anděl kalich utrpení podává, za nímž spící apoštolové se nachází. Řezba jest dosti dovedně vyvedena.

Dřevěnou mřížku před hlavním oltářem vkusně shotovil r. 1712 Tomáš Škořepa, truhlář Kutnohorský, za 12 zl. 45 kr.

Zvláštní pozornosti v chrámě tom zasluhuje na hlavní přední zdi na choru nade dveřmi visící krásný na dřevě malovaný obraz „Na nebevzetí Panny Marie“, jenž ze staré malířské školy nejméně XV. věku pochází, a dle úsudků znalců velikou cenu uměleckou má, a co skládací oltář býval. Jmenovaný obraz má v prostředním poli na vrchní části vyobrazení „Zvěstování Panny Marie“, po levé straně „Navštívení“ a „Zasnoubení Panny Marie“, v pravo pak „Útěk do Egypta“ a „Josef a Marie hledají Ježíše v chrámě“; na dolejší části má vyobrazení: „Ubičovaný Kristus krev svou do kalichu cedící, při němž anděl spočívá“. Obraz tento nemá nikde nějakého nápisu, a protož je malíř neznám; býval původně co oltářní obraz na hlavním oltáři.

Tamtéž nalezá se druhý votivní obraz na dřevě malovaný, „Vzkříšení Páně“ představující, a pod tím klečící rodina o devíti členech s nápisem: „Wikrocilini socias cum pro te priori conjugio quis cernere semevelis“.²⁵ Obraz ten jakož i třetí zde se nalézající obraz „Zvěstování Panny Marie“, kterýž jest též na dřevě malován, ohledně malby nemají žádné ceny.

Ostatní na zděch chrámu rozvěšené obrazy nemají nijaké ani umělecké ani historické ceny, a jelikož větším dílem již ztělale a vybledlé jsou, mohly by zcela odstraněny býti.

Varhany byly na chor tétož chrámu r. 1665 od sv. Jakuba přeneseny a pochází z dílny kutnohorského varhanáře Buriana Valdyky.

Krypty nejsou v chrámě tom žádné, toliko hroby (sepulcha) jednotlivých osob, a sice: 1. pod oltářem ssv. Petra a Pavla hrob Anny Miránkové; 2. hrob Bergmannovský s nápisem: „Léta Pánie 1643 20. czerwna život swýj dokonala w Pánu mezi 6. a 7. hodinou na noc paní Marie Bergmannová, rozená Šwegerowá, gegižo tielo wedle gegiho pana otce odpoczjiwá, oczekáwage blaženého z mrtwych wstání!“; 3. Vykročila z Lindenburka, r. 1667; 4. Václava Vortiniusa, r. 1737; 5. Karla Zwara, r. 1715.

Konečně pak jest se mi zmíniti, že v chrámě tom v levo před stupněm presbyteria dvě stopy od závěreční zdi levé lodě ve vlastním hrobě odpočívá uměním svým proslavený český malíř Petr Brandl.²⁶

²⁵ Jan Vykročil z Bilenberku, měšťan a souseď, jsa po 17 roků primatorem města, učinil r. 1660 šepmistřím a radě písemně vyjádřeni, že na se beře zaplacení dluhu 2000 kop míš., ježto obec Kutnohorská klášteru Bosákův u sv. Václava na Zderaze v Praze dlužna jest, a že tu částku peněz odkazuje k chrámu „Matky Boží“, a sice 1800 kop míš. k tomu, aby každotýdně ve středu aneb v pátek za něho, manželky a přátele jeho mše sv. sloužena byla, a 200 kop gr. míš. ku chrámu sv. Jakuba, aby z úroků světlo o Velikonoci a paškal opatřovány byly. Peněz těch má obec na tvrzi Lorci a na rychtě policiánské a lomecké zjistiiti.

²⁶ Petr Jan Brandl, český Apelles svého věku, narodil se na Malé straně v Praze r. 1660, oženil se tamtéž s Alenou Františkou Glosovou, dcerou pražského malíře Bartoloměje Glosa, 21. listopadu 1693 a zemřel v Hoře Kutné v té největší, však jen vlastní vinou způsobené bídě 24. září 1735, jelikož velmi prostopášný a nestřídmy život vedl. V uznání jeho výtečného umění a zejména z příčiny té, že veliké a neobyčejné nadání své nejvíce jen církevní malbě věnoval, vypraven mu byl obecním zastupitelstvem zdejšími pohřeb co nejslavnější, jehož se veškerí místní duchovní, pak veškerí kněži z koleje

Kromě již uvedeného nacházejí se zde dvě úhledné zpodobnění, na nichžto se dosti vkusně řezané sošky nacházejí, a sochy svatých Jana Nepomuckého a Jana Sarkandra na pilíři levém a pravém na kraji presbyteria.

Co by nápis posavade na levé hlavní zdi se nalezající a při tolikerém čištění a bílení chrámu toho ponechaný, jenž zní: „Václav Urasa 1512 z Vlkanova“, vyznamenávati měl, nelze mi, vzdor všemu pátrání, pověditi.

Uvésti zde třeba jest znamenité nadání, ježto byl Theophil Matouš Janovka, primator Kutnohorský, jenž dne 19. dubna 1748 zemřel, chrámu tomu učinil. Týž odkázal 36 korců polí handfestních, pak 2000 zl. a 700 zl., na dvoře čáslavském na 5% ujištěných, na fundaci jednoho kaplana, aby každodenně přes celý rok mši sv. v kostnici u Matky Boží sloužil za rod Janovkovský a za duše tam odpočívajících, a sedmou ku cti sv. Josefa a za duše, jimž Bůh nejraději obětováno míti chce.

Z rolí těch 2 kopy záhonů žitem, 2 kopy ječmenem zaseti se mají a 2 kopy úhorem ležeti, a kaplan z užitku placen býti má, a počty každoročně proti 3 zl. platu skládati se mají. Co by přebývalo, to na ornáty a jiné potřeby obrátiti se má. Nadace ta byla konsistoří pražskou dne 16. listopadu 1750 potvrzena.

Na věži, kam až ku hlásnému, kudy se zvláštními šnekovými schody ze hřbitova vchází, 250 schodů se čítá, jsou čtyry zvony: „Klement“, 50 ctů., „Marie Terezie“, 30 ctů., a „Antonín Petr“, 15 ctů., které r. 1773 od Jana Jiřího Kühnera v Praze lity byly, pak „Marie“, 3 centy těžký, který sem z chrámu Nejsv. Trojice přenešen byl; týž má nápis: „Benedictus fructus ventris tui,“ A^o 1475.

Kolem chrámu zevně jest ve čtrnácti polích v prostorách mezi opíracími pilíři od Josefa Richtra a Jos. Rusa, malířů kutnohorských, r. 1861 pěkně malovaná křížová cesta, která z učiněné při chrámě tom ustanoveným duchovním P. Janem Kašparem zavedené sbírky a přispěním záduše na místě již zcela sešlé prvější (jižto r. 1755 kutnohorský malíř Mařík byl maloval) nově malována byla. – Hodiny na věži byly též sbírkou, týmž duchovním zřízenou, r. 1859 pořízeny.

Na přístavku sakristie jest na zevnější zdi r. 1516 naznačen, což znamená nepochybně rok, kdy tento přístavek k vůli pohodlnějšímu vchodu pro kněze k sakristii přistaven byl.

Kolem chrámu jest velmi prostranný, vysokou zdi ohražený a v novějším čase cestami a stromořadím upravený hřbitov, na němžto se mnoho novověkých pěkných náhrobních pomníků nalézá. Hřbitov ten byl již nepochybně zároveň s vystavěním chrámu toho založen. Nejstarší zde se nalezající náhrobní kámen má nápis: „Létha Pánie 1582 ve strzedu przed Wšema Svatýma umrzela Ludmila, urozeného Pána Mikuláše Náchodského . . . želka . . . z toho . . . przed . . .“.

V chrámě tom jest každodenně o 8. hodině ranní zvláštním duchovním mše sv. sloužena, mimo níž bývá v dny svátků Panny Marie velká mše sv. s kázáním od duchovních z arciděkanství odbývána.

Jmění chrámu toho sestává: a) Jmění nadační: 940 zl. k. m., 1202 zl. 42 kr. v. č. a

jezuitské a Cisterciáci ze Sedle účastnili, a ježto přes 300 havířů s rozžatými kahanci jakož i veškerí cechové s hořícími svícemi provázelo. Za rakví pak kráčeli šepmistři a radové v smutečních pláštích, horní hofmistr a druzí horní a mincovní úředníci v slavnostním obleku. Tím měla jeho zaviněná trýzeň života jaksi ukryta býti a spolu projevena lítost, že muž takového nadání, takové proslulosti, tak nízko klesl.

R. 1842, když byla zde stoletá památka úmrtí Brandlova slavena, byl se svolením důst. pana arciděkana Jos. Herzana hrob ten otevřen, při čemž spisovatel přítomen byl. Z celého těla pozůstalo mimo lebky toliko nepatrných zbytků kostí, pak nalezena byla malířská patena, křížek a podešev od střevičů. R. 1863 dala rada městská do zdi levé lodě mramorovou desku s hrobním nápisem vsaditi, která budoucím místo hrobu slovního umělce naznačovati má.

10.711 zl. 56 kr. r. č. b) Jmění vlastní: 363 zl. 8¹/₂ kr. k. m., 4159 zl. 22 kr. v. č. a 4211 zl. 91 kr. r. č., což činí úhrnem 1323 zl. 8¹/₂ kr. k. m., 5362 zl. 4 kr. v. č. a 14.923 zl. 47 kr. r. č. neb 18.564 zl. 85 kr. r. č a po 9 měř louku.

IV. Chrám Všech Svatých.

Mnohá upomínka někdejší slávy a bohatství Hory Kutné poutána jest na místo, kde nejstarší chrám kutnohorský, tato nyní skrovná budova, stojí, neboť dle všeobecného tvrzení byly v místech těch na couku „greifském“ první stříbrné doly otevřeny; aneb použijeme-li báchorky spisovatelem „Paměti kutnohorských“, Kořínkem, vymyšlené, vyrostly prý v těch místech ze země tři stříbrné pruty, které od mnicha kláštera sedlického, Antonína, r. 1237 nalezeny byly, čímž dolování kutnohorskému počátek učiněn byl. Báchorku tu vyvrátil jsem dostatečně v prvním díle „Hora Kutná“, protož toho tuto více činiti netřeba.

Chrám ten nevyniká sice nijak snad znamenitou stavbou, ale také z původní stavby chrámu toho ničeho nezbylo, nežli věž se starým znakem hornickým; ostatní stavení bylo v pozdějších letech přistavěno, ano dá se domýšleti, že chrám ten mimo věže dřevěný býval.

Počátek chrámu udává se ku konci XIII. století, a sice tímto způsobem: „Výdatnost dolů kutnohorských a tím bohatnutí nákladníkův na doly lákaly též i města okolní k súčasnění-se v pavování, a za tou příčinou bylo r. 1289 mezi měšťany kolínskými a časlavskými prostředkováním Sybota, hormistra v Hoře Kutné, a Albrechta z Lukavy narovnání učiněno o přenechání nějakého okršlku k volnému pro ně pavování. Kolínští, jimžto Kutnohorští v okolí vesnice Kluků pavovati dopřáli, musili zajisté z podniku svého hojného užítku míti, neboť z vděčnosti za hojné požehnání v dolech jim propůjčených vystavěti dali r. 1292 nákladem svým na vršku proti Hoře Kutné chrám „Všech svatých“ ku pohodlí lidu v dolech pracujícího.“

Jaký osud by byl chrám ten kdy potkal, není ničeho známo.

Kolem chrámu toho bývaly v sedmnáctém věku orné zahrady a vinice, nyšpulemi a ořechy hojně vysázené, chrámu tomu náležející, a z výnosu polního a z užítku za stržené ovoce bývaly vždy výlohy chrámu toho zapravovány. Byl to odkaz Anny Bergmannové, u prostřed sedmnáctého století učiněný s podmnkou tou, by každou středu, ve čtvery suché dny a na den sv. Anny za ni v chrámu tom mše sv. slouženy byly; toto až po dnes se zachovává.

Chrám ten musil býti v sedmnáctém století velmi spustlý, neboť nachází se v starých účtech, že v letech 1691 a 1692 obnoven, rozšířen a sklenut byl, k němuž sakristie se přistavěla, v něm nový chor zřízen byl, jakož i zcela nová krytba na chrám dána a věž bání opatřena byla; při tom stavbu provedl stavitelský mistr Jan Spinetti, tesařskou práci shotovil Jan Veselý, zámečnickou Václav Kopriva a truhlářskou Tomáš Skořepa.

Jak prostý a jednoduchý jest zevnějšek chrámu toho, rovněž tak jednoduchý jest i vnitřek jeho; sestává toliko z lodí chrámové a presbyteria, jež jsou obě klenuté.

Velmi uměle vyvedený hlavní jakož i dva postranní oltáře byly r. 1702 od kutnohorského řezbáře Františka Kotrbaura shotoveny. Pozlacení oltáře hlavního i dvou postranních stalo se teprve r. 1750 nákladem MDra. Bernarda Eritrei a Fr. Sprenga, co opatrovníků téhož záduší. Práci tu vykonal pozlacovač Adam Procházka za 220 rýnských. Postranní oltáře sv. Vincence a sv. Anny přenešeny byly při vnitřním opravování a čistění chrámu s^o. Jakuba z nařízení tehdejšího arciděkana P. Ferd. Hausy do chrámu toho, a byly za nynější postranní oltáře „Panny Marie loretanské“ a „sv. Křištofa“ vyměněny.

Z té samé doby pochází chatrná kazatelna a zpovědnice.

Obraz „Všech Svatých“ na hlavním oltáři jest práce svého času proslulého malíře Miku-

láše Šimka, za nějž r. 1702 jemu 35 zl. zaplaceno bylo, nikoli práce Brandlova, jak se mnozí domnívali.

Naproti kazatelně umístěn jest pěkný obraz sv. Jana Sarkandra.

Nade dveřmi sakristie visí prastarý, na dřevě malovaný obraz, představující z pověsti Kořínkovy známého mnicha cisterciánského, Antonína, jak před objevenými-se jemu třemi ze země vyrostlými pruty stříbrnými v hustém lese klečí. Že obraz ten velmi starý jest, dosvědčuje nahoře umístěný tento nápis: Tato statua obnovena jest za pánů toho času chrámu toho kostelníků Leop. Šetlera, Joachyma Labotského a Václava z Řezáčova leta narození Páně 1602.“

V lodi chrámové nalezá se patero starých, na plátně malovaných obrazů. Dva z nich představují výjevy z legendy o sv. Eliáši na poušti, druhé dva opět výjevy z legendy o sv. Maří Magdaleně na poušti; pátý obraz představuje sv. Petra rozpjatého na přeloženém kříži, šestý pak, představující smrt sv. Ondřeje, již pro sešlost byl z chrámu do sakristie odklizen. Obrazy tyto byly již tak zašlé, že již ani k rozeznání nebylo, co by představovati měly; k snažné prosbě účetního zádušního důchodu p. Jana Kircheisla, který vůbec nejen o chrám ten, nýbrž i o ostatní chrámy kutnohorské velikých zásluh má, bylo r. 1867 sl. městskou radou svoleno, aby chrám ten u vnitř náležitě a potřebně opraven a vybělen byl, jakož i aby tyto staré obrazy umělecké ceny opraveny a patřičně vyčištěny byly, což s velmi chvalnou péčí a uměleckou dovedností vykonal zdejší akademický malíř Josef Rus. Nyní teprv se vidí, že jsou to obrazy malíře nevšedního, a zejména obraz sv. Krištofa na postranním oltáři jest práce mistrná.

Na dřevěném ohrazení choru nacházejí se obrazy sedmi českých patronů, a sice: sv. Sigmund, sv. Vojtěch, sv. Vít, sv. Ludmila, sv. Václav a sv. Jan Nepomucký.

Na věži chrámové jsou toliko dva zvony, větší „Marie“ 150 liber těžký lity r. 1475 a menší „Jan“ 50 liber těžký lity r. 1659 bez udání zvonáře.

Kolem chrámu jest hřbitov, na který se již v šestnáctém století pohřbívalo. R. 1692 byla na něm v pravém rohu východní strany dosti prostranná kostnice vystavěna, která však koncem předešlého století zbořena byla. Tento hřbitov byl v poslednějším letech již tak přeplněn, že se již dávno na jeho rozšíření pomýšlelo, což se teprv při panující v městě koleře r. 1866 stalo, že pro zvětšení hřbitova trojnásobná prostora dále vykázána byla; a poněvadž i to postačovati nemohlo rozšířen byl opětně r. 1873 ještě jednou tak.

Z dávných časů ni jediný pomník, ni jediný kámen náhrobní nezvěstuje nám jméno některé staré rodiny Kutnohorské, a jediný nedaleko počátku chrámu r. 1875 vyzvednutý hrobový kámen se šlechtickým znakem oznamuje nám, že tu r. pohřben byl plukovník od regimentu Wartensleben.

Po mnoha let, když druhý pluk c. k. myslivců v Hoře Kutné posádkou ležel, býval chrám ten za skladiště prachu používán, což teprv r. 1845 přestalo, a chrám ten opětně účelu svému odevzdán byl.

Jmění chrámu toho jest: a) Jmění nadační: 254 zl. k. m. a 150 zl. r. č. b) Jmění vlastní: 198 zl. 32 kr., 1528 zl. 9 kr. v. č. a 2628 zl. 82 kr. r. č. úhnm: 452 zl. 32 kr. k. m. 1528 zl. 9 kr. v. č. 2778 zl. 82 kr. r. č., činí 2893 zl. 65 kr., pak 55 měř polností.

V. Chrám Nejsvětější Trojice.

V širém poli o samotě asi čtvrt hodiny v jihozápadní straně od města stojí tento úhledný a dosti prostranný u vnitř s pravou uměleckou mistrností v čistě gotickém slohu vyvedený chrám, kolem něhož rozsáhlý zdí obehnaný hřbitov se nachází, který by mnohému dosti velkému místu k službám božím z dostatek postačoval, kdežto zde takřka opuštěn jest, a nyní

toliko jednou v roce v den slavnosti chrámové a druhý den na to, když za zde pohřbené úmrtní mše sv. sloužena bývá k veřejné pobožnosti se otvírá; kromě toho však pouze tehda, když někdy z příslušné osady Bilan pohřeb se odbývá.

Vstoupímeli vnitř, obdivením naplní nás velmi smělá a přec v celku tak souměrná a mistrná stavba. Na čtyrech velmi úhledných čtrnáct palců v profízu majících, oblých, z tesaného kamene vyvedených pilířích spoívá celé rozmanitým žábřením zdobené protkávané klenutí chrámové lodi. – Z pilířů těch u výšce šesti sáhů počínají se základní opory chrámové klenby v palmové větve rozbíhati, a tvořejí z celého klenutí takřka čtyry hvězdy, jichžto paprsky v sebe splývají. Každý pilíř pod větvením zdoben jest slíčními outle vyvedenými lupenatými, okrasy zdobenými kapitoly, které jako koruny na pilířích těch vypadají. Spodní části sloupů těch jsou něco širší a spoívají nad podlahou na čtverhraných na horních stranách ploše přiseknutých podstavcích. Koruny neb kapitoly sloupů jsou silně dobrým zlatem položené. – Klenutí presbyterium jest něco nižší než hlavní lod chrámová, tvoříc takřka klenutou žabrovitou polokouli, jejíž střed však zašpičatěn jest.

Délka chrámu obnáší 17, šířka 6 a výška 7 rak. sáhů. Presbyterium má pět vysokých rozličnými gotickými arabskami zdobených oken, z nichž prostřední za hlavním oltářem vzděno jest. V lodi chrámové jsou v levo dvě menší okna v pravo jedno v zcela nesouměrném rozdělení, které v hořejší části též gotických ozdob mají.

Hlavní oltář, jež nyní spatřujeme, jest mistrná práce umění řezbářského, ježto byl r. 1683 kutnohorský řezbář Kašpar Eigler zhotovil. Jest celý dobrým pozlátkem zlacen. Nynější hlavní oltářní obraz není ani stín od toho, který někdy chrám ten zdobíval, a který nyní v chrámu sv. Jakuba na vrchu se nalezá a od Brandla malován jest. Byl r. 1770 z chrámu toho pro velikou uměleckou cenu, aby tam zkázu nevzal, přenešen, na jehož místo dle Brandlova originalu někdejší kutnohorský malíř F. J. Čolíč jiný vymaloval, a že ten již velmi poskova byl, svěřeno bylo obstarání nového obrazu pouhému samoukovi v malířství J. Vysekalovi z Hory Kutné, který jej r. 1875 vymaloval, který však jak v kresbě tak v malbě velikých nedostatků má, a proto platí tu přísloví: „Láce za láci peníze darmo“; kdežto by se v nynější pokročilé době k provedení uměleckého díla, které pro dalekou budoucnost sloužiti má, dovedných umělců bylo vynalezlo. Na postraních oltářích jest na pravém obraz „sv. Jana Nepomuckého královnu Johanu zpovídající“ a na levém „Svatá rodina“; oba obrazy od Čolíče malovány, jak známka jeho F. J. Č. nasvědčuje.

Staré na dřevě malované obrazy, jichž šest bylo pro schátralost a vybledlost barev, které na jisto z doby vystavení chrámu toho pocházely, byly v posledním čase odstraněny.

V lodi chrámové vysejí dva obrazy: „Sv. Petra a Pavla“ a „Matka synů Zebedeových odevzdává jich Ježíši“ malovány r. 1683 od kutnohorského malíře Václava Maříka. Na zadní stěně obraz „Ecce homo“, a „Korunování Pany Marie“ malován r. 1680 od R. F. Jano. Nade vchodem obraz „Zavraždění sv. Kateřiny“ od neznámého malíře.

Vedle hlavního vchodu na pravé straně přidělán ve zdi podlouhlý 3 stopy vysoký a půldruhý stopy široký náhrobní kámen z hrubozrnného pískovce vyvedený. U prostřed náhrobku toho jest znak pánů Smíšků z Vrchovišť²⁷, a kolem nachází se tento nápis, dole již k nepřetení otlučený:

Horní strana: Millesimo quingentesimo primo Johan; levá strana: ny festi sabathi generosus dns. dn̄s. Johannis Smissoni de Wrch; pravá strana: extract. ecclesie h.c q. honori sanctissime Trinitatis.

²⁷ Znak ten sestává ze středního štítu ve čtyry pole rozděleného. V levém horním a v pravém dolním poli jest jednorozec s ohonem, kolem kterého had ovinut jest; v pravém horním poli jest sůva a v levém dolním poli chrt s obojkem na krku. Nad štítem jest korunovaná přilbice s famfrňochy a z koruny vyčnívá napolo vztyčený jednorozec.

Nad tímto náhrobním kamenem visí starý votivní obraz rodiny před křížem se modlíci; v pravo klečí starý otec se dvěma syny, v levo tři starší ženštiny v obleku žen a dvě mladší v obleku pannen a dvě děti, s nepochybně že to má rodinu Smíškovu z Vrchovišť představovati.

Před stupněm, jenžto presbyterium od hlavní lodě odděluje, leží v podlaze posud dobře uchovaný z vápence hlazeného zhotovený náhrobek s tímto nápisem kolem: „Anno salutis domini 1494 Ludmila Fiala dmi. Johanni Smissskoni de Wrchowisst obiit ij die translationis Sncta Ludmille hic in dmno requestat.“²⁸

Nad pravým postranním oltářem vezděn jest as dvě stopy pod klenutím z hrubozrnného pískovce se zvláštní pilností a dovedností vyvedený znak pánů Smíšků z Vrchovišť, ježto dva kovkopové v starodávním svátečním obleku (bílý habit s kapucí – perkitle = Bergkittel) drží. Nad levým postranním oltářem v té samé výšce zazděna jest kamenná deska, též od dvou kovkopů držená; na vrchu desky nachází se korunované W²⁹, na desce samé tento nápis: „Letha Pánie 1488 založen tento chrám Pánie, a posvěcen od biskupa Sidonského, Vlacha, lethá 1504.“ Jiným písmem později připsáno „Obnoven za času vysoce důstojného a učeného Václava Erithrei, arciděkana na Horách Kutných.“³⁰

Nejznamenitější památnost chrámu toho jest však velmi uměle z hrubozrnného pískovce shotovená schránka (tabernakl), kteráž na severní straně před hlavním oltářem umístěna jest. Jestíť to více jak 20 stop vysoká piramida, nápodobená zcela dle pyramid, kteréž zevnějšek chrámu Svatobarského zdobí, a kterouž ve tři části rozdělití třeba, a sice: v podstavek, pak čtverstrannou schránku k uschování Těla Božího určenou, a v pyramidálně ozdobně vyvedený svršek co korunu nad stánkem. Pozorujeme-li spodní části bedlivě, tedy spatřujeme tři silné, v sebe spletené viné révy ze skalnaté půdy vyrůstající, které u výšce as šesti stop kolem čtverhranné plochy co listnaté větve se vinou a splítají. Na ploše té postaven jest hlavní čtverostěnný stánek, který na třech stranách železnými mřížkami ohražen jest, z kterých jediná k oltáři obrácená strana otvíráti se může, a má as patnáct palců výšky obsahující prostoru. Postranní sloupky schránky této jsou poloprohloubené a, u výšce vrchní kryt tvořice, v rozích propleťavými kapitoly (phiolemi) zdobeny. Na zadním při zdi k lodi chrámovém obráceném sloupku spatřiti lze štítek se znamením umělce (Meisterzeichen), jenž stánek ten zhotovil, který se za znamení mistra Rejska uznává. Svršek pyramidální jestíť rozmanitě propřítání letorostí, které nejprvé čtvero oblouků tvoří a ve čtyry ze stánku vyrůstající ozdobné, štíhlé postranní pyramidy se spojují. Hlavní pyramidní čtverhranný a k vršku se vždy úzící sloupec zdoben jest všelikými okrasami a končí u vršku v kříž se rozvíjející květinu.

Chor pro varhaníky jest v chrámě tom dřevěný, teprv r. 1689 na způsob mlýnské zanášky nevkusně postavený, na nějž tehdy Kutnohorský varhanář Jan Hruška positiv s pedalem o šesti rejstříkách shotovil. Asi před padesáti lety byly však cínové pišťaly ze stroje toho vykradeny, následkem čehož i dřevěné pišťaly odstraněny byly, a nyní pouze prázdné bedně-ní pohled na chrámový vnitřek hyzdí.

²⁸ Roku 1848 nechal tehdejší arciděkan kutnohorský P. Jan Křikava náhrobek ten vyzvednouti a hrob ohledatí, čemuž a ním spisovatel přítomen byl, nenalezeno však ničeho, nežli několik malých dětských kostí a část lebky.

²⁹ Takové korunované W, s nímžto se v Hoře Kutné na starých stavbách častěji setkáváme, znamená, že stavba ta za doby krále Vladislava stavěna byla.

³⁰ Václav Jindřich Erithrei pocházel ze staré patricierské rodiny kutnohorské, která se honosila tím, že prapředkové její co první mincií od krále Václava II. ku konci XIII. století z Florence do Hory Kutné povoláni byli. Byv děkanem v Chrástí, zvolen byl dne 27. března 1722 za arciděkana kutnohorského, r. 1728 zvolen za čestného kanovníka Vyšehradského a arcibiskupského vikáře. Zemřel dne 17. ledna 1756.

Z vypravovaného objevují se nám tři hlavní doby chrámu toho. První doba týká se jeho počátku, a ten nám udává zřejmě zmíněná památná deska, která praví, že leta 1488 založen byl chrám ten, a roku 1504 od biskupa (Filipa) Sidonského posvěcen. Mikuláš Dačický z Heslova ve svých památkách o vysvěcení chrámu toho praví: „Roku 1504 ve středu před památkou sv. Jiljí přijel Filip, biskup Sidonský, do Hory Kutné. Páni horníci darovali mu misu grošů (bylo jich padesáte kop grošů českých). Potom v neděli před památkou sv. Matouše světil velký oltář „Božího Těla“ v kostele sv. Barbory, též oltář v kostele Nejsv. Trojice za městem.“

Jinak o původu chrámu toho udává P. Jan Kořínek, spisovatel „Starých pamětí kutnohorských“, a sice takto: „Jedna stará paměť praví, že r. 1417 původem nákladníků hor stříbrných chrám tento jest založen, kteřížto, když se základy kladly, pro odplatu Boží veliké handštány stříbrné a jadrné rudy na svých zádech sami nosili a do grumfeštů kladli. Že pak v skůře Praha i celá země se vzbouřila, k dostavění nepřišel, a tak nedokonaný přes 60 let trval, až Jan Smíšek z Vrchovišť, horník bohatý, nad ním okolo r. 1490 se slitoval a jej na svůj náklad dostavěl.“

Tím nabýváme tedy dvojího svědectví o počátku chrámu toho, jen že onu Kořínekem podanou zprávu zcela zamítnouti musíme, jelikož nám ona kamenná deska zřejmě oznamuje, že chrám ten r. 1488 založen byl a sice původem a nákladem Jana Smíška z Vrchovišť, jak toho i sám ve zdi zadělaný náhrobní kámen potvrzuje.

Doba vzniku chrámu toho stýká se právě s hlavní dobou chrámu Svatobarborského. Chrám Svatotrojický dal Jan Smíšek z Vrchovišť stavěti, a při stavbě chrámu Svatobarborského byl hlavním ředitelem stavby Michal Smíšek z Vrchovišť, oba doby té velmi bohatí horníci a rudokupci; mimo toho byl Jan z Vrchovišť v tu dobu držitelem dvojích stříbrných hutí na potoce Bilance blíže chrámu toho jsoucích, a mimo toho držitelem gruntů bilanských a pozemků těch, na nichžto chrám ten postaven byl.

Co by jej bylo asi k podniknutí nákladné stavby té pohnulo, nemáme bezpečné zprávy, a proto se toliko domýšleti dá, že pro sebe a rodinu svou v chrámě tom rodinnou hrobku míti chtěl, a také snad pro pohodlí lidu svého v hutěch pracujícího bližšího chrámu míti chtěl, aby až do města na služby Boží choditi nemusil. Také není k vypátrání, zdali a jaké zvláštní nadání by byl zakladatel pro budoucnost na udržení chrámu toho ponechal, jelikož těch několik měř polností, jež nyní chrámu tomu přináleží, připadlo mu odkazem teprve v mnohem pozdější době.

Žádné pochybnosti však není, že sám mistr Matěj Rejsek při stavbě chrámu toho činým byl, neboť právě tou dobou řídil stavbu chrámu sv. Barbory, a jak nám tam nápis na oblouku v presbyterium svědčí, uzavřel jej r. 1499.³¹ – Porovnáme-li způsob klenutí presbyteria chrámu Svatobarborského a Svatotrojického, spatřujeme ty samé rysy a rozměry v žábření, tu samou rozmanitost v ozdobách mezi okny, ano i sloupy chrámové poukazují nás mimovolně na sloupovou galerii, která se kolem presbyteria chrámu Svatobarborského nachází; a pak uvedená kamenná schránka nám toho s jistotou potvrzuje.

Jak dlouho chrám ten v držení pana Smíška byl, jaký osud by jej byl později potkal, jakým právem neb postupem v majetek obce kutnohorské přešel a měl-li některý z kněží kutnohorských povinnost neb závazek, v chrámě tom přísluhovali, nikde dopátrati jsem nemohl, a protož domnívati se musím, že po proměně náboženské, po roce 1620 v Hoře Kutné nastalé, chrám ten opustěn byl a spustnul.

Teprve ku konci století sedmnáctého nabýváme prvních zpráv o obnovení chrámu toho, neboť r. 1683, jak již z předu pověděno, shotovil Kutnohorský řezbář Kašpar Eigler jeden veliký a dva malé oltáře, za něž i s obarvením 138 zl. obdržel; malíř Václav Mařík maloval

³¹ Nápis ten zní: 1499 serismo. regnante Wladislawo testudo hec clausa art Raisekonis opera fecit.

tam dva obrazy, za něž i za obarvení erbů obdržel 20 zl. 40 kr.; truhlář Ebrt shotovil tam patnácte stolic za 33 zl. 45 kr., a malíř Petr Timmer maloval obrazy na malé oltáře za 11 zl. 30 kr. a tyto výlohy dle účtů chrámu toho z r. 1683 byly již z důchodů chrámových placeny, což se stalo za arciděkana kutnohorského Jakuba Lanškrounského.

Třetí dobu naznačenou máme opětně na uvedené desce, kdež zaznamenáno, že za času vysoce důstojného a učeného arciděkana Václava Erithrei obnoven byl chrám ten.

Obnovení to stalo se r. 1727 a v roce 1728 na den Nejsvětější Trojice byl od téhož arciděkana, co arcibiskupského³² vikáře, nově vysvěcen. Náklad na obnovení to konal se z dobrovolných příspěvků dobrodinců, a v době té maloval slovnítný malíř Petr Brandl na hlavní oltář onen již zmíněný obraz, který v roce 1770 kopií od Čolice nahrazen byl.

V roce 1790 bylo v následku tak zvané gubernialní cesty po Čechách (Gubernial-Bereisung) nařízením kr. krajského úřadu v Čáslavi ze dne 12. června úplně zrušení chrámu toho ustanoveno, jelikož jmění chrámu toho na potřebnou opravu krytu nepostačovalo, proti čemuž se však tehdejší arciděkan kutnohorský, Ferdinand Hausa, rozhodně vyslovil, jelikož se na hřbitov při chrámu tom jsoucí zemřelí z obcí: Bilan, Přitoky a Poličan jakož i z okolních mlýnů pohřbívají, protož že by to na velikou obtíž obyvatelům těm bylo; toto nařízení také na odůvodněné vyslovení magistratu kutnohorského ze dne 26. června 1790 zrušeno bylo. A i tu se našlo nových dobrodinců, zvláště z blízké obce Bilan, která 600 zl. přispěla, že chrám ten i další potřebnou opravu střechy obdržel, a tak před úplným zničením zachráněn byl.

R. 1817 dne 12. února večer po osmé hodině při veliké vichřici a sněžení udeřil blesk do chrámové věže, již zapálil, a než pomoc z okolí a města přijíti mohla, zničil požár již veškerou vazbu, tak že zbytek zdí snešen býti musil, a spodní část věže dosavadní nízkou střechou přikryta byla.

Jmění chrámu toho obnáší: a) Jmění nadační 110 zl. kon. m. b) Jmění vlastní: 117 zl. k. m., 1150 zl. v. č. a 1601 zl. r. č., což činí: 228 zl. k. m., 1150 zl. v. č. a 1601 zl. r. č. neb 2323 zl. 55 kr. r. č. a 15 měř polí.

VI. Chrám sv. Jana Nepomuckého.

Chrám tento jest nejmladší z chrámů kutnohorských, jelikož zbudován byl teprve v minulém století. Pohnůtkou k vystavení chrámu toho bylo vyhlášení Jana z Nepomuku za svatého a patrona českého, protož nebude dojísta od místa, pakliže u příležitosti té také o té události se zmíním, která stavbu chrámu toho předcházela.

Když ku prosbě císaře Karla VI., stavů království českého a kapitoly pražské, papež Benedikt XIII. kongregaci ustanovil, která život blahoslaveného Jana z Nepomuku a divy na jeho mocnou přímlyvu se stále vyšetřiti a vyzkoumati měla, a vyšetřování to již k ukončení se blížilo, vydáno bylo r. 1721 po celé zemi toto zvláštní provolání:

„My, J. Milosti římského císaře, v Germanii, španělského, uherského a českého krále, respektivě skutečné tajné i jiné rady, komorníci, královští místodržící a nejvyšší úředníci v království českém atd., známo činíme vůbec a jednomu každému, kterak tak nejvýše dotčena Jeho císařská a královská Milost na učiněnou poníženou zprávu osviceného knížete pana arcibiskupa pražského, jak by s tím za příčinou Canonisationis svatého mučenníka Jana Nepomuckého autoritate Apostolica delegata zaraženým třetím procesem již tak daleko přikročeno bylo, že dle prošlé římské instrukce posléz již otevření téhož hrobu, též

³² Až do r. 1780 náležela Hora Kutná do obvodu arcibiskupství pražského, a teprve rokem tím byla k biskupství královéhradeckému přidělena.

vyšetření svatého těla a jazyka předsevzato, a tudíž dotčený proces již skutečně dokonán jest, následovně pak do Říma odeslán býti musí, též na jeho knížecí milosti poslušnou žádost, patřivší bezelstně na to, jak a odkud by ad actum canonisationis pro majori splendore et dolore ecclesie a dále potřebné nejméně na padesáte tisíc zlatých se vztahující útraty zaopatřeny býti mohly, potřebu tu na věrné a poslušné při nyní trvajícím sněmu shromážděné stavy k tomu cíli a konci odeslati, by oni k fedrování dotčené canonisaci a uctění téhož svatého mučenníka a vlastence něčím dobrovolně a dle jednoho každého možnosti a pobožnosti k zapravení výše oznámených útrat přispěti sobě neobtěžovali, své skutečné tajné radě, komorníku, nejřednějšimu královskému místodržicému, soudci zemskému, nejvyššimu dědičnému pokladníku v království českém a nejvyššimu purkrabímu v Praze, vysoce urozenému Panu, panu Janovi Josefovi, svato-římské říše hraběti z Vrtby, pánovi na Konopišti, Benešově, Benicích a Nuslí, rytíři zlatého rouna, Jeho Excel., jakožto sněmovnímu direktoru pod datum devatenáctého dne měsíce února roku přítomného, rescribendo milostivě svěřiti a poručiti jest ráčila, s J. Milostí věrnými a poslušnými stavy na tom se snésti, jak by nejpohodlněji jeden každý z pánů stavů a obyvatelů země k dobro- a samolíbezne pomoci, k zapravení opáčných útrat dožádán a pohnut býti mohl. A jakož oni věrní a poslušní stavové na to od J. Ex. nejvyššího purkrabího při onehdejším prvního dne měsíce března držaném sněmovním shromáždění učiněné přednešení na tom se usnesli, ten ještě v tomto roce před sebe jíti mající actum canonisationis (v té doufanlivé naději, že takový celé zemi, zvláště když při posléze předsevzatém otevření hrobu a spatřování svatého těla a jazyka též svatý jazyk, jenž sice vždy neporušený, však trochu tmavé barvy a vyprahlý byl, u přítomnosti těch ze středu tří stavů světských – a judicio delegato pro testibus qualificationis – k tomu požádaných nejřednějšich osob a ministrů, též příslušných lékařů a balvířův (?) zcela záračně a za znamení, že též svatý mučenník u Boha všemohoucího za nejjasnější arciknížecí dům rakouský a prospěch tohoto království, též za udělení stálého hojného požehnaní orodovníkem býti ráči, tak se jest změnil, že dole při kořeně na příč k pravé straně v šířce celého prstu jest zčervenal, a brzo na to okamžením nejen jako skvějící se barvou krvavou až k vrchu neb konci naplněn a ozdoben byl, nýbrž přes to ještě téhož tak jest přibývalo, že ta od lékařů při prvějším těla svatého vyzdvižení v tom svatém jazyku učiněná „incisi“ se otevřela a všecky žilky v něm patrně se spatřiti mohly, k obzvláštnímu potěšení a slávě čeliti bude, že jeden každý z vlastního pohnutí a k tomuto svatému mající pobožnosti a vroucné důvěrnosti dobromyslným a samolíbezným přispěním se ochotně najíti dá) skrze veřejné patenty, jak tuto se činí, k povědomosti jednoho každého a to s tím doložením oznámiti, že jeden každý jak vyššího tak i nižšího stavu usedlý pan země obyvatel, poručník a poručnice místo svých pupilův (sirotků), nemaje skrze to žádného odpovídání se co obávati, též i neusedlý sem i tam v městech přebývající kapitalist, ode dne toho prohlášení a nabyté povědomosti, své mínění, mnoholi každý z pobožnosti a možnosti své dáti sobě oblibuje, ve čtyrech nedělích, při kr. úřadě krajským, odkudž se stále sem fedrovati bude, a to sice, poněvadž by jeden nebo druhý to, co by sobě byl umínil, zamlčené mítí chtěl, zapečetěné, aneb také direkte při té od vysoce vzácných stavů z prostředků svého ustanovené, a k tomu cíli a konci obzvláště splnomocněné vejchozní komisí, kdežto vše v největší tajnosti zachováno býti má, odevzdati, pak ale také tu sobě umíněnou částku okolo dne Nejsvětější Trojice, aneb nejdéle ku konci měsíce máje, k uspoření pocestných neb na posla vycházejících outrat, při ustanovených filialních výběřích, kteří k zachování tajnosti náležitě ponaučení jsou, aneb zde v Praze při královské vrchní berni zemské proti udělující kvitanci skutečně složití moci bude. A jakož pochybnosti není, než že jeden každý čest tohoto svatého mučedníka a země patrona, ku kteréžto takové přispění neb pobožný skutek čelí, vše jen možně fedrovati se vynasnažovati bude, tak také dokonale důvěření jest, že žádný ze všech stavův a země obyvatelův nebude, jenž by v tom nábožném účinku dle c. k. Milosti milostivé intenci v tom také

volně se najít a dát, a téhož všeho v určitém čase, na čemž nejvíce záleží, pilně a vroucně zachovati neopomenul. – Dán na hradě Pražském šestého dne měsíce dubna léta Páně 1721.“

Že svolání to v tehdejší době u obyvatelstva kutnohorského s dobrým se potkalo výsledkem, nelze ani dosti málo pochybovat, neboť již dříve před prohlášením Jana Nepomuckého za svatého v posvátné účtě byl u obecnstva zdejšího, což nejlépe dosvědčuje okolnost ta, že na soše Mariánské na „zelném trhu“, která již r. 1716 postavena byla, na jedné straně obraz jeho umístěn byl.

K povzbuzení pocty té v občanstvu přispěla dojísta nemálo i ta okolnost, že mezi lékařskými komisary při otevření hrobu, ohledání těla a zkoumání jazyka též tehdejší slovatný a učeností svou proslulý lékař kutnohorský MDr. Bernard Erithrei se nacházel, a svou osobně nabytou přesvědčeností k rozmnožení účty a chvály svatého napomáhal, a v to tím více domnívati se lze, poněvadž v době té též bratr téhož proslulého lékaře Václav Jindřich Erithrei arciděkanem kutnohorským byl.

Dá se dojísta domýšleti, že hnedle doby té přání projeveno bylo, aby v Hoře Kutné chrám ku počtě téhož svatého vystavěn byl, a o provedení zbožné myšlenky té postaral se tehdejší senátor městský Josef Kuhn, kterýž hnedle po slavném prohlášení za svatého v r. 1731 o povolení k vystavění chrámu ke cti a chvále sv. Jana Nepomuckého potřebné kroky jak při magistrátu městském, taktéž při arcibiskupské konsistoři pražské byl učinil a když potřebného k tomu povolení byl obdržel, vystavil dne 2. září 1733 tuto darovací listinu, která tímto významným nápisem počíná:

„Pro gloriae Divinae incremento
et patriæ suæ solatio
milies millenis miraculis claro“
Sancto Joanni Nepomuceno
ex ponte in Moldavam dejecto
ob debite servatum confesionis sigillum
per totum orbem christianum
evulgato martyri
cujus nativitatem coelorum flammæ coruscarunt
sanctitatem in Moldava luminaria illuxerant
ex largitione fundum pro extruenda
capella dedicavit et dotavit
devotus client

Josephus Khun,
senator Kutenbergensis.³³

Já Josef Ignác Khun, souseď, horník a v ten čas mladší radní na Horách Kutných známo číním tímto instrumentem, jenž donatio sluje, zvláště tu, kde by toho potřeba ukazovala. Jakož jsem se prohlásil v pomínulém roku 1731 při J. M. panu arciděkanu zdejším, že pokudž by k tomu jak duchovní, tak světské vrchnosti povoleno bylo, aby na tom místě, kde

³³ V českém překladu zní: „Ke slávy boží rozšíření – a vlasti své utěšení – tisíckrát tisícero zářky oslavenému – svatému Janu Nepomuckému – s mostu do Vltavy vhozenému – pro povinně zachované zpovědi tajemství – po celém oboru křesťanství – známému mučenníku, – jehož narození nebes plápolo ozářily – svatost ve Vltavě hvězdy objasnily, ze štědrosti majetek k vystavění kaple věnoval a nadal oddaný ctitel

Josef Khun,
rada kutnohorský.

Jelikož o chrámu tom posud nikde pojednáno nebylo, a o původu jeho mnohých mylných pověstí stává, podávám dle mnoholetého pátrání a bádání tuto vše, čeho se mi dopátrati lze bylo.

předešle můj dům obytný, nyní ale po nešťastném vyhoření³⁴ až posaváde pusté spáleniště pozůstává, jeden kostel pod titulem sv. Jana Nepomuckého vystaven býti mohl, a dobrodincové takoví by se vynášli, kteří na vystavení téhož kostela potřebný náklad skrze udělování pomoci neb almužny vésti chtěli, že já to nadřečené spáleniště k tomu cíli a konci rád darovati chci a míním. A poněvadž po stálém toho tu kde náleželo přednešení skrze pana arciděkana od strany vzác. magistrátu skrze deputýrované do téhož místa pány komisaře po bedlivém toho vyšetření a stálé relaci snešeno jest, že k stavení téhož kostela se povoluje, „salvo jure patronatus“, jakž o tom v knihách památných sub dominica gaudete fr. 4. Decemb. 5ta. Ao. 1731 obšírněji zaznamenáno se vynachází, též že vysoce důstojné velebné konsistoře pražské milostivé povolení k tomu stavení co nejdříve následovati bude, též také mnozí dobrodincové skrze udělování pomoci a almužen již skutečně se vynášli, a že ještě více se jich vynalezne, aniž o tom pochybovati není; pročež ten někdejší dům můj nyní pusté spáleniště na „vinní ulici“ jdouc z rinku ku kouřimské bráně po pravé ruce ležící mezi domy urozeného pána Bernarda Erithrei Mdra. a domem havířským uprostřed ležící v tom okršleku a příležitosti, tak jak jej v knihách městských Lib. Emph. F. Vendit. ad Ao. 1721 fol. J. 10 zapsaný mám a jak jsem jej sám a předešlí držitelové užívali a ním vládli, pro vzdělání a rozmnožení větší cti a slávy boží a sv. Jana Nepomuckého, velikého divotvorce a patrona tohoto království českého k vystavění na tom místě kostela pod titulem sv. Jana Nepomuckého, za čistý, svobodný, žádnému v ničem nezávadný, plným právem postupuji, daruji a odevzdávám: žádného jiného práva sobě nepozůstavující, toliko „beneficium sepulturae“ pro sebe, mého otce též paní manželky nynějších a budoucích descendentův mych (však pokudž podle předcházejícího o tom povolení to samé pohodlně státi se může). A k tomu také, kdyžby dotčený kostel k vystavění přijíti měl, dotis nomine 100 zl. rejn. buďto v hotovosti vysázené, anebo na jistém místě neb gruntě „in vim realis hypothekae“, pojištěné dáti připovídám; kteroužto donaci že vysoce důstojná a velebná konsistoř pražská, též sl. magistrát přijmou, jí ratificirovati, k vtělení do kněh městských povoliti, a nad ní ochrannou ruku držeti milostivě sobě oblíbíti ráci: za to pro odplatu boží a sv. Jana Nepomuckého poslušně a pokorně žádám. Na potvrzení toho netoliko vlastní rukou s přitisknutím užívaného secretu jsem se podepsal, ale i pánův svědkův (jim však a budoucích jejich bez škody) k podpisu jsem dožádal. Jenž se stalo v Hoře Kutné dne 2 Septembris Ao. 1733.

L. S. *Josef Ignati Khun*,
donans.

L. S. *Václav Vulterin*,
in fidei.

L. S. *Ignatius Jos. Rabenstein*,
in fidei.

A když takto již podnik stavby pojištěn byl, nemeškal štědrý dárcé též druhému slibu svému dostáti, a již dne 7. září téhož roku daroval k účeli tomu jedno sto zlatých, daje jich na své roli – křenovka Procházzkova zvaném – proti placení 5% úroků pojistiti.

Příkladem tím byli i jiní dobrodincové povzbuzeni, takže ještě toho roku se na darech peněžitých 236 zl. 23 kr. rejn. pak 1 dukát holandský, 1 křemnický, 1 dvojnásobný a 1 veliký s perlou sešlo a proto hnedle k stavbě přikročeno bylo.

Tehdejší kutnohorský stavitelský mistr Jan Domažlický shotovil plán ku chrámu tomu³⁵ a stavbu tu také sám až do ukončení řídil, a tak, jak Vojtěch Kegler, početvedoucí při

³⁴ Roku 1730 vyhořela celá strana kouřimské ulice od bartolomějské ulice počínaje až k domu havířskému, (nyní c. k. okresní hejtmanství a c. k. měst. deleg. soudní úřad.)

³⁵ Nepodstatná jest tedy důměnka, že by plán ten byl slovutný stavitelský mistr Diczenhofer, který doby té stavbu kláštera Voršulinského v Hoře Kutné řídil, zhotovil. – Veškerou práci tesařskou řídil a pro-

stavbě té byl zaznamenal, „za vysoce důstojného, urozeného a vysoce učeného pana Václava Jindřicha Erithrei A. A. L. L. et Philos. Magis. St. Theol. Baccal. Form. výsadního kr. chrámu St. Petra a Pavla na Vyšehradě pražském kanovníka, per partem districtus Čáslaviensis vicariusa foran. též král. svobod. horn. města Hory Kutné arciděkana, za opatrovnickví: pana Václava Vulterýna a pana Bernarda Erythrei Phil s. & Medicinæ doktora, též spolu starších radních, sousedův a horníkův to místo benedictované a grunty první založeny byly léta Páně 1734 měsíce máje dne 16ho.

Co zvláštní přídavek k zápisce této připsal zakladatel chrámu toho toto poznamenání:

D. Franciscus Khun filiulus a mabilis 4. Octobris 1743 ad noviciatum Societ. Jesu Brunam abiit³⁶.

Hic aliquando domus Khuniana stetit veneranda
a vero cultore suo, sacra capella refluxit
Primicias Francise tuas, sacrabis Joanni
Atque patrem matrem saciabi carne divina.
Litera scripta manet gratia sancta faret
Haec Nepomucene audi suspiria plene
An hac vera prædixerium vide, et fide firma fide³⁷.

A pod tím jinou rukou a písmem poznamenáno. „Felix eventus coronet desideria cordium ita precatur. Franc. Khun S. J. Kutnæ 11. Sept. 1748³⁸“.

Po stalém se vysvěcení místa stavebního započala práce se vši pílí a požehnání Páně patrně spočívalo na podniku tom, neboť se stále štedrých dobrodinců množilo.

Co hlavního podporovatele stavby té považovati se musí obec kutnohorská sama, která nejen veškeré potřebné dříví, jak na vazbu chrámu, taktéž na lešení darovala, a všechny cihly toliko za cenu vyráběcí přenechávala.

Až do roku 1742 obnášely dary na stavbu chrámu toho od dobrodinců poskytnuté 937 zl. 37 kr., kterých také za práci zedníkům, kamenníkům, tesařům, pak za kámen, vápno a pisek vydány byly.

Že však stavba tím způsobem vedená jen velmi poznenáhla pokračovati mohla, muselo se na jiné prostředky pomyslíti; a za tou příčinou zakročili opatrovníci nového chrámu dne 22. dubna 1743 prosebně k magistrátu, by zádušní pokladnice ostatních chrámů kutnohorských ze svého přebývajícího jmění na stavbu chrámu toho nápomocny byly, kterážto žádost jak duchovním, tak světským úřadem podporována byla a proto také s přivolením arcibiskupské konsistoře pražské ze dne 22. června 1744 žádosti té povoleno bylo.

Jelikož pak v roce 1745 pro vpád nepřátelského vojska pruského do Čech a panující válku, nížto i Hora Kutná mnoho válečných strastí snášela, ve stavbě chrámu toho ustátí se muselo, pokračováno tím horlivěji hnedle roku následujícího, a práci té usnadněno bylo velice i tím, že veškeré stavivo z tak zvaných profiantních pecí, které pro pečení chleba pro vojsko na tak zvaném „koňském trhu“ (nyní „Smíškovo náměstí“) postaveny byly s přivolením krajských hejtmanů ku stavbě chrámu toho darováno bylo. Kromě toho dle obdrženého

vedl kutnohorský mistr tesařský František Lípa, kamenickou práci dodával mistr kamenický František Jelínek.

Že mistr Domažlický při návrhu plánu vzor chrámu sv. Jana Nep. na Skalce v Praze napodobiti hleďel, lze se dle obdoby obou chrámů těch domnívati.

³⁶ P. František Khun, synáček milovaný 4. října 1743 do noviciatu tovaryšstva Ježíšova v Brně odešel.

³⁷ Zde ondy dům Khunův ctihodný stával – od pravého cítele jeho svatyně vznikla – prvotiny Františku tvé jsem zasvětil Janu – ty otce i matku nasytíš tělem božím. – Litera psaná jest stálá milost boží příznivá. – Tyto Nepomucký slyš vzdechy všecky. – A tuto pravdu že pověděl jsem viz a věrou pevnou věř.

³⁸ Šťastný výsledek korunuj tužby srdcí, tak prosí Frant. Khun Tov. Jež. v Hoře Kutné 11. září 1748.

již svolení přispíváno bylo z druhých chrámových pokladnic a sice ze záduší sv. Jakuba, 100 zl., Všech Svatých 100 zl., od kůru literátského 50 zl., ze špitální pokladnice 20 zl., farář z Vilímova, rodák kutnohorský daroval 300 zl. a jiných darů sešlo se v tom roce 224 zl.

V roce 1747 přispěno bylo ze záduší Lošaneckého 250 zl., od sv. Bartoloměje 150 zl. a na darech se sešlo 107 zl.

V roce 1748 ze záduší Nejsvět. Trojice 100 zl., sv. Martina 100 zl., z pokladny špitální 250 zl., od sv. Jakuba 50 zl., sv. Bartoloměje 100 zl., chrámu Lošaneckého 30 zl., 35 kr., a odkaz baronky Rabenhauptové ze Suché 50 zl.

V roce 1750 přispěno bylo: ze záduší sv. Bartoloměje 50 zl., Matky Boží 150 zl., Nejsv. Trojice 50 zl., Všech Svatých 100 zl., sv. Jakuba 100 zl., sv. Kříže 50 zl., a na darech se sešlo 82 zl. 33 kr.

V roce 1751 z odkazu Kateřiny Růžičkové 200 zl., ze záduší sv. Bartoloměje 100 zl., Matky Boží 200 zl., Všech Svatých 250 zl., sv. Martina 50 zl., sv. Jakuba 300 zl., sv. Kříže 100 zl. a na darech se sešlo 112 zl. 41 kr.

V roce 1752 ze záduší Nejsv. Trojice 50 zl., sv. Bartoloměje 50 zl., sv. Martina, 50 zl., sv. Jakuba 50 zl., Všech Svatých 200 zl., kterých se na zhotovení chrámových lavic použilo.

Konečně roku 1753 ze záduší Všech Svatých 50 zl. a na darech se sešlo 50 zl.³⁹

A dle součtu vydajů bylo mimo dříví, cihel a vápna, kteréž obec dodávala od roku 1742 do r. 1753 vydáno za práci:

zedníkům	2190	zl.	44	kr.	4 ¹ / ₂	den.
nádenníkům	981	„	54	„	¹ / ₂	„
tesařům	338	„	31	„	3	„
kameníkovi	728	„	50	„	3	„
za kámen	530	„	10	„	3	„
za písek	191	„	3	„	4 ¹ / ₂	„
od rozličného forování	738	„	44	„	1	„

Když se při započetí stavby pozorovalo, že se v místě pro chrám ten darovaném pro sakrystii prostory nedostává, bylo o postoupení potřebného místa s vedlejším sousedem Mdrem. Bernardem Eritreiem vyjednáváno, který také úpisem ze dne 29. června 1743 od zahrady své potřebnou místnost tu postoupil, však s tou výhradou, že mu povoleno bude na choru chrámu toho svým nákladem oratorium si zařídit, do kterého by ze svého pokoje vcházeti mohl, k čemuž také bylo svoleno, což se při domě tom až na naše doby udržuje a pro budoucnost potvrá.

A tak po desíti letech byl chrám ten r. 1753 nejen úplně dostaven, nýbrž i uvnitř všim potřebným zařízen a opatřen, takže dne 8. srpna 1753 oznámeno bylo veřejně v chrámech, že arciděkan P. Václ. Jindř. Eritrei co vikář od arcibiskupské konsistoře licenci obdržel chrám ten vysvětit, k čemuž neděli po sv. Bartoloměji byl ustanovil. – O stalém vysvěcení tom zaznamenáno takto: „Dne 26. Augusti v neděli k deváté hodině pan arciděkan od sv. Jakuba slavné procesi k chrámu sv. Jana Nep. vedl, při kteréžto „obraz sv. Jana“ a syn boží „Ecce homo“ od duchovenstva v aksamitových červených ornatech, pak obraz „Panny Marie Staroboleslavské“ od pannen nesen byl, a na příslušné oltáře postaveny byly, načež chrám ten od pana arciděkana vysvěcen byl a v něm první mše svatá sloužena byla. K té slavnosti od chrámu sv. Jakuba nový důkladný červený aksamitový, bohatě zlatem štikovaný aparat po nejprv se propůjčil, kterýžto veleb. panny Voršulinky gratis vystikovaly, jenž 800 zl. stál, a tak první IngreDere in eCCLESiAM s velikou vroucností a potěšením se oslavovalo.“

³⁹ Jest to s podivením, že při všech sbírkách a darech, jakých jsem co nejbedlivěji stopoval, ničím přispěno nebylo od koleje jesuitské, neb některého člena řádu toho, která přec doby té tak bohatě nadána byla a hojností oplývala, kdežto přec tito nejvíce slávu toho svatého rozšiřovati se přičinili.

Pověděv tuto o původu chrámu toho, poohledněme se též uvnitř, kde ještě vše v původním prvopočátečním stavu spatřujeme.

Zevnějšek chrámu nevyzníká nijakou zvláštní okázalostí, má toliko dvě nízké vížky, na nichž tři zvony zavěšeny jsou a sice 1. sv. Florian 150 liber s nápisem: „Sete Floriane ora pro Kuttenbergæ“; 2. větší sv. Gotthard s nápisem: „Ora pro nobis sct. Gottharde“ a 3. největší 4 centy těžký má nápis: „Ora pro nobis sct. Joanne Nepomucene.“ A na všech zvonech těch ještě nápis: „Fusa est hæc camapana Ao. 1753 Zachar. Dittrich vet Pragæ“.

Na zvony ty byly dle usnesení radního dány dva visuté mosazné svícný dva centnýře těžké z chrámu Matky Boží a starý puklý zvon z chrámu sv. Lazara, a pak ze zádušní pokladny z chrámu sv. Bartoloměje 115. zl. a od obce 100 zl., čímž zvonari Dittrichovi od lití a za přidanou zvonovinu zapláceno bylo.

Před vchodem chrámovým stojí ve dvou výklencích dvě v nadlidské výšce dosti dovedně shotovené sochy sv. Vojtěcha a sv. Prokopa od neznámého mistra.

Do chrámu vede z ulice, nyní kouřimské toliko jediný vchod, dobrými dubovými dveřmi opatřený, jichžto byl truhlář Jan Donat r. 1751 za 25 zl. 30 kr. zhotovil, do nichž 450 hlavatých pocínovaných hřebů vraženo jest.

Chrámsám tvoří toliko jedinou chrámovou loď, která jest třemi kuplemi překlenuta, na nichžto děje z legendy sv. Jana Nepomuckého „al fresco“ vymalovány jsou⁴⁰, a činí na navštěvovatele velmi příjemný dojem; jest u vnitř 27 loket vysoký, 48 loket dlouhý a 21 loket široký.

Stěny chrámové jsou napodobeným mramorováním vykládány, kterouž práci dle návodu p. Karla Dubského, kněze kláštera Sedleckého zhotovil marmolír a souseď v Malíně Vojtěch Vlk za 164 zl.; štafírskou práci a veškeré pozlácování mramorované a stukaterské práce vykonal kutnohorský pozlatník Adam Procházka roku 1752 za 108 zl. 11 kr.

O provedení velmi pěkné, bohatou a rozmanitou ornamentikou zdobené stukaterské práci dovídáme se ze zápisek často zmíněného Vojtěcha Keglera, který byl magistratní rada; advokatus forensi a spolu opatrovník chrámu toho toto: „Dne 9. Octobris 1751 s pomocí Pána Boha a sv. Jana Nepomuckého kapli od klenutí až ku konci ke cti a chvále jeho rukou vlastní bezplatně jsem oskutařil a toho dne práci šťastně dokonal. GLorla ConDe CorabaM.“

Světlo do chrámu toho padá jedním velikým oknem na choru, dvěma postranními u presbyterium a třemi v presbyterium kolem hlavního oltáře, do nichž práci sklenářskou Josef Steinek za 165 zl. 15 kr. zhotovil.

Veškerou práci zámečnickou zhotovil mistr zámečnický Frt. Snětívý.

Lavice dubové, jichžto jest 26, zhotovil truhlář J. Donat, za něž i se dřívím jemu po 4 zl. placeno bylo; pláty řezbářské na nich zhotovil mistr řezbářský Josef Ebrle, kterému opětně za jeden plát po straně lavic po 20 kr. a za plát zadní po 13 kr. placeno bylo. – Od těch dvou mistrů zhotoveny byly též kazatelna a dvě velmi pěkné řezbou zdobené zpovědnice, pak hlavní oltář, a dva postranní oltáře v chrámové lodi. Malé oltářiky postranní v presbyterium „Ecce homo“ a „Panny Marie“ dal svým nákladem kutnohorský měšťan František Petraš r. 1752 zhotoviti, a dle podobnosti práce dá se souditi, že od týchž samých mistrů zhotoveny byly. V osmi kapličkách ve stěně s obou stran loď chrámové nachází se osm velmi dovedně řezaných soch svatých v životní velikosti.

Mramorové zábradlí před hlavním oltářem dal svým nákladem zhotoviti kutnohorský souseď a majitel statku Vostrova Sigmund Moravec.

Varhany na chor zhotovil Kutnohorský varhanář Jan Horák za 560 zl. r. 1753.

⁴⁰ Malby ty zhotovil malíř Vít Hrdlička, od něhož též krásné malby „al fresco“ v chrámu sv. Markéty v sousední vesnici Křeseticích malovány jsou. Ač malíř ten velmi málo znám jest, tedy práce ty o veliké umělé dovednosti malířské svědčí.

Hlavní oltářní obraz sv. Jana Nepomuckého, který zde co almužník královský vyobrazen jest, maloval František Balko z Prahy⁴¹, a obrazy na postranních oltářích v chrámové lodi malíř pražský Molitor.

Nad oknem na choru nachází se tento nápis:

Sancto Joanni Nepomuceno
per totum Christianum orbem
evulgate martiri
gLorlæ ConDe CoronataM.

Dlažba chrámová jest z kamenných čtverců položena. Vedle oltáře „Ecce homo“ nachází se hrob (sepulchrum) velikého podporovatele stavby té MDra. Bernarda Eritrei, však bez všelikého nápisu, neb vyznačení.

V chrámě tom jest každodenně o 11. hodině a v neděle a svátky o 11¹/₂ hodině mše svatá od duchovních z arciděkanství sloužena, kteráž nadací Václavem Tadiášem Hertlem založena jest, který k tomu účeli r. 1807 jistinu 8200 zl. na vydržování třetího kaplana v Hoře Kutné byl složil, za kteréžto peníze dvůr v Přítoce k užívání pro arciděkana byl zakoupen, aby třetího kaplana vydržovati mohl. Dvůr ten byl však za arciděkana Ferdinanda Hausy odprodán a stržených peněz na úroky uloženo. – V týhodní svatojanském bývá v chrámu tom každodenně ráno zpívána mše svatá a o šesté hodině slavné požehnání odbýváno. – Mimo to používá chrám ten ku svým službám božím c. k. vyšší realní škola.

Jména chrámu toho obnáší nyní:

1. Jmění nadační:	1525	zl.	48 ¹ / ₂	kr.	k m.
2. Jmění vlastní:	180	„	–	„	„
	úhrnem	1705	zl.	48 ¹ / ₂	kr. k. m.
1. Jmění nadační:	3326	zl.	28 ¹ / ₂	kr.	v. č.
2. Jmění vlastní:	767	„	–	„	„
	úhrnem	4093	zl.	28 ¹ / ₂	kr. v. č.
1. Jmění nadační:	5499	zl.	62 ¹ / ₂	kr.	r. č.
2. Jmění vlastní:	2111	„	17	„	„
	úhrnem	7610	zl.	79 ¹ / ₂	kr. r. č.
	nebo	11.016	zl.	15	kr. r. č.

Zmínka o někdejších, nyní již zrušených chrámech v Hoře Kutné.

Není jisté druhého města v Čechách k nalezení, kde by tak četných chrámů bývalo, jako v Hoře Kutné, z nichžto tak mnozí nařízení josefinskému, vydanému dne 24. září 1785 podleho. Bylyť to:

1. Chrám sv. Jiří, který jistě nejstarším chrámem býval, a dříve již stával, nežli města samého bylo. Stával před kouřimskou branou v levo, kde nyní nepatrný domek pod čís. 31 na předměstí Čech stojí. Bylyť chrám ten hlavně rudokupci, dělníky a havířemi při hutech vydržován, v kterémž se služby boží pro lid horní německý jak obřady chrámové pro lid určené, jakož i hlásání slova božího v německé řeči vykonávaly, proto také často v 15., 16., v počátku 17. věku mezi knězem chrámu toho a kněžími při ostatních chrámech mnohých různých

⁴¹ Mylně udáno jest ve „Vesně kutnohorské“ č. 9 r. 1868 dle udání Vaváka Milčického, že by obraz ten byl Brandl maloval, neboť Brandl zemřel již dne 24. září 1735, tedy v prvním roce, kdy stavba chrámu toho započata byla.

bývalo. Nejstarší zpráva o chrámu tom nachází se k r. 1462, kde Michal Smíšek z Vrchovišť se staršími erckaufěři pánův obecních žádali, by jim toho přáli, „aby zase, jako druhy bývalo, pro rozmnožení chvály boží na svůj groš kaplana si chovali, u sv. Jiří, beze všeho nákladu obecního“; a páni obecní dali k tomu sice své svolení, však s tou výhradou: „kohožkoli tu sobě zjednají, aby jednali s panskou vůlí a ten kněz aby poddán byl a hleděl ku knězi děkanovi, a s jeho radou a vůlí chrámové věci řídil, jako na kaplana sluší bez všelíké výtržky, a aby mezi kněžími u sv. Barbory obýval jako kaplan; pakli by kdy co proti tomu činil, páni jsou v tom moc sobě pozůstavili“. V r. 1526 byl při chrámu tom kaplanem kněz Bohuslav Bilejovský, spisovatel kroniky české, který od biskupa Augustina Luciana Sancturienského v Hoře Kutné vysvěcen byl a u vysokém stáří r. 1558 co farář u sv. Havla v Praze zemřel. – Chrám ten byl pouze rudokupci a horníky vydržován a když r. 1626 jezuité do Hory Kutné uvedeni byli, byl též chrám ten správě jejich odevzdán, a i za jich řízení mnohé nadání chrámu tomu učiněno bylo. Když však jezuité, z Hory Kutné r. 1773 odešli, byl chrám ten uzavřen, do privatních rukou prodán a rozbořen, z něhož jen výše udaný dům co památka místa, kde někdy stával, pozůstal.

2. Kaple „Božího Těla“. Budova kaple té spatřuje se po dnes vedlé chrámu sv. Barbory, v krásném gotickém slohu vystavena, a překrásná klenba kaple té spočívá na jediném uprostřed ji podpírajícím sloupu, která znalci obdivována bývá. Jestliť to kaple podzemní, nemající střechy, nýbrž na klenutí naveženo jest země a povrch užíván za zahrádku. Stávalat' kaple ta dříve, nežli chrám sv. Barbory vystaven byl. V roce 1773 byla též zrušena a od chrámu toho odprodána, a používána nyní za skladiště.

3. Chrám sv. Martina. Vystaven byl nákladem horníků a nakladatelů na doly v XVI. století v obvodu šachet „Martinských“ zvaných, na předměstí Čech za městem, kde až po dnes v „Nišpulkách“ se říká, do kterých fanatismu náboženskému v XV. věku propadlé oběti uvřzeny byly, a nikoli do šachet kaňkovských, jak mylně domníváno. Zrušen tím samým rozkazem Josefským, a zbořen, aniž by jaké památky po něm pozůstalo.

4. Chrám sv. Kříže v městském špitále. Po tomto chrámu, o jehož původu při pojednání o založení městského špitála již promluveno bylo, není již více památky žádné. Vystaven byl v přechodní době stavitelské z bizantiky do gotiky zároveň s někdejší špitální budovou v první polovici XIV. století. Spůsob stavby chrámu toho obral si Rejssek za vzor při stavbě chrámu Nejsv. Trojice, jelikož mi pamětníci vypravovali, že v tomtéž způsobu chrám ten stavěn byl, jehož klenutí rovněž na čtyrech útlých pilířích spočívalo. Když r. 1839 pro nadance špitální nová budova při někdejším chrámu sv. Bartoloměje vystavena byla, byl chrám ten zrušen a i se stavením špitálním odprodán. Ze špitálního stavení stala se hospoda a z chrámu tanečníra pro nejnižší třídu, kdež při každé taneční zábavě jen rvačky povstávaly, což za jakousi kletbu považováno bylo. – Oltář hlavní překrásné řezbářské práce s obrazem „Povýšení sv. Kříže“ od Brandla a kazatelna též mistrovskou řezbářskou prací zdobena přenešeny byly do nově upravené kaple špitální, dva postranní oltáře, pak do chrámu Matky Boží na Náměti, kdež jak při popisu chrámu toho zmíněno, shofely. – V roce 1850 koupil stavení to M. B. Teller a zřídil z něho nynější továrnu na cukr a z budovy chrámové zbyl toliko někdejší do sakristie vedoucí vchod s kamenným obložením slohu bizantického, na němž sice nápis se nachází, jež ale více přečísti nelze.

5. Chrám sv. Lazara. Stával nedaleko špitála na předměstí Kolmarku, v místě tom, kde až po dnes kaplička sv. Lazara se nachází. Ze chrám ten již na počátku XV. věku stával, vysvítá z nadání Mikuláše Libáka z Pojedě, neboť když týž svůj znamenitý odkaz ku špitálu městskému r. 1473 byl učinil, mezi jiným praví: „Vůle má jest a chci, co se těch dvou set a dvaceti zlatých od knížete J. M. (totiž kterých u knížete Jindřicha, syna krále Jiřího k požadování měl) dotýče, na ty aby kostelík sv. Lazara před „stínadly“ opraven byl, jak za starodávna bývalo a domek při něm opět napraven, proto, jestliže by který chudý ve špitále trpěn

býti nemohl, pro své tělesné nedostatky, aby tam byl podán, a opatřen, aby byl ze špitálu se všemi potřebami, jakož na to záleží.“ Z toho též vidno, že při chrámě tom stávalo zvláštní stavení pro ošetřování nemocných chudých. Správu obou chrámů, sv. Kříže i sv. Lazara vedli opatrovníci špitála. – Při chrámu tom býval též prostranný hřbitov.

6. Chrám „sv. Václava na Rovni“ (na Rovinách) býval farním chrámem obce „Pněvice“, která se v místech těch nalezala, ale v době válek husitských úplně k zničení přišla, neboť jak při popisu chrámu sv. Barbory pověděno bylo, byl chrám týž v první době pod správou faráře Pněvického. Po zkáze obce samé ostal chrám ten osamělý, ale lid horní a zvláště cech havířský vedl na udržení chrámu toho po všechna leta velikých nákladů a konšelé minciřští a pregéřští měli pod svou správou po všechna léta; a že chrám ten dosti značné nadání míti musel, vysvítá z účtů chrámu toho k r. 1593, kde záduší to jmění 100 kop gr. vykazovalo. Až do r. 1785 kdy chrám ten zrušen byl, býval duchovními kutnohorskými obsluhován, a na hřbitov při chrámu tom jsoucím pohřbívání byli zemřelí osadníci z Poličan, pokud ku Hoře Kutné přiřaženy byly. – Stával přímo proti chrámu sv. Barbory, nyní však pouze místo, kde stával okázati se může, neboť té nejmenší památky po něm nepozůstalo.

7. Chrám sv. apoštolů Petra a Pavla na Rovinách stával na místě tom, kde nyní kaplička pod královskou haldou týchž svatých postavena jest. O původu, aniž o jeho objemu a způsobu stavby neví se ničeho říci, a dá se toliko domýšleti, že si jej opět jen horníci, když v těch místech pavováno bylo, pro své pohodlí vystavěli. – K zrušení a úplnému zboření přišel dříve, nežli chrám sv. Václava.

8. Kaple „Nejsvět. Trojice“ v městě v „panenské ulici“, jižto Kateřina Šleichertová, rozená Kubínova, z rodu Dačických z Heslova na počátku minulého století a sice r. 1741 stavěti dala, nedočekala se ani desítiletého trvání, jelikož po smrti zakladatelky se podporovatelů k udržení jejímu nenašlo. Z kaple té přestaven dům soukromý v panenské ulici, čís. 384, na němž známky kaple po dnes se spatřují.

9. Chrám sv. Bartoloměje. Chrám ten, po němžto na doby naše toliko věž pozůstala, náležel mezi nejstarší chrámy města, neboť již r. 1407, kdy v Lib. erect. potvrzení nadace oltáře sv. Petra a Pavla v chrámu Matky Boží se uvádí, mluví se již také o kaplanu Baltazarovi při chrámu Páně sv. Bartoloměje apoštola v Hoře Kutné a původ jeho nelze jinak, nežli opět dobročinnosti jednotlivců a spolků připočísti. Až do r. 1620 býval při chrámu tom zvláštní farář a kolem chrámu byl hřbitov, kamž hlavně obyvatelé čtvrtě Bartolomějské pohřbívání bývali. Chrám ten byl prostranností tak rozsáhlé, jako jest chrám sv. Trojice před městem, slohem gotickým staven, jehož chrámová loď žábrotaným klenutím na čtyrech sloupech spočívajících zdobena byla. Ač chrám ten dosti značného jmění měl, němžto jej udržovati možno bylo, mimo to i při chrámě tom mnoho nadací na stálé sloužení mši sv. v chrámě tom zřízeno bylo, byl – vzdor všemu se bránění, jak duchovní tak světské vrchnosti – na základě josefinského nařízení r. 1787 vrchnostenský úřad kolínský určen, jemuž provedení uzavření chrámu toho a vyprodání chrámových věcí svěřeno a nařízeno bylo, a dražba na veškeré chrámové věci dne 9. července 1787 také skutečně s tou největší bezohledností vykonána byla; neboť vyprodány byly veškeré chrámové věci a příslušnosti od zvonů, oltářů, obrazů, až do nejmenší lampičky bez ohledu na cenu, za to, co kdo byl podal: a jak mi staří kmeti před více jak čtvrt stoletím vypravovali, zželelo se jim nejvíce krásných velikých souzvučných zvonů, když je židé co staré železo odváželi. Jistilo se mi zároveň, že hlavní oltářní obraz koupen byl do Kolína Nového, kdežto až po dnes ozdobou chrámu toho jest. Konečné zboření chrámu toho stalo se dle usnešení magistratu r. 1838, když na místě tom, kde chrám ten stával, nynější stavení pro špitál městský postaveno bylo, čehož se ovšem tak dobře státi mohlo i při ponechání chrámu v jeho původní prostrannosti, jelikož se to nyní dobře pozoruje, že ponechaná špitální kaple pro návštěvu lidu při odbývaných tam službách božích nepostačuje. Vnitřní úprava kaple té, jak již s předu praveno bylo, pochází z chrámu sv. Kříže,

kromě krásného, velikého obrazu „Bolestné Panny Marie“. – V refektáři špitálním povšimnutí zasluhují obrazy, na nichž „sedm křesťanských ctností“ vyobrazeno jest.

Konečně zmíniti se třeba ještě o bývalém chrámu sv. Jana Křtitele na dolejší městě, kde po dnes prostranství tamnější jméno to podrželo. O chrámu tom jest nám toliko toto známo: Když r. 1422 císař Sigmund s veškerou silou vojenskou k Hoře Kutné opět namířeno měl, (jelikož mu ne tak na dobytí města samého, jako více na získání hojnost stříbra vydávajících hor záleženo bylo,) a vojsko pražské, jsouc okolo Čáslavi a Hory Kutné, uznáváje možnou snad nedostatečnost svou, povolalo veškerá vojska husitská a zvláště bratra Jana Žižku z Trocnova se svými Táboři na pomoc. Táboři uhostivše se v Hoře Kutné, vešli druhého dne do chrámu sv. Jana křtitele, kdež podle způsobu svého služby boží konali, a kněz Jan Želivský lidu vojenskému večeri Páně posluhoval. V roce 1423, když císař Sigmund vojsku svému Horu Kutnou zapáliti rozkázal, přišel chrám ten úplně k zničení. V roce 1516 vdova po nejbohatším rudokupci a majiteli hutí za Kolmarkem Kateřina Jandová chtěla chrám ten opětně obnoviti a nadáti, kterýž úmysl ji však nastalá těžká nemoc a brzká smrt překazila; protož, odkávavši veškerý znamenitý statek svůj tehdejšímu nejvyššímu mincmistrovi Vilému Kostkovi z Postupic, uložila mu za povinnost, by chrám sv. Jana Křtitele, ježto již stavěti počala, z pozůstalosti té dostavěl, knězem opatřil, jeho potřebnou výživou nadal a pro něho k obývání dům zakoupil, k čemuž jemu též odkázala ji přináležející vesnice Toušň, Opočň a Sedlov.⁴² Ale pan mincmistr přijav dědictví i odkazu přání jejího nevyplnil a tak zničeno bylo opětně i to, co již k obnově chrámu započato bylo.

Jiné památné budovy v městě.

I. Vlašský dvůr.

Král Václav II. hnedle při nastoupení vlády své dědičné v Čechách, od nížto jej byl zjištěný Otto Braniborský jak proti všemu právu tak proti vůli a přání národa tak dlouho zdržoval, zastihl již vydatnost hor kutnohorských. Tyto měly mu opětně potřebných prostředků k zaopatření všeho toho poskytnouti, čeho ku prospěchu celé země zapotřebí by bylo, čehož on velice dbalým byl; protož obrácen byl zřetel jeho k upravení řádu horního, jehož posaváde nestávalo, a vydal roku 1299 ona znamenitá práva horní (jež v rukopise podnes v archivu městském se chovají), která k rozkvětu hornictví vůbec tak mnoho prospěla; v kterýchžto mezi jiným praví, „že posud ve světě neslýcháno, aby se kde na jednom místě takové množství stříbra dobývalo, jak toho v Hoře Kutné stává.“

On hnedle po nastoupení svém Horu Kutnou častěji navštěvoval, a chtěje tu i stálého sídla míti a tak na blízkou hor dlíti, kázal si tu hrad vystaviti na vrchu nad potokem „Vrchlicí“ k východní straně, na proti tvrzi pánů Kolovratů Novohradských, kteráž na jižním výstupku téhož pvrší již dříve stávala.

Bylat' to budova sídla královského důstojná, založena jsouc v rozsáhlém čtverhranu ve slohu starých hradů, v němžto pohodlných příbytkův upravití možno bylo jak k ubytování královského pána, tak i veškerého dvořanstva. – Přední k východní a jižní straně ležící příbytky sloužily za obydlí královské, kdežto ostatních dílem pro dvořaninstvo, dílem též pro úřednictvo a úřední síně horní použito bylo. Na západní straně nacházel se velmi prostranný sál, jehož se k valným schůzím hornictva a horních nákladníků k účtování horních výtěžků a podobným příležitostem užívalo, a který se za tou příčinou „reitsaal“ neb „reitungssaal“ (Rechnungssaal) nazýval, kdež i mnoho zemských sněmů odbyváno bylo, z kterých ovšem

⁴² Listina v archivu městském.

onen nejdůležitější byl, na němž dne 27. května t. j. v pondělí po Božím vstoupení r. 1471 král Vladislav II. prvorozený syn polského krále Kazimíra po smrti Jiřího Poděbradského za krále českého volen byl.

Ač hrad ten stavěn byl již v městě, ovšem že teprv v prvopočátečním vzniku jsoucim, nicméně přede z opatrnosti použito všech v tehdejší době nutných ohledů, které by možnost dobytí jeho obtěžovaly. K východní a jižní straně zabraňovala přístup skalní sráz, severní a západní strana chráněna opět silnou oběžní zdí. Na stavení k severní straně vypínala se vízka pro hradní hlídku, z které celé okolí přehlednouti lze.

Nádvoří stavení toho bylo k poměru stavby dosti malé. – Doba stavby padá v poslední léta XIII. století. Stavení toto obsahuje v sobě takřka celý dějepis Hory Kutné, neboť byvši spolu sídlem nejvyššího mincmistra, vycházely odtud veškeré podměty jak k blahu taktéž ku škodě jak města tak též hornictví; a protož snad něco šíře při popisu budovy té se pozdržeti potřebí bude, jelikož tu aspoň k tomu nejdůležitějšímu z dob těch poukázati zamýšlím.

Aby mincovnictví v Čechách posud zanedbané při hojnosti stříbra se nejen zavedlo nýbrž i pozvedlo, povolal král Václav II. r. 1300 za mincíře Vlchy z Florence, mezi nimiž předními Reinhard Alphardus a Cino Lombardus byli. Těm byly k ražení mince místnosti v budově hradu královského vykázány a že se tu nyní Vlaši nejvíce zdržovali, obdrželo stavení to od té doby název „Vlašský dvůr“ („la corte italica“). Ti Vlaši razili tu novou minci, která se od posavadní v oběhu jsouci zcela líšila, a dle potřeby země uspořádána byla. Raženy byly groše a halíře. Groš vážil čtvrt lotu, halíř pak byl groše toho díl dvanáctý, tak že se platilo za jeden groš dvanáct halířů, a grošů se razilo z jedné hrívny (t. j. 16 lotů staré váhy neb 28,30 dekagramů) stříbra 60 grošů a halířů 720. – Hřívna stříbra byla beze vsí přísady, zcela ryzá, pročež se peníze ty jako sníh bělely, začaž je lid pro tu bělost „zmrzliky“ nazýval. Aby však ražení mince v zemi práva nabylo, muselo se státi narovnání s Teodorychem Langschnablem, který měl výsadu na ražení mince od krále Otakara, ježto v Žitavi provozoval. Toto narovnání stalo se roku 1312, a tím bylo právo na ražení peněz do Hory Kutné přenešeno.⁴³ Mincířům udělil král Václav zvláštních výsad a výhod, tak že oni s jich dělníky a pomocníky pro sebe takřka zvláštní obec tvořili, do jichž záležitosti a správy nikdo míšiti se nesměl, aniž podrobeni byli právomocnosti soudu městskému; takže majitel „lůnu mincířského“ neb „stolice pregířské“ (jednotlivá dílna mincířská) byla nedotknutelným vlastnictvím. Byliť ale také zákony mincířské velmi přísné, a přistupování do spolku jejich a vyučení se mincířství nebylo každému přístupné; však ale také přestoupení pravidel, závazků a povinností mincířských dělníků bylo co nejpřísněji trestáno, a vyloučený mincířský dělník, pakliže pro těžší snad přestupek na hrdle trestán nebyl, byl nejméně co nepoctivý člověk vyobcován a ve psí dán a obyčejně bičicem z města vymrskán.

O době před válkou husitskou málo co pověditi můžeme, přede však opomenouti nelze, uvéstí nejdůležitější událost v budově se sběhší, která i v děje země české tak mocně zasahuje. Když totiž král Václav IV. vraceje se r. 1409 z Lužice a Slezska usadil se dvorem na „Vlašském dvoře“ v Hoře Kutné na několik neděl, povolav k sobě rektora university pražské a deputované národův, mezi nimiž též Jan Hus byl, rozhodl tu dlouhou rozepří university pražské o hlasování národův, vydav známý dekret kutnohorský ze dne 18. ledna 1409, nímžto nařizováno bylo, že od té chvíle při všech veřejných poradách, soudech, volbách

⁴³ Tato úmluvní listina na postoupení práva na ražení peněz pro Horu Kutnou z r. 1312 nachází se v tajném státním archivu v Drážďanech, při níž přivešeny jsou pečete měst Žitavy a Hory Kutné a podepsána jest těmito jmény: Tyrmanus, Exhordus, Hermanus de Castra, Urmanus merkator, Nicolo de Oderamus, Sybot de Kalchberg, Hermanus Buchardi, Henricus de Schmalbach, Theodorus Langschnabel. Protož považují prvnější podepsané co jména mincířův, Sybot byl té doby mincmistr, poslední byli snad postupovatelé mince.

a uzavřených vůbec domácí národ český má nápotom uživatí tří hlasův a ostatní cizinci však jen jediného.

Zvláštním příznivým osudem to nazvati lze, že budova tato při vypálení města králem Sigmundem započatém a vojskem Žižkovým ve zbytkách dokonáném nezničena ostala, což jedině přičísti lze jeho důkladné kamenné stavbě.

Není zde místa s dostatek vypsati všelikých proměn mince, jakých za rozličných králů českých se dělo, připomenouti však třeba, že již král Jan Lucemburský, který bohatých pokladů z Hory Kutné do domova svého odvážeti dával, běžnou minci českou r. 1313 přísadou mědě znamenitě zlehčil, neboť byl rozkázal, aby z hřivny stříbra 64 groše a halířů 768 raženo bylo. A ta mince byla v Čechách první s přísadou, neboť od Přemysla a kněžny Libuše, jenžto mince raziti začali, vždycky z čistého stříbra dělány byly.

Také Karel IV. nařídil r. 1377 úředníkům mince v Hoře Kutné, aby ke 100 librám stříbra 12 liber mědě přidali a z jedné hřivny 70 grošů, halířů pak 840 dělali.

Když však císař Sigmund po ukončení válek husitských opětně vládu co král český nastoupil a svým majestátem daným v Praze v úterý před sv. Benediktem 1437 narovnaní mezi starými a nově se usazenými obyvateli Hory Kutné byl učimil, praví též o minci takto: „Také chceme, aby werk grošový neb peněžný dělán byl pro potřeby těch hor, a „firduňk“ a „štou-ry“ aby každý týden byly dávány tak jakož se Nám a mincmistrovi bude zdáti. Též pregěře, mincíře, prenary (Silberbrenner – kteří pruty stříbrné pro minci připravovali) a jiné k jich lůnům a právům navracujem, a kteráž na Vlašském dvoře měli jsú a mají i budú míti. A všecky platy a zboží jich i jiných Horníkův, kromě toho, co svrchu psáno stojí, propouštíme, a jim mocí svrchu dotčenou dáváme tímto listem a tvrdíme, buďto na světských neb duchov-ních, kteréž jsú měli na zemi neb na městech okolních, a též i platy i zboží, kteréž jsú k jich kostelům neb špitálů slušej, všecky jim navracujem, i těm všem, kdož to drží postoupiti prikazujem, chtěje toho všeho, co se svrchu píše, radni a pomocni býti jakožto král a pán jich milostivý vši snáznosti.“

Jak mincířů vůbec v přízni králů českých byli, vysvítá z výsady krále Jiřího dané jim v Praze v pondělí v den sv. Františka r. 1462, která zní: „My Jiří z boží milosti král Český, markrabě Moravské, Lucemburský a Slezský vojvoda, Lužické markrabě tímto listem oznamujem všem, že přistoupiť před velebnost Naši milí konšelé pregířští od Hory Kutné svym i všech pregěřův jménem zpravili jsú Nás, kterak z dávných časův svolení a ustanovení mezi nimi se stalo, a to že do této chvíle mezi nimi trvalo a trvá, že knapův pregířských děti neb nejbližší přátelé dědili jsú a nápady měli k těm lůnům v preghauze (mincovně) Našem v Hoře Kutné po otcích neb přátelích svých, a prosili Nás pokorně, abychom My je při tom jich starodávném obyčeji a zvyklosti milostivě zůstaviti ráčili. My jich prosbu jakožto slušnou znamenavše, a úmysl ten majíce, aby poddaní Naši a zvláště ti, kteří v Naších a obecních službách pracují, tím lépe mohli se míti, s dobrým rozmyslem a radou věrných Naších, mocí královskou toho obyčeje svrchu psaného měniti nechťice, již psané knapy pregířské při tom obyčeji zachováváme, a chcem i ustanovujem, aby po věčné časy od Nás i budoucích králů českých byli zachováni, totižto, aby děti a přátele knapův pregířských nejbližší po smrti otcův a přátel svých k těm lůnům v preghause Našem v Hoře Kutné nápady měli dědické, a toho obyčeje tímto listem jim milostivě pojišťujem a za právo jim i jich budoucím to znovu ustanovujem, obnovujem a milostivě potvrzujem. Prikazujeme s přísností mincmistru Našemu v Hoře Kutné, kterýž nyní jest neb potom bude, aby při tom jich obyčeji a Naši této milosti je zachovali a jich mimo to neutiskovali ani utiskati dopouštěli jakož milost Naši chtě zachova-ti. A jakož knapi ti pregířští za prvních časů, dokudž ty hory Naše stříbrné lépe a požitčněji šly, konšelského a posledního po sedmnácti groších brali jsú na týden; že pak ty hory nyní sešly jsú, chcem, aby nyní toho tak nechali, dokud ty hory zase ve svých užíticích nepopravily by se. Než potom, kdyžby ty hory hojněji se otevřely a opravily, toho jim neodpíráme, aby

podle prvního obyčeje v tom se jim dalo. Těž také zdá se Nám a chcem, do opravení těch hor lepšího od pregování (razení) hřivny grošův po jednom groši, od hřivny peněz neb halěřův po dvou groších toliko pregíři měli a brali. Tomu na svědomí pečeť Naši královskou kázali jsme přivěsiti k tomuto listu.“

Témuž králi Jiřímu podařilo se s velikým namaháním opět minci běžnou, která předešlymi králi velice zlehčena byla na ujmu země celé opět napraviti a obnoviti a za tou příčinou s usnešením se stavů vydal r. 1469 (actum fer. 2 in die Bonifacii in pleno synodo) toto nařízení: „Ačkoliv nám to s velikou a znamenitou škodou přijde a že předci Naši císař Sigmund, král Albrecht, král Ladislav slavné paměti toho jsú neučinili, a My činíce veliké a znamenité náklady pro korunu království českého tohoto, v tom užitku Našeho hledati nechceme, a pro obecní dobré království Našeho tuto věc učiniti chceme s radou Naši:

Nejprvé, že dobrý stříbrný groš bíti kážeme a dělati, a vedle toho dobré stříbrné peníze a halěře, těch grošů mají 24 grošů uherský zlatý platiti, a v těch groších, penězích a halířích taková přísada stříbrná býti má, jakož jest byla za předka Našeho krále Václava. A tak to opatřiti a způsobiti chceme, že tomu každý rozuměti moci bude, že těch čtyřmécitma grošův anebo peněz a halěřův na ten počet v sobě tak dobře stříbrné zrno a přísadu míti budú, ježto za uherský zlatý státi můž, a zlatý uherský také za to.

Item. Při té věci chceme tu věc tak opatřiti, aby se přísady a zrna bez rady Naši umenšiti nemohlo, a k tomu aby vedle práv starodávných člověka rozumného aby k tomu vydali fersuchera (Versucher – zkoumatel) a My svého fersuchera vedle něho dáti chceme, aby ti ze spolku to věrně a právě opravovali, aby se bez rady Naši a vaši (stavů a země) zrna a přísady nic neujímalo. A tomu fersucherovi, kterýž od země bude, co jest od starodávna z komory Naši dáváno, také dávatí chceme. A ti fersucherové jednoho každého verku jednu probu vezměte, a tu každou oba spolu zapečetíc, schovejte; a to proto, aby tomu každý porozuměl, že v tom právě se děje a přísady dobré stříbrné se neumenšuje.

It. Rýnský zlatý má býti na těch dobrých stříbrných groších „ortem“ uherského zlatého níže, jakož jest bylo od starodávna, totiž po osmnácti groších též v těch stříbrných penězích a halířích.

It. Tuto věc, kterúž Vám opravití chceme tak v náhle království všeho tou novou stříbrnou vysokou mincí nasytiti nemůžeme, a zdá se nám tento způsob, aby starých horských peněz platilo čtrnácte peněz jeden groš a též dva horské peníze za jeden nový peníz.

It. V Praze, u Hory a jiných Našich měst veksle nebo měny způsobiti, a což budem moci grošův a halířův na každá města poslati, kde měny položíme, to rádi učiníme; a to, komuž se zdá, zlaté za groše, peníze neb halěře nové vyměnití s nadáváním vedle obyčeje starého. Také peníze horské anebo nynější nové mají do veksle brány býti vedle podobnosti a slušnosti od těch, kdožby k veksli nésti chtěli dobrovolně.

Těž, poněvadž svú znamenitú škodu pro obecní dobré tak velice na se sáhнем, chceme, aby také v Našich ve všech městech i jinde po všem království to zřízení ustanoveno bylo a pevně zachováno: aby napřed kupci a obchodníci i všelijací řemeslníci a kteříž co prodávají a kupují na tu míru se navrátili, tak jako jest byla za starodávna za předka Našeho krále Václava, poněvadž my tak dobrý groš, peníz a halíř dělati chceme, jakož jest byl toho času; a tak, aby každý chudý a bohatý mohl Naši znamenité a velké opravě, kterouž učiníme se radovati, neb aby mohl tomu každý chudý a bohatý rozuměti, že v té věci, protože těchto starých horských peněz 14 za jeden nový groš půjde, že v tom i žádné újmy, ani škody nebude, neb za ten nový groš tak mnoho bude moci koupiti všelikteraké potřeby, jako za 14 starých horských peněz, neb ten groš a 14 peněz vedle toho groše spravedlivě za sebe jíti mohou.“

Král Vladislav, který minci kutnohorskou vůbec za svou nevyčerpatelnou pokladnici považoval a za tou příčinou hlavně Horu Kutnou si oblíbil, že zde každoročně po delší čas pobyl, dal za svého panování „Vlašský dvůr“ znamenité opravití, ale též rozšířiti a potřeb-

nyými místnostmi pro svůj dvůr opatřiti, při kteréžto příležitosti na západní straně obydli pro tehdejšího mincmistra Beneše Horstorfra z Malešic, (jehož rodinný znak podnes nad vchodem do stavení toho se spatřuje) a jeho nástupce přistaviti kázal, a doby té též kaple nad hlavním sklepením, kde zásoba, jak ryzého stříbra, tak ražených peněz se chovala, byla vystavěna. – On roku 1474 opravil opět ražení mince, totiž plecháče, groše bílé, peníze a halěře a jsa při počátku ražení této nové mince přítomen dne 4. ledna t. r. sám první peníze všech třech druhů vlastní rukou razil.

Za vlády Vladislavovy událo se za úřadování nejvyššího mincmistra Beneše z Veitmille ono pověstné zbouření se havířstva, které tak osudný a smutný konec pro ně vzalo. A jelikož v budově této, a sice hlavně následkem utiskování lidu horního, úředníky horními, událost ta původ vzala, jest třeba na místě tomto o tom blíže něčeho pověditi. – Zaznamenáno o tom takto: „R. 1494 v sobotu po památce sv. Jiljí stal se počátek bouřky havířské v Hoře Kutné; neboť havíři sejdouce se na Vlašském dvoře, by se o práva svá a o požadavky hlásili, a tu Opat, havíř starý mluvil jest k nim, že pan Míchál z Vrchovišť, kterýž byl v čase tom hofmistrem horním, zrádně a nešlechtně na horách činí, pročež vzat jest na rathúz z rozkázání pánův šepmistrův⁴⁴. – Potomně pak na den památky „Narození Panny Marie“ matky boží sebrali se havíři a šli na rathúz ku pánům, aby jim Opatu havíře pustili z vězení, pakliže by jim ho pustiti nechtěli, tedy že jim ho mocí vezmou. – V sobotu pak před památkou „Povýšení sv. Kříže“ učinili havíři schůzku u chrámu sv. Barbory, tak že jich bylo přes čtyry sta, a tu sobě spisovali některé artikule a cedule o nepravostech, které se dějí na Horách Kutnách. A potom sešli se na rozkaz pánův šepmistrův na „Vlašský dvůr“, aby svou potřebu přednesli a co pro sebe mají povědět. Tehdy vrátný (nepochybně z opatrnosti, aby obecný lid zvědavostí jednání přerušovati nemohl) začal vrata zavíratí před pacholaty, a havíři hned vzkřikli, že chtějí Vlašský dvůr zavíratí ! (což za zajmutí jich považovali). I běželi ze dvora každý pro zbraň a se zbraněmi k rinku před Pavlovi.⁴⁵ A tu se jich mnoho set sběhlo; a tu byla taková nechvíle, by byl jen jediný počal, byl by hrozný mord se strhl.

A hned páni šepmistři a někteří spoluradní vešli jsú mezi ně, krotíce je; a pan Prokop Kroupa z Chocenic, starší radní mluvil jest k nim žádaje jich, aby šli k sv. Barboře na hřbitov ke kostelu a tu, jestli co vědí, aby pověděli.⁴⁶ I šli tam všichni; a tu jsou čtli ceduli stížnou na pana hofmistra Míchala z Vrchovišť. A na ten čas jsou ukročení skrze pány a kněze Svatomíra.⁴⁷ A koupili jim páni několik sudů piva; i rozešlo se to na ten čas. – V sobotu před památkou sv. Matouše apoštola přijeli do Hory pán z Pernsteina, pan Mikuláš Trčka a pan Špetlř,

⁴⁴ Nebylo jináče možno, nežli že zatknutí to k výslovné žádosti úřadu horního státi se muselo, neboť úřad šepmisterský samovolně bez přivolení a požádání úřadu horního k zatknutí havíře a dělníka horního práva neměl. A zatknutí takové do vězení městského bylo pro lid horní tou největší potupou, neboť tíž bývali pro přestupky ve vězení při úřadě horním ve Vlašském dvoře se nalezajícím držáni, a jen v případě nejtěžším, kde takřka již o ztrátu hrdla se jednalo býval vinník teprv úřadu městskému odevzdán. Není se tedy čemu diviti, že přenáhlené jednání to úředníků horních, kteří bez vyslechnutí stížnosti již právomocnost trestní úřadu městskému přenechali, havíře k dalším a horším výtržnostem ponoukalo.

⁴⁵ Rink nazývalo se prostranství nyní u „kamenné kašny“, kde bývala městská radnice, nežli se nová r. 1469 na nynějším „panském náměstí“ stavěti počala a sice v těch místech, kde nyní budova reálné školy stojí.

⁴⁶ Chtěli jich alespoň dobrým způsobem z obvodu města vyvésti. O řeči páně Kroupovy zaznamenáno, že on strachy nevěda co mluví, na místě co říci měl: „Milí horníci, upokojte se, však vám páni vše dobré přejí“ pravil: „Však vám páni nic dobrého nepřejí,“ což k všeobecnému smíchu příčinu zavdalo, takže křičeti počali: „Však to dobře víme!“ – z toho povstalo mezi lidem horním pořekadlo: „A ten pan Prokop Kroupa pověděl slovo zhloupa, stoje sloup u kamenného sloupa!“ Neb mluvě to, u kamenného sloupu stál. – A pořekadlo to se až na naše dny udrželo.

⁴⁷ Kněz Svatomír Zrůbek z Újezda, první arciděkan kutnohorský, králem Vladislavem ustanovený.

aby mír a pokoj učinili do navrácení se krále do Hory,⁴⁸ když po sněmě bude, že chtějí slyšeti té různice havířské příčinu. – Potom v neděli před památkou sv. Havla, přijevše páni zemští ze sněmu, sešli se havíři na Vlašsky dvůr a tu jest pan Míchal z Vrchovišť, hofmistr s úřadu svržen a zavázán vězením králi Milosti na Karlstein odvezen.⁴⁹

Však o dva roky později vypukly opět nové rozepře mezi úředníky horními a havíři, jelikož si lid horní stěžoval na to, že jim úředníci na mzdě zasloužilé nejen sražejí, jich na živnosti skrácují a ještě i tu jejich krvavou mzdu za sebou zadržují, ano že i sebe královským desátkem obohacují. Ač stesky jejich spravedlivy byly, nedošly přec sluchu tu, odkudžby jim spomoženo býti mohlo; protož veškerí havíři zanechavši práce, pozdvihli se dne 9. července r. 1496 a na vrchu „Turkank“ zvaném se táborem položili.

Viděvše to úředníci horní, a nemajíce sami prostředků dosti k jich upokojení a skrocení, jelikož jim úřad šepmisterský více pomoci nemohl, povolali Čáslavské, Kolínské a Poděbradské (zbrojnoše) ku pomoci a zajmouti dali těch, o nichžto se byli domnívali, žeby různic těch původem byli; spolu odeslali list ku králi Vladislavovi v Budíně meškajícimu, v němžto svou nevinnost všemožně vyhlávali a havíře co nebezpečné buřiče vylíčili; a král Vladislav nespravedlivé žalobě víru přidav, poručil beze všeho dalšího výslechu a vyšetření věci sedm nejstarších zajatých havířův v Poděbradech a čtyry na Křivoklátě (kamž po zajetí jich odvezení byli) mečem odpraviti. – Když však příbuzní těch sřatých havířův později Vladislavovi dokázali, že nepravým udáním úředníků nevinnou krev prolíti kázal, byla zvláštní komise do Hory Kutné odeslána, po jejížto ukončení a věci vyšetření tří z horních úředníků k smrti odsouzeni byli.⁵⁰

I po smrti Vladislavově byly v budově té vždy byty pro návštěvu králů uchystány, jichž ovšem již více tak často používáno nebylo, jako se za dřívějších panovníků dělo.

Po čas panování krále Ladislava nestala se ve správě hornictví a mincovnictví změna nijaká, za to však nastaly proměny všeliké po nastoupení vlády krále Ferdinandanda I.; a jelikož tím zcela nová doba vlády v Čechách nastala, a Hora Kutná svou politickou důležitost pozbyla, uvedeny buďtež tuto ještě sněmy, ježto v budově této odbývány byly. – Roku 1431 odbýváno bylo zde sněmování strany pod obojí, taktéž r. 1432; roku 1438 sněmovali tu stavové čeští zvolivše po smrti císaře Sigmunda Albrechta za krále českého. R 1441 odbýván tu sbor kněžský a pojednávano o porovnání se u víře, taktéž r. 1443, načež r. 1444 odbýván tu byl sjezd všech stran, r. 1445 zahájen tu byl sněm valný celé země, a na to r. 1446 sjezd strany Poděbradské. V roce 1471 odbýván tu sněm koruny české, na kterém Vladislav za krále českého zvolen byl, který pak též osobně r. 1484 sněmu zemskému zde předsedal, a konečně držán tu r. 1485 sněm valný, na kterémž konečně snášenlivost náboženská uzavřena byla.

Král Ferdinand zřídil v Čechách nový úřad, tak zvanou komoru českou, jižto i správa hor

⁴⁸ Král Vladislav dlel té doby v Uhrách.

⁴⁹ Havířstvem nejvíce obviňovaný hofmistr Míchal z Vrchovišť byl však nejen svého trestu sprostěn, nýbrž i za nevinnu uznán, o čemž svědčí list krále Vladislava v Budíně v neděli po sv. Ondřeji r. 1495 tohoto znění: „Slovutnému Míchalovi z Vrchovišť, věrnému Našemu milému. Slovutný, věrný Náš milý! Jakož jsi z některé příčiny Nám i koruně naší slibem zavázán, z kteréhožto slibu k přímluvě některých pánů a rad našich, i také pro službu Václava Hydráka, ujece tvého rozkázali jsme tebe z toho slibu propustiti, i také při statku tvém tebe zůstavujem. Protož to věda, budiž nákladům na hory tím pilnější, abychom My, znajíce tvou pilnost, mohli pánem tvým milostivým býti.“

⁵⁰ Na místě tom, kde havíři u Poděbrad sřati byli, dali havíři kutnohorští r. 1517 kapli vystaviti, jižto po dlouhá leta svým nákladem udržovali.

O potrestání úředníků mince nachází se též k r. 1502 zaznamenáno, že král Vladislav přijeda v měsíci lednu roku toho do Hory Kutné, kde stížnost uslyšev na mincmistra Alexandra, že by lehké mince raziti dával, kázal jej i společníky jeho dle stávajících horních zákonů upáliti.

a mincovnictví podřízena byla, které veškeré účty horní a mincovní předkládány býti musely, a tím pozbyl již také úřad nejvyššího mincmistra své prvotní důležitosti a významnosti; a roku 1545 v den památky ss. apoštolů Petra a Pavla vysláni byli do Hory Kutné radové komory české a sice: Jiří z Gersdorfu, Krištof z Gersdorfu, Florian Griespek z Griespachu a Jan z Vítence, kteří na Vlašském dvoře Kutnohorským oznámili, že král doly stříbrné u Hory Kutné pouští, a jich více držeti nechce, prodej rud z dolu „Vosel“ nákladníkům a rudokupcům vyzdvihli, a důl ten k rukou krále ujali, řád minciřův a pregérův vyzvedli a tito lůny a stolice minciřské k rukou krále proti nepatrné náhradě prodati museli, načež k ražení peněz jakýsi Němci povoláni byli, kteří v mincovně té poprvé tolary raziti počali.

V 1559 zrušil král Ferdinand všechny rudokupce a kupování rud k své ruce přijal, a jak by které rudy a kyzy placeny býti měly velmi opatrně byl nařídil, poněvadž se shledalo, že ti rudokupci nákladníky hor velice utiskovali a tím jen užítu do svých měšců naháněli.

Od té doby přešla veškerá správa hor v ruce ustanovených báňských úředníků, kteří natom, ovšem že říci se musí ku škodě hor samých, správu jich až do úplného zaniknutí hornictví spravovali; a tu se shledalo, že hory ty nejsouce více ošetřovány vlastními nákladníky, vždy více k úpadku svému se chýlily; neboť nákladníci dřívější vedli náklad na doly, třeba i sebe chudších rud vydávaly, kdežto takové doly od úředníků opouštěny bývaly, pavovati dávající jen tam, kde bohatých rud nabýti lzelo.

Stavení to muselo již dobou času mnoho trpěti, neboť od r. 1578 až do r. 1582 děla se velmi nákladná oprava celé budovy i s vedlejším domem neb obydlím nejvyššího mincmistra.

V roce 1645 jednáno bylo již o to, aby mince kutnohorská úplně do Prahy přenesena byla, jak se bylo již s mincovnami jáchymovskou a budějovickou stalo, což se však k mocnému se přimlouvání ještě nestalo, však ale r. 1726 provedeno bylo, čímž důležitost a sláva budovy té zanikla, což pak teprv úplně nastalo, když r. 1756 také úřad nejvyššího mincmistra království českého vyzdvižen byl.

Jelikož však tento úřad vždy nej přednějším osobám království českého udělován býval, nebude dojista od místa, pakliže tuto řadu oněch osob uvedu, kterými úřad ten zastáván býval.

1403 za krále Václava II. vždy nejvyšší komorník královský hory sobě poručeny míval.

Roku 1363 za krále Karla IV. byl za mincmistra ustanoven Endrlín měšťan kutnohorský, kterýžto krále v potřebách jeho penězi zakládal.

1403 za krále Václava IV. spravoval úřad ten Ulrich de Novadomo.

1406 Petr Zmrzlík, kterýžto lidu hornímu práva, jak by žiti a v povinnostech svých chovati se měl, sepsal.

1420 Petr ze Šternberka. Týž byl první, který zajatých husitů do šachet vházeti kázal.

1422 za císaře Sigmunda zastával úřad ten Jakub Všerub, měšťtín pražský.

1437 za nejvyššího mincmistra Jana Čabelického ze Soutic podivné věci v Hoře Kutné se sbehly, neboť týž padlé hory pozdvihnouti sliboval, ale málo dokázal.

1556 Zbinko ze Soběslavi; za jeho úřadu král Ladislav několik měsíců v Hoře Kutné pobýval, častěji v radě městské zasedal, a též rodiny měšťanské navštěvoval a na veselí lidu podílu brával.

1463 Zdenko Kostka z Postupic. Když týž roku 1466 proti obvyklému obyčeji minciřův, na den sv. Vavřince (který se od lidu horního co zasvěcený svátek slavíval) v minci pracovati nařídil, byl týž den od blesku zabit a popálen. Pohřben byl v Sedlici.

1467 Jiří Vranovský z Vranova.

1473 Beneš z Weitmille, za něhož král Vladislav častěji do Hory přijížděl, zde osobně radu městskou obnovoval, novou minci raziti kázal a první groš vlastní rukou razil. Týž nejvyšší mincmistr r. 1475 krále Vladislava s králem uherským Matiašem o nápad dědičný porovnal.

1492 Jindřich Jan Lorecký z Elkuše.

1497 Jan Horstorfer z Malešic, který však již r. 1499 z úřadu toho byl složen, po němž roku

1500 Jan z Potšteina a na Žampachu místo to byl obdržel.

1502 Bohuslav Kostka z Postupic

1508 Bernard hrabě z Waldštýna, za něhož důl „Osel“ velmi dobře šel, do něhož on osobně v havířském obleku častěji slézal a práci vykazoval.

1513 Jan Žampach z Potšteina; za téhož mincmistrovství král Vladislav nařídil každotýhodně dvě kopy grošů z mince královské na potřeby stavby chrámu sv. Barbory vypláceti.

1515 Jindřich Tunkl z Brnička.

1521 Vilém Kostka z Postupic. Týž na honu nešťastnou náhodou z ručnice se zastřelil, po němž roku

1522 opět Jindřich Tunkl z Brnička nastoupil. Za jeho úřadování král Ludvík s královnou do Hory Kutné přijel, zde delší čas pobyl, jemužto Kutnohorští drahé dary obětovali, načež úřad ten začasté se měnil, neboť již r. 1523 dosazen byl na úřad ten Karel kníže Minsterbergský, který toliko po tři roky důstojnost tu zastával, načež opětně po třetí týž Jindřich Tunkl z Brnička úřad ten převzal.

1538 Albrecht hrabě z Guttensteina, který pro svou velikou horlivost katolickou u krále Ferdinanda I. zvláštní přízně požíval. Za jeho úřadování důl „Osel“ se zatopil a jiní dolové stříbrnosní zanedbáním zašli.

1543 Šebastian z Weitmille. Týž nařídil městu důl „Ruthart“ zvaný pavovati, v němžto obec kutnohorská na 11.000 gr. č. propavovala.

1548 Jan z Vitence, za jehož úřadování dokonána byla stavba chrámu sv. Barbory.

1561 Petr Hlavsa z Liboslavě, měšténin pražský, který za krátký čas zavedením nového způsobu tavení (šmelcování) přes 55000 prošmelcoval, a za jehož provinění mnozí úředníci propuštěni byli.

1562 Jan Erazim hrabě z Švamberku.

1566 Karel hrabě z Bibršteina; za jeho úřadování císař Maxmilian zapověděl pod ztracením hrdla židům do Hory Kutné docházeti.

1573 Zdislav Bořita z Martinic.

1577 Vilém Oppersdorf z Dubu.

1590 Karel z Bibersteinu.

1601 Krištof Zelínský ze Sebuzína.

1607 Hanibal hrabě z Waldsteina.

1616 Vilém Vřesovec z Vřesovic, který takřka na trest do Hory Kutné vyslán byl, jelikož město to po čas jeho úřadování útrap největších zakusilo. On ujal na se r. 1618 nájem na patnáct roků veškeré doly a tavírny, a byl by jich také náležitě využítkoval, kdyby událostmi potom nastalými z Hory Kutné nebyl uprchl, načež roku 1619 od stavů českých dosazen byl Václav Chotouchovský z Chotouchova. Však již opětně r. 1621 v úterý po smrtelné neděli navrátil se s množstvím lidu válečného do bezbranné Hory Kutné, a jak si zde pak počínal, poví se při dějích města.

1628 Štěpán Beník. Po něm přichází nám teprv r.

1642 Oldřich Popel z Lobkovic a r. 1669 Mikuláš hrabě z Schönfeldu.

R. 1678 byl za nejvyššího mincmistra ustanoven Jan z Reimbergů, který zvláštním alchymistou se býti vydával a žeby „lapidem philosophicum“ (kámen mudrců) měl, se honosil; kterýžto však místo coby k dílu hornímu a šmelcovnímu přihlížeti měl, jen hodoval a veliký dvůr vedl, před jeho vyjetím trubači napřed kráčeli, aby každý na vzdávání nejhlubší úcty připraven byl. V úřadě svém však všechno špatně zavedl, veliké peníze prošmelcoval a prolaboroval, sebe i mincovnu zadlužil, a k zodpovídání do Vídně povolán byl dne 18. listopadu 1681 na cestě zemřel. Po něm pak roku

1681 svěřen byl úřad ten B. Janynalovi, který již nemohl napravit, co jeho předchůdce byl pokazil, a r. 1688 dosazen byl již jen co administrator úřadu nejv. mincmistra František Přehofovský svobodný pán z Kvasejovic, kterýžto za své administrace velice se zadlužil, obci Kutnohorské 1000 zl. dlužen zůstal a mnoho věrných věřitelů, chrámy a špitál na prázdno vyšlo. Naposledy v chudém stavu žil a v chudobě zemřel.

R. 1700 nastoupil Petr František hrabě z Kokořova, pak r. 1710 František hrabě Pötting, a roku 1717 Filip hrabě Krakovský z Kolovrat, za jehož administrací Frant. Lauer hornictví kutnohorské za 24000 zl. ročního platu najal a za správné vedení jich do stavu šlechtického s predikátem „von Lauern“ povýšen byl. Tato administrace úřadu nejv. mincmistra při vpádu nepřátelského vojska pruského r. 1740 byla zrušena, jakož i pronájem horního díla vyzdvižen byl. Načež byla správa hor roku 1745 v politickém i hospodářském ohledu místodržitelství přidělena a říditelství horní co oddělení úřadu místodržitelského r. 1746 hraběti Filipovi Kinskému svěřeno, kterýžto úřad r. 1748 opět v hodnosti nejvyššího mincmistra ale se sídlem již v Praze baron Mitrovský zastával a když ten roku 1755 zemřel, byl v roce 1756 na úřad ten František Josef Pachta dosazen, který byl posledním v hodnosti nejvyššího mincmistra.

Později spravován byl úřad horní v Hoře Kutné toliko horním radou, jehožto sídlo v Hoře Kutné bylo, jelikož tento horní úřad velmi rozsáhlý okršlek míval, byvši jemu přiděleny veškeré horní záležitosti šesti krajů v Čechách, pak celé Moravy a Slezska. Tento c. k. distrikturní horní úřad potrvál až do r. 1850, když nová organisace všech úřadů nastala, a z před jmenovaný úřad v horní hejtmanství pro některé kraje pouze Čech přeměněn byl, načež roku 1874 i tento úřad vyzdvižen a proměněn v horní revírní úřad, jak až podnes trvá.

V době osudné sedmileté válce byla budova Vlašského dvora více k účelům vojenským nežli k záležitostem horním používána, a celé řízení horní spravoval doby té horní hofmistr Mitis, z jehožto zpráv dílem nejvyššímu místodržícímu bar. Netolickému, dílem vrchní horní administraci v Příbrami úřadující o příhodách stavení toho těchto zajímavých zpráv se dovídáme:

Roku 1742 dne 7. dubna o jedné hodině po půlnoci přijel od armády uherské rytmistr svobodný pán von Klusz s jednou setninou kyrysníků a jednou setninou husarů maje sebou asi padesáte vozů, na kteréžto naloženo bylo od Sasů ve Vlašském dvoře nahromaděné obilí a vykázav se spolu plnomocenstvím vrchního velitele cis. armády knížete Lobkovic přijal k sobě též peněz v horním úřadě pohotovu mající 1200 zl. vzdor takřka tuhého obklíčení Hory Kutné nepřátelským vojskem pruským šťastně do vojenského tábora u Budějovic se dostal.

Dne 9. dubna byla prvně posádka vojska pruského a sice regiment dragonů Beireutských do města vložena, též Vlašský dvůr neušetřen, kdežto vojsko to nemilosrdně hospodařilo, což až do 12. května potrvalo, kdež se celá pruská armáda u Chrudimi stahovala. Radost obyvatelstva, že těch nemilých hostů zbaveni budou netrvala dlouho, neboť již 16. května přitáhl pruský král Bedřich s předvojem desíti tisíců lidu k Hoře Kutné a ubytoval se se svou tělesní stráží v městě a sám ve Vlašském dvoře se uhostil; na ráno však dne 17. května byla zadní armáda pruská ze třiceti tisíců mužů sestávající mezi Čáslavou a Chotusici vojskem císařským pod vedením hrdinného prince Karla z Lotringů napadena a byla by brzy rozehnána bývala, kdyby byl Bedřich na rychle se svým vojskem od Hory Kutné nepřispěl, z čehož se vyvinula řvava tak krutá, o nížto dějepis válečný podnes vypravuje a kterážto úplnou porážkou Bedřicha se skončila. Po této bitvě byl Vlašský dvůr ve vojenskou nemocnici proměněn, při čemž žádného místa ušetřeno nezůstalo.

V roce 1744 používáno bylo stavení to po delší čas co hlavní vojenské sídlo prince Karla z Lotringů. Též ve zprávě ze 7. prosince 1756 píše se: „Do Vlašského dvora bylo vzdor činěným námitkám dvanácte mužů kyrysníků ubytováno, ačkoli stavení to posud skoro zcela

za nemocnici jakož i za vězení používáno jest; a tak bylo od té doby stavení toho po celou válečnickou dobu dílem za skladiště vojanského obilí upotřebeno, v roce 1758 pak docela za zbrojnicí dělostřelectva upraveno, čímž budova ta velmi mnoho utrpěla.

Když roku 1770 starobylá radnice kutnohorská na náměstí a též starý kriminál, který na prostranství proti Vlašskému dvoru stával, shořely, bylo stavení to jak pro úřední síň magistratu tak též pro vězení trestníků používáno; a sice prvnější až do ukoupení domu někdy „havířského“ a upravení jej k účelům městské radnice na počátku tohoto století, druhé pak potrvalo až do té doby, kdy nový trestní dům na nynějším „Smíškovu náměstí“ r. 1825 vystaven byl.

V jaký stav událostmi těmi budova ta uvedena býti musela, vysvítá nejlépe z nařízení, ježto od nejvyššího mincmistrovského úřadu v Praze dne 27. listopadu 1786 čís. 30952 úřadu hornímu v Hoře Kutné zasláno bylo, nímžto se ustanovuje: „A poněvadž velmi pobouřený tak zvaný mincovní dům vysokému eraru jen břemenem jest, tedy budiž hleděno k tomu, aby ona část stavení toho, která městské radě postoupena jest, i s tak zvanými mincmistrovskými pokoji, pak onen díl stavení, který s arciděkanstvím hraničí a část dvoru dražbou odprodány byly; z oněch na galerii se nacházejících velikých pokojů buďtež pak příbytky pro horní úředníky upraveny.“ Taktéž dvorním nařízením ze dne 20. června 1787 čís. 5183 poručeno bylo stavení to pro vždy více se množící pustnutí jeho buď částečně neb v celosti prodati, a jelikož se žádný kupec nehlásil, bylo kutnohorskému kupci Janu Křištofovi Breuerovi téhož roku dovoleno, v jedné části přádelnu na bavlnu zříditi; a již opětě vys. dvorním rozhodnutím ze dne 27. prosince 1788 čís. 30682 hornímu úřadu nařízeno: „Ačkoliv již veřejnými listy prodej Vlašského dvora soukromým osobám nabízen byl a toto posavadě docíleno nebylo, má horní úřad o to všemožně péči míti, jak by stavení to pod jakýmikoli pro kupce přízřivými podmínkami odprodáno býti mohlo“; nikdo však nechtěl se ku koupě té odhodlati, ač by toho byla mohla obec doby té k účelům vlastním velmi prospěšně učiniti mohla.

V roce 1803 a 1810 bylo stavení to opětě co vojanská nemocnice používáno.

Jak velice zub času na stavení tom hlodal, spatřuje se na všech jeho částech, poněvadž mnohé částky jeho již tak sešlé byly, že na opravu jich se od eraru náklad vésti nechtěl, byl po roce 1830 tak zvaný sněmovní sál na západní straně zcela zbořen a jižní část toliko pro úřední kanceláře nově přestavěna, která se ovšem od původní stavby velice liší: a jelikož nestává té nejmenší naděje, aby budova ta kdy v prvotní stav uvedena byla, povšimněme si aspoň toho, co až na doby naše ještě ostalo.

Vstupuje se do nádvoří ze strany severní vchodem klenutým, nad nímž se nalezá znak „lazebníkův“, ježto byl král Václav z vděčnosti za osvobození své spolku lazebníckému udělil a ježto na svém hradě zde a v Křivoklátě umístiti dal.

V přízemí, kdežto se nyní kůlny a dřevníky nacházejí, bývaly pověstné mincovny, z nichžto první české groše vycházely, zvláště povšimnutí hodna jest dvojitou mříží opatřená komora, která sloužila k uschování jak ryzého stříbra tak ražených peněz.

Na zdi dvorního hlavního stavení, které bývalo obydlím královským nachází se šestnáctero znaků z kamena tesaných a do zdi zadělaných. Ač již velmi sešlé a místy pouhému zraku nerozlučitelné, tedy dle laskavého mi sdělení c. k. konservatora p. Fr. Beneše vyznamenávají: 1. znak s křížem a posud čitelným nápisem „Roma“ – znak Říma. 2. Černý kříž v bílém poli (Kolín nad Rýnem). 3. Červený kříž v bílém poli (město Trier). 4. Moravská orlice má posud nápis: „Mora . . .“ 5. Ve štítu černý orel s nadpisem „brandeb . . .“ (Brandenburg). 6. Orlice s pásem přes prsa s nadpisem „swidnicze“. 7. Orlice rozkřídlená s nadpisem „brzetislaw“. 8. Dva přímo nad sebou běžící lvové s nadpisem „brux“. 9. Slezská orlice. 10. V levo obrácený na zadních tlapách stojící lev přes něj dvě břevna položena jsou s nadpisem „meklenburg“. 11. Znak Prahy s nadpisem „pr . h .“ 12. Štít, na němž v pravo hledící lvice,

nad nímž pouze dvě poslední písmeny „... as“ uchovány jsou. 13. Znak Velké Lužice. 14. Znak města Litoměřic. 15. Znak města Jihlavy (ježek) s nadpisem „iglava“. 16. Znak města Opavy s nadpisem: „opava“. – Tvar znaků i písma svědčí o jich stáří a lze jich do počátku XV. věku klásti, nebyly-li již hnedle s počátku stavby zasazeny. – Též o významu jich nelze s bezpečností ničeho pověditi, toliko tradice vypravuje, že jsou to znaky zemí a měst, jichžto obchodníkům v patnáctém věku a snad i dříve obchod s výrobky svými v Hoře Kutné dovoleno věsti, a za tou příčinou svých skladišť neb bazarů ve Vlašském dvoře mívali.

Zvláštního povšimnutí zasluhuje však kaple nad někdejší pokladnou mincovní v době krále Vladislava II. vystavená. Jestíť to překrásný pomník pravé české gotické stavby! I zde hrozila již zhoubná úplná znamenité památce té, však příčiněním někdejšího horního hejtmána Karla Matějky byla r. 1863 a 1864 dílem přispěním c. k. centrální jednoty pro udržení stavebních památek dílem sbírkou, jižto též horní hejtmán mezi příznivci a ctiteli starobylých staveb byl sebral – nejen v stavební části a krytu úplně dokonale opravena, nýbrž i u vnitř zcela a ve všech částech obnovena. Opravu stavební, která již na nejvýše porouchána byla, provedl kutnohorský architekt Jan Ladislav s takovou dovedností, že i nahrazení nových kamenných částí v úplném souměru se starou prací vyvedeno jest. Oprava stavební stála 1280 zl. k. m.

Že kaple ta v první době panování krále Vladislava II. stavěna a stavba ta mistru Rejskovi vším právem přiřknouti se může, dosvědčuje nám způsob klenutí kaple, které na jednom pilíři spočívá a v témž slouhu provedeno jest, jakého mistr ten při klenutí presbyteria v chrámu sv. Barbory byl použil.

V arkýři kaple té, do něhož světlo třemi úzkými, fialami zdobenými gotickými okny padá, postaven hlavní oltář sv. Ladislava, krále uherského a Václava, vévody českého, práce řezbářské, nad nimi obraz sv. Anny, vedoucí Pannu Marii. Po stranách arkýře dva malé oltáře s krásnými řezbářskými obrazy, a sice v pravo: „Sv. Tadiáš a Jan křtitel“, v levo: „Smrt Panny Marie, kolem níž shromáždění apoštolů“, překrásná to práce umění řezbářského, vyvedena z jednoho kusu dřeva.

V levo nachází se řezbou zdobená kazatelna, spočívající na balvanu skalním, ježto mohutný havíř na šíji s rozpraženými rukama v sváteční oblek svůj, jež havířstvo v XV. věku nosovalo, oblečen, drží. Na ni jsou sošky čtyř evangelistů, na vrchu pak stojí Kristus, pravou ruku vzhůru vyzdvíženou maje dle slov evangelia: „Já jsem vzkříšení i život.“

Kaple ta byla původně od výstupku oltářního 17 stop dlouhá a 24 stop široká. Později byl zadní výstupek 20 stop dlouhý ku kapli té přidán.

Na stěnách v kapli a přístavku spatřuje se osm částí z někdejších skládacích oltářů řezbami zdobených, na nichž jsou obrazy, představující sv. Kateřinu, Voršilu, Maří Magdalenu, Markétu, Víta, Sigmunda, Ludmilu a opata Prokopa. Všechno toto jest ještě z prvopočáteční doby kaple té.

Na stěně v přístavku visí velmi starý na prkenné desce malovaný obraz: „Kristus provazy svázán, v rukou třtinu držící, vedle něho sv. Václav a Ladislav, za nímž sv. anděl stojí, u nohou však klečeji dvě mužské postavy, které dle úsudku konservatora p. Beneše krále Vladislava a jeho mincmistra p. Beneše Horstorfera z Malešic představovati mají, k čemuž nacházející se tu znaky a sice královský znak, ježto král Vladislav II. používal a znak pánů Horstorferů (bílá věž s třemi zlatými knoflíky) nasvědčují. Na rámci obrazu toho nachází se nahoře a dole leonský verš: „Quis quis adc. cerne per te mea vulnera terne, – Aspice mortalis mihi sic affligo tatis.“

Na obraze samém pak nápis tento: „Lapsus reparationis humane salutis nostre Anno 1495 die xx mensis Julii hoc sacrarium dedicatum est per reuerendissimu patre dominu ac dominu Babrice episcopo Boznese Ladislai regis Ungarie et divi Venceslai martiris et ducis Bohemie sub illustrissimo principe Vladislav rege ungarie et boemie gubernante dno Be-

nessio Johane Horstorffer de Malesycz supremo magistro monete et pro tunc residente, cuius Anniversarius dedicationis dies celebratur dominica XXI. post Magdalene.“

(Po napravení pádu lidského, v letu spasení našeho 1495 dvacátého dne měsíce července kaple tato posvěcena jest od velebně důstojného otce Pána a pana Babriče, biskupa Božněnského ke cti svatého Ladislava, krále uherského a svatého Václava, mučenníka a knížete českého pod nejosvěcenějším knížetem Vladislavem uherským a českým králem, jako i pod urozeným pánem Janem Horstorfrem z Malešic na ten čas residujícím nejvyšším mincmistrem. Památka roční posvěcení toho drží se první neděli po svatě Magdaleně.“

Tímto nápisem nabýváme zjištění, že kaple ta v letech 1480 až 1490 stavena býti musela, a tedy nikoli jak v Památkách díl V. str. 92 uvedeno mezi léty 1517-1519.

Z inventáře kaple té, který za správy duchovní kaplanské Jana Stradoniuse, pod urozeným Janem Horstorferem, nejvyšším mincmistrem a pány oficiry Zachariášem z Kozetína, Řehoře z Dvornic a Martinem z Nedvojovic toho času úřad horní řídicích r. 1495 sestaven byl, seznati možno, jak bohatě vším potřebným opatřena byla; ještě k r. 1562 uvedeny jsou tyto věci při kapli té: Monstrance stříbrná váží 21 hřívny 3 loty; stříbrný pozlacený kalich 3 hřívny a 10 lotů; pacem i se sklem váží ve stříbře 9 hřívny 2 kv.; trojnásobná pouzdra na křížmo stříbrná váží 11 lotů 3 kv.; stříbrné velikonoční pouzdro váží 13 lotů; malá stříbrná mísa váží 3 hřívny a 3 loty; mimo jiné mešní roucha skvostná. A jak se tyto chrámové klenoty poznenáhla ztrácely, poznati též z listiny této: „Já Zdislav Pán z Martinic přiznávám se touto kvitancí, že jsem podle poručení pánův rad komory české spolupánův tovaryšův svých, jehož datum na hradě pražském v sobotu po sv. Medardu léta 1572 od J. M. C. úředníkův mince na Horách Kutnách Jiřího Šatného z Olivetu a Samuele Vodolinského z Vodolína přijal „pacem“ stříbrné pozlacené, kteréž vážilo i s šňůrou, na němž též „pacem“ se zavěšovalo, devět hřívny a dva kventle, a v něm byly svátosti níž postavené: Nejprv papírek v zelené tykýtě červenou nití obvázaný, v němž některé relikvie.

It. Jiný svazecěk také v zelené tykýtě modrú nití obvázáno. Jiný svazecěk strakatý, k němuž jest pergamin přivázán, na němž červenou barvou napsáno: „Undecim millia virginum.“ – Jiný svazecěk tolikéž strakatý a pergamin při něm přivázán červeným hedbávím, a napsáno stojí: „De capite sancte Ursule“. – Na červeném damašku rozličných kostí svatých, na témž damašku pergameny červenou barvou všecko poznamenáno.

Z kteréhožto „pacem“ a svatostí přijatých nadepsané úředníky mince i toho každého, kdožby dáleji kvitování potřeboval kvitují a prázdno činím.

Tomu na svědomí sekryt svůj vespod této kvitancí sem přitiskl a rukou svou jsem podepsal. – Stalo se na Horách Kutnách v pondělí po sv. Vavřinci léta božího tisícího pětistého sedmdesátého druhého.

(L.S.)

Zdislav z Martinic v. r.

Při kapli býval vždy od prvopočátku zvláštní kaplan ustanoven, z nichžto však toliko znám kněz Jiří (Gregorius) z roku 1541, který se též psal kaplan minciřský.

Po udalostech války bělohorské, když pro celý obvod města toliko arciděkanu místnímu veškerá duchovní správa odevzdána byla, připadla též kaple tato k dozoru jeho, v nížto pro horní úředníky a minciře služby boží tak dlouho vykonávány byly od duchovního, ježto bratrstvo havířské si bylo platilo.

V roce 1692 byla kaple tato, jakož i veškeré oltární kameny v ní dne 19. dubna od světcího biskupa Pražského Jana de Longe Villa slavnostně vysvěcena a při ní bratrstvo sv. Václava na oslavu tohoto patrona českého zřízeno, kteréžto bratrstvo každoročně slavné procesí ku hrobu sv. Václava do Prahy a pak do Staré Boleslavi konávalo, ježto nejpřednější osoby, jak úřadu horního, tak městského, jakož i havířstvo v slavnostním obleku provázelo a r. 1693 při prvním procesí drahocenný stříbrný kahanec havířský dvě hřívny těžký, drahoka-

my zdobený do kaple sv. Václava na hradě pražském věnovalo.

Ze starobylých památek chovají se tu ještě některá mešní roucha kněžská zvláštního způsobu, psaný misal latinsko-český, v němžto starobylé písně české obsaženy jsou, jakož i zvláštní gotické formy zvonce oltářní. – Před kaplí nachází se kříž s tělem Kristovým velmi umělé řezbářské práce, který při opravování kaple té r. 1863 v jedné komoře mezi starým haraburdím nalezen byl, ježto horní hejtman p. Matějka slušně obnoviti a sem zavésti dal.

Staré rytířské štíty, jakých se v XIV. století v bojích užívalo a zde nalezeny byly, jakož i některé matice na ražení peněz odevzdány byly odtud českému museu v Praze.

Kašna v nádvoří byla r. 1739 od kutnohorského kamenníka Vojtěcha Kulhánka zhotovena a stála 162 zl.

Nikdo dojísta neopustí památnou budovu tuto bez vřelého přání, by brzy doba nadešla, kdy stavení to opětně tak opraveno býti by mohlo, jak toho důstojnost a někdejší sláva jeho zasluhuje.

Jak z předpověděného vysvítá, nabyl laskavý sledovatel mého vypravování toho přesvědčení, že úřad nejvyššího mincmistra velmi důležitým a takřka prvním úřadem zemským býval, protož než se z památné budovy této dále odebereme, připomenu ještě něčeho o úřadu samém.

Dle zprávy svobodného pána z Bretfeldu⁵¹ býval již za císaře Karla IV. český mincmistr „Magister montium“, „Monetæ praefectus“ aneb i také: „Supremus Monetæ praefectus“ zvaný, který stálé sídlo v Hoře Kutné míval, jemuž veškerí horní a mincovní záležitosti spravující úředníci království českého vůbec (kteří dříve dle horního práva krále Václava II. na komoru českou, později na tak zvaného královského urbuře poukazováni bývali) podřízeni byli.

Tito mincmistři obdrželi za krále Ferdinanda I. název: nejvyšší mincmistr, a dle stáloho se mezi králem a stavy z roku 1543 narovnání o horních záležitostech náležela jim péče na veškeré hornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, vyjma kraje loketského, který od doby Šlikovského odevzdání až ku konci šestnáctého věku svého vlastního královské komoře přímo podřízeného horního hejtmana míval.

Dle sněmovního snešení z r. 1532 musel nejvyšší mincmistr království českého rozený Čech býti, a býval jak králi, tak zemi na přísahu vzat, a dle obnoveného zřízení zemského krále Ferdinanda II. smělo místo to toliko osobou z panského – rytířského neb měšťanského stavu obsazeno býti.

II. Hrádek.

Jméno toto Hrádek vymizelo již zcela mezi obyvateli kutnohorskými a chceli na památné stavení to se doptati, tázati se musíš, kde jest „seminář“.

Stavení toto lze vším právem za nejstarší Hory Kutné považovati, neboť nalezl jsem v staré knize zaznamenáno: „Dříve, nežli Hora Kutná stála, bývaly v okolí tři rytířské hrady Žlunice, Cimburk a Hrádek nad Páchem“. Tvrz „Žlunice“ stávala mezi Horou Kutnou a Kaňkem na návrší za „Šipčím“ a ze zřícenin jeho odváženy byly tesané kameny z počátku předešlého století do Sedle, jichžto na zdě kolem zahrad se upotřebilo. Též tvrz Cimburk ve válkách husitských byla zbořena a jméno tvrze přešlo na mlýn, který r. 1440 zřízen byl pod skálou, na němž tvrz ta stávala. Ještě před 30 lety možno bylo pozorovati rozměry bývalé tvrze té. Pozemky pána tvrze té hraničily a pozemky pánů „Hrádku“, pánů Kolovratů Novohradských, a r. 1856 vykopán byl nedaleko „Králíkova mlýna“ pod hutními škvarami tři

⁵¹ Hormeiers Archiv für Geografie, Historie und Kriegskunst, 1812.

stopy vysoký trojhraný mezník, na jehož dvou hranách znamená znaku pánů Kolovratů Novohradských a na jedné hraně znamená znaku pánů z Cimburka se nachází.

Pojem o pevnosti někdejší této tvrze Hrádku učiníme si jen tenkrát, když se ponoříme v pradávnoú dobu vlasti naší, kdy se podobné tvrze na nesnadno přístupných místech zakládaly, neboť budova ta postavena byla na vrchu, jehožto sráz k potoku Vrchlici se táhla, ze západní strany býval opětně daleký a hluboký příkop, jelikož veškeré nynější vyvýšeniny, ano i stráň pod kolejí jezuitskou na větším díle z dolu „Vosel“ vyváženy byly, jak tomu zvětralý perk v celém okolí nasvědčuje. – Ovšemť, že podoba jeho starobylá pozbyla prvotní své formy, neboť ve válkách husitských byl zničen, přec však rozsáhlost jeho nebyvala větší, nežli nyní jest, a proto z doby předhusitské pocházejí toliko prostranné sklepy a hmotná spodní stavba co jádro silných hlavních zdí. Vše ostatní povstalo teprv na konci XV. a v první polovici XVI. věku, kde právě tenkrát dlouho přetřžená stavitelská a umělecká činnost v Hoře Kutné nově se oživila, když tu proslulí muži slovatný kamenický mistr Hanuš z Hory, pak Matouš Rejsek, genialní Beneš z Loun a mistr Mikuláš takřka, po celé století působili.

Nejstarší v pohusitské době zpráva o hradu tom nalezá se v knize dědických smluv (lib. hereditatum) z r. 1436 str. 37 v archivu městském chované tato: „Hrádek nad Páchem čili Vrchlici prodán Míchalovi Preklerovi, jelikož jeho držitel Ambrož Krtek zadlužen jsa, ze země prechl.“ – Kdo by však byl před tím Ambrožem Krtkem, držitelem zámku býval, aneb jakým právem týž v držení jeho přišel, nedá se pověditi; dá se však domnívati, že týž Krtek při navracování se horníkův po vypálení města ve válkách husitských opustěnou tvrz tu ujal, a jak tehdaž obyčej vládl, si ji připsati dal.

V roce 1458 přešel „Hrádek“ kupem v držení bohatého nákladníka hor Jana Smiška z Vrchovišť a na Libenicích⁵², který jej ovšem velmi spultý a zanedbaný převzal, za to ale, nešetřě nižádných nákladů, z něho nádherné obydlí pro sebe zříditi dal, jak toho znak pánů Smíšků všude v budově té umístěný zřejmě ukazuje a knihy městské dosvědčují. – V rodině té potrval „Hrádek“ až do r. 1519, který jej, jak Mikuláš Dačický vypravuje, u přítomnosti pana mincmistra panu Heřmanovi Zvířetickému z Wartenberku pod šos postoupil, aniž udáno příčiny, z jaké by se to bylo stalo. Další stopy o změně majetníků podává nám opět týž Dačický, který při roce 1544 uvádí: „Hrádek dům veliký, šosovný, řečený Hrádek nad Páchem v Hoře Kutné nákladně od Smiška z Vrchovišť vystavený osvobozen jest od práva šosovního a vysazen nadáním od J. M. krále Českého Ferdinanda na to daným panu Albrechtovi z Gutsteina, který r. 1534 za nejvyššího mincmistra ustanoven byl, v hodnosti této však hornictví málo prospěl, jelikož za jeho úřadování nedbalostí úřednictva nejpožehnanější důl „Osel“ podzemními vodami k zatopení přišel a s měšťanstvem v neustálém rozbroji žil, z kteréhožto úřadu r. 1542 vyzdvižen byl. – Nemůžeme udati, dlouho-li „Hrádek“ v držení pánu z Gutsteina potrval, aniž jak se na Sigmunda Kozla z Riesenthalu (z Reisntalu) dostal, který jej však r. 1597 i se statkem svým Křeseticemi městu Hoře Kutné prodal, jejžto město, podrževši si statek Křesetický r. 1615 panu Václavovi Chotouchovskému z Nebovid prodalo; kterýžto prodav své panství Žleby za 60.000 kop gr. panu Heřmanovi Černínovi do Hory Kutné se přestěhoval a tu na Hrádku síděl.

Když se byl tehdejší nejvyšší mincmistr Vilém Vřesovec z Vřesovic z Hory Kutné vzdá-

⁵² Libenice, vesnice blíže Hory Kutné bývala dlouhá léta v držení pánů Smíšků z Vrchovišť, a na nynější hospodě čís. 1. posaváde lze stopy někdejší tvrze pozorovati. Těmž rodu přičítá se vystavení někdejšího velmi krásného a velikého chrámu v Gruntě, (který svěmyslným vandalismem bez vší podstatné příčiny na počátku tohoto století zbořen byl) jakož i jeho štedřého nadání, jehož chrám ten až na naše doby požívá. Nalezaly se v chrámě tom hrobky členů rodiny té s uměle pracovanými náhrobními kameny, které ovšem při zbourání chrámu též zničeny byly.

lil, aby někde v zahraničí lepších časů dočkal, byl od stavů českých tůž Václav Chotouchovský za správce kutnohorské mincovny ustanoven. O něm nám Dačický k r. 1618 tuto zprávu podává: „Pan Václav Chotouchovský, jenž k spravování hor do Hory Kutné nařízen byl, příjev s Lommersdorfem Němcem do krajského města Čáslavi, kde stavové království Českého pozdvižení něco lidu vojenského měli a nařídili, učinil tam nevoli a šarvátku s jedním vojákem, pravě jej býti svého podaného, a že by mu něco byl provinil, chtěje jej vyzdvihnouti. I ujali se toho jiní soldati, odpor tomu učinivše. Když pak tůž pan Chotouchovský s jinými z města jel, dali se ti někteří soldati po něm v předměstí, a tu jej i těhož Lammersdorfa i jeho služebníka do smrti postříleli, a to se stalo v tэмž předměstí čáslavském měsíce Septembris. Přivezení jsou tůž p. Chotouchovský a Lammersdorf mrtví do Hory Kutné. Lammersdorf ku pohřbu do kláštera Sedlckého (neboť římského náboženství byl) jest dopraven a p. Chotouchovský v kostele Barborském na Horách Kutných v kapli minciřské pohřben. Tlustý, široký, hněvivý, svárlivý člověk, zanechav po sobě v vdovství manželky své paní Aleny, rozené Bohdanecké z Hodkova, bez dětí.“

Tato však již po roce a měsíci podala ruku panu Václavovi Heraltovi Liebsteinskému z Kolovrat, který pak na „Hrádku“ sídlil a po osudné bitvě bělohorské se se slepou vášní uchvácným do Hory Kutné navrátivším mincmistrem Vilémem Vřesovcem spolčil a bezohledným i násilným způsobem katolické náboženství do utravkviského města uváděti nápomocen byl.

Nebylo mi lze vypátrati, jakým způsobem a kdy „Hrádek“ z vlastnictví pana Kolovrata Liebsteinského na pána Haugvice z Biskupic přešel; avšak r. 1677 prodala jej vdova paní Eleonora Haugvicová z Biskupic za 2000 zl. rejn. obci kutnohorské, kteráž jej v době té za obecní špejchar použití hodlala, k čemuž však nedošlo, jelikož Hrádek Jezuité ještě toho roku od obce odkoupili.

Jezuité uvázavše se v Hrádek v nejbližším sousedství jich koleje jsoucí, zřídili v něm seminář pro své kleriky, a od té doby ztratil „Hrádek“ svého historického jména, a nazýván pouze „seminářem“. Již hned s počátku počítalo se v něm 50 pacholat, na něžto mnozí dobrodincové byli větší neb menší nadání učinili. Největší takové nadání učinil Rudolf Střela z Rokyc, odkázav k účelu tomu své statky Kraseňovice a Želivec.

Uvedeme-li si však na paměť starodávné školy Kutnohorské, jak slavné bývali, jací znamenití muži zde učivali a literárním světlem vědu obohacovali, nelze to říci, že by Ferdinandem II. zde založené jezuitské gymnasium podobného ovoce bylo neslo.

Když však rozkazem císaře Josefa, ze dne 4. září 1773 řád jezuitský vyzdvížen byl, ujala se vláda všech jejich statků, stavení a svrškův, a Hrádek stal se vlastnictvím nově zřízeného školního fondu, v němž pak r. 1777 nová normální hlavní škola zřízena byla.

Při upravování místnosti pro tuto normální hlavní školu velmi mnoho se v stavení tom přejinačovalo, mnoho zanedbalo a ještě více se pokazilo, a vzdor tomu nebylo nikdy stavení to účelům školním přiměřeně zařízeno.

Během času schátrala však budova ta tak velice, že se bylo co obávati spadnutí některých zdí a zhrnutí střech; však k nalehavému upozornování řiditele škol p. Josefa Mazače přišlo konečně r. 1859 ministeriální dovolení, aby se na stavení tom potřebné opravy staly, kterážto důkladná oprava se r. 1860 provedla a 11.824 zl. 80 kr. r. č. stála.

Po zrušení dřívějších hlavních normálních škol zřízeno bylo v budově té c. k. pedagogium s cvičební chlapeckou školou.

Pověděvše tímto historickou část stavení toho, zbývá ještě poukázati navštěvovatele na památnosti stavitelského umění, které každého znalce zaujímají.

Širokým, silným klenutím, opatřeným průjezdem, na jehož záporníku se znak pánů Smíšků spatřuje, vchází se do úzkého, koutkovitého, v celku však čtverhranného dvora, z něhož někdy kamenné schody a chodby vzájemně se prolítajíce do vysokých, světlých,

směle vyklenutých síní a komnat navštěvovatele přiváděly. Na jihozápadní straně vypíná se v rohu vyšší oddělení hradu toho, majíc podobu věže, kde nepochybně bývala hradní hlídka, jelikož odtud na všechny strany svobodný rozhled byl. V prostředním patře věže té bývala parádní síň a nahoře komory; to vše však nyní pusté.

Na severovýchodním rohu stavení toho stojí krásný arkýř, ozdobený znaky a zvířecími tvary, které jsou obroubeny bohatými prutovými rámcí. Tento arkýř náleží k hradní kapli, v níž se nalezá oltář sv. Václava. – Všechno to, čím tu kapli někdy Albrecht z Gutsteina dal okrásliti, zničeno a zatřeno jest⁵³. Tři stupně vedou k oltářičku, který již v parukovém slohu zhotoven jest a pražádné umělecké ceny nemá. Presbyterium v arkýři zamíká se zvláštními skleněnými dveřmi. – Přední část kaple činí přešoupnutý čtverhran, jehož dobře rozčlankované klenbové pasy čtvero oddělení činějí. Na dvou nosičích pasův spatřují se poprsí lidská, která však mnohonásobným vápenným nátěrem k nepoznání pokryté jsou. Na klenbovém závorníku spatřuje se úplný znak pánů Smíšků z Vrchovišť.

Patěro úzkých, gotických oken, v nichžto jest kružba složena z trojlistův a plamenův zdobějí kapli tu, na jichžto venkovských rozích nahoře pod římsou patěro znaků umístěno jest.

První znak představuje dva horníky rumpálem točící, jest to znak horních hašplířů.

Druhý jest rodinný znak Smíšků z Vrchovišť, polovice těla jednorozce.

Třetí jest znak království českého, bílý lev v červeném poli.

Čtvrtý znak představuje křížem položené kladivo a pemrlice, znamená znak nákladníkův neb těžířův (kverkův).

Pátý znak představuje tři nad sebou postavené mincovní matice, jest to znak minciřův.

Silný pilíř, na kterém arkýř kaple té spočívá, jest ve svém vypouštění čtyřikrát se opakujícími žlábkami a laloky velmi souměrně oživen a splývá s arkýřem v krásný souměrný celek.

Ještě krásnější jest však druhý arkýř na západní straně. Pod ním jest sloup, po kterém se široké pásy prolétají; na sloupu jest bohatě ozdobená ležina a na té spočívá štíhlý arkýř s vysokými, úzkými, čtverhranými okny. Plochy dvou kosmých oddělení pokryty jsou pěkným, lehce propleteným lupením; v třetím, nejdolejším lupení rozhojnéno jest totéž lupení podobami dětskými a zvířecími tvary, což v celku velmi ušlechtilě vypadá, takže se podobá, jakoby byl mistr veškerou umělostí svou v tomto sloupu a arkýři byl sloučiti chtěl.

Škoda, že větší díl oken a dveří původního rázu svého ztratil, a tím zmizelo jich prutové lemování a jich svislé římsy, čímž i pokoje svého starobylého tvaru pozbyly.

Dávno změněný vzhled vnitřního dvora prozrazuje posud povahu někdejšího hradu a sice v několika oknech a úzkých dveřích, které do hlubokých podzemních sklepů a komor vedou. – Stará ležina vyčnívá ještě ze zdi nad širokým vchodem ze sklepa, a bývala na ni dřevěná pavlač.

Mezi pokoji, jichžto nyní ředitel c. k. pedagogia obývá, jest nejpamátnejší onen v jihovýchodním rohu. Tvoří nepravidelný, trochu přešoupnutý čtverhran, v němž článkované pasy křížového klenutí do kulatého závěrníku sbíhají, na kterém vytesán jest znak slévačů, totiž: pohrabáč, vidlička a sběrač. Klenbové pasy spočívají na pěkných, ale svévolnou jakousi nezbedností velice porouchaných nosičích v úhlech pokoje, pod kterými se lidské podoby s páskami na nápisy opatřené nalezají.

Některý přemrštěný mravokárce, jehož útlocit snad mythologická vyobrazení urážela, dal je tak silnou vápennou vrstvou zamazati, že k nepoznání bývaly, teprv při opravě stavení celého r. 1861 předsevzaté dal jich řídítel škol p. Josef Mazač očistiti, a tu se tyto krásné,

⁵³ Není tomu tak, jak v památkách díl V. str. 36 udáno, že by byl biskup Filip Sidonský r. 1504 kapli tu světil, jelikož v denníku o působení biskupa toho uvedeně poznámenání týká se kaple v „domě Smíškověm“, který nyní pod názvem „kamenný dům“ znám jest, a nikoli kapli v Hrádku.

ovšem na mnoze již poškozené ozdoby objevily.

První nosič představuje muže bradatého s jakýms turbanem na hlavě, obtočen jest páskou a jest zcela zachovalý.

Druhý nosič představuje šaška v staročeské čamaře s kuklí na hlavě, na které jsou rolničky. V ruce drží nějakou dýku, neb podobnou zbraň. Ruce a konec nosu jsou uraženy.

Třetí nosič má pravou šaškovu čepici s ušima a rolničkama na hlavě. Přilehavý oděv jeho jest pod prsna na způsob třepení vykrojený. Nápisní páska otáčí se mu několikrát kolem pravé ruky, a pod ní spatřuje se koňská hlava, která vypadá, jakoby k nějakým dudám náležela. Tvář obstárlá, krátce obrostlá, jakoby nějakého veselého zpěváka představovala.

Na čtvrtém nosiči představen jest mužský, objímající tělo ženské. Pravá ruka mužova jest neporušena a drží váček. Hlava není ničím pokryta. Ženská postava má však hlavu i ruce uražené.

Plastická provedenost těchto řezeb jest co nejuměleji provedena.

Zmíniti se tu třeba ještě o tak zvané parádní síni neb rytířském sále, který se v hořejším poschodí prostředního stavení v jihozápadním rohu nachází. Štíhlý, kulatý uprostřed stojící sloup podpírá klenutí, jehož pasy do něho sbíhají. Ve všech okenních výklencích byly a dílem ještě jsou kamenná sedadla, jaká se vůbec v starých hradech nacházejí.

Celý Hrádek jest z drobného lámaného kamene vystaven, a jen hrany jsou tesaným kamenem obloženy. Hrubost zdí v přízemí jest nestejná a obnáší dílem čtyry, dílem pět stop.⁵⁴

III. Kamenný dům.

Neníť jediného cizince Horu Kutnou navštívivšího, ježto by krásná starožitná budova tato, jak svým zvláštním stavitelským slohem, taktéž i mistrovským provedením nezaujala a také zasloužilého ocenění nedocházela.

Již pouhé jméno budovy té poukazuje na její starobylost, neboť obdržela názvu toho hnedle v té době, kde co zvláštnost mezi občanskými domy považována bývala, anto, vyjma chrámů, starobylého Hrádku a Vlašského dvora domy měšťanské na větším díle ze dřeva budovány bývaly.

Mnohé historicky důležité upomínky spojeny jsou s budovou tou, protož dříve, nežli k popisu jejímu přikročeno bude, chceme nejdůležitější z nich uvéstí.

Po smrti arcibiskupa pražského Jana Rokycana ostala církev česká pod obojí způsobou, neb utrakvistická osiřelou, neboť stolice papežská zapoměla zcela na usnešení sněmu církevního v Basileji a kompaktat tam pro Čechy vydaných, aby arcibiskup pražský církevních výkonů též pro stranu utrakvistickou právoplatně vykonávat, jich biřmovati a jich kněžstvo a chrámy světití mohl, nechťela žádného biskupa pro Čechy s tímto plnomocenstvím světití a potvrditi. – Tu konečně dal se probošt v Mirandole, který byl též hodností biskupa Sancturienského „in partibus“ papežem potvrzen, Augustin Lucian, cestujícími Čechy pohnouti, a přání strany pod obojí, která kompaktaty sněmem církevním schválenými se řídila, vyhotoviti a vydal se k vykonávání biskupských výkonů do Čech. Ten rok první svého příchodu do Čech, když jemu pro rozmišky příchod do Prahy zamezen byl, sídlil v Hoře Kutné a odtud vyjížděl k vykonávání posvátných obřadů do měst a hradů, jsa všade od lidu radostně vítán a přijat, neboť všade mši sloužil, lid biřmoval a sám svýma rukama rozdával pod dvěma způsobama. Jen konšelé pražští jej za biskupa přijmouti se zdráhali. – Když však po zbouření

⁵⁴ Při letošním, t. j. r. 1876 upravování budovy té, kdy se ze starých, prostranných komor školní světnice zřizují, mnoho zase uvnitř přeměněno bylo. Ano i veliká síň před kaplí přeměněna v síň školní, čímž zase jedna památost ubyde; škoda též, že se při zřizování nových oken na severní straně nepoužilo souměrnosti s okny prvního poschodí!

strašném, jenž se stalo dne 24. září 1483 utrakvisté se vlády měst zmocnili, byl biskup Augustin do Prahy povolán, s jásetem uvítán a za biskupa českého v chrámu Páně Týnském nastolen. – V roce 1487 setkáváme se zase s biskupem tím v Hoře Kutné, kamž opětně z Prahy pro nějaké se nedohodnutí s Pražany byl ujel, o čemž svědčí list Pražanův kutnohorským zasláný tohoto znění: „My purkmistři a raddy starého a nového měst pražských opatrným pánům šepmistrům a radě i vši obci na Horách Kutných přátelům našim milým službu svou vzkazujem a na vědomí dáváme, že vedle výjezdy nynějšího důstojného od Boha otce, pana Augustína, biskupa Sancturienského atd. posíláme k Vám opatrného Jana od Čápův, spolupřísežného našeho na radě, listu toho okazatele, jemu o pilné potřeby s Vámi mluviti poručivše. Protož cožkoliv týž Jan v tomto poselství od nás s vámi o návrat důstojného biskupa mluviti a jednati bude, žádámet' vás za to s pilností, abyste jej dobrotivě vyslyšíce, jemu toho věřili úplně a dokonce, jakož bychom my sami s Vámi mluvili osobně. Na vědomí toho pečete naše. Dán ve středu po rozeslání svatých apoštolův léta 1487.“ Tím jest pobyt biskupa téhož v Hoře Kutné opětně zjištěn, a jak velice si týž Horu Kutnou byl oblíbil, vysvítá nejlépe z jeho poslední vůle, nížto vekerých svých biskupských klenotů „své milé Hoře Kutné“ odkázal a jelikož sám za pobytu svého v Hoře Kutné chrám sv. Jakuba svým „katedrálním chrámem“ nazýval, dá se domýšleti, že odkazem tím již Horu Kutnou co sídlo budoucích biskupů vyznačiti hleděl. Zemřelť biskup ten u vysokém stáří dne 7. března 1493, a v chrámě Panny Marie před Tejnem pohřben byl.⁵⁵

Církev utrakvistická opět osiřela a přes deset roků po novém biskupu žalostně toužila. „Tu“, jak starý letopisec plesá, „podivným božským působením se stalo, že biskup Filip Munitenský, starý člověk, sám druhý, s jedním mládencečkem Čechem do Čech přiveden jest. Vědělt' velebný kmet, aniť nepřátelé nedají světiti těch, kteří přijímají pod obojí způsobou tam, kdež byl ve Vlaších, i slitovalo se mu toho, hnul Bůh srdcem jeho, že pracně a nebezpečně přijel na Tábor. Páni Pražané a mistři slavně jeli pro něho a přivedli ho do Prahy v úterý letniční, nejprv do chrámu Týnského a tu zpívavše „Te Deum laudamus“, vedli ho do koleje veliké. Potom mu dům koupen na Šmerhovně u rathouzu staroměstského. Ten biskup světil žakovstvo a kněžím novým sám podával pod obojí způsobou, a lid biřmoval stařeček s dobrou myslí. Budiž Pán Bůh pochválen!“ Brzy na to přijel biskup ten do Hory Kutné, a sice ve středu před památkou sv. Jiljí (28. srpna) a tu, jak Dačický poznamenal, darovali mu horníci mísu grošů, jichž bylo padesáte kop. Potom v neděli před památkou sv. Matouše světil oltář veliký Božího Těla v kostele Barborském a též chrám sv. Trojice za městem⁵⁶. –

⁵⁵ Sídlem biskupa toho býval dům nyní pod čís. 183 na „zelním trhu“. Mimo zmíněnou poslední vůli chová archiv městský po biskupovi tom důležité listiny, které svědčí, že nepřišel do Čech co odštěpenec od stolice papežské, nýbrž co věrný vyslanec její. Jsou to tři bulle papeže Sixta IV. dané v Římě dne 17. října 1477 s pečeti papežskou, nimižto se a sice první důstojný kněz Augustin Lucian ustanovuje za biskupa a vrchního pastýře k řízení a správě uprázdněné stolice biskupské Sancturienské. V bulle té vychvaluje se nábožnost a jiné výtečné vlastnosti a zásluhy jeho nejvyšším způsobem, pro něžto se svatý otec pohnuta viděl jej na biskupskou stolicí povýšiti. Druhá bulle svědčí kapitole Sancturienské, v kteréž papež praví, „že otcovská péče jeho byla, by pro útěchy zbavenou církev Sancturienskou po úmrtí biskupa Petra o vrchního pastýře duchovního se postarati a že tedy svou apoštolskou mocí k řízení a správě církve té kněze Augustina ustanovuje, a dokládá: Rovněž také tímto svým apoštolským listem přísně přikazujem k všemu, cokoli by on k spasení sobě svěřených věřících za prospěšné uznal, beze všeho reptání a zpouzení se uposlechnouti, jelikož bychom neposlušných dle moci své přísně trestati museli.“ – Třetí bulle svědčí veškerému kněžstvu a věřícím biskupství Sancturienského a souhlasí obsahem a bullou předešlou. – Bylyť to dozajista listiny, jimiž se Augustin co oprávněný a pravý biskup Čechům prokázati musel, měl-li od nich s důvěrou za biskupa přijat býti.

⁵⁶ Bylo při popisu chrámu toho zřejmě pověděno.

Z Hory Kutné navrátil se opětně do Prahy, a ještě téhož leta posvětil nový kostel před poříčskou branou ve jméno sv. Trojice a sv. Pavla.

Dobré srozumění biskupa s Pražany však netrvalo dlouho, neb již roku následujícího svadil se s mistry a kněžimi některými o konsistoř, chtěje svou radou konsistoř spravovati v domě svém na Šmerhově, jakž byl král jemu toho poručil; ale mistři s některými spiknuvše se proti němu toho dopustiti nechtěli, než aby konsistoř sami v koleji spravovali. To když se tak dalo, i nechtěl jest kněží světiti. Na to dali se v hanění a řeči neslušné o něm duchovní i světsí, jimž nehrubě dobré milo bylo. A on vždy po ta dvě léta, což v Praze byl, jakž jen mohlo býti k dobrému prostředkova, a žádné straně ubližovati nedal: a oni ještě stařečka nemohli do času sněsti a strpěti. Příčina toho byli jsou nejvíce mistr Pavel administrator s některými plachými a mistr Pašek s některými konšeli neupřímnými. Nebo 3. srpna rychtář městský vzal kněze Martina, střidníka týnského v domě šlachteckém s ženou podezřelou a vedl ho s ní přes rynek do radního domu staroměstského do šatlavy a tam byl do třetího dne. Potom jej pustili před biskupa a tu se vymlouval, že se jemu taková lehkost a hanba stala a zzelelo se jim toho, a biskup se velmi rozhněval, a svolav faráře, po všech kostelích učinil klatbu, zastaviv služby boží hned v pondělí; i nezvonili nešpory ani klekání na večer; nazejtří v úterý ani klekání ani celý den mši co v veliký pátek; v středu ani klekání ani mši, než k nešporům bylo zvoněno. Chtěl tomu biskup, aby světská ruka nesahala na kněze, ale aby duchovní trestali duchovní; a někteří farářové brali odpuštění od far. Místři ale starší, jako mistr Pavel administrator, mistr Václav Koranda a mistr Václav Pacovský, též staroměstští páni na radním domě smluvili, by poslali k farářům, jim přísně nařídili, by se o takovou věc více nepokoušeli a služby boží nezastavovali, že jim to trpíno nebude.“

Od té chvíle na své důstojnosti uraženému biskupovi se Praha a česká země vůbec znechutila, tak že opět do Vlach vyjítí žádal, prose toliko aby mu průchod byl dán.

Poněvadž ale na přítomnosti osoby biskupa v Čechách přemého záleželo, a vlastně jen administratori a konšelé pražští na biskupa, práv svých hájícího zanevěli, horliví kališníci nesvorností tou bolestně se rmoutíce prostředků vyhledávali, kterak by muže, jim vlídným osudem z daleké země k útěše a potěšení seslaného v království uchovati mohli. Vynasnažovali se všemožně důstojného starce v Praze udržeti, což se jim přes deset měsíců podařilo; až konečně Kutnohorští v tom prostředku vynalezli, a biskupa do Hory Kutné pozvali, jemu úctu a náležitě vyživení dáti se zavazavše. Vyslanci kutnohorští přijeli do Prahy dne 9. června 1506, po obědě s biskupem slavně a s poctou do Hory se odebrali. I chovali jej Kutnohorští poctivě na svůj náklad koupivše mu obzvláštní dům a jak Dačický ve svých „Paměti“ dokládá, dávali mu každého týhodně dvě kopy grošů.

Znamenitá a proslulá byla Hora Kutná v století patnáctém a šestnáctém; bohatstvím oplývajíc sobě péčí bezpříkladnou nákladně chrámy zbuďovala. Obyvatelstvo nejvíce zámožné, vedlo život velkolepý, promíseno jsouc rodinami šlechtickými, a navštěvována byvši přechoasto panovníky svými, kteří mezi nimi i po delší čas přebývali, hostívala též s největší okázalostí osob proslulých a znamenitých; neboť ona vábila nejen svou proslulostí, nýbrž více ještě bohatstvím dolů podnikavých cizinců do středu svého, kteří, buďto že zde zcela se usadili, a zbohatnuvše i jiných za sebou lákali. Byvši takto Hora Kutná v materiálním ohledu štědrě obdařena, nezanedbávala také toho, by i vzdělání duševního v městě svém náležitě rozšiřovati napomáhala. Za tou příčinou byly i školy kutnohorské již v století patnáctém a šestnáctém proslulé, v kterých mladíci vedeni jsouc rektory a učiteli proslulými, ku všelikým stavům, jakož i k stavu duchovnímu se připravovali. Toto vše bylo dojistá velikou pobudkou, že biskup Filip pozvání Kutnohorských přijal, a zde se stále usídliti hodlal.

Vzdor úcty, vážnosti a požívaného všelikého pohodlí znelíbilo se biskupovi i v Hoře Kutné.

Podobalo se, že u věku svém větší úlohu na sebe uvalil, nežli mohl sněsti. Trudno bylo též cizinci jazyka českého nepovědomému církev spravovati a vzniklé rozbroje a nesvornosti

porovnávat. Počal tedy po milé vlasti toužiti a skutečně také jsa jedním uhlířem provázen jedné noci z Hory ušel. Kutnohořané útekem biskupa překvapeni, na druhý den – bylo to dne 16. listopadu 1506 – hlučně se po ulicích rojili: neboť biskup byl, byť i česky byl neuměl, utrakvistické církvi tím velikou a důležitou službu prokazoval, že na kněžstvo světil a lidi biřmoval, a na tom utrakvistické Hoře záleženo býti muselo.⁵⁷ – Byla by tedy veliká hořkost ano i hana měst jiných proti Kutnohorským povstala, kdyby tito biskupa Filipa z města svého do Vlach byli ujítí nechali. Šepmistří a konšelé se sešli a v radě usnešeno bylo, stopy jeho pronásledovati, by do svého sídla jakýmkoli prostředkem opět uveden byl. I stalo se tak a vyslanci kutnohořští dostihli starce v Soběslavi, kdež on po kvapném cestování odpočíval. Kutnohořané žádali pána z Rožmberka, který na Soběslavi pánem byl, o vydání biskupa. Onen pak toho učiniti se zdráhal, nechtěje se co protivník kalicha do záležitosti utrakvistické plésti, jen toliko doložil, „aby ho sobě hleděli, že on nechce jeho chovati, nechť jde kam chce.“

Biskup dílem přemlouváním, dílem nucením k tomu přiveden byl, že se opět do Hory Kutné navrátil. Kutnohořští se k němu velmi vlídně a stěďře chovali, chtějíce přebývání jeho u prostřed nich stařečkovi příjemné učiniti; a téhož léta ve čtvrtek štědrého večera koupili mu jiný dům – neboť prvnější mu byl shořel – a uvedli ho do něho slavně. A byl to dům tak zvaný „kamený“, ježto si byl Václav Smíšek z Vrchovišť, bohatý horník a rudokucep koncem XV. století vystavěti dal, v němžto byl též biskup r. 1504 feria quinta před „Povýšením sv. kříže“ (12. září) kapli sv. Václava, sv. Jiří a sv. Vojtěcha, mučedníků a všech milých svatých vysvětil a v ní u přítomnosti mistra Jana Pacovského, arciděkana Svatomíra a ostatních kněží konsistoře kutnohorské první kněžskou tonsuru nastupujícím kněžím uděloval.⁵⁸

To jest tedy onen pověstný „kamenný“ neb „biskupský“ dům, jak jej též mnozí nazývali.

Však ne dlouho biskup Filip v domě tom žil, který vším pohodlím pro něho upraven byl, neboť zemřel v něm dne 21. října 1507. S pláčem a naříkáním pohřbili jej Kutnohořané slavně ve zvláštním vyzděném hrobě v arciděkanském chrámě sv. Jakuba, z něhož však roku 1511 vyzdvížen a do nákladně upravené hrobky v chrámu sv. Barbory se vsí slávou přenesen a uložen byl, kterýžto hrob mramorovou deskou, na niž biskup ten v ornatě svém uměle vytesán a nákladnou mířízkou, rozličnými znaky zdobenou, zvonařem Ptáčkem shotovenou, ohražen byl. Při usazení se jezuitů v Hoře Kutné a odevzdání jim chrámu toho po bitvě bělohorské byl hrob ten od nich vandalským způsobem docela zničen a tělo jeho z hrobu vyvrženo.

Po smrti biskupa Filipa Sidonského ostal dům ten majetkem obce. Jak a kdy přešel v majetek horního kvardýna (Münzwardein) Adama Endrle z Burgstadtl, který v první polovici 17. věku v držení jeho byl, nelze nám pověditi. Tentýž prodal jej však dne 20. dubna 1671 za 556 zlat. rejn. staršímu nad havíři Václavovi Kubínovi a od téhož přešel na Martina Humpoleckého souseda horníka.

Dne 12. června 1703 stalo se narovnění mezi Annou Františkou pozůstalou vdovou po Martinovi Humpoleckým, spoluradním a mezi pozůstalými sirotky – (jichž zástupcem byli Ferdinand Alexius de Stern et Legisfeld a Bernard Dačický z Heslova) – Veronikou, Brigitou a Prudencií, za příčinou rozdělení pozůstalosti, též mezi paní Lucií Widtmanovou, provdanou dcerou po nebožtíkovi Martinu Humpoleckém, a tu paní Anna vybrala si „kamenný dům“ i se dvorečkem pustým při něm ležícím místem.⁵⁹

⁵⁷ Proto velmi nedvorně Mikuláš Dačický ve svých Pamětech o útěku tom poznamenal: „A nebylo Čechům oč státi, neb česky neuměl“.

⁵⁸ Tak zaznamenáno v denníku (diarium) o výkonech biskupa toho některým z provázejících jej kněží vedeném, který se v městském archivu chová a mnohých zajímavých zpráv o něm obsahuje, jak jsem v článku: „Některé zprávy o konsistoři kutnohorské utrakvistické“ v Lumíru r. 1862 - I. půlletí byl pověděl.

⁵⁹ Lib. obligationum et fundationum Ao. 1657, P. 6.

Dne 18. října 1718 odkoupila Veronika provdaná Schönová od matky své Anny, pozůstalé vdově po Martinovi Humpoleckém týž „kamenný dům“ za 1750 zl. rejn. a povinna byla svým dvěma sestrám Prudencii, provdané Šrámkové a Brigitě, provdané Glutové po 500 zl. vyplatiti.⁶⁰

Roku 1784 sestry Marie, Veronika a Rosalie Schönové prodaly jim přínaležející „kamenný dům“ se spáleništěm – místem pustým – při něm se nacházejícím, manželům Janovi a Kateřině Reichlovým za 1000 zl. rýn.⁶¹

V r. 1791 manželé Reichlovští prodali svůj „kamenný dům“ manželům Marii a Matějovi Topinkovým za 1300 zl. rýn.⁶²

Po úmrtí Matěje Topinky prosila pozůstalá po něm vdova, by „kamenný dům“ veřejnou dražbou prodán byl, což se dne 12. srpna 1798 stalo, a při dražbě té ustáli jej manželé František a Anna Moravec za 1492 zl. rýn.⁶³ a opětně při veřejné dražbě r. 1803 koupen byl za 1760 zl. od manželů Jana a Marie Zbudovských.⁶⁴

Dne 31. ledna 1810 koupen byl „kamenný dům“ od manželů těch manželů Jakubem a Marií (rozené Zbudovské) Salák za 2500 zl., kteřížto jej byli roku 1832 synu svému Jakobovi Salákovi postoupili.

Tímto častým střídáním se majetníků a také, jak jsme seznali i tím, že požárem v poblízkou jeho byvším velice utrpěti musel, a zvláště když byl v držení jeho tento posledně jmenovaný majitel, musel dům ten velice spustlým býti, že sám J. E. Vocel roku 1844 se o něm byl projádl: „ještě několik let a poslední památka kamenného domu zmizí, jehožto rozervané zbytky do nových budov co všední kamení vezděné, pod hlínou a vápnem na vždy pohřbeny budou!“

Nevěděl ovšem Vocel, (žije v době té po více roků v cizině) že v roce 1839 „kamenný dům“ od Jakuba Saláka tehdejším magistrátním radou Josefem Krčanem koupen byl, který o důkladnou opravu toho již velice spustlého domu velmi pečliv byl. Ač při této opravě a přestavování vnitřní úprava domu na mnoze přeměněna byla i nacházející se při něm podloubí k nabytí prostrannějších bytů v přízemí zazděno bylo, tož předce zevnějšek jeho se všemi jeho ozdobami a okrasami co jen ještě uchrániti možno bylo, opraveno a v prvotním způsobu uchováno bylo.

Když r. 1849 zastupitelstvo obecní bývalý obecní dům radní pro nově zřizovaný c. k. okresní soud zcela bezplatně bylo postoupilo, muselo nevyhnutelně též o to péči míti, aby opět pro místnosti městských úřadů jiný příhodný dům opatřen byl; a nebylo snad šťastnější myšlenky, jako té, že posavadní majitel Krčan ku prodeji domu toho pro obec ku zřízení městské radnice získán byl, který také kupní smlouvou ze dne 20. prosince 1849 v majetek obce přešel a tak po rozličných osudech opětně do rukou těch se dostal nimiž před každou budoucí zkázou uchráněn potrván.⁶⁵

⁶⁰ Lib. contrac. Ao. 1710 p. 285 f. 20.

⁶¹ Lib. contr. Ao. 1783 c. 16.

⁶² Lib. contr. Ao. 1790 p. 146.

⁶³ Lib. contr. Ao. 1796 p. 94.

⁶⁴ Lib. contr. Ao. 1800 p. 576.

⁶⁵ Jest to dle našeho vědomí čtvrtý dům radní Hory Kutné po čas jejího trvání. Kde by byl první radní dům před vypálením Hory Kutné ve válkách husitských stával, s bezpečností nelze udati; teprv r. 1427 usnesli se šepmistři a konšelé pro potřeby obecní vystaviti rathúz (radní dům), poněvadž jim starý shořel, a ten postaven byt na „obilním trhu“ vedle „pivovaru hořejším“. Bylo to na téměř místě, kde nyní budova reální školy stojí. Tohoto stavení užívali až do r. 1497, když Kutnohorští vystaviti dali onu krásnou a nákladnou radnici u prostřed nynějšího „panského náměstí“, skrz níž býval hlavní průjezd městem, která však r. 1770 shořela. Na to propůjčeny byly k potřebám obecního úřadu, a později též magistrátu místnosti ve Vlašském dvoře, načež r. 1803 pro obecní úřady koupen byl tak

Dům ten záleží v levém oddělení z prostranného dvoupatrového průjezdem odděleného od pravého jednopatrového menšího a kratšího stavení. V přízemí pravého jednopatrového stavení nachází se policejní strážnice; v prvním poschodí pak místnosti městského, zádušního a špitálního důchodenského úřadu. – V levém větším stavení jsou z předu v přízemí místnosti městské spořitelny, v prvním poschodí zasedací síň pro obecní zastupitelstvo a městskou radu, spolu co úřadovna páně purkmistrova. V druhém poschodí nachází se velmi dobře uspořádaný městský archiv, bohatý to a nyní bedlivě šetřený pramen, poskytující pomůcky pro dějepis jak města samého tak celé vlasti, který v posledním čase ještě listinami a spisy někdejšího horního úřadu rozmnožen byl; a proto všim právem mezi nejbohatší archiv měst českých náleží. Dále nacházejí se tu místnosti pro městskou registraturu.

V zadní části téhož stavení jsou v druhém patru místnosti městského policejního úřadu, v prvním poschodí místnosti městské obecní kanceláře a v přízemí obydlí domovníka spolu radního sluhu.

Zvláštní dojem působí na každého cizince, znalce neb milovníka starobylých stavitelských památek tato imponantní vysoká šedá budova vynikající oným zvláštním stavitelským tvarem, jaký v době Vladislava II. domácí umělci Benešem z Lounů a Matějem Rejskem oblíben byl, vypínající se na střední vyvýšenině města, na náměstí „Svatováclavském“ dříve „hrnčířský trh“ zvaném. Na levém dvoupatrovém stavení vypíná se vysoko nade střechu tyčící, v ostrý úhel se končící štít, na jehož vrcholu někdy mohutný kalich stával, jehož spodní část posaváde k pozorování, z ramen úhlu pak vypíná se dvanácte z kamene podivně vytesaných dračích hlav v krásné bohaté ornamentice. Pod kalichem pozorovati lze pozůstatky sochy polovypouklé práce (houtrelief), z nichž však udati nelze, koho by byla představovati měla, nad jejížto hlavou se dva andělé vznášejí. Na hlavním štítu jsou opětně polovypouklou prací zhotoveni dva jezdcí v rytířské zbroji s napraženým kopím k turnaji rytířskému proti sobě k útoku se chystající, a nad nimi tři štíty se znaky zemí koruny české, a sice po stranách znaky Moravy a Slezska a uprostřed Čech nad třemi mistrnou kamennickou práci zdobenými okny ve štítu samém. Pod tím jest podvlak, nejvýtečnější to a posud nejlépe uchovaná ozdoba architektonická stavení toho, sestává z propletávaných dmoucích se lupenatých ratolestí, mezi nimiž se rozličná zvířata podivného druhu hemží. Dále umístěn v středu štítu starý městský znak z doby Jiřího Poděbrada (orel a lev drápy spodními havířská kladívka a hořejšími královskou korunu držící, pod nížto u prostřed kalich se nachází). Dále spatřují se tu znaky havířů, šmelcůů a trejvířů, pak postavy Adama a Evy co znak hrnčířský.

Hlavní ozdobou budovy té jest však překrásný arkýř, který se od přízemí, až pod podvlak štítu nad druhé poschodí vypíná. Na vrchu jest arkýř ten otevřen a kamenným zábradlím ohražen, na nějžto z archivního sálu vchod jest. Odtud lze se pobaviti překrásnou vyhlídkou na okolní východní a jižní stranu, táhnoucí se od krajiny kolem Zbraslavic přes Janovičky Červené, Třebonín, Čáslavu, Lichnici a Ronovské pohoří, Zbislav a Podhořany, Sehušice, Nové Dvory se znamenitým zámekem Kačina, až k blízkému Malínu a Sedlce. – V prvním poschodí tvoří arkýř ten malou kapli třemi okny opatřenou, na způsob arkýře kaple ve „Vlašském dvoře“ a na „Hrádku“. Strop kaple té sestává z jednoho kamenného kusu, na němž žábření vyvedeno a uprostřed umělou rozetou zdobeno, v kteréžto polychromovaná hlava Jana křtitele s nápisem starogotickým pozlaceným písmem: „Decalacio s. Joh'nis baptiste caput in disco“ (sv. Jana křtitele s'atá hlava na míse) se spatřuje. – Bývala v místnostech těch upravena kaple domácí biskupa Filipa Sidonského. – Lupenaté ozdoby a cudné zvířecí tvory zdobějí zvenčí arkýř ten, po jehož obou stranách jsou dva podstavce pro sochy. Na pravé straně posaváde umístěna jest socha vévodky českého sv. Václava držícího štít v ruce

zvaný „havířský dům“, který co městská radnice až do roku 1849 se používal, kdež též magistrát jak civilní tak soudní záležitosti vyřizoval; načež jak již řečeno obec za radnici kamenný dům zakoupila.

s českým lvem; na levé straně bývala umístěna socha krále Jiřího, jižto však fanatismus jezuitský v sedmáctém století odstranil.

Co zvláštnost neobyčejná nachází se v radní zasedací síni velepamátný zbytek staročeského řezbářství: „Kristus vítězně z mrtvých vstalý“ s rozpiatýma rukama v životní velikosti, který ze shořelé staré radnice uchráněn byl, na jehož podstavci se rok shotovení 1511 a monogram řezbáře nachází. Někteří znalci připisují monogram ten proslulému řezbáři kutnohorskému mistru Jakobu, jiní slovutnému řezbáři Havlíkovi z Elstiboře. Kterému by z nich mistrovská práce ta přířknuta býti měla, nedá se zjistiti.

Těž povšimnutí zasluhuje tu starobylá lavice konšelská, též zbytek z někdejší staré radnice, vzácný to exemplář řezbářského truhlářství, která spolu k uschovávání obecních knih a spisů sloužovala.

Spolu jest tu umístěna též velmi dovedná podobizna vůdce studentů pražských P. Jiřího Plachého, na němžto latinský nápis se nachází, který v českém překladu takto zní: „P. Jiří Plachý, jak nábožně hrdinný, tak mezi nábožnými hrdina, velký tělem, větší duchem. Jeho věda tichá bojovala, v ruce peru zvyklé ostěp vtiskl, když studentské čtyry proti vojům Švéda vésti poručil. Udatným prsoum Ferdinand III. císař, zlatý peníz přivěsil. Hle! skvělé to ano zlaté činy Jiřího. Smrt konečně hrdinné udatnosti muže přemohla v Hoře Kutné dne 18. dubna 1664 u věku 59 roků.“ – Malíř podobizny té musel býti velmi dovedným mistrem umění svého, neboť po dnes velmi dobře uchovalá malba ta každého znalce uspokojí.⁶⁶

Nade dveřmi radní zasedací síně nachází se bronzová deska s latinským nápisem, též pozůstala památka z někdejší staré radnice, a obsah nápisu toho měl by každý soudce na paměti míti a dle něho se řídit, neboť obsah desky té v českém překladu zní: „Každá radní osobo, kterážto v povolání úřadu svého do síně této vkročiti hodláš, odlož před prahem jejím všelikou náruživost, hněv, zášť, vášeň, přátelství i lichocení a podrob osobu i veškerou péči a starost jedině blahu obecnímu; neboť jak ty spravedliv a nestranný k jiným budeš, tak též jednou budeš moci spravedlnost boží nad sebou očekávati. L. P. 1595.“

Mistra stavitelského památné budovy té nelze s bezpečností udati, nicméně nepochybně, přisoudíme-li vystavení její, které do let 1480 a následujících padá, mistru Hanušovi, který v letech těch stavbu chrámu svatobarborského řídil, aneb jeho nástupci mistru Rejskovi; neboť jen Tito znamenití stavitelové byli doby té v stavu něco podobného vyvésti.

Co zub času na památné budově té pokazil, má nyní náležitě opraveno a nahrazeno býti, neboť se příštím rokem k důkladné opravě domu toho přikročí.

Když v roce 1850 opětně samospráva obce nastala, a v čelo správy obecní purkmistr ze středu měšťanstva volen, stal se ním měšťan p. Florian Hocke, který hodnost tu až do roku 1865 zastával.

Dne 5. března 1865 zvolen byl za purkmistra MDr. Josef Štietka, který však dne 8. června 1869 hodnosti té se vzdal, jež pak úřadující první radní p. Ferdinand Breüer zastupoval, který také dne 20. října 1869 za purkmistra zvolen byl, v kteréžto hodnosti až do 31. října 1873 setrval; načež dne 1. listopadu 1873 za purkmistra zvolen byl p. Jan Breüer, a po uplynutí zákonité lhůty zastupitelstva obecního, byl po obnovených volbách r. 1877 provedených též opětně k hodnosti té zvolen.

⁶⁶ Obraz ten zdobival někdy refektář koleje jesuitské v Hoře Kutné, odkud' po vyzdvižení řádu toho pro klášter Sedlecký zakoupen byl. Když i ten vyzdvižen byl, vzal si obraz ten poslední tamní opat a napotomní arciděkan kutnohorský P. Ferd. Houza, z jehož pozůstalosti továrníkem p. Janem Christ. Breuerem koupen byl. Od rodiny té byl r. 1867 na památku městské radnici darován.

IV. Kamenná kašna a vodovod městský.

Péče o dostatečné zaopatřování Hory Kutné potřebnou vodou vedena byla v oných dáv-
ných prvních dobách města dvojím směrem; předně bylo se co starati o dostatek vody
k hnaní vodních strojů při tavících hutěch, puchýrnách a t. p. jelikož tak zvaná „Vrchlice“
neb potok malešovský nikdy tolik stálé vody neposkytoval, co jí k cíli tomu zapotřebí bylo; a
druhé bylo co pečovati o zásobování města čistou, zdravou a čerstvou vodou pramenitou pro
domácí potřebu; a obého se jim docíliti zdařilo, ano i poslednější přežilo prvnější.

V prvním ohledu již v pradávných dobách byly v hořejších krajinách od Malešova ku
Zbraslavicům a Janovičkám Červeným, odkud tok vody k potoku malešovskému spád měl,
rybníky zřizovány, z kterých vždy voda dle potřeby pouštěna býti musila. Bylyť za tou příči-
nou, by Hora Kutná hojností vody říčné zaopatřena býti mohla, v XVI. věku, jak o tom knihy
horní podnes svědčí, též dva velmi neobyčejné návrhy činěny, z nichž první směřoval
k tomu, tok řeky Sázavy od Světlé k Hoře Kutné obrátiti; a druhý návrh byl, tok potoka
Kleinarky od Čáslavy k Hoře Kutné svěsti. Od provedení jednoho i druhého upuštěno ne sice
pro nemožnost provedení nýbrž pro veliký náklad, jaký by byl povstal.

Za to však nehrozila se péče o zaopatření města čerstvou, zdravou, pramenitou vodou
nákladu, jakéhož dojísta zapotřebí bylo, aby zřízen byl vodovod ten, jaký již více než půl
tisíceletí Horu Kutnou bez přestání vodou tou zásobuje a který v každém ohledu povšimnutí
zasluhuje, neboť svědčí o nevšedním důmyslu zakladatele; jelikož studánka „Svatovojtěšská“
zvaná, v polích mezi vesnicemi Přítokou a Bilany ležící, z nížto se voda rourami do města
vede, ať se z kterékoli strany pozoruje, zdánlivě nížeji leží nežli město samé, přec jen toliko
vlastním tlakem svým až do nejvyšší částě města přichází.

Voda této zázračné studánky (neboť i v těch nejsušších letech bývá vody s dostatek) jest
velmi čistá, chutná a studená má svůj podzemní přítok dojísta z rozsáhlých pramenů, počíná-
je od vrchu „Vysoká“, kdež víceru kotlin v polích se nalezá. Od studánky položeny jsou
dvojité roury dřevěné až k městu k hlavnímu vodojemu za kouřimskou bránou, jichž se
celkem 1322 na vzdálenost 2644¹/₂ sáhů počítá; a jelikož vodovod ten hluboké úžlabí pře-
kročiti musí, bylo toto již v pradávných dobách zvláštním mostem o víceru obloucích přele-
nuto.

Hlavní vodojem v městě jest vyzděn, uzavřen a střechou opatřen. Odtud počíná první
rozvádění vody, a sice jedna řada trub, nížto se vede voda do c. k. vojenských kasáren (dříve
bývalá jezuitská kolej), a c. k. trestního domu na dolejší část předměstí Čech; druhá řada trub
vede vodu za kouřimskou bránu pro hořejší část předměstí Čech; a třetí řada trub dovozuje
vodu do hořejší části města čtvrtě Bartolomějské: čtvrtá pak hlavní řada trub vede vodu do
„kamenné kašny“, která od prvního vodojemu 129⁵/₆ sáhů vzdálena jest.

I tato „kamenná kašna“ náleží k pamětihodnostem stavitelského neb vlastně kamenické-
ho umění středověku Hory Kutné.⁶⁷ Sestává z pravidelného dvanáctihraného tesaného
kamene ve slohu gotickém vyvedeného stavení, které též někdy gotickou střechou kryto býti
muselo, což dle hořejší římsy souditi lze. Výška stěn obnáší 1³/₄ sáhu. Veškeré plochy stěn
tohoto dvanáctihranu zdobeny jsou od polovice výšky krásnými propletávanými arabeskami,
nad nimiž v pravém i levém rohu štítky pro znaky se nalezají. Spojovací hrany ploch stěn-
ných tvořejí oblé sloupce rýhované, na jichžto výši něco pod podvlakem římsy z lupenatých
vinních haluzí velmi uměle vyvedené spletené košíčkovité fialy umístěny jsou. Na šesti
z těchto sloupců stávaly květinovými okrasami zdobené jehlance, z nichž již jen toliko tři a
to již velmi porouchané se uschovaly; na šesti jiných sloupcích jsou opětně pod podvlakem

⁶⁷ Nachází se na někdejším „hořejším rinku“ neb „obilním trhu“, jak se prostranství to v XV. a XVI.
věku nazývalo, v nynější „kouřimské ulici“.

upravené výstupky hořejšími baldachýnkami zdobené, na nichžto sochy umístěny býti mohly. Bývaly-li tu kdy jaké, není ničeho známo, ani nijaké po nich stopy.

Pro umělé vyvedení dochází kašna ta ocenění každého znalce; a v brzce přikročeno bude k dávnému splnění přání každého přítele starožitných stavitelských památek, totiž k náležitému a dokonalému opravení, při čemž se doplní i to, co buď zubem času, buď neopatrností neb svévolí již sešlo.

Stavitel neb shotovitel uměleckého díla toho jest nám neznám, nepochybíme však, když uvážíme všech okolností mistra Matěje Rejska za shotovitele považovati budeme. Důvody toho jsou tyto: Rok shotovení kašny té vytesán na třech plochách 1497. Kašnu tu dal Smíšek z Vrchovišť nákladem svým pro město na poděkování, že jemu voda do jeho tvrze „Hrádku“ puštěna byla, shotoviti, v tu dobu řídil jemu stavbu „Hrádku“ jakož i stavbu chrámu sv. Barbory proslulý Rejsk; proč bychom tedy neměli za to míti, že i zde týž dovedný mistr umění své proslavil.

Z této „kamenné kašny“ rozvádí se pak voda opětně dvěma stranami do celého města a sice do sedmi veřejných kašen, pak do vícero soukromých domů jakož i až do obecního pivovaru v Lorci.

Kdy a kým vodovod tento založen byl, neví se ničeho, to však zjištěno jest, že již před vypálením a zničením města ve válkách husitských býval.

První stopu o vodovodu tom po vypálení Hory Kutné nacházíme k r. 1493, kde v memorabiliích z r. 1480 (str. n-7) zanešeno toto důležité poznamenání: „Když často se přiházelo, že vody do města se nedostávalo ze studnice obecní, kteráž trubami se vede, tedy páni pilnost o to majíce a se starajíce, aby obec u vodě nedostatku neměla, pojali jsú vodu z gruntů bilanských k trubám druhé studnice, kteréž pan Jan Smíšek z Vrchovišť v držení v ty časy byl, s vůlí však téhož pana Smíška jeho dobrou; a za tu dobrou vůlí jeho páni s obecními staršími povolení své téměř panu Smíškovi dali, aby sobě pojal vodu na svůj Hrádek k své potřebě, kteráž jest byla puštěna Blažkovi lazebníku do lázně a z Hrádku aby šla zase do té lázně.“

A při tom pan Smíšek tůž vodu z gruntů bilanských zapsal jest a zapsati kázal obci dědičně, tak aby i potomci jeho, kdož toho v držení budou, obci překážky žádné nečinili. Act. ff. 4 ante Anuntiationis B. Virginæ An. 1493.“

A opatrní otcové města nespokojili se pouze touto základní listinou, nýbrž aby tento nový obecní majetek na budoucí věčné časy ujistili, prosili krále Vladislava nejen o potvrzení daru toho, nýbrž i o zvláštní výsadu na užívání vody té, kterážto jim udělená výsada na studánku tu takto zní:

„My Vladislav z boží milosti Uherský, Český král a t. d. Oznamujem tímto listem, že jsú zpravili Nás poctiví šepmistři a rada města Našeho na Horách Kutnách, věrní Naši milí, skrze některé starší své, kterakby byla studnice na obci bilanské u vsi Bilan, kterážto ves přísluší ke klášteru Sedlci, z kteréžto studnice oni od některých časův do města téhož vodu k svým potřebám vedú a té vody z té studnice užívají, při tom prosíce nás, abychom je při vedení a užívání té vody zůstaviti a jim toho přířici a potvrditi ráčili. Ku kteréžto prosbě pro dobré a užitečné toho města svolili jsme a svolujem a je při vedení a užívání té vody z té studnice zůstavujem milostivě, chtějce tomu, aby oni, kdyžby se jim kolivěk zdálo a líbilo, podle prvního způsobu tu vodu z té studnice k svým a ke všem potřebám vedli a věsti i té vody užívati mohli a moc měli, tak jak by se jim nejlíp a nejužitečněji zdálo a vědělo, a to bez Našich a budoucích Našich králův českých, i také opata a konventu jmenovaného kláštera Sedlice všelikteraké překážky nyní i v časech budoucích. Tomu na svědomí pečeť Naši královskou kázali jsme přivěsiti k tomuto listu, jenž jest dán na Budíně v pátek před sv. Kateřinou léta Božího 1493 království Našich Uherského padesátého čtvrtého a Českého třímecítmého.“

Ad relat. Dmni Johanni de Schelenbergh regi Boemie Cancelarii.

Tato privilej na držení a užívání studánky té byla nejen od císaře a krále českého Ferdinanda I. r. 1549 obnovena, všemi jeho nástupci a posledně 20. listopadu 1784 ve Vídni císařem Josefem II. potvrzena jakož i přísahami korunovačními králů českých městu po vši budoucnost zaručena, kteráž také v stálém užívání obou studánek jest. U první studánky postavena jest pěkná socha sv. Vojtěcha, o níž Kegler takto zaznamenal: „Roku 1753 dne 19. Juní po polednách byla vedena procesí k studánce blíže vsi Bilan k statui sv. Vojtěcha, jižto obec nákladem svým zhotoviti dala, kterouž J. M. pan arciděkan Václav Erythrei posvětil, načež P. Lang tam slavnou orací učinil.“

Nepochybně že od té doby každoročně procesí v den sv. Vojtěcha tam konané svůj počátek vzalo.

Ku konci podotknuto budiž ještě to, že v městě všude až do Lorce železná trubou již položeny jsou, a že se již též s vyměňováním železných trub za dřevěné na vodovodu za městem započalo, což ve třech letech dokonáno býti má.

V. Mariánská socha na zelním trhu.

Historické památky umělecké neb stavitelské jsou pevné svazky, které obyvatelstvo i národ k domácí půdě poutají; ony jsou věrní a osvědčení rukojmí přítulnosti k dějepisu na nás přešlému. Tak i tato socha Mariánská náleží k znamenitějším památkám vlasteneckého umění a zasluhuje ocenění tím více, ana v domácnosti zhotovena byla; a takových památek, v nichž i zbožné smýšlení obyvatelstva někdejšího se projevuje, nemá se ruka času dotýkati; neboť jestliže takové upomínky jedenkrát z mysle obyvatelstva se setrou a ztratí, stává se toto přítulnějším k dojmům novým, jímžto pak snadno mysl pro ocenění staré, cti-hodné, zbožné doby otupena bývá; a dívme se pak, jestliže se s lhostejností kráčívá kolem památek minulosti, ano i lhostejně se přihlíží k jich zhoubě a zkáze. Tu bývá povinností každého vzdělance, vysokou cenu historických památek k uznání a ocenění přiváděti, smysl a cit srdcí chápavých a přemýšlivých buditi, zrak jejich síliti, by směle se spřímil a hrdě pohlédl k svědkům své ctihodné dávné minulosti a toho docíliti a k tomu přispívati jest účelem spisku tohoto.

Tak tomu i zde při památce té, k nížto poukázati hodlám.

Mor, hrůzná tato nemoc, navštěvoval vlast' naši v dávné době minulosti velmi často, a objevoval se všeobecně ve všech městech země, po jehož pominutí obyčejně na poděkování Bohu „sloupy votivní“ neb tak zvané „sloupy morové“ v rozličných způsobech stavěny byly.

Také Hora Kutná hrůznou nemocí tou často navštívena byla a sice hlavně roku 1382; pak r. 1483, kdy nejvíce mezi lidem hornickým zuřil; r. 1542 trval tu od „Všech Svatých“ až přes nové léto. Roku 1554 rozzuřil se s velikou prudkostí po celé zemi; v Hoře Kutné velmi silně panoval a mnohé oběti požadoval, takže na mnoze i celé rodiny vymřely. Tak též navštíveno bylo město to morem r. 1562.

Když r. 1571 mor v Praze zuřil, přestěhovaly se veškeré zemské úřady do Hory Kutné, kdež až do pominutí nemoce té potrvaly; za to však Hora Kutná opětně r. 1582 a 1597 morem mnoho utrpěla. V století XVII. trpělo město to morem r. 1606, 1607, 1610, 1613, 1625, 1638, 1649, 1680 a nejprudčeji snad zuřil roku 1682. Poslední mor v Čechách, nímž též Hora Kutná navštívena byla, panoval v letech 1713 od 22. srpna a trval až do konce měsíce března.

Seznali jsme z přehledu toho, jak často Hora Kutná ranou morovou navštívena byla; a protož naplnění zármutkem a očištění neštěstím postaviti dali slovutní předkové Kutnohorští z vděčnosti k Bohu co mocnému ochránci pokolení lidského zmíněnou sochu Mariánskou za ochranu. Aby upomínka tato v mysli obyvatelstva se uchovala, bývá každoročně v den svátků

„Navštívení Panny Marie“ z arciděkanského chrámu slavné procesí k soše vykonáváno a za odvrácení zla toho a ochranu města modlitby konány.

Postavení sochy té stalo se dle usnešení se rady městské r. 1713 stalého nákladem důchodu obecního a postavena byla 1716, jižto byl lajk řádu jezuitského v Hoře Kutné František Baugut zhotovil a postavil a tím co velmi dovedný sochař se byl osvědčil.⁶⁸

Za práci tu dle usnešení rady městské ze dne 1. dubna 1716 dáno mu bylo 1560 zl. – Celý náklad na sochu tu stál 2552 zl. 19 kr., z čehož když se odpočte 140 zl. 8 kr. 1½ den., jichžto obdržel pasíř Šebastian Baumgartner za shotovení z mědi dvanácti hvězd, měsíce, jablka, čtyř paprsků, jmena Marie, pěti šípů, kříže, infule a hole poutnické, což vše dobře v ohni zlacené, pak 40 zl. malíři Janu Procházkovi za natírání celé sochy, a 25 zl. zámečníkovi Antonínu Buchlerovi za zhotovení železných mřížek, odpadá vše ostatní na práci kamennickou, zednickou, tesařskou při zhotovení lešení, zednickou a mzdu nádenickou.

Socha tato z hrubozrného pískovce vyvedená svědčí jak v provedení tak v ornamentice o neobyčejném uměleckém nadání vyrábitele a třeba myšlenka hlavní – „oblaky obehnaný jehlanec hlavy andělů zdobený“, na němž krásně vyvedená, živost a velebnost prozrazující socha „Nepoškvrněné Panny Marie“ stojí – vzata býti se zdá ze sochy podobné na „Příkopí“ ve Vídni postavené,⁶⁹ tak předc tato naše zde s mnohem namahavější práci a obezřelostí provedena jest.

Zmíněný jehlanec stojí na čtverhraném podstavci, který opět na větším čtverhraném balvanu spočívá. Hořejší čtverhran co podvlak jehlance nesou čtyři obrovští kovkopové na ramenách, opírajíce se rukou o římsu hořejšího podvlaku; a ve čtvero rozích tohoto hořejšího čtverhranu postaveny jsou přiměřeně veliké sochy oněch svatých, kteří dle legendy v čas moru o trpící lidstvo nesmrtelných zásluh si byli získali, a za obzvláštní tyto zásluhy od katolické církve v řadu svatých přijati byli. Jsou to sochy „sv. Františka Xaveriusa“, „sv. Rocha“, „sv. Šebastiana“ a „sv. Karla Boromejského“.

Čtyry plochy balvanu spodního zdobí polovypouklou práci zdobené obrazy, a sice v průčelí obraz „sv. Maří Magdaleny“ kající se na poušti, nad obrazem tím jméno Marie v spletených písmenách zdobeno korunou, v pravo obraz „sv. Jana Nepomuckého“, v levo „sv. Dominika“; na zadní ploše pak tento chronogram:

MATRÍ DEÍ
SEMPER VIRGINI
SINE NÆVO
CON CEPERE
RITE POSVIT
EPIDEMICA LVE
LIBERATA
MARIANIS GRATIIS
DE VOTA
AC
OBSTICTA
KVTTENBERGA.

(Matce Boží, vždy panně bez poškvurny počaté postavila, když od morové rány milostí Marianskou osvobozena jest zbožná a sklíčěná Hora Kutná.)

⁶⁸ Týž výtečný sochař shotovil též krásnou a v způsobu svém jedinou sochu sv. Jana Nepomuckého před hřbitovem v Sedlci, sochu „Nejsvětější Trojice“ v Ledči nad Sázavou, a pak sochy na tak zvaném mostě před kolejí jezuitskou v Hoře Kutné, o nichž dále pověděno bude.

⁶⁹ Postavena byla toto nákladem císaře Leopolda, a zhotovena ze solnohradského mramoru od vlašského mistra Duracio.

Jelikož z chronogramu toho dle obvyklého způsobu nijaký létopočet vyvésti se nedá, souhrn všech číselných písmen 6146 obnáší, (není-li o tom jiného tajného smyslu), tedy se z toho souditi může, že čísla ta počet na morovou ránu zemřelých v těch letech naznačuje, která na ostatních deskách blíže naznačena jsou, neboť výše uvedení kovkopové drží štíty s těmito chronografickými nápisy. V průčelí v pravo:

GLORIOSA PŇENITENTIA PESTEM LOCIDETUR BAVIT. (1710.)

(Vznešená kajícnost zahнала mor (tohoto) místa.)

V levo:

CONTRA VIRVS IN BRACHIO POTENTIAM OSTENDIT. (1615)

(Proti jedu ukázala moc v pravici).

Na zadu v pravo:

PESTIFEROS LIBITINA MORBE DE VLCERE SANAVIT. (1615)

(Nakažených usmrcující nemocí od neduhu zhojila.)

V levo:

DE MORTIS TEĽA IN PROPRIO VVLNERE CORN EREGIT. (1712)

(Od šípu smrti ve vlastním neduhu zachráněný Korn (?) postavil.)

Na menším vrchním čtverhranu opět na plochách polovypouklou práci vyvedeny jsou obrazy a sice v čele: „Zvěstování Panny Marie“, v pravo: „sv. Norbert“, v levo „sv. Barbora“, a na zadní ploše velmi uměle vyvedený městský znak, jak jej město od císaře Ferdinanda III. bylo obdrželo a podnes užívá.⁷⁰

Socha celá jest pak ohražena na dvou stupních spočívajícím vkusným kamenným zábradlím.

Bedlivému pozorovateli ujíti nemůže důmyslu a významu plně sestavení památné sochy této a znalcové dovedli již oceniti umělecké provedení veliké idey umělcovy, kteráž i nám pak jest svědectvím neustálým o umění milovnosti a dovednosti předků našich.

Zub času počal však již zhoubně na pomníku tom hlodati, a bylo k obávání její zaniknutí, pakliže se v brzce něčeho nestane k ochraně její.

Tu r. 1876 v měsíci únoru p. Jan Breuer toho času purkmistr odevzdal zastupitelstvu městskému spořitelni knížku na 800 zl. r. č. znějící k tomu účeli, by to sloužilo za základ potřebného nákladu na obnovení této sochy Mariánské, kdežto sestavený komitét mezi dobrodinci ostatních potřebných peněz sebral, a tak byla v letě r. 1876 socha ta velmi dokonale obnovena, takže nyní opětně na dlouhý čas před zkázou uchráněna jest. Práci tu vykonal měšťan z Polné Liberat Kundt za projednanou částku 1150 zl. r. č. k všeobecné a úplné spokojenosti.

⁷⁰ Nynější znak městský jest již čtvrtý, ježto město od svého počátku užívá. Nejstarší znak, jehož Hora užívala, byly pouze „křížem položená havířská kladívka“ (fímol a palice), tak nachází se na nejstarší v Hoře Kutné v XIII. věku vystavené listině v archivu Drážďanském chované, velmi dobře otištěna. Tento rozmnožil král Václav IV. tím způsobem, že kladívka v prostředním štítu z jedné strany lev a z druhé strany orel pářaty svými drželi, a nad nimi královská koruna česká co ochrannitelka umístěna byla. Znak toho užívala Hora Kutná až do panování krále Jiřího Poděbrada, kdež s přívolením jeho v znak městský do prostředního štítu kalich – co odznak strany pod obojí – přijat byl, a kladívka teprv pod kalich na prsa horníka z bání vylézajícího umístěna byla. Když pak za vpádů Švéda Kutnohorským i pečete městské se znaky města ukradeny byly, obdrželi ku prosbě své od císaře Ferdinanda III znak nový, který vlastně byl rozšířením předešlého. Sestává hlavně ze dvou štítů. V menším neb prostředním nalezá se znak domu arciknížetství rakouského: červené pole a bílým břevnem, a v něm písmeny F. III a nad tím zlatá koruna císařská. Hlavní štít druhý jest ve dvě pole rozdělen; v pravo: bílý český lev v červeném poli, v levo: korunovaný, černý orel v zlatém poli, kteří pářaty a drápy křížem položená havířská kladívka drží. Nad štítem tím umístěn obraz patronky kovkopův sv. Barbory s palmou a věží v ruce. Co strážcové znaku toho slouží zosobněné postavy „v íra“ (s křížem) a „na děje“ (s kotvicí); a pod štítem co odznak hornictví poprsí kovkopa z dolu vyčínající, který roztáženými rukama celý štít drží, za jehož hřbetem tři zelené vrchy se spatřují.

VI. Někdejší jezuitská kolej.

Že jezuité na stavby své nákladu nešetřili, to dokazují veškeré četné po Čechách vyvedené budovy. Také tato zdejší někdejší jejich kolej jest budova monumentální, která věky potrvá.

Hlavní zásluhu o uvedení jezuitů do Hory Kutné po bitvě bělohorské měl vládnoucí tehdejší nejvyšší mincmistr Vilém Vřesovec z Vřesovic, který prostředkem tím utrakvistickou Horu Kutnou k víře římskokatolické uvést se vynasnažoval. – Jakých nekalých a násilných prostředků k tomu byl používal, náleží pověditi na jiném místě.

Hora Kutná upadla následkem toho, že její primator a starší šepmistr Jan Šultis z Felsdorfu s odbojnými stavu držel, po porážce na Bílé Hoře též co odbojník zajat, a na to pak dne 21. června 1621 v Praze na náměstí sřat byl a hlava jeho na bránu k veřejné výstraze k napíchnutí do Hory Kutné zaslána byla – v nemilost císařovu. – Chtějící horníci osvědčiti svou oddanost k císaři Ferdinandovi, poslali mu roku 1623 drahocenný stříbrný obraz, představující horního havíře na stříbrných stroškách mnoho rud nesoucího; za to jim Ferdinand II. tři leta na to poslal na poděkování co novoroční dar – jezuitu. – Byla to ovšem odměna, která Horu Kutnou připravila o mnoholetou péči nastřádaný obecní majetek, totiž o její pozemské statky.

Dne 1. ledna 1626 přijeli do Hory Kutné první tři jezuité, uvedeni byvše již dříve dosazeným katolickým arciděkanem Matoušem Apianem z Milesů a děkanem z Mladé Boleslavi jich sem uvádějícím nařízeným komisarem v průvodu nejvyššího mincmistra Vřesovce do chrámu sv. Barbory, kdež „Te Deum“ zpíváno bylo, načež slavné hodování následovalo. – Byliť to za rektora sem ustanovený P. Jan Dakazat, P. Drahovský a frater Martin.⁷¹

Již dříve před tím, a sice v pondělí po sv. Alžbětě r. 1623 učinil Václav Heralť Libsteinský z Kolovrat na Janovičkách, Zhoří a Hrádku nad Páchem úmluvu, že když kolej jezuitská v Hoře Kutné zřízena bude, on statek svůj Žížov s vesnicemi Mitrovem a Malejovicemi k účeli tomu postoupí, když pan Vilém z Vřesovic k tomu též účeli na statku tom pojištěných 8000 kop gr. věnuje, což tento také učiniti připověděl a učiněnou postupní listinou, která v pátek po sv. Martinu r. 1628 vystavena byla, splnil.

Nemuseloť se působení jezuitskému v Hoře Kutné, ač i samou vojanskou exekucí podporováno bylo, valně dařiti, neboť se proti Kutnohorským stížnosti vedly, tak že sám císař Ferdinand II. jim listem daným ve Vídni v sobotu po památce sv. Fabiana a Šebestiana r. 1626 takto výhružně psal: „I docházejí nás toho jisté zprávy, kterak byste vy společně i rozdílně kněze a správce vám od arcibiskupa Pražského vystavené v ničem slyšeti a jich poslouchati se zpěchovali, nýbrž při svých bludařských a kacířských urputně stáli a tudy jiným městům Naším velmi zlý příklad na sobě dávali, čehož Nám od vás přichází s podivením, že se proti takové vůli otcovské a péči Naši o Vás na odpor postavujete. Protož Vám dostatečně poroučeti ráčíme, abyste, zanechajíc všech bludův kacířských a sektářských správce duchovní vám od téhož arcibiskupa jakž dotčeno vystavené, slyšeti, od nich se vyučovati dáti, pilně na kázání a k jiným službám božím dle vyměření církve svatě katolické choditi hleděli, tak abyste spolu s námi věčného spasení duší vašich dojíti mohli.“

⁷¹ Souvěký pamětník Mikuláš Dačický píše ve svých „Pamětech“ na listu 253 o příchodu jich takto: „Nepřestávalo se od římského religionu o to usilovati, aby kostel Svatobarborský na Horách Kutných jezuitu osazen byl, a konalo se to ve čtvrtek, den začetí leta tohoto šestnáctistého dvacátého šestého a jest jim ten kostel a se školou skrze tomu nařízené postoupen a v jich moc a právo uveden, při čemž jeden prápor knechtův vojenských, jenž tu na Horách Kutných položení byli a zůstali, nařízení byli s bubnováním, troubením a z mušketův střelením po vojsku atd. Jak to dáleji stálé a trvalé bude, to v moci Boží.“

Toto otcovské napomenutí mohlo ovšem mnohých k přeměnění svého náboženského smýšlení pohnouti, tolik však také jisto jest, že mnozí, nežli by své náboženské přesvědčení přeměnili, raději svých statečků prodati hleděli, a se z města vystěhovali, a jiní i pronásledování snášeli. Když však jezuité místnost si byli vyhlídli, kde by kolej vystavenou mítí chtěli, tu hnedle těch, kteří tu domů měli a k náboženství katolickému již byli přistoupili, k dobrovolnému odprodání domů těch přemluvili, ti pak, kteří v náboženském přesvědčení svém setrvali, byli pronásledování, co nenapravitelní udání, statečků svých zbaveni a z města vypovězeni. Sám Jan Rudolf Trčka z Lípy a na Ledči, který dům svůj v těchto místech měl, nežli by se byl nesnázím za příčinou náboženství pronásledovati dal, raději r. 1627 jezuitům dům svůj i se zahradou prostrannou byl daroval a se z Hory Kutné vystěhoval.

Aby však jezuité majetek jím Hoře Kutné konfiskovanými statky udělený pojištěný měli, žádali císaře Ferdinanda II. o nadační listinu, která jim také vydána byla tohoto znění:

„My Ferdinand II. z boží milosti zvolený císař Římský vždy rozmnožitel říše a král Německý, Uherský, Český, Dalmatský a Charvatský, arcivévoda Rakouský, vévoda Burgundský, markrabě Moravský, vévoda Lucemburský a Slezský, markrabě Lužický a t. d.

Vyznáváme a obsahem tohoto listu všem i jednotlivým známo činíme, že jak milostí Boha nesmrtelného k důstojnosti císaře Římského povýšení jsme byli, o nic jsme tak nepečovali, než abychom o národy Nám podrobenými v poznání císaře nejvyššího, Boha nejsvrchovanějšího a nejlaskavějšího, jemuž naše žezlo děkujeme, a ve víře pravé, přesné a katolické, v pokoji a míru královali a panovali, tak jsme přední péči na to vynaložili, abychom důstatek takových mužů v našich zemí a královstvích měli; a jelikož nám jich nábožnost a učenost známa jest, bychom jim s jistotou národ Nám od Boha svěřený k nasycování pokrmem posvátné nauky, pokud toho povinnost Naše vyžaduje, svěřiti mohli. A jelikož dlouhou zkušeností ponaučení a blahobytem přemnohých nad jiné poznali, že ctihodní a nábožní otcové z tovaryšstva Ježíšova vzhledem svého povolání a milosti jim od Boha udělené, této Naší žádosti všestranně vyhovují a že nejen ty osady a města, v kterých jsme jim koleje a domy, čili residence založili, ve víře a nábožnosti zdravě vyučovali, ale i do veškerého sousedství vůkol ono drahocenné símě víry a nábožnosti s nesmírným zdarem zaselí, což jak v rozličných končinách svaté Římské říše, tak obzvláště v Našich královstvích Uherském, Českém a Horvatském, a v Našich zemích v Štýrsku, Korutanech a Slezsku jasně jsme poznali: nepřestáváme tento řád náboženství katolického do jiných a jiných zemí a měst, které tohoto dobrodiní posud postrádají se zdají, rozšiřovati. – Poněvadž tedy Naše královské město Hory Kutnou v království Českém položenou, vždy upřímně návidíme, a o její jak městské tak duševní výhody dbátí si přejeme, jali jsme se bedlivě o uvedení otcův z tovaryšstva Ježíšova do tohoto města přemýšleti. – Z té příčiny jsouce vlastní Naší žádostí puzení, totiž aby v tom městě pravá víra římsko-katolická se zachovala a rozšířila, a spolu aby mládež v učení dobrých věd a nábožnosti se cvičila a k duševnímu prospěchu Našich poddaných modlitby jich posvátného povolání se konaly; vystavujeme a zakládáme otcům řečeného tovaryšstva Ježíšova v jmenovaném městě Hoře Kutné kolej s Naší plnomocností a v úplném uvědomění a chceme, by obsah tohoto Našeho založení a vystavění pevně a neporušeně ve všech budoucích časech držen a zachován byl. – A předně, by řečená kolej, gymnasie, seminář i jiné budovy ku zduru tovaryšstva buď nevyhnutelné, buď vhodné se vystavěly, darujeme jim celý areál počínajíc od východní strany chrámu sv. Barbory až k Hrádku, odtud u zdi městských rovně nahoru jdouce k chrámu sv. Jiří, a opět od tohoto chrámu dolu přes obecnu dlážděnou cestu k zadní bráně hřbitova u sv. Barbory, kteráž jest k polednímu naproti hutím položena a také svolujeme, by celý ten areál zdí obehnán byl.⁷² – Mimo to darujeme s úplným svolením

⁷² Nacházelo se v tehdejší době na prostranství tom 15 domů i s příslušnými zahradami, ve výměře více jak 12 jiter, a dá se i nyní dobře pozorovati, počnouc od zadních vrat někdejšího hřbitova sv. Barbory

a mocí arcibiskupa pražského, ordinaria toho města dva chrámy na témž místě vystavené jeden u sv. Barbory, druhý u sv. Jiří. – A poněvadž pro zachování cihlové střechy chrámu sv. Barbory předkové Naší Ferdinand I., Maxmilian II., Rudolf II., Matyáš I. králové Čestí týhodně čtyry kopy, kopu po 70 gr. z Naší mincovny platiti kázali a My podobně z též mincovny vypláceti jsme přikázali, což až posud dle Našeho vědomí se stává, chceme by i na dále vždy ty peníze stejným způsobem k témuž cíli se dávaly. – Pro vydržování pak osob z tovaryšstva Ježíšova, které tu kolej obývají, darujeme se vším právem a přispíváme statky, které jsme Naším listem z Řezna dne 16. října 1630 ku komoře království českého poslaném do desk království Českého zapsati poručili a kteréž 11. prosince téhož roku do týchž desk skutečně vtělené jsou, totiž Křesetice,⁷³ Chrast, Krupá, Persteinice, Neškaredice,⁷⁴ Předbořice, Černín,⁷⁵ Bahno, Kraseňovice, Paběnice,⁷⁶ Šetejovice, Puchef,⁷⁷ Bikanec a Tyniště se

směrem vedle tábořské silnice k městu (v co i nynější kovárna p. Částky i se zahradou pojata býti musí, až k domu p. Uhlíře č.15 na předměstí Čech).

⁷³ Statek ten s vesnicí stejného jména jest toliko půl hodiny od Hory Kutné vzdálen. Chrám tamnější sv. Markéty býval již dle Lib. Erec. r. 1384 farním chrámem. Nynější chrám byl již od jezuitů r. 1644 nově přestaven, má velmi krásné fresky na stropě od Hrdličky malované; oltářní obraz jest od Raaba malován.

Nejstaršího majitele statku Křesetic nacházíme při r. 1546, kdy Burian Ferdinand Trčka z Lipé a na Lipnici pro sebe i na místě Jaroslava, Zdenka a Mikuláše bratří svých mladších let nemajících prodal Křesetice Janu staršímu Salavovi z Lipé, od něhož je r. 1564 Jiří Háša z Újezda, a od tohoto opět r. 1595 Sigmund Kozel z Reisentalu odkoupil. Tento poslední, nemaje nijakých dědiců po meči, prodal Křesetice za velmi mírnými podmínkami r. 1597 Hoře Kutné, v jichžto držení až do osudné bitvy bělohorské město to bylo. Po vyzdvižení řádu jezuitského 1773 spravován byl statek ten ve prospěch zemského studijního fondu, načež r. 1826 dne 23. září prodán byl statek Křesetice i s Oumonínem, částí Přitoky, Bilany s Žižovcem panu Janu Svobodovi za 293.341 zl. 40¹/₂ kr. konv. m., v kterémžto rodu po přeslici podnes v držení jest.

⁷⁴ Roku 1556 Dorota Prenarová, poručnice Anny, sirotka po někdy Jindřichovi z Prachňan ve čtvrtk před svatým Jiřím prodala jest pro dluhy a závady ves řečenou Neškaredice s dvory kmetci, s platy, lidmi osedlými i neosedlými, aneb z těch gruntův sběhlými, s krčmami, s dědinami ornými i neornými, vinicemi i platy viničnými, rybníky, potoky, lukami, pastvinami, vrbinami, porostlinami i se vši zvolí, což k tomu přísluší s plným panstvím, jakž jest to nebožtík Mikuláš z Prachňan, Jan a Jindřich synové jeho i ona Dorota na místě Anny sirotka držela a užívala šepmistrům a radě i vsí obci Hory Kutné nynějším i budoucím za půltřetího tisíce a půltřetího sta kop gr. č. Co svědkové koupě té byli Zdeněk Mezeřícký z Lomnice a na Ledči, Jan starší Slava z Lípy a na Malešově, Jan Studenecký z Pašiněvsí a na Krchlebích, Jan Bořek starší Dohalský z Dohalic, Hynek Martinický z Chřenovic a na Novém Dvoře, Václav Vočko, krále J. M. hofmistr v Hoře Kutné a Jan Pucherský z Puchře a na Puchři, což Ferdinand I. majestátem daným v Praze v neděli po Nanebevstoupení Páně schválil a spolu Kutnohorským povolení dal, že vesnice Souňov, Třebonín a dvůr v Pečkách prodati a kupujícím do desk zemských vložití dáti mohli.

⁷⁵ Roku 1573 šepmistři a rada i obec celá Hory Kutné smlouvou jež se stala ve středu po neděli Reminiscere prodali jsú panu Janu Chulejovskému z Chulejovic a na Bilejově díl vsi Černín v témž způsobu a k výměře, jak ji byli r. 1568 od Jana staršího Salavy z Lípy koupili za 400 kop gr. č. peněz hotových a zcela zaplacených.

⁷⁶ Původ Paběnic udává Hájek již k r. 803. Býval to statek svobodný se dvorem poplužním a kmetcím, odkudž svobodní páni Paběničtí z Paběnic a napotomní hrabata z Vorašovských původ svůj mají. Paběnice bývaly v XV. věku městečkem. R. 1431 Aleš z Malikovic dědictví své Paběnice tvrz s městečkem, vesnicemi i se vším příslušenstvím prodal Mikulášovi z Nehodivu za 300 kop gr. č., neboť byla v husitských válkách tvrz i městečko zbořeny a zničeny. Roku 1586 přichází Jan starší Lukavecký na Paběnicích, jemuž po bitvě bělohorské byl statek ten co zpupnému ze stavů konfiskován a k rozkazu císaře Ferdinanda II. koleji jezuitské v Hoře Kutné dán, a z leních desk zemských k uhasnutí nařízeno.

⁷⁷ V XV. věku bývala tu tvrz pánů z Pirksteina, jejíž zakladatel Jan Pirknar z Pirksteina byl prvním a hlavním zakladatelem městského špitálu v Hoře Kutné, jak tam již pověděno bylo. V roce 1562 byl

vším příslušenstvím jak je jindy buď obec Kutnohorská buď jiní předchůdcové měli. Dáváme též právo aby voda, která skrze onu část podměstí roku 1626 ke koleji povolena byla, vždy svobodně se vésti mohla. – A aby tím snáze a bez překážky kteréhokoliv člověka svému svatému povolání se věnovati mohli, chceme, a císařskou královskou Naší mocností co král český stvrzujeme, aby tato Naše kolej v rozmiškách a ve všech ostatních rozepřích a požadavcích o svou svobodu se opírala dle obecních církevních pravidel a podle výsad, které tovaryšstvu tomu obzvláště dílem od papežův, dílem od Nás posud povoleny byly, a to zcela na ten způsob, jak ho v jiných královstvích a zemích Našich v kolejích, gymnasiích a místech užívají a mají, obzvláště vzhledem na osvobození žákův od světské právomocnosti na ten samý způsob, jak na koleji pražské osvobození jsou. – A chceme, aby toto Naše císařské potvrzení a koleje té nadání, založení a obdarování, také i postoupení obsahem této listiny učiněné, schválené a na vždy neporušené trvaly, aniž by nadřečenému nějaké zákony, ustanovení, zařízení, pragmatické dekrety, stanovy neb obyčjeje a jiné jakékoliv věci na úkor byly. – A to vše i jednotlivě, pokud by tomuto Našemu založení a nadání odporovalo, neb v budoucnosti odporovati mohlo, z moci Naší vyzdvihujeme a za vyzdvížené míti chceme, touto listinou všechny a jakékoliv mezery vyplňující, kdyby snad v předeslaném celku neb jednotlivě se byly přihodily neb řečeny aneb jmenovány býti mohly a sice jakkoli z obyčjeje neb práva. – Z té příčiny žádáme nejjasnější a nejslovutnější syny, dědice a následovníky Naše, jim milostivě a otcovsky ukládající, aby toto Naše založení věrně a pilně ostříhali, zachovali a tak opatrovali, aby toto založení svůj zdar a vznik vždy mělo a dosahovalo. Prikazujeme tedy, aby žádný člověk, kolej, obec neb osada tuto listinu Našeho založení, nadání, výsad, povolení, dekretu, vůle a osvobození rušiti neb kaziti, neb jakýmkoli nepředloženým způsobem u soudu neb mimo soud stíhati se neopovážil. Na doklad a svědectví jsme ji vlastnoručně podepsali a přivěšením Naší královské pečeti stvrditi rozkázali.

Dáno v městě Našem Vídní dne 18. dubna léta Páně 1633, království Našeho Římského čtrnáctého, Uherského patnáctého a Českého šestnáctého léta.

Ferdinand v. r.
Vilém hrabě Slavata,
nejvyšší kancléř království Českého.

Vojtěch z Kolovratů v/r.
K rozkazu Jeho Veličenstva:
Daniel Freisleben v/r.⁷⁸

Cena těch statků obci Hoře Kutné konfiskovaných a jezuitům darovaných obnášela podle tehdejšího odhadu a sice:

Tvrz Křesetice se dvorem a ves celá, ves Peřejinice celá se zámekem pustým, vesnice Chrašť a Krupá, dědictví Bikanec se dvorem Zemanovským v Týništi, vše s dvory kmetčími, krčmami svobodnými s podáním kostelním, s lidmi usedlými i z těch gruntův sběhlými, s platy, dědinami ornými i neornými, lukami, pastvištiatami, lesy, háji, porostlinami, trejvami, vrbinami, mlýny, rybníky, potoky, vodotočinami, kůrmi, vejci a robotami za sumu 26.500 kop gr. míš.

Vesnice Bahno a Krasoňovice za sumu	2.900	kop gr. míš.
Dvůr v Puchři za sumu	192	kop gr. míš.
Neškaredice za sumu	5.500	kop gr. míš.

Mimo těchto není odhadní cena uvedena za vesnice Předbořice a Černíny, které r. 1545 zkrze poručníky pozůstalosti paní Anny Miránkové Jindřicha Firšice z Nabdína, pro skutky

v držení rytíře Jana Pucheřského z Puchře, po něm manželky jeho Kateřiny, která nemajíc dítek prodala Pucheř Dittrichovi Šlechťinovi ze Sezemic, jemuž po bitvě bělohorské odňat, jelikož se o nápravu hlásiti obmeškal, a jezuitům kutnohorským daroval.

⁷⁸ Vklad statků těch v listě nadační uvedených a Hoře Kutné konfiskovaných jak již tu zmíněno bylo nachází se v deskách zemských v kvaternu trhovém třetím zlatém l. 1630 č. 17 o. z. ve středu po sv. Martinu.

milosrdné v Hoře Kutné odkázány a vesnice Štětějovice, jízto byl Tomáš Bikanecký ku školám kutnohorským odporučil, které též Hoře Kutné konfiskovány a jezuitům darovány byly. Cena poslednější vesnice Štětjovic jeví se nám teprv při roce 1657, když ji byli jezuité s přivolením císaře Ferdinanda, Jiřímu Miličovskému z Praumberku na Královicích za 1400 kop gr. míš. prodali.

Z toho poznati lze, jakou nenahraditelnou ztrátu obec kutnohorská uvedením jezuitů byla utrpěla, nepočítaje v to ty ztráty, ježto skutky milosrdné v městě byly utrpěly, když jim pramen, z něžžto přispěvky na ně vycházely, odejmut byl.

Na místě tedy z předu naznačeném zbudovali si jezuité tuto nádhernou kolej, jízto na památku dárce svého ve způsobu obráceně položeného F vyvedli, a jízto pak roku 1667 v neděli čtvrtou po velikonoci (Cantate) u přítomnosti trojího procesí kutnohorského, časlavského a kolínského slavnostně vysvětili, od kteréžto doby každoročně v týž den slavná pouť při chrámu sv. Barbory se držela, což až na naše doby se udrželo.

Stává budova ta z hlavní dlouhé přední částě ku straně východní, příční částí ku straně severní a střední části. Celá budova je dvoupatrová a ve všech částech klenutá, vícero prostrannými sklepy opatřena. Na jižní a severní straně jsou věže budovu tu zdobící a v prvnější umístěny jsou zvony chrámu sv. Barbory náležející, které sem po vystavení koleje z prvotní zvonice, která na kopci vedle chrámu sv. Barbory stávala, přeneseny byly. – Největší ozdoba chrámu toho, totiž štíhlá věž prostřední, která u prostřed budovy té nad hlavním vchodem stávala, a svou výškou nade všechny věže kutnohorské vyčnívala, (jejízto zděná spodní část posud k pozorování) byla r. 1844 neodpusitelnou svévolností a pouhým návodem tehdejšího kutnohorského tesařského mistra Doubravy shozena, jelikož tento byl udal, že trámy v čepích prohnílé jsou a věž že spadnutím hrozí. C. k. vojenský erar vysýlal jednu komisi za druhou, jedna navrhovala opravu věže, druhá její sejmutí; a vzdor tomu že obec z ohledu toho, že věž ta celému městu k okrase slouží veškeré potřebné dříví na opravu její zdarma dodati se uvolila bylo uposlechnuto klamného návrhu na zbourání, což se také vykonalo a mnohem více stálo, nežli by byla oprava nákladu požadovala, a pak se vidělo, že veškeré trámy zdravý byly; a obecnstvo mělo pak příležitost si všelijakých, nepochybně i podstatných věcí o tom vypravovati. – Na zadním konci prostřední části budovy té nachází se věž, na nížto hodiny umístěny jsou.

Pozemek pak celý, který klášteru tomu náležel, byl kolem vysokou zdí obehán.

Čeho se uvedením jezuitů do Hory Kutné docíliti chtělo, toho se také v plném smyslu dosáhlo, neboť Hora Kutná byla na víru římsko-katolickou úplně obrácena, k čemuž ovšem hlavně dragonické zákony náboženské napomáhali; neboť kdo se k náboženství římsko-katolickému přiznávatí nechtěl, nebyl ani k provozování řemesla, neb jiné živnosti připuštěn, aniž mohl práva měšťanského nabýti; ba ani lid dělný při horách v jakémkoli odvětví díla horního pracující, chtěl-li, by v práci podržen byl, musel se k víře římsko-katolické přiznávatí a byl k tomu jinými prostředky donucován.

Jezuité hnedle po svém příchodu ujali se školství, neboť dřívější slavné školy Hory Kutné byly uzavřeny. Ač z počátku školy ty jen slabě navštěvovány byly, však po čase se návštěva množila, a mnohé nadace pro studující koleje té založeny byly, kterých až podnes pod jménem „kutnohorské studijní nadace“ stává a c. k. místodržitelstvím udělovány bývají.⁷⁹

⁷⁹ O nadacích študijních při koleji té dopídili jsme se původů toliko těchto:

Roku 1718 kněz Václav Buner farář v Kojetíně na Moravi složil jistinu 1200 zl., z jejichž úroků se měl v koleji chovati chlapec z přibuzenstva anebo z Nymburka rozený. Právo navrhovací ponecháno vždy děkanu Nymburskému.

Roku 1738 Josef František hrabě Schönfeld, pán na Nasavrčích, Seči, Zaječici, Šumberku, Slatiňanech, Žlebích, Přibislavicích a Podmokách učinil nadací pro tři k studování schopné chudé ze staršlechtických rodů a to nejméně ze stavu rytířského kteří k studování prostředků vlastních neměli,

Hnedle při zřízení kolejních škol bylo Kutnohorským nařízeno veškeré příjmy ze vsi Poboře, která původně ve prospěch škol kutnohorských zakoupena byla, jezuitům postoupiti.⁸⁰

Jelikož jezuité již větší díl statků kolem Hory Kutné v majetek byli obdrželi, záleželo jim na tom, aby též těch, kterých nejbližší sídla jich byly, v držení vlastní nabyli; za tou příčinou koupil rektor koleje roku 1631 od Albrechta Liebšteinského z Kolovrat tvrz Přítoku⁸¹ se dvorem, ovčínem, s dědinami ornými i neornými, osetými i neosetými, s lukami i těmi na Kačinách mezi grunty pana Žerotína, též ves „Bilany“⁸² s krčmou a dědinami, mlýny a se vším příslušenstvím na 10.000 zl. rýn.

Že příchod jezuitů byl nejen Hoře Kutné, ale taktéž sousednímu klášteru cisterciáků v Sedlci nemilým, dá se snadno souditi z toho, že jim klášter Sedlcický kámen ku stavbě koleje potřebný v jich lomu „na Ptáku“ lámati dovoliti nechtěl; a jelikož toho jezuité násilím činili,

a ti aby stůl s rektorem v koleji měli, každoročně novým stejným kafohnědým oblekem a každý třetí rok pláštěm osacováni byli, a jimžto za povinnost uloženo, za fundatorovo věčné blahoslavenství každý den ráno růženec se modliti. A pojistil k tomu na věčné časy jistinu 6000 zl. na panství Seči, z které pololetní úroky 5% koleji kutnohorské vždy půl roku napřed vypláceny býti mají.

Roku 1764 paní Marie Maxmiliana Zárubová ve své závěti odkázala jezuitské koleji v Hoře Kutné 3000 zl. rejn. s podmínkou by z úroků chudí šlechtičtší žáci v semináři vydržováni byly, a to hlavně potomkové z příbuzenstva jejího jakož i po bratrovi, kteří před jinými přednost míti mají.

⁸⁰ Obec kutnohorská koupila na vydržování svých škol vesnice Poboř se vším příslušenstvím r. 1516 od Albrechta Amchy z Borovnice za 929 kop 31 gr. praž.

⁸¹ Přítoka vesnice k Hoře Kutné přifařena náležela r. 1250 olomúckému biskupovi Brůnovi, který ji roku toho klášteru Sedlcckému za 70 hřiven stříbra prodal. Jakým právem by se dvůr v Přitocce ke špitálu městskému Hory Kutné dostal nevíme pověditi, ale co majetek špitálu toho prodali jej šeptmístři a rada r. 1397 Václavovi Bartošovi a jeho dědičům za 720 kop. č., od něhož na Jana Gebharda přešel, který jej opět r. 1448 se vším právem Janu Cihelníkovi za 381 kop gr. odprodal.

Roku 1491 oct. in vigilia sct. Thomaea post. Václav Materna z Květnice koupil sobě a svým dědicům a budoucím dvůr v Přitocce od Voršily Cihelníkové osířelý po Janu Cihelníkovi muži svému se vším příslušenstvím, s dědinami poplužními, se dvorem i s tou dědinou Prokšovskou, lukami, rybníky, pastvišťatmi, pahorky a tou vsí vůli, což k tomu přísluší, ve všech právech a mezích jak toho jest ta Voršila měla i předkové její od Jana Gebharda, a to za 500 kop. gr. č. Se dvorem tím koupil od též Voršuly půl druhého lánu pod plat, a z toho platí ku špitálu Horskému 3 kopy gr. platu ročního; přikoupil též od Tomáše Aldera od Hořan půl lánu, z toho platí též ke špitálu 1 kopy ročně a dvě kůr; pak od Ferianda přikoupil půl druhého lánu, a z toho platí do školy k vysokému kostelu žákům na drva (dříví) 67 gr., taktéž od Míchálka z Tarmarku půl lánu, z toho platí k špitálu 72 gr. ročně, a od Mikše Vojny v týchž mezích čtvrt dědiny, z které se platí k špitálu 36 gr., čímž on statek rozmnožil. Roku 1599 přichází co majitel toho Sigmund mladší Materna z Květnice na Třebešicích a pak Jindřich Materna z Květnice na Přitocce a Žerčicích ještě r. 1616, po bitvě bělohorské k jedné třetině ztráť mu v plen vzat a Kuňhutě z Kuňovic dne 18. února 1623 prodán; když ale tato lhůty k placení nedodržela, tedy byla Přítoka r. 1630 hraběti Albrechtovi Libšteinskému z Kolovrat prodána, který ji r. 1631 jezuitům v Hoře Kutné prodal.

⁸² Bilany půl hodiny od Hory Kutné, kamž přifařena jest. Vesnice ta náleživala arcibiskupství Pražskému, jižto byl císař Sigmund r. 1436 v úterý po 11.000 děvic Bedřichovi z Břetova v 400 kop. gr. č. zastavil, a dal vůli k tomu, že Bedřich z Břetova dal tu ves Vilémovi Jeníkovu a synu z Meškova s výminkou, vyplatiti sobě nebo Prokopovi Rabsteinovi; r. 1454 měl od Jeníka a Viléma z Meškova dobrou vůli Zděnek z Postupic jemu svědčící na ves tu. Pak se dostala klášteru Sedlcckému, od něhož ji u prostřed XVI. věku držel v zástavě Pavel Lidl z Myslova, c. k. rada a sekretář při komoře v Čechách, jenž ji konečně s povolením a potvrzením královským dle relací ze dne 13. března 1555 dědičně koupil na takový způsob, že on z též vsi roční komorní plat 2 kopy gr. č. a tři liber vosku témuž klášteru vydávati má každého roku. Roku 1560 koupila Bilany Eleonora Hrahaňová, rozená z Rokyc od Pavla Lidla z Myslova, od níž ji r. 1631 kolej jezuitská v Hoře Kutné odkoupila a ku Křeseticům připojila. – Na zvonku obecním v kapliče místní jest nápis: „Soli Deo gratia“. Durchs Feuer bin ich geflossen Friedrich Michael Schönfeldt in Prag der Altstadt hat mich gegossen 1673.

udávaly se časté až i krvavé srážky mezi členy koleje a řeholníky kláštera Sedlčského, jak o tom mnohých případů zaznamenáno jest.

Vypuklá švédská válka zastavila na nějaký čas stavbu koleje této, a bylať též pro jezuitu osudnou, neboť sám Balbín zaznamenal k roku 1639 toto:⁸³ „Toho času se stalo, že kolegium jezuitské pro strach před blížícím se nepřítelem se rozešlo, hledat' každý bezpečnějších míst buď v Jihlavě, neb v Jindřichovu Hradci, neb jinde. Čtyři z jezuitů kutnohorských kněží Mikuláš Lancicius a Jan Meagh a dva bratři Martin a Václav Trnožka, ubírajíce se dne 31. května, první na koni, ostatní tři ve voze do Jihlavy, přijeli do lesa blíž města Ledče. Zde na ně čekala tlupa úkladníků, která s křikem blížící pocestné obklíčila. Kněz Lancicius, zpozorovav nebezpečí, skočil s koně a zachránil život v hustém lese, nebyv pronásledován. Jeho soudruhové však zahynuli bídň rukou vražednou, takže dva na místě ducha vypustili, třetí Martin nalezen jest druhého dne s hlavou sekerou roztržštěnou ještě živ. Těla zabitých dal rytíř Bernard Gersdorf z Malšvic na Dolních Královicích v blízkém kostele u sv. Trojice v Ledči položit, odkud dne 3. června vyzdvížena a s velikou počestností v chrámě sv. Barbory v Hoře Kutné pohřbena jsou. Teprv po dlouhém čase přišlo se vrahům na stopu; byliť to myslivce jednoho zemana (?) z okolí a sedláci ze vsi toho pána, jeho poddaní.“⁸⁴

Po čas svého pobytu v Hoře Kutné žili jezuité s obcí kutnohorskou takřka v stálé nevůli a sporech, jelikož tito neustále všelijaké důchody, jichžto obec dílem pro dobročinné ústavy, dílem pro sebe ze statků jim odebraných požívati měla, jí popírali a vypláceti se zdráhali, což obzvláště o důchodu, ježto špitál městský ročně ze vsi Neškaredic požíval platí, o který mnoholetý spor veden byl, aniž by byla obec vzdor dokázaného práva špitálu příslušícího čeho byla vyřídila.

Tak opět roku 1732 za rektora koleje Fabiana Veselého povstala mezi magistratem obecním a kolejí jezuitskou prudká rozepré o rozsáhlost objemu pozemku koleje jezuitské v městě, jelikož rektor zapovídá o pouti Cantate pernikařům a kramářům na cestě od Hrádku k sv. Barbore vedoucí boudy stavěti a tu prodávati, odvolávaje se, že cesta ta dle nadační listiny majetkem koleje jest a že nepřísluší magistratu povolení k postavení tam boud a krámců udělovati. – Druhá stížnost vedena byla o starodávny průchod z města, nynějšího „Smíškova náměstí“ (prvé „koňský trh“ zvané) kolem někdejších škol svatobarborských⁸⁵ ku chrámu sv. Barbory vedoucí, který vždy veškerému obecnstvu svoboden býval, a ježto jezuité vraty opatřili a jej uzavřeli. Spor ten též ve prospěch jezuitů vyřízen byl s tou podmínkou, že pernikaři a kramáři o pouti s přivolením rektora boudy a krámy tam stavěti mohou, ale plat z místa koleji odváděti musejí. Ohledně průchodu bylo vyřízeno, že od rána, kdy se klekání zvoní až do klekání večerního průchod ten k svobodnému chození otevřen býti má.⁸⁶

⁸³ Balbín Miscelanea IV. §. 231.

⁸⁴ V archivu městském nachází se o tom takto zaznamenáno:

„Když r. 1639 vojsko švédské Horu Kutnou pod Brunerem obsadilo, tu prchli jezuité na mnoha vozích z Hory k Ledči. U vsi Míchalovic přepadla je však tlupa sedlákův pod vůdcovstvím Václava Kyseky ze dvora Krapínského a postřílela z nich některé.

Čtyři původcové této bouřky dostali se ku právu kutnohorskému, a když k nim právem útrpným přikročeno býti mělo, vylámali se ze žaláře, následkem čehož r. 1642 někteří vyslaní rady v Praze uvězněni jsou, ač vinníci toho uprchnutí v hospodáři šatlavním a mistru popravním seznáni byli. Oba tito vězňeni jsou v Praze, dáni na pranýř a k vymrskání z měst Pražských a vypovězení na vždy z království Českého.“

⁸⁵ Stavení školy Svatobarborské stávalo v uličce za nynějším domem u „havíře“ na Smíškovu náměstí, které při stavbě domu toho r. 1849 odkoupen a zbořen byl.

⁸⁶ Při zřízení c. k. vyššího vychovacieho vojenského ústavu z dřívějších kasáren, za něž kolej ta používána byla, r. 1859 byl starodávny průchod ten úplně zavřen, aniž by byl kdo staré servitutní právo v ochranu byl vzal.

O násilném a svévolném, takřka vandalském sražení znaku městského, který nad hlavním vchodem chrámu sv. Barbory umístěn byl, a které po slavnostní hostině v den svátku sv. Ignáce Lojoli (31. července) večer provedeno bylo, zmíněno již při popisu téhož chrámu, jakož i o přistavení zvláštního vchodu z koleje do chrámu sv. Barbory, kterýmž pohled na tento krásný chrám jen zohyžděn byl.

Roku 1737 dne 14. října ujala kolej jezuitská v Hoře Kutné po hraběti Karlu Joachymovi Bredovi statek Oumonín⁸⁷ za dluh na tom statku mající v ceně 122.993 zl. 47. kr. 4¹/₄ den. a zavázali se spolu s ostatními dlužníky na statku tom se vypořádati, a spojili zároveň statek ten se statkem Křesetickým, s kterýmž úplně hraničil, z čehož nynější rozsáhlý majetek statku Křesetického povstal.

Jakých příjmů kolej jezuitská z těchto veškerých statků požívala, seznati možno nejlépe z vlastního doznání, jejížto k rozkazu císařské dvorní komory co přiznání příjmů a vydání majitelové statků v třiletém průřezu předkládati museli, a přiznání to vykazuje od 1. ledna 1751 do 31. prosince 1753 takto:

P ř í j e m .

Užitek z pivovaru	15049	zl.			
Kancelářské příjmy	75	„	32	kr.	3 den.
Roční úroky z uložených jistin	5766	„	1	„	2 „
Bonifikace obdrženo na oných 12000 zl., kterých kolej místo ce- lého kraje čáslavského nepřátel- skému vojsku pruskému vyplatiti musel	4000	zl.			
Mimořádných darů	126	„	7	kr.	
Za odprodané obilí	11537	„	59	„	⁷ / ₈ „
Mliční užitek	1522	„	35	„	⁵ / ₈ „
Užitek ze zahrad a chmelnic	73	„	30	„	
Činže a výnos z mlýnů	1138	„	30	„	
Výnos lihovaru	732	„	57	„	
Splacené dluhy	2217	„			
Užitek z ovčínů	7729	„	27	„	¹ / ₄ „
Užitek ze dvorů	3032	„	58	„	⁵ / ₈ „
Užitek z rybníků	362	„	–	„	³ / ₄ „
Činže pozemková	552	„	30	„	
Užitek z lesů	162	„	18	„	(?) „

⁸⁷ Oumonín, vesnice k Bikání přifařená se zámek, pěknou zahradou, při něm poplužní dvůr a ovčín. Nejstarší držitel Oumonína je nám znám rytíř Jan z Vilimovce a na Oumoníně, který při r. 1500 přichází; později již po roce 1520 byl majitelem Oumonína Jan Salava z Lípy, který též r. 1549 také Malešov v držení měl. Roku 1568 koupil Jan Salava z Lípy mladší na Oumoníně od Václava Bedřichovského z Lomce a na Lhotce stateček Lhotku. Roku 1603 koupil Mikuláš Salava z Lípy statek Oumonín od plnomocníka bratří Jana, Jindřicha a Matěje Salavů z Lípy pozůstalých synův, dědicův a sirotkův za 1500 kop gr. č. Roku 1515 přicházejí bratři Václav a Mikuláš z Lípy na Petrovicích a Oumoníně, při r. 1626 však již Václav Salava z Lípy na Petrovicích a Mikuláš Salava z Lípy na Oumoníně a Nové Lhotce, po nichž Oumonín na pana Jana Rabenhaupta ze Suché přešel. Jak Oumonín na pana Karla Adama Lva z Řičan přešel, nevíme pověditi, od toho přešel však Oumonín koupí r. 1661 na pana Tomáše Popovického z Schlafenbachu, a po něm byl v držení téhož hrabě Karel Joachym Breda, od něhož jej jezuité ujali.

Užitek z prodeje soli a jiných hospodářských přebytků

492	„	16	„	4	„
49570	zl.	44	kr.	1 ³ / ₈	den.

V y d á n í .

Za sůl, koření a jiné kupecké zboží	1441	zl.	49	kr.	
Výlohy na knihovnu	169	„	53	„	(!)
Výlohy v pivovaře	556	„	–	„	³ / ₄ den.
Výlohy kancelářní	150	„	43	„	4 ¹ / ₂ „
Za voskové a lojové svíčky	619	„	22	„	2 ¹ / ₄ „
Za maso a rozličnou drůbež	4206	„	52	„	5 ¹ / ₂ „
Na úroky vynaloženo	2966	„	45	„	3 „
Na zeměpanské dávky	9702	„	53	„	1 ¹ / ₄ „
Půjčeno	13	„	12	„	
Na dluhy splaceno	7342	„			
Na almužny	396	„	42	„	4 ¹ / ₂ „
Na udržování budov	2345	„	50	„	4 ¹ / ₂ „
Služné a mzda	2770	„	25	„	3 „
Za prodané obilí a zeleninu	437	„	23	„	5 ¹ / ₂ „
Na výslužné	904	„	18	„	3 „
Za ovoce a jinou zeleninu	154	„	51	„	4 ¹ / ₂ „
Náklad na nemocnici	345	„	43	„	
Za mléko a vejce	729	„	3	„	
Řemeslníkům vyplaceno	2232	„	57	„	4 „
Náklad na ovčín	361	„	15	„	2 ¹ / ₄ „
Za ryby a náklad na rybníky	1631	„	1	„	3 ³ / ₄ „
Za víno a udržování sklepa	4315	„	51	„	4 ¹ / ₂ „
Výlohy na udržování dvorů	1302	„	4	„	
Výlohy na školy v semináři	791	„	59	„	(!)
Za dříví a výlohy lesní	2047	„	23	„	
Za rozličný domácí nábytek	588	„	32	„	3 „
Výlohy chrámové a pohřební	385	„	8	„	
Na šatstvo a prádlo	1810	„	34	„	4 ¹ / ₂ „
Na cestné, poštovné a poslům	674	„	42	„	4 ¹ / ₂ „
Rozličné potřeby	258	„	43	„	1 ¹ / ₂ „
činí	51654	„	4	„	4 ¹ / ₈ „
Nedostává se	2731	„	9	„	3 „

P. Franciscus Hipper S. J. Collegii
prokurátor.

Proč asi v účtech těch nedostatek udán tentokrát, nedá se nyní objasniti, kdežto účty při roku 1760 vykazují již přebytek 8300 zl.

Mnoholi zde v koleji té kněží bývalo, zaznamenáno není, toliko při roku 1754 při výročních účtech poznamenáno, že se v koleji 30 kněží jezuitů a 6 bratří lajků vynachází, k nimž připočítá třeba 11 čekatelů bohosloví, kteří nazváni jsou „religiosi juniores, humaniora repetentes“, kteří opětným se zdokonalením u vědomostech schopnými se stali „artes liberales“ náležitě přednáseti. Od těchto kandidátů kolej nikdy jakýchkoli platů ani nežádá ani nepřijímá.

Konečně připomenouti sluší ještě, že kolej ta zřídila při chrámu sv. Barbory dvě bra-

trstva, a sice bratrstvo „Utrpení Krista“ a „bratrstvo sv. Václava.“ Roku 1767 mělo prvnější jistinu 4640 zl., z nížto 182 zl. 36 kr. úroků vycházelo, a druhé mělo jistinu 1000 zl. na 4 % uloženu.

O působení jezuitů zde nebudeme se dále rozepisovati, neboť by to daleko vedlo.⁸⁸

Dne 4. září 1773 byl řád jezuitů v Rakousku vůbec zrušen, následkem bully papeže Klementa XIV. Zvláštními císařskými komisary bylo toto papežské breve v každé koleji přečteno a kněží směli ještě 8 až 10 dní v koleji pohromadě zůstat, až si každý zaopatří jiný oblek, stravu a byt, načež každému 120 zl. dáno bylo; pak se rozešli. Vláda ujala se všech jejich statků, stavení a svršků. Tak vzal tento mocný řád u nás za své, jehož jmění v Čechách přes 8½ milionů, na dlužních úpisech 3½ milionu, na chrámovém nádobí 2 miliony a na zásobách vinných 1 milion zlatých obnášelo.

Zbývá nám ještě uvést zde řadu rektorů za ten půldruhého sta roků jich pobytu v Hoře Kutné kolej tu řídících a sice: od roku 1626 do r. 1631 Jan Dakazat, 1634 Jiří Molitor, 1637 Bartoloměj Hauser, 1640 Pavel Stefanides, 1645 Pavel Leskauer, 1648 Jarolím Unčovský, 1652 Jan Loubský, 1653 Ondřej Nigrin, 1657 opět Jarolím Unčovský, 1664 Daniel Felix, 1666 Jan Moticius, 1669 Jan Vihaus, 1673 opět Jan Moticius, 1675 Jiří Rosenmüller, 1678 Tomáš Koukol, 1681 Václav Berghamer, 1685 Jiří Vorel (stal se po ¾ roce provincialem), 1686 Jan Retor, 1689 Alex Alexius Pachta, 1692 Jan Kolovratský, 1695 Kristian Cattulus (založil za kolejí až ke zdím městským rozsáhlé ovocné a zeleninové zahrady)⁸⁹, 1699 Maxmilian Formánek, 1702 Jiří Chynský (za něho císař Josef I. v den sv. Marcela [Die MarCeLLI] 17. července, když k Landavě táhl, do Hory Kutné přijel, chrám sv. Barbory navštívil), 1706 Tobiáš Losenický, 1708 František Krus, 1711 Ferdinand Zdechovský (týž r. 1700 co prefekt koleje lípy na prostranství před kolejí vysázeni dal),⁹⁰ 1714 Václav Giller, 1717 Antonín Martinec, (týž velice tehdejšího arciděkana kutnohorského Dačického z Heselova pronásledoval a u arcibiskupa pražského osočoval), 1720 Křištof Felix, 1723 Jan Duchek, 1726 Norbert Strer (týž zohydil pohled na chrám sv. Barbory přístavkem chodby z koleje do chrámu toho), 1730 Karel Basemhein, 1732 Fabian Veselý (za jeho rektorství dal zadní vrata k starým školám co cestu z města ku chrámu zatarasiti, 2. staré památné tři věže na chrámu sv. Barbory shoditi, 3. znak městský nade dveřmi chrámu toho násilně sraziti, a po celý čas svého rektorství s obcí svár měl), 1736 Šebestian Loth, 1740 Jindřich Král (dal dle nejvyššího rozkazu dvorní komory městský znak nade dveřmi chrámu sv. Barbory opět postaviti), 1744 Ignac Schindler, 1747 Jan Klouzal, 1749 František hrabě z Oppersdorfu, 1753 Jan Paleček (týž dal starobylý oltář hlavní, archa zvaný, rozebrati a nynější oltář postaviti, na nějž frater řeholní František Raab posavadní hlavní oltářní obraz maloval, což obě v neděli Cantate roku 1754 vysvěceno bylo), 1756 co čtyřcátý a poslední Václav Kraus až do zrušení řádu potrvál. – Z celé řady učených jezuitů, kteří po celou dobu let v koleji té bydleli a na školách působili, mezi které též slavný Bohuslav Balbín a co vůdce legie studentské ve válce švédské v Praze proslulý Jiří Plachý náleží, pro Horu Kutnou nejzasloužilejším se vyznamenal Jan Kořínek (nar. v Čáslavi roku 1626, zemřel v Litoměřicích r. 1680), který roku 1676 „Staré paměti kutnohorské“ vydal. Při díle tom záslužném však litovati, že si příliš

⁸⁸ Těm, kteří by působení jejich ve školách zastávati hodlali, sloužili k poučení výrok o jejich zásluhách školských, ježto dokonale znetel školství byl takto pronesl: „Působení jezuitů co profesorů universitních nemůžeme vůbec nazývati jinak, nežli ducha umořujícím, každému volnému vzletu překážejícím. Do paměti vtlokány některé, však nikoli příslušné pozitivní vědomosti; ostatně byly hbitost v mluvení latinou scholastické subtilnosti a všelijaké formalnosti hlavní věci.“

⁸⁹ Tři nejpěknějšími a vybranými druhy opatřené zahrady, které po zrušení koleje odprodány byly, byly opět roku 1867 při zřizování c. k. vyššího vychovacieho vojenského ústavu od c. k. vojenského eraru odkoupeny, stromy sporáženy a zahrady za cvičiště a procházky chovanců upraveny.

⁹⁰ Mohutné tyto lípy byly též při této výš udané přeměně kasáren sporáženy.

mnoho na báchorkách zakládal, a tím na mnoze od pravdy a skutečnosti se odchýlil.

Po vyzdvižení řádu jezuitského byla kolej ta v kasárnu vojenskou přeměněna, a pro stá-lou posádku vojenskou v Hofe Kutné používána. Roku 1854 byl z kasárny té vyšší vojanský vychovací ústav zřízen. Při přeměně té byly mnohé bývalé místnosti nově upravovány a tu se v místnostech přízemních pod první věží, kde se někdy za doby jezuitské lékárna koleje nalezala objevil pod náitkou na stěně tento důvtipný nápis: „Medicis in morbis, – totum ofertum orbis; accipe dum dolet – post mortem non sol vere volet“ (to jest: Lékařům v nemo-ci celý svět nabízen bývá; ber tedy dokud bolí, neboť po smrti se nerado platívá). – Při té samé příležitosti nabyl spisovatel toho přesvědčení, že se při stavbě koleje té veškerých náhrobních kamenů použilo, jichžto jak v samém chrámu páně sv. Barbory, tak na hřbitově přehojných ano i nákladných bývalo, kterýchž však jezuité co pomníky utrakvistů tu trpěti nechtěli, a proto jich odstranili a raději zničili, rozbítí a do zdí zazdítí nařídili. Proto také z doby té, vyjmouc jediný nepatrný náhrobní kámen, který nyní do chrámové zevnější vý-chodní strany zazděn jest, nijakých podobných památek nemáme. Roku 1868 byl však tento c. k. vychovací ústav vojanský opět zrušen, a pro vojenskou kasárnu zase zřízen a co taková podnes trvá.

VII. Sochy na mostě před kolejí jezuitskou.

Širokou cestu z města ku chrámu sv. Barbory vedoucí nazvali jezuité „mostem“, která ku straně východní z výší dvou až třech střeveců vysokou z tesaného kamene vyvedenou zdí od příkrého navrší ohrazena jest. Na kamenném tom terasu umístěno jest třináct mistrně z ka-mene vyvedených soch, které okolí tomu k nemalé okrase jsou a protož záhodno jest též o nich tuto se zmíniti. Vyvedeny byly sochy ty jak chronologické nápisy na některých so-chách těch dosvědčují, za rektorství koleje Zdechovského od frateru jezuitského Františka Bauguta a svědčí o genialní dovednosti toho umělce.

Jsouť sochy ty, když od chrámu sv. Barbory k městu se jde, v tomto pořádku:

I. Sv. Karel Veliký s tímto nápisem:

v levo:	u prostřed:	pravo:
. . . . mabilis	DIVo	Primas
et	CaroLo	Regiæ Mont
. . . tissimus	sVperna	urbis
Carolus	et	Kuttenber-
Kubin	terestri	gensis
de Hottmil	gLorIa	erigi
	Magno	fecit.
	(1712)	

(Šlechtný a přeudatný pán Karel Kubín z Hotmile svatému Karlu nebeskou i pozemskou slávou velikému, primas král. horního města Hory Kutné postaviti dal.)

II. Sv. Anna. Tu nápis toliko u prostřed tento: SanCtæ Annæ Magnæ VIrGInIs foeCVnDe parentI. (1714) (Svatá Anna veliké panny požehnaná rodička.)

III. Sv. Frautišek Boriáš bez nápisu.

IV. Sv. Florian:

KVttenbergensis	gLorIoso	et aDDICta
patrIæ DoMestIca	MartyrI DIVo	VICInIæ
ponIt LIberaLItas.	FLorIano	aD sItæ

(1711)	ContraIgnes potentI patrono (1711)	pIetas (1711)
--------	--	------------------

(Kutnohorského města sousedů postavuje štědlost slavnému mučedniku svatému Florianu proti požáru mocnému ochranci a útulná sousedstva vedlejšího nábožnost.)

V. Sv. Josef Kalasanský. (Nápisy tu nejvíce již porouchané a neúplné):

LIberaL . . traI . . . a Do ereg . . feCIit.	U prostřed znak hrabat z Trautmansdorfů. ame stis dorfe Peczka Žandov etc. etc. c. r. majestatis actualis cameralii.
--	--	--

(Ze zlomku toho lze poznati, že socha ta nákladem hraběte z Trautmansdorfu, té doby pána na Pečkách, Žandově atd. postavena byla.)

VI. Sv. František Xaverius, má kromě toho po stranách sochy představující Asii a Japonsko:

SpIrltV prophetæ In Carne angeLo CoLLeGI VrbisqVe KVtnen sIs VteraLI.	DIVo Fran CIsCo XaVe rIo InDIæ Iaponlæ aposto Lo	ponet DeVo tI MeCæ natIs Libe raLI tas.
---	--	--

(Duchem proroku, tělem anjelu, koleje a města kutnohorského ochranci, svatému Františku Xaveriu, Indie a Japonska apoštolu postavuje oddaného ctitele středost.)

VII. Sv. Václav. Nejkrásnější to socha. U prostřed v polovypouklém obraze zavraždění sv. Václava, po stranách sochy menší sv. Vít, sv. Ludmila, sv. Kosmas a sv. Damian, boleslavská Panna Maria, pak Česká orlice s nápisem:

DIVo
BoheMIæ
AVteLarI
pII CLientes
D. D. D.

(Svatému Čechův ochranci nábožní svěřenci věnovali.)

VIII. Sv. Ignác Lojola, s tímto nápisem ve třech polích:

SanCtI aMorIs et DIVI NÆ GLORLÆ ZELOTÆ	MAGNI SOCIETA TIS PATRIAR CHE ET FVNDa TORIS	HONORI PONIT ET DICAT MONTIS IESV SOCIE TAS (1710)
--	---	---

(Svaté lásky a nebeské slávy horlivci – veliké společnosti praotci a zakladateli ke cti postavu-

je a věnuje Hory (Kutné) tovaryšstvo Ježíšovo.)

IX. Sv. Josef má nápis toliko v středním poli:

MAGNO
CHRISTI
NVTICIO
AC
DEI PARE
SPONSO.

(Velikému Krista pěstounu a bohorodičky snoubenci.)

X. Sv. Isidor. U prostředním poli znak pánů Dačických z Heslova, po stranách nápis:

ARVA	SICMEL
COLANTALII	SIC POPVLO
SEDEGOTE	SIC COELI
MAGNE	ARVA DEUS.
PATRONE	

(Role vzdělávajících a úrody patronu; tak mé, tak národu, tak nebes role – Bůh.)

XI. Sv. Ludvík se znakem pánů Raabenhauptů z Suché, bez nápisu.

XII. Sv. Barbora se znakem knížat z Lobkoviců bez nápisu.

XIII. Sv. Jan Nepomucký se znakem pánů z Věžníků bez nápisu.

Byla-li tato poslední socha zároveň s ostatními v nadzmiňovaných letech postavena, nedá se již s bezpečností udati, neboť jak vůbec známo, byl teprv k žádosti císaře Karla VI., stavů českých a kapitoly pražské papež Benedikt XIII. zvláštní kongregaci ustanovil, která život Jana z Nepomuku a divy jeho přimlouvou vykonané přísně zkoušení musela, načež teprv dne 13. března 1729 za svatého vyhlášen a k jeho úctě den 16. května pro Čechy co den zasvěcený ustanoven byl. Nicméně, když povážíme, že úcta k svatému tomu již dávno před jeho za svatého vyhlášení v Čechách utvrzena byla, a že vyobrazení jeho již hojně k veřejnému uctění se vystavovala, pak že i na Mariánské soše na „zelném trhu“ vyobrazen byl, která též z doby té, kdy sochy tyto shotoveny byly, pochází, a pak, když porovnáme práci sochy té s ostatními, nelze jiná nežli za pravdu míti, že socha tato již zároveň s ostatními shotovena byla.

Zub času hlodal však již nemilosrdně na sochách těch a hrozil je zničiti, ano i kamenná ohrada se bořiti počínala. Tu roku 1859 kromě všeho očekávání našel se dobrodinec, jehož vydatnou podporou k opravě soch těch přikročiti se mohlo. Horlivou přimlouvou rodáka kutnohorského P. Josefa Pohořelého, faráře v Nové Vsi u Kolína podařilo se u měšťana zdejšího Františka Toužimského před jeho úmrtím podporu k cíli tomu obdržeti, který dvě směnky na 340 zl. k. m. znející, jichžto splaceno míti měl, daroval a velebné duchovenstvo domácí učinilo pak v městě sbírku, takže potřebné výlohy kryty byly: kterouž práci obnovení tehdejší malíř kutnohorský Josef Richtr s přivzetím potřebných jiných řemeslníků provedli a tak na delší dobu zase uchráněny byly. – Zmíniti se mi třeba ještě, že když roku 1714 zhotovitel soch těchto a spolu též sochy Mariánské na „zelním trhu“ frater František Baugut za poslední od obce 300 zl. rýn. byl obdržel, částku tuto obdrženou na dlažbu vedle zdi, na níž sochy ty umístěny jsou, byl daroval.

VIII. Klášter Voršulinský.

Jestliže se kdy dostalo nějakého velikého dobrodiní Hoře Kutné štedrou velikomyslností šlechtných duší, tedy založení a nadání kláštera tohoto pro ctihodné členy řehole řádu sv. Voršily pro město to takovým dobrodiním nazvati musíme.

Upouštíme při tom docela stránku náboženskou, která snad velikomyslné zakladatelky k nadání a zařízení kláštera toho vésti mohla, hledíme toliko k tomu, že zřízením kláštera dostalo se té nejkrásnější a nejvýhodnější příležitosti, že se ve školách řeholí tou zřízených všemožně vzdělati a vycvičiti mohla.

Nadání kláštera toho stalo se štedrostí dvou sester šlechticěn Eleonory a Maxmiliany hraběnek z Trautmansdorfu-Weinsbergů, dcer říšského hraběte Jana Bedřicha z Trautmansdorfu-Weinsbergu, královského místodržícího a nejvyššího zemského komořího v království českém. Byvši v klášteře Voršulinském na Novém Městě v Praze vychovány, nabyly toho přesvědčení, že toto útočiště nejen k poklidu srdce duší křesťanských přispívá, jakož i také k vyučování ženské mládeže i kromě kláštera nejprospěšněji účinkuje, ustanovila se starší sestra Eleonora na tom, podobný klášter v některém městě v Čechách založiti. – Když se byla se svým bratrem Václavem hrabětem z Trautmansdorfu uradila a nejen svolení jeho, nýbrž i přípověd, že ji v úmyslu jejím podporovati bude, dosáhla, procestovala města česká a zvolila k účeli tomu co místo nejpříhodnější Horu Kutnou. Po obdrženém dovolení arcibiskupa pražského počala hraběnka Eleonora s magistratem kutnohorským vyjednávat. Ten však jak se podobá nejevil se býti žádosti té příliš přízniv, neboť činil proti tomu všeliké námitky. Když však velikomyslná zakladatelka po čtyřletém namáhání od ovdovělé císařovny Eleonory Magdaleny Teresie (matky císaře Karla VI.) povolení na založení kláštera toho byla obdržela, počala dále vyjednávat⁹¹. Magistrát kutnohorský nepřivólil však k příchodu řeholnic do Hory Kutné dříve, pokud zakladatelka od sebe revers nebyla vystavěla, že se příchodem jejich a založením kláštera na obec nijaké břemeno neuválí. Zníť pak revers ten takto: „Já Františka Eleonora, slečna hraběnka z Trautmansdorfu známo činím tímto lístem, jenž revers sluje, každému, zvláště tu, kde toho zapotřebí: Jakož jsem si umínila ke cti a slávě boží pro spasení své duše, jakož i ve prospěch chudé dívčí mládeže panenský klášter dle řádu sv. Voršily po předcházejícím nejmilostivějším povolení Jejeho cis. kr. Veličenství, jakož i v pánu zesnulé knížecí milosti a pána arcibiskupa Pražského Jana Josefa hraběte z Brauneru v kr. městě Hoře Kutné zříditi a dle možnosti své nadati, a toto mé dobré předsevzetí a ustanovení dopisem ctihodné panny máteře Marie Kláry, toho času přednostky kláštera sv. Voršily v Novém městě Prahy roku 1708 s mojim vědomím a připojenou prosbou slav. magistrátu kutnohorskému v známost uvedeno bylo, aby tento mému dobrému předsevzetí naproti nebyl, nýbrž k němu přivólil a tento panenský řád do města svého přijal; a poněvadž zmíněný magistrát i celá městská obec vůli svou k tomu projevíli a k uvedení řádu toho dne 11. března 1709 vystaveným písemným povolením k tomu svolili, však pod těmito výminkami:

1. že tyto duchovní panny, které do města uvedeny budou, povinny býti mají dle povolání svého dívčí mládež zdarma vyučovati a vychovávat;

2. že tyto k vystavení kláštera s chrámem a se všemi k tomu potřebnými staveními v nedostatku snad jiného příhodného místa stávajících městských domů použití, je skoupiti, s vlastníky domů těch se smluviti, městské povinnosti a jiné závazky, zvláště o tok vody s magistratem a obcí se ushodnouti mají, a vůbec ve všech věcech se dle práv a výsad města zároveň s ostatními obyvateli zachovati povinny budou, jak toho řád obecní předpisuje;

⁹¹ Tato původní potvrzovací na pergameně v české řeči vydaná listina nachází se za rámcem v klášterním refektáři.

3. mají si vlastního duchovního zaopatřiti, který by jim v duchovních záležitostech posluhoval; též

4. domácím řemeslníkům, kdyby jim pracemi svými tak slušně jako cizí posloužili, přednost dáti. Konečně písemným vyjádřením výše jmenované ctihodné paní přednostky ze dne 27. ledna 1708 se zavazují obci výše jmenovaného města Hory Kutné žádné škody nebo zkrácení nezpůsobovati.

Při tom jsme té důvěry k těmto duchovním pannám, že při pojímání osob do řádu svého na kutnohorské pro řád ten schopné dívky před jinými zvláštní ohled bráti budou, pakliže požadujícími řeholními ctnostmi a potřebnými schopnostmi nadané býti se osvědčí. Kteroužto podmínku jsem nejen v své nejprvní prosbě k Jeho cis. kr. Veličenstvu slavné a svaté paměti Josefu při žádosti o udělení nejmilostivějšího povolení výše uvedeného roku 1708 nejen uvedla, jakož i v psaní svém k slav. magistratu ji sama ponavrhla, taktéž i nyní panující cis. kr. Veličenství uděleným diplomem ze dne 20. srpna 1701 mne k tomu zavazuje, že já slavný magistrát jistým slibem ubezpečiti mám, že jak já, tak i velectihodná panna představená kláštera toho nynější i budoucí dle výše uvedeného závazku se vždy zachovati mají.“

Když tedy vše vyjednáno bylo, svolila též představená kláštera Voršulinek v Praze s přivolením nejdůstojnějšího arcibiskupa k tomu, by se z kláštera toho několik řeholnic do Hory Kutné pro první počátek odebralo; a tak vydaly se tyto dne 22. května 1712 na cestu do nového sídla svého. Byly to: máteř Anna Aloisie rozená svobodná paní Klusáková z Kostelce co první představená téhož nového kláštera, máteř Anna Karolína rozená Šmilovská z Palmbergů, máteř Marie Teresie rozená Moserová z Moserů; sestra Marie Etherie rozená šlechtična Malovcová z Chejnova a z Winterbergů; pak zakladatelka kláštera hraběnka Eleonora z Trautmansdorffů, sestra její Maxmiliána co první nevěsta nového kláštera k vstoupení do řehole připravena a slečna Johana Lukavecká z Lukavce,⁹² sestra Aurelie lajka a několik služek. – Tyto vyprovázeli od nich pro nový klášter zvolený duchovní P. Josef Seidl a sama velebná matka kláštera Pražského máteř Marie Klára, která až do otevření škol tu potrvála.

Dne 24. května před polednem přijely do Hory Kutné, a odebraly se přímo do upraveného pro ně domu v panenské ulici, který tehdež klášteru Sedleckému náležel. Uvítány byly slavně tehdejším arciděkanem Janem Dačickým z Heslova, prelátem Sedleckým Bonifácem, šepmistrem Danielem Samuelisem a primatorem kutnohorským Karlem Kubínem, jehožto manželka Kateřina rozená Dačická z Heslova největší dobroditelkyní ústavu toho byla, a od ní také pozvání k obědu téhož dne přijaly.⁹³

První péči jejich bylo, zaříditi si domácí kapli, by nuceny nebyly každodenně na mši sv. do chrámu arciděkanského choditi.

Dne 12. června 1712 byly poprvé veřejné školy kláštera toho otevřeny, do kterých se hnedle 170 dívek přihlásilo.

Na to nastala nová péče o vynalezení příhodného místa k vystavení kláštera. Po mnohých bojích a přetřpených obtížích, jichžto jim byl magistrát činil, takže sám císař Karel VI. kr. krajskému úřadu v Časlavi přísně nařídil, by povstalé spory mezi magistratem a zakladatelkou kláštera vyrovnati se přičinil, vynalezeno a vykázano bylo místo, kde klášter nynější

⁹² Tato byla dříve vychovatelkou obou těchto hraběnek, a velikého brala podílu na založení kláštera toho; později a to již v šedesátém roce svém vstoupila též do řehole, na to pak po třech letech zemřela.

⁹³ Táž Kateřina Kubínová po druhé provdaná Schleichertová z Wiesenthalu vystaviti dala v zahradě klášterní, a sice v té, kterouž manžel její dne 19. března 1714 i s domem klášteru tomu byl daroval, kapli ke cti a chvále Nejsvětější Trojice Boží, kterážto však teprv v říjnu 1734 vysvěcena byla. Tato dobročinná paní zemřela dne 4. listopadu 1750 v 89 roce stáří, a do krypty v kapli té pohřbena byla. Když však kaple ta vyzdvížena byla, byla mrtvola z krypty na hřbitov k Matce Boží přenesena, kaple pak byla v měšťanský dům přestavena, který až po dnes pod čís. 384 v panenské ulici stojí.

stojí, jejížto sice obec zdarma byla postoupila, však vedle místa toho jsoucí soukromé domy musela zakladatelka za 7545 zl. 24 kr. odkoupili. – Nákres k budově klášterní zhotovil, jakož i stavbu sám řídil té doby proslulý stavitel Jan Diczenhofer, načež dne 7. dubna 1733 (tedy po jeden a dvacátém roce jich pobytu v Hoře Kutné) byl první vůz kamene na stavenišť přivezen, načež stavba dosti značně pokračovala, takžeby se byly mohly řeholnice již v roce 1742 do něho přestěhovati, kdyby ve válce roku toho mezi Rakouskem a Pruskem povstale, nebylo vojsko nepřátelské do Hory Kutné vtrhlo, které jak obyvatelstvu, taktéž i jeptiškám mnohých příkoří činilo, na nich nejen všelikých rekvizic vynucovalo, nýbrž i v nově vystaveném klášteře, jako na vzdor surovým jednáním jeho polekaným jeptiškám vojenskou nemocnici zařídili.

Teprv r. 1743 byl klášter vyklizen, vyčištěn a tak upraven, že se do něho jeptišky přestěhovati mohly; a proto když byl důstojný arciděkan kutnohorský Václav Erithrei z nařízení knížete arcibiskupa Pražského dne 14. září prozatímní upravenou domácí kapli a celé stavení vysvětil a požehnal, dělo se dne 16. září t. r. veledůstojným kancléřem arcibiskupské konsistoře Pražské Antonínem Vokounem slavnostním způsobem převedení řeholnic z bývalého prozatímního bydliště jejich do nového kláštera.⁹⁴

Stavení toto monumentální bylo však příliš velikolepě založeno, jehož náklad všeliké prostředky, jichžto byly nejen štědré zakladatelky a jich příbuzní na stavbu tu obětovaly, a ku kterým byly nově přibylé sestry značné podpory přinášely – přece kryti nemohly, proto také klášter ten nedostaven, jak až po dnes se spatřuje. Měl to býti rozsáhlý pětihran; čtyry strany měly tvořiti klášter s potřebnými místnostmi školními, pátá strana měl býti prostranný chrám. Čtvrtá strana kláštera a chrám nebyly však již dostaveny: proto tvoří stavení to nyní toliko trojhran o dvou poschodích, od přízemí až pod krov pevně klenuté. V přední straně v přízemí upravena jest skrovná jen domácí kaple. Veškeré ostatní místnosti upotřebeny jsou pro potřeby kláštera a cele řeholnic, nejhlavnější místnosti používány však jsou za školní světnice, neboť má škola klášterní pět tříd, z nichžto třída třetí pro množství dívek ve dvě oddělení rozdělena jest, pak dvě třídy vyšší dívčí školy.

Druhé patro přední strany kláštera věnováno jest s klášteřem tím spojenému pensionátu pro dívky, do kterého přijímány jsou dívky jak bezplatně na založená výchovcí místa (fundace), taktéž za určený roční poplatek k vychování a do celého vydržování. V první době bylo při klášteře tom dvacet pojištěných míst. První nadace byla založena hraběnkou Markétou z Waldsteinů, rozenou hraběnkou Čerminovou z Chudenic pro osm dívek šlechtických a čtyry měšťanské, nyní však zmenšena toliko na dvě šlechtické a jednu měšťanskou. Právo dosazovací přísluší vždy nejstaršímu hraběti z Waldsteinů. – Dále byly nadace Klusákovská, Příchovská, Raabenhauptovská, Strachovská, Janovská, Fitzgeraldská, Hochbergovská a Lukavecká. Všecka tato pro šlechtičny nadaná místa byla později v následku přeměny peněz ve dvě sloučena; a sice první nadace povstala z bývalé Hochbergovské, Strachovské, Janovské a Příchovské; právo zadání má c. k. místodržitelství. Druhá povstala z bývalé nadace Fitzgeraldské, Klusákovské, Lukavecké a Rabenhauptovské a právo dosazovací má pokaždé velebná matka, co představená kláštera toho.

Roku 1757 dne 12. srpna zemřela zakladatelka kláštera toho hraběnka Eleonora z Trautmansdorfu v 66. roce věku svého. Žila stále mezi řeholnicemi kláštera toho ve stavu světském, berouc s nimi podílu jak v duševních radostech, tak i v žalostech a strastech. Pohřbena byla do krypty v chrámu sv. Barbory, která dříve rodině Vrabských Tluksů z Vrabí (v kapli sv. Kateřiny) náležela, jižto byli jezuité jeptiškám k pohřbení přenechali.⁹⁵

⁹⁴ Bližší zprávy o tom všem podává spisek: Dějepis kláštera Voršulinského na Horách Kutných, který u příležitosti první stoleté památky uvedení ctihodných panen v klášter ten r. 1843 vydán byl.

⁹⁵ Pohřbívání jeptišek do krypty té trvalo však toliko do roku 1784, jelikož to vůbec přísně zakázáno

Roku 1813, když po bitvě u Chlumu mnoho raněných do Hory Kutné přiváženo bylo, měl býti klášter ten opětně za nemocnici vojenskou postoupen, což však mocnou jen přímluvou přátel kláštera toho zvráceno bylo; za to však musely býti školní místnosti pro stávající tu c. k. krajskou hlavní školu chlapeckou postoupeny a dívky vyučovány byly v společenských místnostech (refektářích) kláštera.

Od té doby žily jeptišky v domově svém v pokoji, oddány jsouce pouze svému krásnému a šlechetnému povolání, ježto také s nevjzornější horlivostí vykonávaly a až podnes vykonávají.

Nyní chová klášter ten 20 řeholnic a dvě lajky, které kromě vykázaných školních hodin i jiných domácích povinností zastávají musejí. V letošním (1877) školním roce navštěvuje školy ty následující počet dívek a sice: v I. třídě 92, v II. třídě 76, v III. třídě A. 83 a v B. 82, v IV. třídě 92, v V. třídě 84, tedy úhrnem 509 dívek. Kromě toho navštěvuje dvě třídy vyšší dívčí školy 60 dívek. Počet dívek v pensionatu bývá kromě nadačních míst mnohdykráte až 80, jelikož sem dívky z dalekého okolí k vyššímu vzdělání svěřovány bývají. – Vyučovací řeč jest ve všech třídách veřejné školy česká, však i řeči německé se v mimořádných hodinách důkladně vyučuje. – Řeholnice vydržovány jsou nyní částečně z náboženského, částečně ze školního zemského důchodu, jelikož klášter ten nijakého vlastního jmění nemá, a školně se do zemské školní pokladnice odváděti musí.

Pro zastávání duchovní správy řeholní a sloužení každodenní mši svaté má klášter svého zvláštního duchovního co spirituala; pro vyučování náboženství jak v obecných školách, tak v pensionatu jest již od roku 1807 zvláštní katecheta ustanoven.

Co velebné matky neb přednostky kláštera toho byly po dobu trvání kláštera tyto:

I. Máteř *Marie Aloisie*, rozená svobodná paní Klusáková z Kostelce, která r. 1712 z pražského kláštera sem uvedena byla.

II. Máteř *Marie Etheria*, rozená baronka Malovcová z Chejnova.

III. Máteř *Marie Stanislava*, rozená svobodná paní Laglerová z Sicherskirchen od r. 1780 do r. 1791.

IV. Máteř *Marie Johanna*, rozená Engbrechtová do r. 1796.

V. Máteř *Marie Kateřina*, rozená baronka Malovcová z Malovic do r. 1805.

VI. Máteř *Marie Salesie*, rozená svobodná paní Náchodská z Neudorfu do r. 1810.

VII. Máteř *Marie Josefa*, rozená Kohoutová do r. 1824.

VIII. Máteř *Marie Thadea*, rozená Junová od r. 1824 do 1852.

IX. Máteř *Marie Augustina*, rozená Češňovská, zvolena dne 3. února 1853 až po dnešní dobu. Bylať tato velebná matka pro své zásluhy jak o klášter, tak zvláště o školy od Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa řádem záslužným Františka Josefa s korunou vyznamenána, jakož i od města jí čestné měšťanství uděleno.

Kromě veřejných škol vyučují se tu dívky mimo školu veškerým ženským pracím, hledíce při tom hlavně k domácím potřebám, jakož i všeliké ozdobné a v obor ten sahající práce zde zhotovovány bývají, což zvláště o chrámových rouchách platí; proto také pracovna zdejší rozšířené pověsti požívá.

bylo. Zřízení vlastního hřbitova v zadní části rozsáhlé klášterní zahrady nebylo jím taktéž povoleno, a bývají nyní na všeobecný hřbitov u Matky Boží pohřbívány, kdežto zvláštní místo klášter zakoupeno má.

Nežli laskavého čtenáře z města vyvedu, zmíniti se mi třeba o dvou soukromých budovách, které, byť třeba zvláštní stavbou nevynikaly, tedy přec pro milovníky stavitelských památek a zvláštností povšimnutí zasluhují.

První z budov těch jest nynější arciděkanství.

Původně bylo stavení to pro školy kutnohorské hlavním příčiněním a podporou tehdejšího kr. rychtáře Mikuláše z Čazarova a primatora městského Sigmunda Kozla z Risentalu na místě tom, kde dříve dřevěná školní budova stávala r. 1594-95 zbudována.

Bylyť školy kutnohorské doby té velmi proslulé, jimžto zastupitelstvo obecní vždy všemožnou pozomost věnovalo a na ně nijakého nákladu nešetřilo, o nichžto však blíže psáti nehodláme.⁹⁶ – Poukázati tu chceme toliko ku krásnému posud dobře zachovalému portalu z červeného mramoru velmi uměle provedenému, jehož práce o zvláštní umělecké dovednosti zhotovitele svědčí, jehož jméno však zcela neznámo jest.

Na postranních sloupcích jsou vyvedeny odznaky umění hudby, na vrchu u prostřed jest starý znak městský a po stranách znaky pánů Mikuláše z Čazarova a Kozla z Risentalu. Pod těmi pak deska s tímto nápisem:

„Studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis per fugium ac solatium præbent, delectant domi non impediunt foris, per noctant, nobiscum peregrinantur, rusticantur“ (To jest: Studie (učení) mladost oživují, stáří těší, štěstí zdobí, neštěstí útočiště a útěchu poskytují, rozkoš působí, domovu nebrání, venku přenocují, cestují a přebývají s námi.)

Po bitvě bělohorské a uvedením jezuitů přestalo druhdy slavné školství kutnohorské.

Poněvadž se nově nastoupilým arciděkanům nelíbilo bydleti v starém arciděkanském stavení, bylo jim roku 1668 toto stavení za obydlí vykázáno, od kteréžto doby co takové používáno jest.⁹⁷

Nebude dojísta od místa, uvedeme-li zde řadu arciděkanů, kteří od roku 1623 při chrámu sv. Jakuba ustanoveni byli, jichžto mnohých podobizny v sále děkanském se nalezejí. Byliť to:

1623 P. Matiaš Apian z Milešu.

1626 P. Jiří Bílek Kouřimský.

1627 P. Václav Plecera.

1660 P. Martin Kremlich.

1663 P. Jan Krubinius.

1673 P. Jakub Lanškrounský.

1679 P. Sigmund Hyslerle svobodný pán z Chodů.

1682 P. Zachariáš Klecar z Růžokvětu.

1694 P. Jan Dačický z Heslova.

1722 P. Václav Erithrei.

1756 P. František Samoelis.

1772 P. Ignác Novomlejnský.

1785 P. Ferdinand Hausa, bývalý poslední prelat cisterciánského kláštera v Sedlci, čestný kanovník královéhradecký, infulovaný arciděkan. Byl po padesát roků arciděkanem a zemřel 20. června 1835.

⁹⁶ O školách kutnohorských podává důkladné pojednání říditel realních škol pan Jiří Zach ve spisku: „Roční zpráva c. k. vyšších realních škol v Hoře Kutné 1876“, v nižto velmi pilně a bedlivě sestavené paměti o školách kutnohorských uvádí.

⁹⁷ Staré dřívější arciděkanství bývalo v nynějším domě paně Mazánka čís. 15, v kterémž po vystěhování se arciděkanů vždy říditel kůru a subkantor svobodný byt, mívali, kteréž stavení teprv r. 1782 od obce prodáno bylo. Protož jest mylná zpráva v uvedeném z předu spisku, žeby bylo bývalo v nynějším stavení národní dívčí školy č. 14; to býval dům Ruthartský.

1837 P. Josef Herzan, který svým působením nejprve co první katecheta na dívčí škole kláštera Voršulinského (r. 1807) pak co ředitel c. k. krajské hlavní školy (r. 1816) i co arciděkan o Horu Kutnou velikých zásluh si byl získal; zemřel dne 14. dubna 1844.

1844 Theol. et Phil. Dr. Josef Kříkava, rodák kutnohorský. Zemřel dne 2. března 1849.

1849 P. Josef Peřina (rodič z Nového Bydžova), konsistoriální rada, biskupský notář a vikář.

Druhý dům, v němžto se zvláštní památka umění stavitelského nachází, jest na panském náměstí pod č. 377. Udati nám nelze, jak dům ten druhy vypadal, jelikož v minulém století v ten způsob přestaven byl, jak jej nyní spatřujeme; však ale zadní část domu toho věži se podobající, co pozůstalý zbytek prvnějšího stavení svědčí tomu, že stavba domu toho musela nákladná v gotickém slohu vyvedená býti.

Dům ten zván jest v knihách „dům knížecí“ a také „Minsterbergský“ a v nejstarší době dům „Knajslvovský“, v kterémžto domě „Knajslvovském“ dle zaznamenání Mikuláše Dačického král Vladislav za jeho častého pobytu v Hoře Kutné na svatební hostině se súčastnil.

Na počátku XVI. století byl v držení domu toho syn krále Jiřího Poděbradského Karel kníže Minsterbergské v Slezsku, Olešnické hrabě a J. M. krále hejtman království českého, po němž dům ten název „knížecí dům“ byl obdržel, načež jej od něho koupil Arnošt biskup Solnohradský, který zde mnoho podílů horních na rozličných dolech měl a za tou příčinou se zde často zdržoval. Ten dal dům ten r. 1560 přestavěti a zřídil si pro svou pobožnost v něm domácí kapli v druhém poschodí posavadní zadní věži, kterážto se právě tou stavitelskou zvláštností vyznamenává; neboť podnes spatřuje se tu ve zdi zadělaná zvláštní kropenice, jakých se na svěcenou vodu v katolických chrámech používá. Kaple ta má tři okna, z nichž severní zazděno jest a v něm sedadla, jakých v starých hradech u oken nacházíme. Z kaple té pozůstal toliko zvláštní stavitelskou dovedností zhotovený klenutý strop zlatem a barvami polychromovaný, který podnes v barvách dobře uchovaných od znaleců *co jediná toho druhu práce* oceňován jest.

Nástupce pozdější v držení domu toho nelze nám udati, možno také, že to byl již Jan Hanuš z Šeratic a na Chlumu, s nímž se tu ku konci XVI. věku shledáváme, po něm byl pak hornistr Radslav Hlavsa z Liboslavě. Roku 1629 fer. IV. ante Crispini (14. října) „urozený a statečný Jan Rudolf hrabě Trčka z Lípy na Lipnici, Opočně, Světlé a Ledči nad Sázavou atd. skrze urozeného pána Adama Pašineckého z Pašiněvsi a na Hraběšíně žádost svou pánům (šepmistrům a radě) přednesl dáti ráčil, kterak že jest jistým pořádným a dokonalým trhem od Radslava Hlavsy z Liboslavě dům „Knajzlavský“ jinak knížecí za sumu jedenácti tisíc kop miš. peněz hotových a zaplacených koupil, kterýžto dům nápadným právem a zápisem pořádným od urozeného pána Jana Hanuše z Šeratic a na Chlumu jemu Radslavovi svědčící připadl, čemuž od pánů svoleno, by pro téhož Trčku z Lípy do knih městských zapsán byl.“

Na to přešel v majetnost generála vojska císařského Jana Salazara de Monte Albano, rozeného Španěla, který byl po bitvě bělohorské konfiskovaný statek Hrádek nad Pařousy (nyní Červený Hrádek) od císaře Ferdinanda II. obdržel, jejížto r. 1660 manželce své byl postoupil, neboť zanešeno o tom takto: „Dominica Reminiscere fer. 1ma Urozená paní Františka Johana Salazarová rozená de Maradas skrze plnomocníka svého Samuele Veverina z Kranichsfeldu (úředníka mince) přednesla do plné rady odevzdání domu „knížecího“ na Horách Kutnách od urozeného pána Jana Salazara de Monte Albano pana manžela jejího na papíře psané, spečetěné a podepsané, kdež týž dům jmenované manželce daruje, žádajíc tu paní, aby to domácími knihami bylo stvrzeno, a zápis na jmenovaný dům ji způsobem práva učiněn byl. Z usnešení panského povoleno bylo žádosti té, a co by na gratifikaci učiniti se mělo, ponecháno při diskreci jmenované paní.“

Sotva však že paní ta v držení domu toho byla, zadala žalobu na havíře Jana Buriana, že před tím, než ona v držení domu toho se byla uvázala, v něm nějaké poklady z tajné skrýše vyzvednouti měl. I vyslychán byl havíř ten v místě radním u přítomnosti nejvyššího mincmistra panem šepmistrem a spoluradními, kterýž na kříži učinil přísahu tuto: „Přisahám Pánu Bohu všemohoucímu, blahoslaveně Panně Marii matce boží i všem milým svatým, předně: že jsem se do domu J. M. pana Salazara dostal z poručení pana perkmistra Karla Hlaváče; druhé: jarmaru jsem odtáhl a díru skrze zeď prorazil do toho sklepa a skrejše z poručení téhož pana perkmistra; třetí: když díra proražena byla na poručení pana perkmistra, do té skrejše jsem vlezl, všudy hledal, však nic jsem nenašel; čtvrté: o tom dokonce nevím, aby před tím kdo v té skrejši co nalezl a domu byl odnesl; páté: ze studnice pomáhal jsem vodu vyvažovati, avšak tam v studnici ničeho nalezeno není. A to že všechno stalo se na poručení pana perkmistra, tak že nač tuto přísahám, samá pouhá pravda jest a nic jiného. Toho mě pomáhej Bůh všemohoucí, matka boží a všichni svatí. Amen.“ – Čímž ta věc prozatím odstraněna byla, ač pověst o skrytém tu pokladu se i na dále udržela.

Uprostřed minulého století byl dům ten v držení horního hofmistra von Mitis, který celý dům až na zmíněný zadní díl zbořiti a v způsobu tom jak jej nyní spatřujeme přestaviti dal, po němž jej manželka jeho Anna zdědila, a dle kupní smlouvy ze dne 25. dubna 1793 zdejšímu kupci a továrníkovi Janu Křištofovi Breüerovi za 5000 zl. prodala, v kteréžto rodině postoupně až na naše dny se udržuje.

Zmíniti se ještě třeba o budově *realné školy*, která též k památným budovám města náleží.

Roku 1849 usneslo se obecní zastupitelstvo o to péči míti, by v Hoře Kutné zřízeno bylo gymnasium, k čemuž také od vysokého c. k. ministerstva svoleno bylo, když si jej obec svým nákladem vydržovati bude.

V tom čase budily však na se pozornost v Čechách školy realní, jakých pokročilá města zřizovala. Též obec zdejší uvažujíc důležitost a spolu i praktickou stránku realních věd, pustila docela myšlenku zařízení gymnasia a přistoupila k návrhu MDra. Josefa Štětky, doby té člena městské rady a referenta školních záležitostí k tomu, by se dosavadní dva ročníky školy realní při tehdejší c. k. hlavní krajské škole na úplnou nižší realní školu o třech třídách rozšířily a žádost o to dne 9. června 1854 podaná byla již výměrem vysokého c. k. ministerstva ze dne 31. července příznivě vyřízena. Však prvé ještě, nežli otevřen byl třetí ročník nižší školy realní, usnesla se obec vystavěti novou školní budovu, jsouc přesvědčena, že při větší návštěvě omezené místnosti v posavadních místnostech hlavní školy nepostačí; prvé ale nežli stavba ukončena byla, usneslo se obecní zastupitelstvo na zřízení úplné šestitřídní realní školy, a hnedle 1. března 1857 bylo o povolení k zřízení té samé přikročeno, k čemuž také vysokým c. k. ministerstvem dne 18. září t. r. povolení dáno bylo, když se obec byla zavázala, že nejen veškeré se zřízením a udržováním školy té spojené výlohy ponese, nýbrž i slušné říditeli a učitelům platiti bude, k čemuž se také obec reversem daným dne 23. listopadu 1858 zavázala.

Děly se sice obci při zřizování školy té všeliké nevčasné námitky a překážky, zvláště co se nákladu na stavbu školní budovy a vydržování učitelstva týče; a teprv když se obecní zastupitelstvo dostatečnou jistotou obecním majetkem náležitě vykázalo, a když poukázalo též k tomu, že potřebné hlavní stavivo z vlastních lesů, cihelen a lomů poskytnouti v stavu jest, bylo konečně ku zřízení školy té a ku stavbě budovy školní přivoleny. – K vystavení budovy té zvolena byla prostranná místnost, kde se nalezal tak zvaný obecní trubní dvůr se starým stavením někdejšího obecního pivovaru, k němuž se sousedící měšťánské domy pod č. 67 a 68 přikoupily.⁹⁸

⁹⁸ Na tom samém místě byla r. 1427 po vypálení Hory Kutné z domů od Bukáče koupeného obecní

Stavba provedena byla dle projektu p. Emanuela Hallera, doby té assistenta při c. k. stavebním úřadě v Hoře Kutné (nyní c. k. zemský stavební rada), který také k stavbě dohlížel, jižto pražský zámečnický mistr J. Tereba v dražbě ustál, ku kteréž dne 31. května 1856 základní kámen položen byl a kterouž nejdůstojnější biskup královéhradecký Karel Hanl co vyhotovenou vysvětil.

Náklad na vystavení budovy té byl následující:

1. Kupní cena dvou domů	4080	zl.
2. Cena staviva, ježto obec dodala	1100	„
3. Pachtýři Terebovi dle úmluvy	35920	„
4. Náhrada za uznané práce více vykonané	5342	„
	<hr/>	
činí	46442	zl.

Připočteli se ještě k tomu cena místa stavebního obecního trubního dvoru se stavením, bourání domů na stavenišťe, dovoz látek stavebních a vnitřní zařízení, tedy náklad celý obnášel 60000 zl. k. m.

Budova ta, při nížto se nejvíce hledělo k tomu, by v dvoupatrovém trojhranu se jak pro veškeré třídy školní, tak pro ostatní ústavu tomu potřebné místnosti jakož i pro sbírky a jiné potřebné místnosti provedly, nevyniká nijakou stavitelskou zvláštností, jest to pouze dle obvyklé šablony školních budov provedené stavení: za to však od prvopočátku až do doby naší honositi se může jak četnou návštěvou žákovstva, taktéž vždy dobrými silami učitelskými.

Rokem 1875 přešel ústav ten ve správu státní, jižto obec nejen celou budovu se všemi hojnými sbírkami, jakož i posavadní z vybíraného pivního a kořalního poplatku nashromážděný zvláštní realní školní fond přes 20000 zl. obnášející v úplné vlastnictví odevzdala.

S odevzdáním této budovy do správy státní vyklizeno bylo z budovy té skrovné sice ale pro místní poměry úplně dostačující a velmi prakticky zařízení městské divadlo, ježto si tam byli divadelní ochotníci v přízemí jedné pro školy nepotřebné místnosti se značným nákladem zřídili, z kterého dobročinným ústavům a podobným účelům znamenitá podpora po mnohá léta poskytována byla, takže nyní Hora Kutná takřka jediné větší město v Čechách jest, které samostatné divadelní místnosti postrádá.

Provedl-li jsem čtenáře městem, uvedu jej ted k milému odpočinku pod košaté kaštany prostranné zahrady, která ku střelnici c. k. výsadního sboru městských ostrostřelců náleží.

Místo to se nazývá až podnes starým jmenem Lorec, neboť stavení tu vedle se nalezájící, v kterém se nyní prostranný pivovar městský i s obydlím pro sládku nachází, bývalo druhdy sídlo pánů Loreckých z Elkuše, i také z Ylkuše zvané. – Rodina ta přišla s králem Vladislavem, když roku 1471 po smrti krále Jiřího Poděbrada na sněmu v Hoře Kutné odbyvaném za krále českého zvolen byl, z Polska do Čech a v Hoře Kutné se usadila.

Nelze jináče nežli za to míti, že první tento příchozí pánů Loreckých si sídlo to zde byl zbudoval a k svému přebývání upravil, neboť před tím o sídle tom nijaké zprávy se nenachází. Páni Lorečtí z Elkuše byli své doby nákladníky horními a rudokupci, jak v horních knihách zhusta zaznamenáno se nachází. – Páni Lorečtí opatřivši si inkolat zemský, zřídili si při tomto sídle svém, které se deskami zemskými řídilo, již z počátku XVI. věku pivovar; a ačkoli jim práva piva vaření zabráněno býti nemohlo, tak jim předc povoleno nebylo piva svého do města vystavovati, dokud se nezavázali, že z dodávaného do města piva ve prospěch důchodů obecních jistý poplatek odváděti budou, jelikož si četní majitelové pivovarů

radnice upravena, a později koncem XV. věku při něm obecní pivovar vystaven. Z domů přikoupených náležel první Jos. Kocianovi a koupen byl za 2080 zl.; druhý náležel manželům Josef a Marii Profousovým a koupen byl za 2000 zl. kon. m.

v městě proti zřízení pivovaru toho na zkrácení jich živnosti stěžovali.

Jak dlouho se rodina ta v Hoře Kutné udržela, nemůžeme říci, nalezli jsme toliko při roce 1515, že Diviš Lorecký z Elkuše podle výsad Hory Kutné, „kdež zrozen jest byl,“ prodal tvrz Lorec i s chmelnicemi, rolemi a zahradami Petrovi Pašinkovi z Trojanovic. – Z rodu pánů Loreckých z Elkuše po matce pochází též slovitý český spisovatel Daniel z Veleslavína (narozen 1546), jak sám ve svém spise udává.

Po Petrovi Pašinkovi z Trojanovic přešla tvrz ta na Zdislava Zvířetického z Wartenberku, po něm na Václava Podhradského z Vlčí Hory, od něhož ji Ondřej Dačický z Heslova koupil, v kterémžto rodu delší čas potrvála, až ji r. 1586 Václav Dačický z Heslova paní Kateřině Smiřické ze Smiřic manželce Jana Lukáše z Žerotína prodal, od nížto tvrz tu obec Kutnohorská roku 1589 se vším příslušenstvím i s právem pivavaření za 600 kop gr. č. odkoupila, v jejímžto držení podnes jest.

Tvrz tu přeměnila obec na obecní pivovar, jejížto až po nynější dobu užívá. Jak, kdy a komu jaké pozemky od tvrže té odprodány byly, nevíme pověditi, nám je znám toliko objem pozemku, jak po dnešní den při Lorci i s pivovarem zdí ohrazen jest, který v objemu tom obci náležel. – V roce 1776 svolila obec k tomu, aby tehdejší v Hoře Kutné takřka od nepamětných dob stávající střelecká společnost v rozsáhlých místnostech náhrady Lorecké střelnici si zřídila, jižto dříve po rozličnou zařízení mívala a k tomu cíli vystavila tam svým nákladem budovu, jak pro střílnu taktéž pro hostinské místnosti ovšem toliko ze dřeva, která pouze letní dobou co hostinec používána byla, a dopřála společnosti i té výhody, že se v místnosti té pivo laciněji prodávalo nežli v městě⁹⁹ – Dne 12. května 1776 vytažila společnost městských střelců poprvé ku střelbě do nově zřízené střelnice v Lorci, a jelikož též den neděle „Cantate“ (čtvrtá po velikonoci) byla, zachovává se zvyk ten až na naše doby, že se v též den každoročně slavnostním vytažením sboru střelba letní započíná.

V roce 1782 odprodána byla zahrada ta od obce společnosti střelecké za 333 zl. 12¹/₂ kr., k nížto opětně r. 1830 ostatní částka tak zvaného hliníku za 122 zl. 14 kr. přikoupena byla, při čemž si obec toliko vymínila používání hlíny k výrobě cihel pro stávající tam cihelny na tak dlouho, dokud se hlína až k střelní linii neprobere, což až do roku 1869 trvalo, načež celý pozemek společnosti připadl a toto stavení cihelní od obce odkoupila.

Společnosti té přísluší zásluha, že místnost ta v utěšený zahradní park proměněna byla.

Jelikož obecenstvo kutnohorské místnost tu zvláště za letní doby čteně navštěvovati uvyklo, byla r. 1855 stará již chatrná střelní budova stržena a nynější prostranná budova za velitele sboru p. Jana Breüera hlavním přičiněním prvního setníka p. Josefa Rappe vystavena, načež pak opětně r. 1872 znamenitě rozšířena: takže místnost tato dojísta první místo střeleckých společností v Čechách zaujímá, v jejížto střelní místnosti se četných významných, ano i uměle malovaných terčů nalezá, jakož i sál místnosti té nejprostrannějším v městě jest, kdežto časté společné zábavy a koncerty pořádaný bývají.

Konečně zmíniti se třeba o jiných v městě jsoucích spolcích ku pospolitě zábavě, jakož i ku prospěchu sloužících. Jsou to: Zpěvácký spolek „Tyl“; tělocvičná jednota „Sokol“, zábavní spolek „beseda měšťanská“, spolek pro okrašlování města, poučující a vzdělávací

⁹⁹ Střelecká společnost povstala původně z prastarého obyčeje tak zvané „rytířské střelby ku ptáku“. Máme toho důkazy před rukama, které o tom svědčí, že zábava ta již za doby krále Vladislava tu odbyvána byla, a že i on se na ni r. 1478 účastnil, a na odměnu pro zhotovení stříbrného štítu pro krále dvě hřívny stříbra z mince vydati poukázal. – Střelba královská ku ptáku děla se takřka po více jak dvě století za kolínskou branou, kde až po dnes „Na Ptáku“ se říká, a děla se vždy s velikou okázalostí, na níž nejpřednější osoby a vůkolní šlechticové podílu brávali. Dokud' nebývalo střelné zbraně, střílívalo se šípky z kuše, po zavedení střelné zbraně pak z ručnic. V roce 1676 zřídila obec pro zábavu ve střelbě střelnici pro společnost střeleckou ve valech za kolínskou branou u obecního dvoru. Tato střelecká společnost byla počátkem a základem nynějšího c. k. výs. sboru ostrostřeleckého.

spolek „beseda řemeslnická“, pak dobrovolný hasičský sbor, spolek „veteranů“, spolek dobročinný ku podpoře chudých studujících a spolek archeologický „Vocel“.

Sedlce.

Seznámiv laskavého čtenáře s památkami města Hory Kutné, uvedu jej do nejbližšího okolí, a sice v památné místo Sedlce, ježto žádný navštěvovatel Hory Kutné navštíviti neopomine, zvláště nyní, kdy každý severozápadní dráhou do nádraží kutnohorského přibyvší dříve nežli města samého dospěje, místem tím ubíratí se musí.

Necht' jej již k návštěvě té pobádá zvědavost poznati práci v c. k. továrně na tabák, která k největším toho druhu v Rakousku náleží, aneb pobádá-li jej touha seznámiti se s památnostmi místa toho: tedy mu zde oběho dosáhnouti lze; neboť není dojista nikde tak malého místa, které by tak mnohých a neobyčejných zvláštností poskytovalo, jelikož tovární budova nynější jest pozůstalé stavení někdejšího kláštera cisterciánského, který mezi nejslavnější a nejbohatší kláštery v Čechách náležel, nadán byv nejen přeštedře pozemky a statky, oplýval též zvláštními výsadami královskými, takže v květu své slávy až 300 řeholníků a ku 100 lajkům zde chováno bývalo: protož prve, nežli navštěvovatele z města na místo uvedu, zmíním se cestou stručně o původu a osudech kláštera toho.

První nadání kláštera toho stalo se českým pánem *Mirolavem* z rodu *Markvarticů* roku 1142, za panování vévody Vladislava a za duchovní správy biskupa pražského Ottona, kterýto dárcé nepochybně držitelem rozsáhlých statků v nynějším okolí kutnohorském býti musel, jelikož klášteru tomu od něho darované pozemky, které v nadační listině uvedeny jsou, nazvíce v okolí tom se nacházely.¹⁰⁰

Řeholníci cisterciáští pro tak štědrě nadaný klášter povoláni byli z kláštera Waldsaského za doby tehdejšího opata Gerlaka V., kteří hnedle pro potřebu svou sídlo to upravovati, klášter a chrámy stavěti počali.¹⁰¹

¹⁰⁰ Statky klášteru tomu hned při založení dané byly, kromě Sedlce: Solnice (u Zdechovic nad Vltavou), Chotovice, Podolčany (blíž Opatovic) se vším příslušenstvím, Hradiště s řekou, lukami i lesem (u Pardubic), Zelebudice, pak Poboří (v Kouřimsku) dvůr s rolí Odolanovou a Donátovou; dědiny Bilany, Malejovice, Libenice, Hlízov a Kačín se vším příslušenstvím až k potoku kolem lesa Bor (Záboř - za Borem) řečeného. Byly jsou to vesměs statky Mirolavovy, jenž máje toliko jediného syna dále ustanoviv, že kdyby také syn měl sjeti bez potomstva, anebo kdyby rod jeho později vyhynul, všecko jmění jeho beze všeho odporu příbuzných a pokrevných, má připadnouti klášteru Sedlckému. Což také Držislav Mirolavovy sestry syn, nemaje syna, také za příčinou svého dědictví nařídil. Roku 1227 obdržel klášter ten z pozůstalosti Vojaty Hrabšice (Hrabšín ?) dědiny Sezemice, Chrastno, Přelozí a Zmíné. Erben Regesta str. 103.

¹⁰¹ Nepřech opat řádu benediktínského v Opatovicích praví ve svém historickém díle o založení kláštera Sedlckého takto: „Daniel, biskup pražský založil klášter blízko Malína, který divným osudem slove Sedlc“. K tomu náhledu přistoupil Václav Hájek z Libočan a vypravuje rozvláčně na listu 183 v tomto krátce uvedeném smyslu: „Daniel, biskup, pojav své služebníky, vrátil se s nimi do Moravy k Jindřichovi olomúckému a tu, pobyv při něm, jel pak k některým sobě příznivým rytířům, a když všecky věci potřebné spůsobil, do Čech se navracoval. Jeda od města Čáslavi k Malínu, byl přemožen dřimotou. I řekl k svým služebníkům: „Maličko uchylte se s cesty na stranu“. A když přijeli do jednoho údolí v hustém lese, sesedl biskup s koně; sluhové odepnuvše sedlo na zem jej položili tak, aby onen hlavu svou naň položití mohl. Biskup lehl si na pravou stranu a brzy usnul. O čem komorníci Jindřich a Racek rozmlouvali, to věděl Hájek doslovně. V tom prý přiletěl jakýs ptáček bílý jak sněh se zlatýma křídlyma a postavil se vedle tváře spícího. Tu otevřel biskup svá ústa a ptáček do nich vskočil, načež ústa opět se zavřela. Po hodné chvíli otevřel spící zase ústa a ptáček vy-

Nevíme sice mnoho co z první doby kláštera povědít, ale domnívat se dá, že to mnohou dobu trvalo, nežli chrám a klášter ten vystaven byl. Že však klášter ten se těšil z přízně panujících vládarů Českých, jeví se již z toho, že král Václav pobožný maje s manželkou svou syna Václava, opata Sedlcického Jindřicha za kmotra mu postavil r. 1290. Tím se dá vysvětliti, že též opat Jindřich r. 1300 od krále Václava majetát byl obdržel, aby všechny lázně v Hoře Kutné, kterékoli vystaveny jsou, aneb v potomních časech vystaveny budou, klášteru Sedlcickému platem zavázány byly.

Téhož léta král Václav osvobodil klášter Sedlcický od všelikých poplatkův a těžkostí strany dávání cel všelikých zemských sbírek; jakož i plnou moc dává opatu a konventu, zločince na gruntech klášterských vynalezené svobodně souditi. Měštům pak zapověděl, aby se žádného poddaného klášterského neujímali, s ním se nevěznili a mnohem méně jej k smrti odsuzovali, zanechávajíce všechny ty věci klášteru témuž.

Však již v prvním počátku svého trvání zkusil klášter ten mnoho nepřátelským vojskem, nímžto byl císař Albrecht roku 1304 do Čech přítrhl a jím Horu Kutnou oblehnouti dal, chtěje násilně králi Václavovi stříbrné doly kutnohorské odejmouti, maje vojsko to hlavně kolem kláštera Sedlcického rozložené. Řeholníci sběří tou z Uhrů, Bulharů a Němců sestávající týráni a pronásledováni, raději klášter opustili a v cizině útulku si vyhledali, nevrátivše se dříve, až když Kutnohorští, králi Václavovi věrní jsouce, přesile nepřátelské odolati nemohli, potok „Vrchlici“ neb „Pach“ Horou Kutnou k Sedlcům tekoucí dolovými jedy otrávil, z kteréhožto potoka vojsko sebe i dobytek napájelo a také mřelo; pročež obležení bylo vzdviženo a velice zeslabené vojsko před pronásledujícími je horníky na útěk se dalo a tím šťastně zvítězili.

Klášter Sedlcický měl co hlavní podmínku, že musíval v místnostech svých hostiti a přechovávatí bezplatně pocestných. Teprv r. 1338 vyjednal opat Mikuláš od krále Jana zvláštní výsadu vztahující se na nepohostinství; totiž aby konvent kláštera Sedlcického nebyl více povinnen pocestných a chudých v klášteře přechovávatí a je stravou a obroky vydržovati, jelikož se výhoda ta klášteru uložená velmi často zneužívala, neboť častokráte i mnohé panstvo časlavskou silnicí se ubírající tu se po delší čas vydržovati dávalo, čímž klášter ten ke škodám přicházel a do dluhů uveden byl. – Veškeré výsady klášteru tomu udělené potvrdil též král Karel IV.

Opat Jan domohl se roku 1402 na papeži Bonifaciovu IX. bully, aby jak on, tak i potomní opatové Sedlčtí koruny, berly, prstenu a jiných pontifikálií svobodně užívati, jakož i „benedictiones solemnes“ jak v klášteřích, tak i v jiných chrámech po jitřní, po mši svaté a po nešpořích udělovati mohli, však ale jen tenkrát, pokud by sám biskup neb nějaký stolice apoštolské legát přítomen nebyl.

Avšak proslulost a květ kláštera sedlcického trvaly toliko 278 let od založení svého, neboť dluhy válek husitských i jeho se dotknuly a k záhubě jeho nejvíce přispěly, jelikož nejen veškerá stavení klášterní, nýbrž i sám velebný chrám zničeny byly dne 25. dubna 1421. Na to po tři a třicet roků jak klášter tak i chrám po svém spustošení stály spustly a mnohé statky

skočiv, vzhůru letěl. To vidouce sluhové pravili: „Jistě jest to anděl boží“. Za nedlouho vstal biskup, pohledl k nebi a zvolal: „Mirabilis Deus suis operibus!“ – Pak sděliv sluhům vnuknutí božské, kázal místo to, kde odpočíval naznamenati. Tu se stavěl na rozkaz boží klášter cisterciánský“ atd. – Netřeba tu poukázati na vymyšlenou báhorku, v jakých si Hájek tak rád liboval; však Bečkovský i Kapihorský založení kláštera toho Miroslavu co pravému zakladateli připisují.

Žel Bůh, že nikdo nevzpomněl na starý pravý název sedlo - sídlo - Sedlc, - usídliti se; a proto dá se domýšleti, že Miroslavovo sídlo zde dříve bývalo, nežli klášter, a jak to prabídné jest, chtějí odvozovati jména toho od sedla koňského. Čechy a Morava i veškeré slovanské země mají přes 80 míst podobného jména, jako Sedlec - Sedlice - Sedlo - Sedlo - Sedlisko a p. v., tudy jest nesmysl pouhý na hloupou povídku chtítí jména míst přetvořovati.

klášterní dílem prodány, dílem i do cizích rukou se dostaly; až král Ladislav, když ke korunování svému do Prahy jel, a spoušť i zohavení kláštera a chrámu jeho spatřil, zzelelo se mu nad smutným divadlem tím; a pročež radu vzal se stavy království českého, jak by klášteru tomu pomoci se dalo. I povolán rozkazem královským opat Teodorik, jenž byl posud v cizině žil, nazpět roku 1454, který od pana Jana Tovačova a z Cimburka, do kláštera spustlého opět uveden byl. Opatu tomu podařilo se, že z milosti královské některé odcizené statky klášteru opět návráceny byly, a protož počal opravovati stavení klášterní a chrámy, a byl to hlavně chrám, hned při obydlí opatském stojící, pod jménem „ss. Filipa a Jakuba,“ ježto nejprve k službám božím upravil, po němž ovšem již nyní žádné stopy není).

Doba králování Jiřího Poděbradského nebyla opět klášteru tomu přízniva, poněvadž ani k tomu povoliti nechtěl, aby klášter odcizených mu statků vyplatiti si mohl: až teprv král Vladislav v roce 1478 k tomu povolení udělil; z nedostatku však prostředků kláštera mohl tehdejší opat Jodok toliko Malín, pak vesnici Habrkovice a z polovice vesnici Horušice vyplatiti; a jelikož výnos těchto k výživě řeholníkův nestačil, vykázáno jim z důchodů královských a z komorních panství, Kolína a Hradiště 100 kop grošů pražských a 20 centů ryb ročně na tak dlouho, ažby klášter s to byl sobě některých bývalých statků vydobýti, což trvalo až do r. 1748, kdy klášter sedlcký statek Krchleby si koupil.

Císař a král, Ferdinand I., stal se zvláštním příznivcem kláštera toho; r. 1534 rozkázal opatu Jiřímu, aby učinil poznamenání všech klášteru tomu konfiskovaných statků, zdažby tyto dobrým prostředkováním předešlému majetníku navrátiti se daly; i obnášel seznam ten více jak 100 vesnic, dvorů, míst a městeček, i jiných sídelních tvrzí – což prý dle ceny přes pět milionů obnášelo. Statky tyto nacházely se však již v rukou soukromých, které buď koupí neb dědictvím do vlastnictví jim připadly; protož také přání tomu zadost učiněno býti nemohlo. Aby klášter nějak k většímu jmění přijíti mohl, prodal opat Antonín v roce 1549 klášteru sedlckému patřící vinici v Rakousích, vedle kláštera neuburgského ležící, za 2000 kop míšenských, na to pak odprodal v roce 1552 panství novodvorské panu Karlu ze Žerotína. Po úmrtí tohoto opata nastoupil opat Jakub II., jemuž štěstí náhodně příznivo bylo, nebo když v roce 1560 rum ze zbořených stavení blíže kostnice odvážeti dal, nalezen jest při kostnici poklad, 10.000 dukátů, ježto nepochybně předkové v dobrých časech byli uschovali pro onu dobu, kdyby klášter jednou do bídných okolností přišel.¹⁰² Nález tento byl sice klášteru velevítaným, předc však z něho jen nějaká částka pro nejnuttější potřeby se vzala, ostatek ale pro budoucí doby v kláštere uschován se choval. Když pak vojsko pasovské v roce 1611 do Čech vtrhlo, strachoval se opat sedlcký, Matěj Sartorius, o poklad klášterní a odstranil se na čas s převorem Tobiášem do Pardubic, vzavše poklad sebou; vraceje se pak po utišení hlomozu válečného zpět, byl opat na cestě od loupežníků přepaden, oloupen a zavražděn; na klášter však neustále nové nehody se hrnuly. – Když r. 1618 stavové čeští od kláštera 2000 kop míšenských na vydržování vojska svého požadovali, čehož kláštel složití nemohl, a opat k narovnání věci té do Prahy byl se odebral, byli řeholníci mezi tím časem z kláštera vyhnáni, klášter v nemocnici proměněn, statky klášterní pak Hoře Kutné za 300000 kop míšenských prodány.¹⁰³ Koupě tato byla však rozkazem Ferdinanda II., v pondělí po sv. Diviši 1623 vydaným – jímžto všechny v době vzbouření do kněh zemských zanešené koupě a prodeje se zrušily – zničena; a statky tato klášteru bez vší náhrady navráceny býti musely,

¹⁰² Až posavád chová a udržuje se pověst, že v některém klášterním klenutí neb sklepení uschován poklad, pozůstávající z dvanácti apoštolův Páně z životní velikosti z ryzího stříbra a Pán Kristus ze zlata, po jichžto nalezení klášter opět ku své někdejší slávě přijíti má.

¹⁰³ Koupě tato statků sedlckých: Malína, Habrkovic a Horusic se vším příslušenstvím, obci Hoře Kutné za 300.000 kop míšenských prodaných, vložena do desk zemských v kvaternu trhovém višňovém v sobotu po sv. Janu Křtiteli r. 1620.

načež řeholníci pak opět do kláštera svého povolání byli. Od té doby zůstal klášter v pokojném stavu a sezení na statcích svých, k někdejší však zámožnosti více již přijíti nemohl vzdor tomu, že mu všechna stará práva opětným královským stvrzením navrácena byla,¹⁰⁴ a povoleno, aby sobě ztracené statky opět vykoupiti mohl, což by se i bylo stalo, kdyby k tomu potřebných prostředků bylo se dostávalo.

V době třicetileté války klášter Sedlcký též mnoho utrpěl a hlavně dne 6. března 1645 od Švédů vydrancován byl; co skvostného nalezeno, to i odnešeno bylo, takže v klášteře takřka od začátku hospodařiti počíti se muselo; že však mnoho dobrodinců bylo se našlo, kteří klášteru milerádi přispívali, bylo opatu Jindřichovi VI. (Snopkovi) – který r. 1685 zvolen byl a po čtyry a dvacet roků klášter spravoval, i příkladným hospodařením se vyznamenával – zase možno, klášteru někdy náležející statek Lhotu s Volšany, od pana z Kaisersteina za 27.000 zl. opět koupiti, a v době té i počet řeholníků se množil, takže v těchto letech 40 až 50 kněží mimo lajky v klášteře opět žilo. V roce 1748 obdržel klášter povolení ke koupi zadluženého statku Krchleby za něj hned 111.000 zl. složeno bylo, na čtyřicet tisíc však klášter ještě dlužen zůstal.

Až doposud měli však řeholníci stavení opatské, vedle chrámu ss. Filipa a Jakuba stávající, (nynější úřední budova), a částečně bydleli též v nízkém, od doby válek husitských zbořeném a posud jen nutně opraveném stavení, za hlavním chrámem „Panny Marie“ se nacházejícím. Když však opat Jakub VI. (Růžička), dne 7. srpna 1753 k důstojnosti té zvolen byl, obrátil zřetel svůj k tomu, aby pro zrůstající počet řeholníků pohodlnější a přiměřenou budovu zřídil, a nařídil nejen stavení opatské náležitě opravovati a rozšiřovati, nýbrž i prostranné nové stavení pro konvent nově stavěti, v čemž i jeho nástupce opat Xaver (Freisau) pokračoval. Rozsáhlou a nákladnou stavbou touto však klášter do velikých dluhů přišel, takže s veškerými klášterními statky pod administrací opatů Oseckého a Zlatokorunského, vynešením nejvyšší dvorní komory od 23. října 1763 postaven byl. Hlavní ránu úpadu kláštera zasadil též opat Xaver Freisau sám tím, že r. 1764 s veškerým hotovým jměním a s mnohými klenoty klášterními tajně uprchl¹⁰⁵ zůstaviv 48 bratří řeholních v klášteře v nedostatku. Byl to poslední opat kláštera sedlckého, neboť statky pro dluhy, které touto událostí ještě se zmnožily, stále pod administrací zůstaly; ku správě domácí ustanoven byl pak toliko probošt.

Roku 1784 nařídil císař Josef vyzdvižení kláštera sedlckého, pokudž by mu s jiné strany pomoci a dluhů jej sprostiti se nedalo. K tomu však prostředků nijakých se nevyznašlo. I sjeli se téhož roku opatové klášterů cisterciánských z Čech a Moravy do Sedlce, držíce kapitolu a poradu vedouce o tom, jak by klášteru tomu pomozeno býti mohlo, tu však k žádnému výsledku nepřišlo; protož ustanoveno na tom, aby všichni duchovní kláštera sedlckého do jiných klášterů rozesláni byli, věci klášterní a chrámové aby však veřejnou dražbou se vyprodaly. – A tak se i stalo. Veškerí duchovní rozdělení byli do jiných klášterů v Čechách a na Moravě, jediný toliko poslední probošt sedlcký, důstojný Ferdinand Hausa, byl sekularisován a zvolen pak za arciděkana do sousední Hory Kutné.¹⁰⁶

Ustanovený prodej děl se r. 1786, i prodáváno oltářů, stolic, varhan, obrazů atd. za cenu tak nepatrnou, že se tomu co diviti bylo. Tak na př. prodán obraz z hlavního oltáře „Na nebe vzetí Panny Marie“, od Brandla, který prý za 16000 zl. odhadnut byl, do Vysokého Mýta za 1000 zl., kamž i jiných dvacet vzácných velikých obrazů za 200 zl. se dostalo. Veliké varhany díla výborného dostaly se do Přelouče, menší do Bohdánč u Pardubic a třetí z chrámu ss. Filipa a Jakuba do Labské Tejnice, co patronátním chrámům komorního panství pardubické-

¹⁰⁴ Mezi výsadami klášterními bylo i právo ražení mince, kteráž mince měla nápis: „Moneta Abatia Sedlecensis.“ Nyní jen po řídku ve sbírkách numismatických k nalezení.

¹⁰⁵ Zemřel r. 1780 v Hamburku.

¹⁰⁶ Zemřel 20. června 1835, býv padesát roků arciděkanem.

ho zdarma. Obraz sv. Bartoloměje od Brandla, přes 2000 zl. ceněný, koupen za 50 zl. do Pardubic, kamž i obraz sv. Ondřeje od téhož mistra koupen byl. Obraz „Večeře Páně“ od Brandla, za 3000 zl. odhadnutý, prodán za 30 zl. Hodiny s věže konventní, které pro svou mistrnost přes 2000 zl. stály, prodány byly za 500 zl. do Hory Kutné.¹⁰⁷

Posvátné věci chrámové, jakož i roucha mešní koupil opat oseký pro svůj klášter. A tak vyprodáno vše, cokoli nějakou cenu mělo, jak z konventu, taktéž z hlavního chrámu, takže tyto budovy prázdná a pustý zůstaly, statky pak někdejší klášterní nejvyšším dvorním nařizením ze dne 24. srpna 1799 pod administraci c. k. státních statků se dostaly a pak r. 1820 knížeti ze Švarcenbergu odprodány byly, vyjma budovu bývalého konventu, jižto si vysoký c. k. erár ponechal a v které r. 1812 c. k. dílna na tabák zařízena byla, přenešena byvši sem z Golčova Jeníkova.

Nejhlavnější a nejslovnější památka po klášteřu sedleckém jest neomylně nádherný a velebný

chrám „Nanebevzetí Panny Marie,“

kteřý každého navštěvovatele jak svou krásnou stavbou, taktéž svou velikostí a prostranstvím nanejvýš zaujímá a nejpatričtější o tom podává svědectví, s jakou obětovností slavní předkové naši ku zbudování nádherných chrámů Páně přispívali.

Kdoby stavitelem této krásné budovy byl, aneb kdy prvotně stavěti se počala, o tom není zprávy žádné k vypátrání a protože musí se dáti za pravdu zmínce, v základní nadační listině kláštera sedleckého uvedené, že chrám ten zároveň s klášteřem hned na počátku uvedení řeholníků a založení kláštera stavěti se počal; neboť hlavní děje chrámu toho jsou s ději kláštera co nejužší spojeny a nehody, ježto kláštera se dotkly, potkaly též chrám.¹⁰⁸ – Zbudován byl chrám ten z tesaného čtvercového kamení ve slohu zvenčí jednoduchém, uvnitř však velmi ozdobném slohu románsko-gotickém, úplně klenutý, kterážto klenutí velmi rozmanitým žebrováním a stukaturní prací ozdobeno jest a mezi mistrovské práce druhu toho náleží Délka chrámu toho dle vyměření profesora Bernarda Gruebra obnáší 300, ve světle 100 stop; výška od podlahy až do špičky věže, nad levým překřížením se nacházející 27 sáhů, 1 stopa; od podlahy až ku klenutí však 48 stop. Jest ve způsobu pravidelného kříže stavěn, který před hlavním oltářem se křížuje; má od vchodu až k presbyteriu a hlavnímu oltáři patero lodí, jichžto žebrovité klenutí na 34 pilířích spočívá.

Před presbiterium jest zvyšená polokulatá kopula, s krásným al fresco obrazem Nejsvětější Trojice Boží, při němž nápis: „**SanCta benEDICta TrInItas et InDIVIDua VnItas**“. Světlo padá do chrámu 106ti okny, z nichž největší nad hlavním a jediným vchodem do

¹⁰⁷ Kdež až posavadé na věži chrámu sv. Jakuba se nacházejí.

¹⁰⁸ V zmíněné nadační listině stojí: „ nadřečený pan Miroslav místo, jenž slove Sedlc, se vším, cokoli k němu přináleží, Bohu a svatě Rodičce boží, Marii Panně, a k užívání bratřím na věčné časy dobrovolně obětuje a daruje. Nejprve ustanovil, aby mnišský řád podle pravidla blahoslaveného Benedíkta a ustanovení otců cisterciánských na věčné časy tam neporušeně se zachoval. A tak v následujících časův příhodnosti s pomocí boží kostel způsobený, a této řeholi příslušný, založen, jemuž od počátku prvního svého založení statky, jichžto jména níže postavena jsou, k užívání téhož kostela a bratřím tu bohu sloužícím dobrovolně beze všeho odporu darovány jsou.

A v staré zápisce jedné nachází se tato slova: „Noví obyvatelé kláštera sedleckého počali velmi nábožně a příkladně Pánu Bohu sloužit a po spasení duší lidských dychtěti, což vidouce lidé dobří a křesťanští, veselili se z toho a jim bohatě nadání učinili, oni pak při tom také pilnosti a vynasazováním dobrého hospodářství hleděvše, velmi na statcích svých se rozmnožili. Odtud pošlo, že klášter a kostel Panny Marie tak nákladně ozdobili, že jemu v Čechách podobného nebylo.“

tohoto velikého chrámu se nachází; jest 22 loket vysoké a 10 loket široké, má 69 křídel a 4830 malých kostkových sklených tabul, jehož železný rám 26 centů váží. V okně tom jest z barevného skla, sestaven nápis: „**Ave Maria gratia plena**“. (Zdravas Maria milosti plna).

Kolem hlavního oltáře jest prostranná chodba s jedenácti výklenky, v nichžto všech malé oltáře zřízeny jsou.

Na obou koncích přerážení jsou zase zvláštní kaple; pravá sestává ze dvou oddělení a v každém oddělení jest oltář, takže dva kněží najednou mši svatou sloužiti mohou, aniž jeden druhého vidí. Zastavena jest tato kaple ku počtě Bohorodičky, kdež i socha její dobré řezbářské práce jest; však i zde, jako obyčejně při podobných oltářích pozlátka nešetřeno. V levé kapli jest oltář svatých „Čtrnácti pomocníků“, pod jichž ochranou též klášter tento býval. Obraz na oltáři jest práce Tadeáše Suppra.

Proti každému pilíři v obou krajních lodích nacházejí se v hlavních zděch chrámových 2 stopy hluboké, 2 stopy široké a 3 stopy vysoké výklenky, z vnitř chrámu na cihlu zazděné, které všechny lidskými kostmi a lebkami naplněny jsou. Kostí ty pocházejí z hrobek, v kterých kněží klášterní jak v kryptě, tak i v chrámu samém v hrobkách (sepulchra) při zdi pohřbívání byli. Hlavní krypta jest pod celým presbiterium klenuta a velmi prostranná, v nížto po každé straně 15 výklenků při zemi a 15 nad nimi výše se nachází, které tak prostrany jsou, že těchto hrobek byly pak, když prázdného místa zapotřebí bylo, vybírány a do výklenků v hlavních zděch se nacházejících, ukládány.¹⁰⁹

Chrámu tento, o němž nám staří spisovatelé žádného důkladného popsání nezůstavili, zároveň s klášterem dne 25. dubna 1421 zkázu vzal. Jak pověst vypravuje, sám Žižka prý těžce nesl zkázu tak slavného a velebného chrámu a u přítomnosti své oznámiti dal, aby ten z lidu jeho válečného, jenž chrám tento byl zapálil, u něho ohlásil, že jej hojně odměniti a tolik stříbra jemu dáti chce, že by do smrti dosti měl. Žhář k vyzvání tomu se dostavil, ujišťuje Žižku svědectvím, že on jest, jenž čin ten byl vykonal, že přichází, by za svůj mistrovský kus odplatu vzal. I kázal prý Žižka, aby se mu tolik stříbra ohněm rozpuštěného do hrdla nalilo, až by dosti měl, čímž palič ten zasluženého trestu došel.

Od té doby zůstal chrám v zříceninách, aniž bylo možno z nedostatku jmění po navrácení se kněží do kláštera na opravu jeho pomyslití, a protož upravili k službám božím nejprve obhořelý chrám ss. Filipa a Jakuba. Teprv opat, Jindřich IV., vzal na se roku 1699 skutek velmi obtížný, ale velice chvalitebný a počal veliký chrám obnovovati, což až do r. 1707 trvalo. I přihodilo se r. 1703, když opat opět k dělníkům dohlédnouti šel, že jakýsi žebrák k němu přišel a krejcar mu obětoval s tou snažnou prosbou, by jej jakožto upřímný dar na stavbu chrámu toho mile přijal. Ustrnul sice opat nad neobyčejnou dobročinností touto, nezamítnul však skrovný dárek ten, nýbrž přijav jej, koupil za peníz ten skleněné kolečko, do velikého okna jej vsaditi dal a tímto nápisem opatřil:

„Quando millenus septingentesimus annus
Cum tertio fureat templum mendicus adibat
Contulit hic nummum crucifer qui dicitur unum,
Cum prece, cum voto rogatus id pectore loto,
Ut quid pro Christo, templo curetur in isto.
Quod factum, et listæ feratæ vitreus iste,
Inditus orbiculus parvo hoc fuit aere solutus.“

(„Když byl rok tisící sedmistý a třetí,
Do chrámu přišel žebrák, stavec letitý,

¹⁰⁹ Při obnovování chrámu toho r. 1854 prohlédl si spisovatel taktéž tyto výklenky. V kryptě nebyla již žádná těla, toliko více cínových tabulek, která z rakví tam pohřbených kněží pocházely, jichžto nyní nejvíce p. farář, Pitra, uschoval.

Podává halíře, an byl krejcar naši mince,
Darem obětuje, prosí opata, jemuž rce:
Aby z lásky Krista přijal na stavení
Kostela, k šťastnému jeho vyvedení.
Opat se diví a ten malý dárek mile přijal,
Koupiv zaň kolečko, pro paměť do okna vsadit kázal.“)

Pověst dí, že od toho dne, kdy opět od žebračka peníz ten byl přijal, peníze na stavení neustále se množily, takže se opat tomu divil, odkud by to pocházelo. Též mnoho nových dobrodinců se vynášlo, kteří jak penězy, taktéž rozličnou prací zdarma k stavení tomu přispívali, takže ve čtrnácti letech chrám ten nádherný nejen opět do stavu předešlého uveden, nýbrž i všemi vnitřními chrámu toho důstojnými potřebnostmi náležitě opatřen a ozdoben byl, neboť nejprvnější umělci povoláni jsou do kláštera, aby hotovili pro chrám potřebných prací, mezi nimiž hlavně sloutný malíř, Petr Brandl, do chrámu toho ty nejvzácnější obrazy maloval. Tak navrácen byl velebný chrám tento bohoslužbě, pravému svému určení,¹¹⁰ a opat Jindřich IV., který vším právem obnovitelem chrámu sedleckého nazván býti může, zemřel na to dva roky po ukončení své slavné práce dne 18. června 1709; i pohřben jest v kapli „Čtrnácti Svatých Pomocníkův.“

Dne 29. června 1723 navštívili chrám sedlecký císař Karel VI. s císařovnou Alžbětou, když do Prahy ku korunování jeli. I zalíbil se jim chrám ten jak svou neobyčejnou prostranností, tak zvláště i svým slušným uspořádáním tak velice, že císařovna na památku své návštěvy šest velikých stříbrných svícnu mu darovala.

Za opata Jana VIII., v roce 1743 slaveno bylo v chrámě tom šestistileté jubileum trvání kláštera sedleckého s neobyčejnou slavností a v klášteře v tu dobu již zase 52 řeholníků žilo, i netušilo se tenkrát že zaniknutí kláštera toho tak blízké jest.

V tomto obnoveném stavu uchován byl chrám sedlecký až do vyzdvižení kláštera a vyprodání z něho věcí roku 1786, načež zavřen byl. Roku 1788 byl chrám tento od tehdejšího vikáře a faráře v Potěhách, Ignáce Růžičky, obyčejným obřadem posvěcení svého zbaven a sloužil za sklad spíše vojenské, a protož obávání nastalo, že nikdy více účelu svému již navrácen nebude.

Když však r. 1801 rozhodnuto bylo, aby fara z blízkého Malína do Sedlce se přeložila, ustanoveno bylo zároveň i to, aby veliký chrám Páně sedlecký zase otevřen byl, a aby se vyšetřilo, mnoho-li by oprava téhož chrámu obnášela, porouchaná střecha a okna aby však bezodkladně opraveny byly. Pro faráře a učitele vykázán jest byt v bývalém opatství, a prozačinně k službám božím používal se chrám ss. Filipa a Jakuba. R. 1805 bylo na opravu chrámu toho 2268 zl. 54 kr. povoleno, což by ovšem nijak nebylo stačilo, kdyby se bylo hojných dobrodinců nevynášlo, kteří k obnovení této budovy znamenitými příspěvky nápomocni byli. To vše však toliko na nejnnutnější potřeby stačilo, nijak však nahrazeno a navráceno nemohlo býti již to, čeho odtamtud bylo se vyprodáno, a co v uplynulých letech zkázou vzalo. Skrovný a chudičkový chrám toho nedůstojný oltář hlavní a sprostiská kazatelna zaujmouti musely místa ta, kde dříve mistrovská díla chrám zdobila; o navrácení jiných ozdob tím méně řeči býti mohlo. Tak opět k službám božím upravený chrám Páně byl pak dne 19. října 1806 od důstojného arciděkana kutnohorského a vikáře téhož okresu, co posledního bývalého probosťta sedleckého, Ferdinanda Hausy, opět slavně vysvěcen.

Ačkoliv takto chrám sedlecký opět chrámem farním se stal, nicméně nedostávalo a nedostává se mu posavad jmění vlastního k dalšímu se udržování a zub času hldal nemilosrdně na něm, neboť statky klášterní, z jichžto výnosu chrám Páně udržován býti mohl, byly od-

¹¹⁰ Vysvěcen byl však chrám tento teprv 4. června 1714, což světicí biskup pražský Daniel Mayer, co generální vikář vykonal, jelikož v té době Sedlec ještě ku pražské diecezi náležela.

prodány, přešly do cizích rukou a chrám nezbylo nic. Farní osada však sama chuda a mala, nemohla potřebného nákladu na tak znamenitou a velikou budovu nésti, patronovi též nemohlo břímě udržování uloženo býti; protož co obávati se bylo, že chrám ten během času opět zkázu vezme, kteráž také v posledním dvacítiletí velmi značně se okazovala. Schátralým krovem cedila se voda do zdí, krovy hnily, a vlhkost prorážela již stěnami přenáramně. Smutným okem pohlížel každý přítel památné budovy této na zhoubu tu, ale pomoci nijaké nebylo nikomu lze vynalezi: až tu náhle a neočekávaně r. 1847 pro chrám ten příznivá hvězda vzešla. Tehdejší c. k. finanční ministr, baron Kübeck, navštívil c. k. továrnu na tabák v Sedlci, a při té příležitosti památného chrámu toho si povšimnul, při jehož si prohlížení nad hrozící zhoubou této znamenité budovy ustrnul. I zželelo se mu nad zkázou svatyně této; pročež ku prosbě tehdejšího faráře, Cejпка, nařídil bezodkladné ohledání a vypočtení potřebných chrámu toho dokonalých oprav, což tehdejšímu kutnohorskému c. k. asistentovi stavebního úřadu, Emanuelovi Hallerovi, svěřeno bylo, který také s všestrannou obezřelostí práci té dostal a potřebný rozpočet nejvyšším místům předložil.

Rok 1848 překazil skoro veškeré naděje nějaké brzké opravy velebného chrámu toho. Když však po bouřlivé době prosba za obnovení a opravu opětována byla, došla milostivého vyslyšení, neboť se tu jednalo o zachování jedné z největších památek stavitelství a dne 5. dubna 1854 přikročeno k důkladné ponavřzené opravě, která stavitelským mistrem kutnohorským, Josefem Krehanem, pod dohlídkou příslušného c. k. stavebního úřadu vedena, přes půl druhého roku bez ustání trvala. Chrám obdržel zcela novou vazbu, kryt a potřebnou opravu z venčí; uvnitř pak zcela novou obmítku, při čemž hlavně k tomu se přihlíželo, aby ona místa, která vlhkostí a zdižerem mnoho utrpěla, náležitě se vypravila, pak zcela novou dlažbu, při čemž však litovati jest, že místo hlíněných dlaždiček raději kamenných se nepoužilo, které by mnohem přiměřenější byly bývaly. Dále jest co litovati, že při návrhu potřebných oprav zapomenuto bylo na to, že i vnitřní, chrámů toho dostojná oprava chybí, jako n. př. veliký oltář a kazatelna, že tu i více jiných věcí a obrazů ceny nemalé se nachází, jichžto opraviti a zachovati třeba! Povolena částka 5000 zl. stř. ze státní kasy a 6000 zl. stř. z důchodu náboženského, pak malý příspěvek, jimž zádušní kasa přispěti mohla, postačily sotva k nejnnutnější opravě budovy. Doufejme však, že když tolik již se obětovalo, i toho se opatří, čeho se tu ještě nedostává, k čemuž již příslušných kroků učiněno.¹¹¹ K službám božím prozatímně nutně připravený chrám tento byl pak v den ss. apoštolů, Petra a Pavla, r. 1857 od nejdůstojnějšího biskupa královéhradeckého, Karla Bor. Hanla, dle církevního obřadu slavně vysvěcen.

Poohledněme se nyní ještě v chrámů Páně samém po znamenitostech a památkách, jichž tu posavad uchráněno a zachováno jest, neboť ze zbytků těchto lze nejlépe o minulosti souditi.

Hlavní oltář nynější, chrámu toho zcela nedůstojný a nepřiměřený, pochází z bývalého místního chrámu ss. Filipa a Jakuba, který r. 1817 zrušen a zbořen byl. Na něm nachází se obraz „Na nebe vzetí Panny Marie“, od Berglera; nemá nijaké umělecké ceny. Větší ceny mají však obrazy v postranních kapličkách na malých oltářích v chodbě kolem hlavního oltáře, a sice když od pravé strany k levé jdeme, jest na prvním oltáři obraz sv. Štěpána od Willmanna; na druhém obraz sv. Juliany, od Brandla, na kterém též památná monstrance chrámu sedlcického vyobrazena jest; na třetím obraz umírajícího sv. Josefa, od Genaro Basile; na čtvrtém obraz sv. Maří Majdaleny od neznámého mistra; na pátém obraz sv. Anny od Genaro Basile; na šestém obraz sv. Luitgardy, k nížto Kristus s kříže se kloní, od Brandla, (pravý to poklad chrámu); na sedmém svatí čeští patronové, od Brandla.

¹¹¹ Nákresey k novému hlavnímu oltáři a kazatelně v souměrném chrámů toho slohu od profesora, Bernarda Gruebra, předloženy jsou již přes dvacet roků příslušným úřadům, aniž jakého výsledku se docílilo.

Na postranních oltářích na hlavních pilířích před presbyterium jsou v pravo obraz sv. Bernarda, v levo pak obraz sv. Benedikta, oba od Birna malovány. Na těchto oltářích nalezájí se v skleněných rakvích uměle z vosku zhotovená a napodobená těla, sv. Felixe a sv. Vincence, s ostatky těchto Svatých, ježto byl opat Jan VIII. (Reitknecht) k šestistileté památce slavnosti trvání kláštera sedleckého r. 1743 slavené, od papeže Benedikta XIV. k své prosbě pro klášter obdržel, kterážto těla až do roku 1817 v chrámu ss. Filipa a Jakuba se chovala, po zrušení chrámu toho pak do hlavního chrámu přenesena byla.

Co zvláštní ozdoby spatřujeme dále na stěnách obrazy: „Uvedení kněží Cisterciánů do kláštera sedleckého;“ pak obraz, představující „rozšiřování se řehole a konventů cisterciánských.“ (Oba tyto obrazy jsou nyní uklizeny.) Dále: „Zničení kláštera sedleckého vojskem Žižkovým a fantasticky malované „mučení kněží kláštera toho“; dle udání od slovatného malíře Škrety Šotnovského ze Závovic. (Všecky tyto tři obrazy jsou velmi staré a mnoho utrpěly vlhkostí stěny chrámové, na níž visívaly.) Mimo tyto zde uvedené chová se asi třicet větších i menších chrámových obrazů posud nerozvěšených, některé zvláštní ceny, mezi nimiž obrazy sv. Víta a sv. Václava od Brandla. – Bylo by skutečně k přání, aby tyto obrazy opětně na svá bývalá místa přišly.

Na pilíři proti kazatelně, kde dříve oltář sv. Jana Nepomuckého býval, jest nyní na votivním oltáři dle návrhu profesora Bernarda Gruebra, přísně v slohu chrámovém vyvedeném, pražským akademickým malířem Josefem Weidlichem, dovedně malovaný obraz „Nejsvětější Trojice“. Oltář i obraz opatřeny byly dělníky v c. k. továrně na tabák na památku šťastného zachránění před oukladnou vraždou J. V. císaře a krále, Františka Josefa, dne 18. února 1853. Oltář ten velice chrám sedlecký zdobí.

Dále povšimnutí zasluhuje šestnáct vysokých dubových stolic, jichžto řeholníci při chrámových pobožnostech zaujímalí; nade vše však vynikají čtyry veliké zpovědnice co mistrovská díla umění řezbářského.

Nějakých zvláštních pomníků náhrobních v chrámu tomto není, toliko v kapli Panny Marie jsou náhrobní kameny s příslušnými nápisy opatů: Bonifacia Bláhy, zemřelého dne 17. září 1718, a Jana Reitknechta, zemřelého dne 1. června 1718; pak v kapli ss. „Čtrnácti pomocníků“ náhrobní kameny opatů: Jindřicha Snopka, zemřelého 18. července 1709 a Otty Zahradeckého, zemřelého r. 1720, které ve zdi zadělány jsou.

U prostřed chrámu položen nad zvláštním hrobem kámen s nápisem: „Carolus de Werthema hic sepulchri voluit 31. Augusti 1616.“

U vysokých stolic v levo před kazatelnou položena železná náhrobní deska s tímto nápisem: „Letha Páně 1663, 31. Januári Urozený a statečný rytíř pan Zdenek Lukavecký z Lukavce a na Hraběšíně,“ a pak: „Letha 1673, 3. Marcii Urozená paní Salomena rozená Studenecká z Pašiněvsi, paní manželka jeho, v Pánu usnuli, duši Bohu, statek Hraběšín klášteru sedleckému odevzdavše, zde slavného vzkříšení očekávají.

(Deska tato byla při zboření chrámu ss. Filipa a Jakuba vyzdvížena a sem přenesena.)

Věž není při chrámu tomto žádná; toliko na malé vížce nad chrámem jsou tři skrovné zvony. První, Jan zvaný, má nápis: „Tento zvon dělán jest ke cti a chvále boží nákladem urozeného pána Jana Salavy z Lípy na Oumoníně leta 1579.“

Druhý, Petr nazvaný, má nápis: „Tento zvon z rozkazu důstojného a velebného kněze, Ondřeje Erkarta, toho času opata kláštera sedleckého a skalického, dělán jest 1572.

Třetí, Marie zvaný, nese nápis: „Já hlas volajícího na poušti, spravte cesty Páně. Udělán léta 1579 a obětován od Jana Salavy na Oumoníně.“ Býval dříve na věži chrámu ss. Filipa a Jakuba.

Hromosvod na chrámě tom zřízen byl nákladem c. k. továrny na tabák pražským mechanikem, Václavem Spitrou r. 1842.

Nežli s velebným chrámem tímto se rozloučíme, musím ještě o jedné vzácné ozdobě

chrámu toho se zmíniti, jakou tak snadno kde jinde spatřiti nelze. Jest to krásná, v slohu přísně gotickém pracovaná monstrance, která dojista z nejskvělejší doby kláštera pochází. Váží devět a půl libry, neb osmnáct hřiven a čtyry loty; jest bez podstavce čtrnáct a půl palce vysoká a v horní části šest a půl palce široká. Podstavec jest šest a půl palce vysoký, na němžto zvýšenými písmenami jméno JESUS se čte. Jest z ryzího stříbra a silně galvanicky pozlacená.

Kdy a kde monstrance tato zhotovena, aneb zdali klášteru, kdy a kým darována byla, ne-
leze nijak udati, neboť o tom žádná zpráva vypátrána není. Až do roku 1702 nikdo o pokladě tom nevěděl, až pouhou náhodou k odkrytí přišla, byvši zazděna ve zvláštním výklenku ve štítě hlavního chrámu.¹¹² Roku toho vyšel si jednou kutnohorský kat s ručnicí ptáky stříleti. Přišed k tehdejšími zříceninám velikého chrámu, kdež mnoho ptáků bylo se usadilo, střelil po nich; rána však letěla do štítu, čímž kus malty odpadlo a pod ni cos blýskati se zdálo. Na udání toho bylo toto místo hned ohledáno a tam skvostná monstrance nalezena. Co odměnu za odkrytí pokladu toho dostával kat kutnohorský i jeho nástupcové od kláštera každoročně vůz sena a vůz otavy z luk klášterních, což teprv r. 1764 se zastavilo.

Když r. 1811 zlaté a stříbrné nádoby chrámové ve prospěch státu odváděny byly, musela i monstrance tato odevzdána býti a byla již do Prahy odvezena. K snažné prosbě povolil však císař František, aby za náhradu 30 zl. stf. vykoupena býti směla, jichž osadníci sedlčtí složili.

Roku 1857 byla monstrance tato nákladem 180 zl. stf. opravena, kteroužto částku Jeho Jasnost kníže Karel ze Švarcenberků, co patron chrámu, sám zapravil.

Monstrance ta chová se, mimo chrámové hlavní slavnosti, v kanceláři hospodářského úřadu, kdež však na každé požádání ochotně okázána bývá.

Jak nyní stavení chrámu a bývalého konventu kláštera sedlckého spatřujeme, nemohli bychom si o minulosti pravého obrazu učiniti: protož pokusím se tuto nějak aspoň popsat, jak to zde v patnáctém století vypadalo.

Veliký chrám stojí ovšem na tom samém místě, na kterém z prvopočátku postaven byl. Vedle něho k východní straně bývalo opatství s kaplí opatovou. Na pravo stával klášter neb konvent s velmi prostrannou kolem chodbou, a táhl se až k příkopu, jimž potok ohražen byl. Po levé straně k půlnoci bývalo místo prostranné, stromovím posázené, jimžto se chodilo do chrámu a jezdilo na opatství, do něhož dvě brány vedly. Nedaleko toho místa bylo ohražené pole, kdež nic jiného se neselo než pšenice pro pečení oplatkův na hostie. Podél tohoto pole vedle brány, při níž kaple sv. Bartoloměje bývala, stála opět kaple ss. Kosmy a Damiana, jižto arcibiskup pražský Albík r. 1412 založil a nadal. Podle konventu stával krásný chrám v románském slohu ss. Filipa a Jakuba a vedle něho měli bratří laici (conversi) svá stavení, kteří hlavně s obstaráváním hospodářských záležitostí se zaměstnávali.

Vše toto se přeměnilo a nyní jsou ze stavení těch toliko zbytky. V stavení někdy opatském jest nyní správce c. k. továrny na tabák, budovy vedle někdejšího chrámu ss. Filipa a

¹¹² Jelikož, jak již dříve praveno, chrám ten v roce 1421 shořel, a až do konce XVIII. století takřka v zříceninách byl, lze tedy s jistotou za to míti, že klenot ten v smutných dobách válek husitských ukryt byl; a jelikož i mnichové v době té zavražděni byli, nemohl pak nikdo o ukrytém pokladu později vypravovati. Zničení chrámu sedlckého – ač toho mnozí spisovatelé na rok 1421 dne 25. dubna uvádějí – nelze v čase tom za bezpečné přijmouti. Neb ačkoli Pražané s vojskem svým k narovnání přátelského poměru s Horníky 23., 24. a 25. dubna 1421 v Sedlci byli, jak toho páně Palackého „Dějiny národu českého,“ díl III., odděl. 1., str. 405, dosvědčují, a mezi nimi a Horníky slavný mír uzavřen byl, nedá se nijak domnívati, žeby se bylo v době, pro obě strany tak vážné, nějakého nepřátelského útoku na klášter učinilo. Zničení Sedlce připisují neprávě Žižkovi a jeho vojsku, neboť Žižka té doby v Sedlci nebyl. Spíše lze za to míti, jak i sám Palacký se domnívá, že Sedlce zároveň s Horou Kutnou po bitvě u Malešova dne 7. června 1424 zničena a vyhubena byla.

Jakuba jsou proměněny v obydlí farní, místnosti pro byty a kanceláře hospodářských úředníků, a někdejší hospital pro pocestné proměněn byl nejprve pro špýchar, nyní jest z něj sladovna velkolepého zde v nejnovější době zřízeného pivovaru.

Toliko konvent klášterní, k němuž opat Bonifác Bláha, (volen roku 1709, zemřel roku 1718) základ byl položil, a ježž teprv opat Jakub Růžička (volen r. 1753, zemřel r. 1759) úplně dostavěl, čímž i klášter zadlužil, stojí posud ve své prvotní podobě zvenčí, vnitř však umlkló kúropění mnichův a na místě toho rozlehá se hlomození pracujícího lidu, jemuž mohutný parostroj pomáhá, neboť se tu váží tabákové listy, jichž ku 120.000 centů ročně se spracuje, a přes 2500 dělníků tu denně zaměstnáno jest.

Můžeme však býti rádi, že Sedlce do rukou vzdělaných úředníků přišla, čímž mnohem lépe jest na tom než mnohé jiné vyzdvížené kláštery, neboť hned po zřízení c. k. továrny opatřilo ředitelstvo továrny toto obrovské stavení pevnou krytbou a o uchování jeho vždy horlivá se vede péče.

Budova tato nachází se v prostranném někdejším nádvoří za hlavním chrámem a bývalým opatským stavením, tvoříc stavení třístranné. Jest sice v jednoduchém parukovém slobu založené a zaujímá v svém vnitřku skvostnou, šedesáti okny osvětlenou síň. Prostora tato měří 37° 4' v délce, 5° v šířce a jest 10° vysoká. Kolem její čtyř obrovských stěn jsou dřevěné pavlače s dvojmým přepažením, a sloupová zábradlí bývala dřívě železná a velmi skvostná. Tyto obcházky vedly v jednotlivé komnaty. Tyto komnaty neb cely řeholní bývaly jak v přízemí tak též v prvním poschodí v stejném rozměru. Tuto nalezájí se krásné fresky na všech čtyřech stěnách a bývaly též na ploše stropové, kteráž prostor 283 ° 3 ´ zaujímá, kterýžto strop však pro hrozící nebezpečensví v měsíci květnu r. 1865 snešen býti musel, a tím právě ty nejkrásnější fresky za své vzaly.

Složení plochy stropové bylo úzce s krovem spojeno, a sestávalo z podložených trámů a ze stropu podlažního, jenž bedlivě nanesenou lepenicí pokryt byl.

Již před padesáti lety uznány byly trámy podlažní za zetlelé, takže již tehdáž obávalo se ztráty fresek; a aby tomu se předešlo, přidaly se nové trámy, které nedústatkem průvanu zcela zpuchřely. Tím počal se ohromný rákosový strop nížiti. Opět byly zasazeny nové trámy, použilo se svěráku, čímž skleslý celek bezprostředně spojen s krovem. Avšak před více lety nalezly se vady vazby krovové v čepovicích a rozdílné sklonky na 6-8 palců, pak pukliny jeviti se počaly, že při spořádání takovém tak ohromného prostoru nebezpečensví velmi možné bylo, takže buď náhlá vichřice buď jen malé třesení přepravných hřidelův spadnutí některého dílu stropu urychlití mohlo. Kdo by tu měl býti odpovědným za zničení lidských životů?

Obtížno jest vřelému ctiteli domácích památek uměleckých podepsati ortel smrti, jenž káže pokladů duševních, rukou náboženství pěstovaných ideí, malovaných umělcem smělým na stěnách a stropu, odejíti v hrob; avšak nevyhnutelnost káže přes všecku cenu uměleckou. Slavné správcovství továrny vše vykonalo a zkoušelo, aby strop ten zachován býti mohl; když však veškerí znalci nemožnost toho vyřkli, muselo přikročeno býti k jeho sejmutí.

Sedlcké fresky pocházejí z druhé polovice osmnáctého století, a jsou od Tadeáše Suppra, který pro Sedlce s bratrem řeholním Willmannem dosti mnoho způsobil, kresleny a vyvedeny.

Z přízemí vchází se nahoru dvojitými po sedmnácti stupních majícími schody, ježto pak u prostřed v jedny se spojí, které též až nahoru sedmnáct stupňů mají. Zde spatřujeme čtyry obrazové skupeniny a sice: Patriarchu Jakuba pod nebeským žebříkem spícího, čtvero překrásných andělů sestupuje k němu, (dle I. knihy Mojžíšovy, kap. 28, v. 2-4); nahoře v světlem paprsku jest jméno „Jehova“. V předu sedí anděl s blankou, na níž následující letoznam: IaCob VIDet sCaLaM, totiž r. 1752.

Tomu naproti jest představen sen Miroslavův. Zahalen v plášť knížecí, hlavu maje

o sedlo podepřenou s obklíčen od svých sluhů spí zde blahý sen, kterýž jej ku stavení kláštera povzbudil. Malý ptáček na znamení božského vnuknutí vylétá z úst jeho. V pozadí stojí klášter sedlcký, kdež po schodech Cisterciáné, v rukou symboly víry, naděje a lásky držíce, k nebi vzhůru kráčejí.¹¹³ Opět stojí anděl jeden v předu s blankou, na níž tato slova: PrInCeps noster seDLeCIVM. Toto opět dá rok 1757.

Tyto letopočty, 1752 až 1757, mohou sloužiti co jistá opěra k určení, kdy ony fresky povstaly.

Nad touto skupeninou vznáší se anděl, držící roušku; hlouběji pod ním nápis:

PRIMO
IN SEDLECIO
FELIX
DORMITIO.

Po stěnách schodiště pozorujem ještě odevzdání listiny klášterní, pak uvedení Cisterciánův do Sedlce. Na listině tu vyobrazené a třemi pečeti opatřené, jižto panoš v ruce drží a vysoce postavená duchovní osoba v biskupském ornátě podpisuje, které z pera písmeny Ot . . . vycházejí, nabýváme přesvědčení, že to osobu biskupa Otta, potvrzení kláštera sedlckého podpisujícího, představovati má. Na listině té nachází se spolu tento nápis:

Si quæ igitur Ecclesiastica
sæcularis ve persona prædicta
Ecclesiam, vel ejus possessiones
in quietare tentaverit ream se Divino,
Judicio – recognoscat. Cunctis autem
eam tuentibus sit Pax D. N. J. Xti. qua-
tenus et hic fructus bonæ actionis
percipiant, et apud districtum
Judicem præmia æternæ Bea-
titudinis inveniant Danielus
OTTO VLADISL . . .
antiste Pragensis Princeps.

Za biskupem sedí český vladař, za nímžto opět anděl s listinou stojí, jižto však ouplně již přečísti nelze, pouze tyto zlomky jsou posavad čitelné:

. utem
. par
. omni ambi
. . utate . . onreat
. . delet Servi Xsti
. . videt: et . . .
. . n - abile Patres
Episcopi sigilli . .
illorum suorum
. notis confir-
mare ant
ita fund

Na stěně levého vchodu jest obraz, představující knížete Miroslava, řeholníkům Cisterciánům listinu odevzdávajícího, na nižto seznam všech ku klášteru od něho darovaných míst a pozemků co v nějakém situačním plánu se nachází, jak jsme je na počátku popisu tohoto

¹¹³ Dle známé v před uvedené báchorky o založení kláštera toho.

uvedli. Něco dále této fresky v okrouhlé tabulce čte se toto: „Divino monitos Timore et Amore delegit de ordine cisterciensis fratres.“

Na stropě na jižní straně jest nápis: „Charitas charitatis.“

Plochy čtyř obrovských stěn v prvním poschodí krásí obrazy „Čtrnácti svatých pomocníků“ a dvojnásobný počet svatých mužů a panen z řádu cisterciánského.

Sluší v síni této také ještě povšimnouti si dvou překrásných řezbářských prací, představujících sv. Bernarda a sv. Luitgardu, k nimžto Kristus a kříž se nakloňuje. Škoda, že tyto řezby zve v prachu zaboaleny tlí, kdežto by ve velkém chrámě dostatek přiměřeného místa pro ně vynajít se dalo.

Chrám Všech Svatých s památnou kostnicí.

Ze všech ostatních chrámů Páně a kaplí, jichžto mimo hlavní chrám v Sedlci bývalo, uchován ještě toliko tento zde uvedený, který, jak se podobá, při spustošení kláštera a hlavního chrámu nejméně snad byl utrpěl.

Vystavěn jest uprostřed někdejšího, velmi rozsáhlého hřbitova a sestává z dvou kaplí nad sebou. Horní, do nížto ze hřbitova dvěma stranami po kamenných schodech se přichází, jest 11 stop dlouhá, 12 stop široká a 11 stop vysoká, nevyniká však žádnou zvláštností, mimo práci řezbářskou na hlavním a jediném oltáři, který ku počtě „Všech svatých“ zasvěcen jest.

Dolení kaple, takřka v podzemí, do níž po sedmnácti dřevěných stupních se přijde, obnáší sedmáct stop výšky, jedenáct délky a dvanáct šířky, zasvěcena jest ku počtě „Ježíše Krista, před svým utrpením v zahradě getsemanské se modlícího.“

Z předu chrámu toho jsou dvě s hlavním chrámem samým spojené, plechem kryté vížky; na prostředním, mezi těmi věžmi stojícím štítu jest socha Panny Marie. Zvony na věžích těch nemají žádných nápisů.

Dolení památná kaple jest neobyčejným množstvím zde nahromaděných kostí a lebek naplněna, které ve čtyřech koncích chrámu ve zvláštních ohrazených odděleních (prvopočátečně ovšem zasklenných) velmi uměle v homolovité čtverhrany urovnány jsou. Mimo to nacházejí se v každém koutě z hnátů a lebek jehlance, jakož i po stěnách rozvěšeny jsou věnce z lebek a hnátů, na drátě vázaných. Každé místo zde volá k přítomnému: „Pohleď, človče, to byli tvoji předkové a tím i ty budeš.“

Hlavní oltář, jakož i dva postranní oltáře a kazatelna, zhotoveny jsou ze šedivého, čistě leštěného mramoru.

U prostřed chrámu jest dosti prostranná klenutá krypta, v nížto posud těla, která ovšem již zpráchnivělá jsou, odpočívají. Na cínových, tam se nalezajících tabulkách čtou se tyto nápisy:

1. „Tuto odpočívá urozená paní Kateřina Polixena ovdovělá Popovská, rozená Habrkovna z Hennersdorfu, věku svého 82 let, usnula 5. prosince l. P. 1753, slavného vzkříšení očekávajíc.“

2. „Virgo Margaritha Aloysia Logdmanin de Auen, nata Kuttenbergæ die 21. Junii 1727, ibidem obiit in Domino, die 28. Julii anno 1760.“

3. „Praenobilis ac generosus dominus Joannes Rudolfus Logdman de Auen, Regie liberæ urbis Kuttensis Vir Consularis, Juris Medicinæ Doctor districtus Czaslaviensis. Natus 1695, ætatis 69 obiit 25. Decembris 1764.“

4. „Hic jacet Illustrissimus D. D. Ignatius Franciscus Liber Baro de Tam, Dominus in Wrbitz, Dobrinitz et Zboží, ætatis suæ 28. annorum, duorum mensium et quinque dierum; quem Deus et hac mortali vita ad æternam avocavit, quinta die Octobris anno 1727, cui Lector precare requiem.“

5. V kapli samé však v levo leží náhrobní kámen, tento nápis mající: „Der Woledelgeborene Ritter Herr Wenzel Murzel von Rosenthal, weiland Ihro kais. Majestät C. VI. gewester Obrist Lieutenant zu Pferd, seines Alters 69 Jahr. Gott lass ihn seelig ruhen.“

Doba vystavění chrámu toho nedá s bezpečností se udati, předc však již v brzkém čase po zřízení kláštera samého v Sedlci vybudován býti musel, jelikož již roku 1280 o hřbitově zdejší, „na němž dobří a horliví křesťané chrám se dvěmi kaplemi v jedné spojenosti postavili“, zminka se činí. V době té byl opatem Jindřich II., který miláčkem jsa krále Přemysla Otakara, v důležitých věcech vyslán byl do Jeruzalema ku králi katolickému, kdežto po vykonání svých povinných záležitostí navštěvoval každému křesťanu místa památná, odkudž pro svůj klášter na památku něco země s hory Kalvarie přinesl, jižto po svém příchodu s příslušnou slavností na rozsáhlý hřbitov, vůbec „svaté pole“ zvaný, byl rozsil.¹¹⁴

Pověst o tom rozhlásila se široko daleko po zemi a obecně takřka povstalo přání v lidu křesťanském, aby na tomto svatém poli pohřbeni býti mohli; protož přivázivalo se sem mrtvých těl z blízka i ze vzdálí. Sám opat zbraslavský Petr, tento věrný kronikář český,¹¹⁵ přiznává, že když r. 1318 veliký mor v Čechách panoval, přes 30.000 mrtvých na hřbitov ten pohřbeno bylo.¹¹⁶

Okolnost tato zavdala nábožnému lidu pohnůtku, že na hřbitově tom chrám vystavěn byl, jehož spodní část k ukládání vykopaných na hřbitově kostí se užívala, na dvou pak věžích chrámových co obět' za zemřelé ve dne i v noci neustále světla hořivala.

Byly-li kosti v kapli spodní již před zkázou Sedlce nějak uspořádány, ničeho se neví; znamená se toliko nachází, že r. 1511 jeden novic kláštera sedleckého nahromaděných zde kostí v pyramidu urovnal. Během času utrpěly však obě tyto kaple úhony všeliké, a snad již i záhubou hrozily, až pak opět opat Hilarius roku 1661 opravití a k službám božím zříditi je dal, jak o tom nápis v klenutí horní kaple svědčí, jenž zní: „Fr. Hilgerius Abbas Sedlicensis et Sarenis Visitator, Vicarius generalis, hoc ossarium ex ultimis ruinis noviter erexit 1661.“

Oprava tato však dvě leta trvala, a teprv 11. dubna 1663 v pondělí velikonoční týž opat první mši svatou v kapli té sloužil a kosti v dolejší kapli, jak bývaly, urovnati dal. Od té doby však chrám tento opětně zanedbán byl, po vyzdvžení kláštera opuštěn ostal a služby boží tam více se nevykonávaly. Teprv roku 1810 opětně hlavním příčiněním tehdejšího faráře sedleckého, P. Josefa Devotyho, byly obě kaple k službám božím upraveny a roku 1821 dal týž farář opravití oltáře v nich.

Zub času však od té doby velmi patrně na chrámu tom hlodal, přimlouvou však předešlého důstojného pana faráře Josefa Pitry a patronátního komisaře a hospodářského ředitele pana Michala Reumanna, dal patron chrámu toho a majitel panství, Jeho osvícenost kníže Karel ze Schwarzenbergů, nákladem vlastním chrám ten zcela důstojně opravovati a též vnitřní kaple spodní potřebné opravy nabyly a kosti v ní nově Františkem Rindtem z České Skalice velmi dovedně srovnány byly.

Před hřbitovem postavena jest velmi krásně a mistrně z hrubozrného pískovce vyvedená socha sv. Jana Nepomuckého, která r. 1704 postavena byla a za nejvyšší podobnou sochu v Čechách se považuje. Výška její i s podstavcem obnáší 18 a tři čtvrtě lokte. Ve čtyrech polích podstavce jest na zadní straně nápis ku počtě téhož Svatého, na třech ostatních ve

¹¹⁴ Hřbitov ten obnášel šestnáct měř půdy. Že hřbitov ten rozsáhlejší byl, než nyní ohrazení ukazuje, svědčí ta okolnost, že kdekoli v okolí se kope, na mrtvoly a kosti se přichází.

¹¹⁵ Býval dříve též řeholníkem sedleckým.

¹¹⁶ Byť i za pravdu se nepřijalo, čeho Eusebius Kapihorský o hřbitově tom uvádí, že totiž těla zde pohřbená ve 24 hodinách tak ztrávena byla, jakoby již po delší leta v zemi ležela, předce zkušenost toho přesvědčila, že zde těla pohřbená ve velmi krátkém čase ztrávena bývají.

vy pouklé práci vyobrazení sv. Judy a Tadyáše, sv. Dysmasa a blahoslaveného Jana Sarkandra. V úhelních pilířích pak spatřují se sochy sv. Vojtěcha, sv. Gotharda, sv. Václava a sv. Florianiana.¹¹⁷ – Paní Marie Zahradecská založila dne 4. března 1611 nadaci 150 zl., aby každoděhodně v den, svatému tomu ku počtě jmenovaný (středa), a pak po celý oktav svátku jeho, lampa tam hořela.

Tím ukončují kratičké pojednání toto o slavné někdy Sedlci a posavadních pozůstalých památkách proslulého kláštera.¹¹⁸

Kaňkovský kopec.

Prohlednuvše si takto památnosti Sedlcké, chci navštěvovatele doprovoditi ještě na vrch kaňkovský jinak také „Spitzberg“ zvaný, u jehož úpatí se již nacházíme. Jest, to onen pamětný vrch, na němžto r. 1421 vojsko České pod Žižkou vojskem císaře Sigmunda tak úzce obklíčeno bylo, takže tento již pevně doufal, že nadešla doba, kdy Žižka s veškerým svým vojskem zničen bude a kde nevyrovnatelný vojevůdce ten dne 22. prosince 1421 vojsko obklíčující obelstiv, bez úrazu a bez boje z obklíčení se dostal a dále ke Kolínu táhl.¹¹⁹ – Holý někdy vrch ten, jehož vnitřek nejrozsáhlejšími doly se všech stran prohloubán jest, posázen byl na povrchu na počátku tohoto století lesním stromovím, tak že tu velmi příjemný háj k procházkám upraven byl. Jest to zásluha tehdejšího majitele panství Novodvorského¹²⁰ hraběte Jana Rudolfa Chotka, doby té státního a konferenčního ministra ve Vídni, který ještě v době té, když panství sedlcké náboženskému fondu náleželo, povolení k zalesnění vrchu toho vydobyl, s tou podmínkou, že půda sice panství sedlckému přináležeti bude, les však na věčné časy panství Novodvorskému náležeti má. Kromě rozmanitých upravených cest dal týž hrabě na nejvyšší části vrchu toho postaviti mohutný sloup s křížem, k němuž stupně vedly, a pod ním vyzděný pomník, s vyrytými nápisy na mramorových deskách.¹²¹ Měl to dle znění nápisů býti pomník padlým a do šachet kutnohorských vrženým obětím fanatismu náboženského ve válkách husitských, mezi nimiž též jeden člen starého rodu hrabat Chotků, doby té děkan v Kouřimi, býti měl. Ač nebyly šachty kaňkovské místem tím, kam oběti ty uvrhovány byly, (to byly šachty Martinské,) nicméně k upomínce té vděčně hleděno bylo. Nápisy ty jsou tohoto znění. Na pravé desce zní nápis: „Durch Aufruhr und Parteihass bluteten hier Katholiken und Kelchner.“ (Bouřemi a vášní strannickou krváceli zde katolíci i kališníci.) – Na prostřední desce: „Dem Andenken des Kaurzimer Stadtdechants und den sieben hundert Schlachtopfern der Religionswuth und des Bürgerkrieges der Jahre 1419 bis 1421 geweiht.“ (Památko Kouřimského děkana a sedmi stům obětí zuřivosti náboženské a války občanské v letech 1419 až 1421 věnováno.)¹²² Levá deska má nápis: „Aechter Christen- und Bürger-

¹¹⁷ Jest to práce bývalého bratra laika v kutnohorské jezuitské koleji, Františka Bauguta, od něhož též krásná socha Panny Marie na zelném trhu v Hoře Kutné, pak sochy na tak zvaném mostě podle někdejší koleje jezuitské zhotoveny jsou.

¹¹⁸ Viz popsání fresk v bývalém konventním stavení dle popisu jich c. k. konservátorem Františkem Benešem sepsaném, jichžto spisovatel r. 1868 byl vydal, což později obšírnějším popsáním „Památky někdejšího kláštera Sedlckého“ v rozmnoženém vydání vydáno bude.

¹¹⁹ Viz „Hora Kutná“ úplný dějepis, díl I. str. 66. - „Vesna Kutnohorská“ 1868 čís. 50.

¹²⁰ Velkostatek, neb dříve panství Nové Dvory přešel kupní smlouvou ze dne 17. června 1764 od dřívějšího držitele knížete Karla z Bathiany na rodinu hrabat z Chotků, v kteréžto po dnes trvá.

¹²¹ Jest se co divit, že nápisy ty německy zhotoveny byly pro obyvatelstvo okolní, které vždy české bylo a jest, a zřizovateli to za zlé pokládáno bylo.

¹²² Obětí těch byl ovšem větší počet, nežli tuto udáno, neboť kněz Matouš Hradecký, někdejší děkan kutnohorský poznamenal, že těch Táborův, kteří od kutnohorských do šachet rozličných časův uvrh-

sinn sichern Staaten- und Menschenglück.“ (Pravé křesťanské a občanské smýšlení zabezpečují blaho států a lidstva.) – Škoda, že tento pomník již zubem času tak utrpěl, že nestane-li se v brzkou nutná oprava, úplně se v málo letech zboří. Smíme však s úplnou důvěrou očekávat, že nynější velikomyslný nástupce slavného předka svého této historické památce zhytnouti nedá.

Pakliže se s temene vrchu toho po širém okolí poohledneme, představí se zrakům našim to nejkrásnější panorama, a lze odtud svobodným okem od Řípu až po Moravské pohoří takřka polovici krásné vlasti naší přehlédnouti. Zvláště Hory Krkonošské s jich úpady a vyvýšeninami a hrdou Sněžkou pozornost navštěvovatele na se poutají, jakož i jiné nesčíslné množství znamenitějších měst a míst, jichžto bližšího popisu stručnost spisku toho nepripouští.

Co nejbliže leží nám na západní straně starobylé horní město Kaňk¹²³ se svým památným, v slohu gotickém dle nákresu a řízením slovutného stavitele Beneše z Lounů v XV. věku vystaveným chrámem sv. Vavřince, v němž se nachází překrásná kamenná kazatelna, a mistrovské kamenné „sanctuarium“, práce to proslulého mistra Rejska. Za tím dále kr. město Nový Kolín s krásným starobylym chrámem sv. Bartoloměje. – U samého úpatí východně položena leží obec Malín se svým starobylym chrámem sv. Štěpána, známá již v roku 1001, kde mezi knížaty Bořivojem a Oldřichem krvavá bitva svedena byla; však v době válek husitských byl též Malín stížen osudem klášter sedleckého; a dále v popředí starobylá Čáslava, kdežto převysoká věž památného děkanského chrámu ss. Petra a Pavla nad jiné vyniká.

Konečně jest se nám tu ještě pobaviti krásným obrazem, ježto se nám tu pohledem na Horu Kutnou objevuje, odkudž ještě jednou rozeznati možno veškerých těch památných budov, o nichžto v spisku tomto pojednáno bylo; a nasativše se tímto přeutěšeným pohledem, navrátíme se v město samé, čímž provázení a vypravování své končím.¹²⁴

nutí byli, ze všelikých starých rejstříků 5496 napačítal. – Šachtu onu, která nejvíce obětí těch byla pohltila, přezdílili horníci „Tábor“. – O události s děkanem kouřimským zaznamenáno: „Ještě v témže měsíci listopadu r. 1419 zmocnili se horníci města Kouřima, a javše tam některé konšely a starší obecní, též faráře M. Jana Chodka a kaplany jeho, vedli je spoutané do Hory, kdež do vězení uvrženy a po několika nedělích také za živa do šachet vmetáni jsou.“

¹²³ O Kaňku podal spisovatel v časopise „Koruna Česká“ roku 1875 hojně: „Příspěvky k dějepisu kr. horního města Kaňku“.

¹²⁴ Co se dějin města dotýče, náleží dílu jinému, ježto byl spisovatel r. 1867 vydaným prvním „Hora Kutná, kr. horní město“ započal, v kterémžto dějiny města od známého počátku až do smutného vypálení ve válkách husitských vypsány jsou, které přátelům těchto s dostatek poslouží.

REJSTRÍK

- Albík, arcibiskup, 110
Albrecht, císař, 102
Albrecht, král, 54; 56
Alder: Jan, 15; z Hořan Tomáš,
84; z Lošan Prokop, 8; 27; 28
Alderová Kateřina, 8
Alexandr V., papež, 22
Alexandr, mincmistr, 56
alchymista, 58
Alphardus Reinhard, 52
Alžběta, císařovna, 107
Ambrož z Laně, 28
Ambrož, šepmistr, 22
Amcha z Borovnice Albrecht, 84
Antonín, mnich, 36
Antonín, opat, 103
Apian z Milesu, arciděkan, 23;
79; 96
arciděkanové, **96**
arciděkanství, **96**; portál, 96
archiv, 72
arkýř, 66; 72
Arnold, malíř, 33
Arnošt z Pardubic, arcib., 14
Arnošt, biskup, 97
Augustin Sankturienský, biskup,
30; 49; **67**; 68
Aurelie, sestra voršilka, 93
Avignon, 22
Babrič, biskup, 62
Bahno, 81; 82
Balbín Bohuslav, spis., 85; 88
Balko František Xaver, malíř, 24;
48
Baltazar, kaplan, 50
Bartoš Václav, 84
Basemhein Karel, rekt.koleje, 88
Basile Genaro, malíř, 108
z Bathiany Karel, kníže, 115
Baugut František, sochař, 77; 89;
91; 115
Baumgartner Šebest., pasíř, 77
Bečkovský, 102
Bedřich Rakouský, 8
Bedřich, pruský král, 59
Bedřichovský z Lomce Václ., 86
Bek Jan, 12
Bellmann Karel, 26
Benedikt Rejt, 15; 64; 72; 116
Benedikt XIII., papež, 22; 41; 91
Benedikt XIV., papež, 109
Beneš František, konzervátor, 60;
61; 115
Beník Štěpán, mincmistr, 58
Beran, kovář, 31
Berghamer Václav, rekt.koleje, 88
Bergler, malíř, 108
Bergmann Lindenberg Jan, 26
Bergmannová: Anna, 36; Marie,
34
z Bibršteina Karel, mincmistr, 58
Bikanecký Tomáš, 83
Bílejovský Bohuslav, kněz, 49
Birn, malíř, 109
bitva, 15; 23; 59; 65; 70; 79; 95;
96; 97; 110; 115; 116
Blažek, lazebník, 75
Bohdanecká z Hodkova Alena, 65
Bohdaneč u Pardubic, 104
Bonifác Bláha, opat, 109; 111
Bonifác IX., papež, 14; 15; 22;
102
Bonifác, prelát sedlecký, 93
Bořita z Košic, 19; 21
Bořita z Martinic, mincmistr, 58
Bořivoj, kníže, 116
bouře havířská, 55
brána, **4**; klášterní, 4; kolínská, 4;
100; kouřimská, 48; 74; nová,
4
Brandl Petr, malíř, 12; 17; 24; 34;
37; 38; 41; 48; 49; 104; 105;
107; 108; 109
bratrstvo: sv. Václava, 62; 88;
Utrpení Krista, 88
z Brauneru Jan Josef, 92
Breda Karel Joachym, 86
z Bretfeldu, svob. pán, 63
Breuer, 73; Antonín, 5; Jan, 73;
78; 100; Jan Kryštof, 10; 24;
60; 73; 98; Kryštof Jan, 5
Breuerová Monika, 24
Brunner, 85
Bruno, biskup, 84
z Břetova Bedřich, 84
Buďín, 56
Buchler Antonín, zámečník, 77
Bukáč, měšťan, 98
Bulhaři, 102
Buner Václav, farář, 83
Burian Jan, havíř, 98
Bykáň, 86
Bykánec, 81; 82
Bylanka, 5; 7
Bylany, 7; 26; 38; 40; 41; 74; 75;
81; 84; 101; kaplička, 84
Cattulus Kristian, rekt.koleje, 88
cech, 35; havířský, 32; 50
Cejpek, farář, 108
cihelna, 100
Cihelníkovi Jan a Voršila, 84
Cimburk, 63
cukrovar, 5; 10; 12; 49
Čabelický z Soutic Jan, minc-
mistr, 57
Čáslav, 3; 6; 31; 41; 51; 59; 65;
72; 74; 88; 93; 116; kostel,
116
z Čazarova Mikuláš, 96
Čechy, 5; 59; 63; 102
Černín Heřman, 64
Čermínová z Chud. Markéta, 94
Čermíny, 81; 82
Červené Janovice, 72; 74
Červený Hrádek, 97
Česká Skalice, 114
Češňovská Marie Augustina,
přednostka kláštera, 95
Čolič F.J., malíř, 38; 41
čtvrť, **4**; Bartolomějská, 50; 74
Dačická z Heslova: Kateřina, 93
Dačický z Heslova, 17; 50;
Bernard, 26; 70; Jan, 88; 93;
96; Mikuláš, 40; 64; 65; 68;
69; 70; 79; 97; Ondřej, 100;
Václav, 100
Dakazat Jan, rekt.koleje, 79; 88
Daniel, Biskup, 101
de Novadomo Ulrich, mincm., 57
de Stern Ferdinand Alexius, 70
dědina: Prokšovská, 84
Dengler, dr., 13
deska radniční, 73
Devoty Josef, farář, 114
Dientzenhofer, stavitel, 44; 94
Dittrich Zachar, zvonař, 47
divadelní ochotníci, 12; 13
divadlo, 99
dobročinné ústavy, **8**
dobročinný spolek paní, **13**
Dohalský z Dohalic Jan Bořek
starší, 81
Domažlický Jan, stavitel, 44; 45
Domošínský Jan, 27

- Donat Jan, truhlář, 47
Dörell, špitální lékař, 10
Doubrava, tesař, 83
Drahovský, 79
Drážďany, 52; 78
Držislav, 101
Dubský Karel, kněz, 47
Duchek Jan, rekt.koleje, 88
Duchek Martin, 27
důl: Flašary, 27; Mladé Rousy, 27; Osel, 57; 58; 64; Ruthart, 58; Staré Rousy, 27; Zahrady, 27
dům: biskupský, 70; čp.14, 96; čp.15, 96; čp.173, 68; čp.377, 97; čp.384, 50; 93; čp.417, 30; čp.67, 98; čp.68, 98; čp.Ž15, 81; čp.Ž31, 48; Havířský, 44; 72; Kamenný, 66; 67; Knaj-slovský, 97; knížecí, 97; Min-strberský, 97; Ruthartský, 96; Sankturinovský, 97; Smíškův, 66; u Haviře, 85
Duracio, sochař, 77
Duškovi Jan a Anna, 28
z Dvornic Řehoř, 62
dvůr: Gruntlík, 28; Krapínský, 85; Křesetice, 82; na Kolmarku, 9; v Přitokách, 48; 84; Zemanov-ský, 82
Ebrle Josef, řezbář, 47
Ebrt, truhlář, 41
Eigler Kašpar, řezbář, 23; 24; 38; 40
Eleonora Magdalena Terezie, matka Karla VI., 92
z Elstiboře Havlík, řezbář, 73
Endrle z Burgstadtlu Adam, 70
Endrlín, mincmistr, 57
Engbrechtová Marie Johanna, přednostka kláštera, 95
epitaf, 39
Erithrei: Bernard, 26; 36; 43; 44; 45; 46; 48; Václav, arciděkan, 39; 41; 43; 45; 46; 76; 94; 96
Erkart Ondřej, opat, 109
Exhordus, 52
fara: malínská, 107; sedlecká, 107; u Matky Boží, 23; 30; u sv. Barbory, 23; u sv. Barto-loměje, 23; u sv. Jakuba, 23
farář: malínský, 15; 19; od Matky Boží, 30; pněvický, 15; 50; vilimovský, 46
Fatigat, senátor, 29
Felix Daniel, rekt.koleje, 88
Felix Kryštof, rekt.koleje, 88
Ferdinand I., císař, 8; 23; 31; 56; 57; 58; 63; 64; 76; 81; 103
Ferdinand II., císař, 16; 23; 26; 63; 65; 79; 80; 81; 82; 97; 103
Ferdinand III., císař, 16; 73; 78; 83
Fífek Kašpar, 9; 11
Filip Sidonský, biskup, 15; 22; 23; 29; 39; 40; 66; 68; 69; 70; 72
Firšic z Nabdína Jindřich, 82
Florencie, 39; 52
fond: náboženský, 115; studijní, 7; 81; školní, 7; 65; 99
Formánek Maxmilian, rekt.koleje, 88
fortny, 4
František Josef, císař, 13; 95; 109
František Khun, 45
František, císař, 110
Freisleben Daniel, 82
freska, 17; 105; 111; 112; 113
Gebhard Jan, 84
Gerlak V., opat, 101
Gersdorf z Malšvic Bernard, 85
z Gersdorfu Jiří a Kryštof, 57
Giller Václav, rekt.koleje, 88
Glos Bartoloměj, malíř, 34
Glosová Alena Františka, 34
Glutová Brigita, 71
Golčův Jeníkov, 105
Griespek z Griespachu Florian, 57
groš, 52; 54; 68
Grueber Bernard, profesor, 15; 19; 105; 108; 109
Grunta, kostel, 64
Gruntlík, 8
z Gutsteina Albrecht, mincmistr, 58; 64; 66
Habrkovice, 103
Habrkovna z Hengersdorfu Kateřina Polyxena, 113
Hájek z Libočan Václav, 81; 101
haldy, 5
haléf, 52; 54
Haller Emanuel, 99; 108
Hamburk, 104
Hanl Karel, biskup, 99; 108
Hanuš, stavitel, 15; 64; 73
Hanykýř, horník, 18
Háša z Újezda Jiří, 81
Hauf František, 6
Haugvic z Biskupic, 65
Haugvicová z Biskupic Eleonora, 65
Hausa Ferdinand, arciděkan, 36; 41; 48; 73; 96; 104; 107
Hauser Bartoloměj, rekt.koleje, 88
Heintsch, malíř, 17
Henricus de Schmalbach, 52
Hermanus Buchardi, 52
Hermanus de Castro, 52
Hertl: Petr, 26; 33; Václ., 26; 48
Herzan Josef, arciděkan, 11; 13; 18; 35; 97
Heřman, pan, 31
Hilarius, opat, 114
Hladký Ignác, 26
Hlaváč Karel, perkmistr, 98
Hlavsa z Liboslavě: Petr, minc-mistr, 58; Radslav, 97
hliník, 100
Hlízov, 101
Hocke Florian, 73
hodiny, 83; 105; u Matky Boží, 30
Hommer Josef, 9
Horák Jan, varhanář, 47
hornictví, 6
Horstorfar z Malešic: Beneš, mincmistr, 55; 61; Jan, minc-mistr, 58; 62
Horušice, 103
hostinec, 6; 49
Hrabaňová Eleonora, 84
Hraběšín, 109
Hrádek, 63; 66; 72; 75; 80; 85
Hrádek nad Pařoušy, 97
Hradiště, 101; 103
Hrdlička Vít, malíř, 47; 81
hrobka, 64
hromosvod, 109
Hruška Jan, varhanář, 39
hřbitov: sedlecký, 113; 114; u Matky Boží, 4; 31; 35; 93; u Nejsv. Trojice, 37; 41; u sv. Barbory, 15; 18; 55; 80; 89; u sv. Bartoloměje, 50; u sv. La-

- zara, 50; u sv. Václava, 50; u
Všech svatých, 37
Humpolecká: Anna Františka, 70;
Brigita, 70; Prudencie, 70; Ve-
ronika, 70
Humpolecký Martin, 70
hut', 28; 40; 51
Hydrák Václav, 56
Hyserle z Chodů, Sigmund,
arciděkan, 96
Chlum, 95
Chmela Mikuláš, havíř, 31
Chodek Jan, kněz, 116
Chotek, 115; Jan Rudolf, 115
Chotouchovský z Chotouchova
Václav, mincmistr, 58; 65
Chotouchovský z Nebovid Vác-
lav, 64
Chotovice, 101
Chotusice, 59
chrám sv.Barbory, 7; 14; 15; 22;
39; 40; 49; 50; 55; 58; 61; 65;
68; 70; 75; 79; 80; 83; 85; 86;
87; 89; 94
Chrast, 39; 81; 82
Chrastno, 101
Chrudim, 59
Chulejovský z Chulej.Jan, 81
Chynský Jiří, rekt.koleje, 88
Jakub II., opat, 103
Jakub VI. Růžička, opat, 26; 104;
111
Jakub, pekař, 28
Jakub, řezbář, 16; 25; 73
Jakub, sedlář, 28
Jan de Longe Villa, svěťící bis-
kup, 62
Jan Hus, 18; 22; 52
Jan Lucemb., král, 19; 53; 102
Jan od Čápův, 68
Jan VIII. Reitknecht, opat, 107;
109
Jan, opat, 102
Jan, stavitel, 15
Jandová Kateřina, 51
Janek, srotýř, 27
Jano R.F., malíř, 38
Janovka, 30; Theofil, 26; 35
Janyal B., mincmistr, 59
Jelínek František, kameník, 45
Jeruzalem, 114
jezuité, 7; 9; 15; 16; 17; 18; 23;
46; 49; 65; 79; 81; 82; 83; 84;
88; 95; 96
jezuitská kolej, 35; 64; 73; 74; **79**
jezuitská kolej, rektorové, **88**
Jihlava, 85
Jilové, 19
Jindřich II., opat, 114
Jindřich IV. Snopek, opat, 104;
106; 107; 109
Jindřich Olomoucký, 101
Jindřich, komorník, 101
Jindřich, opat, 102
Jindřichův Hradec, 85
Jíra, z Přitoky, 27
Jiří Poděbradský, král, 16; 17; 49;
52; 53; 54; 78; 97; 99; 103
Jiří, kněz, 62
Jiří, opat, 103
Jiřík, 31
Jodok, opat, 103
Josef I., císař, 88; 93
Josef II., císař, 65; 104
Judexová, Lidmila a Magdalena,
9
Junová Marie Thadea, přednostka
kláštera, 95
Kačín, 101
Kačina, 72
Kačiny, 84
z Kaisersteina, 104
Kalvárie, 114; na Kaňku, **115**
kanál (náhon), 74
kaňk, 31; 63; 116; kostel, 116
Kaňkovský vrch, 3; 115
kanonizace sv. J. Nep., **41**
Kapihorský, 22; 32; 102; 114
kaplan, 7; 22; 27; 31; 35; 48; 49;
50; 62
kaple, 63; 66; 70; 72; 94; 97; 106;
109; Božího Těla, 15; 18; **49**;
na Rovínách, 50; Nejsv. Trojice,
50; Nejsvětější Trojice, 93;
sv. Lazara, 49; špitální, 49; 50;
v Poděbradech, 56; v sanktu-
rin. domě, 97; ve Vlašském
dvoře, **61**; voršilek, 93; 94
Karel IV., císař, 53; 57; 63; 102
Karel VI., císař, 16; 41; 91; 92;
93; 107
Karlštejn, 56
Karre Daniel, 26
kartounka, 5
kasárna, 74
kašna, 63; 75; kamenná, 55; **74**
Kašpar Jan, kněz, 35
kazatelna, 24; 25; **33**; 36; 47; 49;
61; 107; 108; 109; 113; 116
Kazimír, polský král, 52
Kegler, 76; Vojtěch, 26; 29; 33;
44; 47
Khun: František, 45; Josef, 26;
43; 44
Kinský Filip, 59
Kircheisl Jan, 37
Klbal: Jiří, zvonař, 18; Rafael,
zvonař, 30
klášter: neuburgský, 103; opato-
vický, 101; sedlecký, 8; 9; 16;
19; 23; 24; 25; 26; 35; 47; 65;
73; 75; 84; 93; 96; 101; 102;
116; voršilský, 7; 12; 14; 17;
44; 92; waldsaský, 101
Klecar z Růžokvětu, Zachariáš,
arciděkan, 96
Klejnarka, 74
Klement V., papež, 19
Klement XIV., papež, 88
Klouzal Jan, rekt.koleje, 88
Kluky, 36
Klusáková z Kostelce Marie
(Anna) Aloisie, přednostka
kláštera, 93; 95
kniha Memorabilien, 31
Knotkovi Jan Václav a Anna, 29
Kocian Josef, 99
Kohout Benjamin, z Prahy, 9
Kohoutová Marie Josefa, před-
nostka kláštera, 95
Kojetín, 83
z Kokořova Petr František, minc.
administrátor, 59
Kolářik Josef, 24
Kolín, 3; 6; 103; 115; kostel, 15;
50; 116
Kolínští, 36
Kolovrat Vojtěch, 82
Kolovratové Novohradští, 63
Kolovratský Jan, rekt.koleje, 88
Kommerovi Josef a Barbora, 24
komora česká, 56
Konrád, biskup, 15
Konrád, farář malínský, 15
konsistoř Pražská, 23
Kopřiva Václav, zámečník, 36
Koranda Václav, mistr, 69

- Korutané, 8
Košník Jan, spis., 36; 37; 40; 88
kostel: Matky Boží, 17; 23; 27;
47; 49; 50; Nejsv. Trojice, 35;
37; 49; 50; 68; sv. Bartolomě-
je, 10; 47; 49; 50; sv. Jakuba,
3; 19; 30; 31; 36; 38; 46; 68;
70; 77; 105; sv. Jana Křt., 51;
sv. Jana Nep., 41; sv. Jiří, 48;
80; sv. Kříže, 10; 49; 50; sv.
Lazara, 47; 49; sv. Martina,
22; 49; sv. Petra a Pavla, 50;
sv. Václava, 50; Všech Sva-
tých, 36
Kostelec n. Č. L., 4
Kostka z Postupic: Bohuslav,
mincm., 58; Vilém, mincm.,
51; 58; Zdeněk, mincm., 57
kostnice: sedlecká, 103; 113; u
Matky Boží, 30; 35; u Všech
Svatých, 37
Kotrba František, řezbář, 36
Koukol Tomáš, rekt.koleje, 88
Kouřim, 115
Kouřimský Jiří Bílek, arciděkan,
96
kovárna, 80
Kovář, malíř, 17
Kozel z Riesentalu Zikmund, 64;
81; 96
z Kozetína Zachariáš, 62
krádež, 32
kraj loketský, 63
Krakovský z Kolovrat Filip, minc.
administrátor, 59
Král Jindřich, rekt.koleje, 88
Krasoňovice, 65; 81; 82
Kraus Václav, rekt.koleje, 88
Krčan Josef, 71
Krehan Josef, stavitel, 108
Kremlich Martin, arciděkan, 96
Krchleby, 103; 104
kriminál, 60
Krkonoše, 116
Kroupa z Chocenic Prokop, 55
Krték Ambrož, 64
Krubinius Jan, arciděkan, 96
kruchty u Matky Boží, 33
Krupá, 81; 82
Krus František, rekt.koleje, 88
krypta, 26; 106
Křesetice, 9; 64; 81; 82; 84; 86;
kostel, 47; 81
Křeštan Jan, 8
Křikava, arciděkan, 39; 97
Křivoklát, 56; 60
kříž, 63
křtitelnice, 25
Kübeck, baron, 108
Kubík Jan, 26
Kubín: Karel, 89; 93; Václav, 70
Kubínová Kateřina, 50; 93
Kuhn Josef Ignác, 43
Kühner Jan Jiří, zvonář, 26; 32;
35
Kuklík, 3
Kulhánek Vojtěch, kameník, 63
Kundt Liberat, 78
z Kuňovic Kuňhuta, 84
Kyselka Václav, 85
Labe, 10
Labotský Joachym, 37
Ladislav Jan, architekt, 61
Ladislav, král, 54; 56; 57; 102
Laglerová z Sickerskirchen Marie
Stanislava, přednostka klášte-
ra, 95
Lancicius Mikuláš, jezuita, 85
Landa, šepmistr, 28
Landava, 88
Lang, kněz, 76
Langschnabl Teodorych, 52
Lanskrounský Jakub, arciděkan,
41; 96
Lauer František, 59
Leč, z Malína, 27
Ledeč, 85; kostel, 85; socha
Nejsv. Trojice, 77
Leopold I., císař, 17; 23; 77
Leskauer Pavel, rekt.koleje, 88
Lhota, 104
Lib. Memor., 20
Libák z Pojedě Mikuláš, 8; 49
Libenice, 64; 101; čp.1, 64
Libri erectiones, 14; 21; 27; 50
Libšteinský z Kolovrat: Václav
Heralt, 65; 79
Libšteinský z Kolovrat: Albrecht,
84
Libuše, kněžna, 53
lihovar, 5
Lichnice, 72
Lípa František, tesař, 45
Lipoltice, 8
literátský kůr, 46
Litoměřice, 88
Lobkovic, kníže, 59
Logdman de Auen Jan Rudolf a
Markéta Aloisie, 113
lom na Ptáku, 15; 84
Lombardus Cino, 52
Lomec, 34
Lommersdorf, Němec, 65
Lorec, 75; 76; 99; 100
Lorecká z Elkuše Eliška, 25
Lorecký z Elkuše, 99; Diviš, 100;
Jindřich Jan, mincmistr, 58
Losenický Tob., rekt.koleje, 88
Lošanovský, správce špitálu, 9
Loth Šebestian, rekt.koleje, 88
z Lotringů Karel, princ, 59
Loubský Jan, rekt.koleje, 88
louka, 9; 28; 36; Hornická, 10
z Lovče Jan Alex, 26
Ludvík, král, 58
Lukavecká z Lukavce Joh., 93
Lukavecký Jan starší, 81
Lukavecký z Lukavce Zd., 109
z Lukavy Albrecht, 36
Luxenburg, 16
Lužice, 52
Machátý M., setník, 11
Malejovice, 79; 101
Malešov, 5; 22; 74; 86; 110
malešovský potok, 3
z Malíkovice Aleš, 81
Malín, 4; 5; 6; 47; 72; 101; 103;
116; kostel sv. Štěpána, 116
Malovcová z Chejnova Marie
Etherie, předn.kl., 93; 95
Malovcová z Malovic Marie
Kateřina, předn.kl., 95
Malškrubský Jan, 27
Marie klára, máteř, 92; 93
Marie Terezie, císařovna, 32
Martin, jezuita, 79
Martin, kněz, 69
Martin, vozka, 28
Martinec Ant., rekt.koleje, 88
z Martinic Zdislav, 62
Martinický z Chřenovic Hynek,
81
Mařík Václ., malíř, 26; 35; 38; 40
Máslník Jan, 11
Másló Václav, řezbář, 25
Matěj Sartorius, opat, 103
Matěj, farář, 27
Matějka Karel, horní hejtman, 61

- Materna z Květnice: Jindřich, 84;
 Václav, 84; Zikmund, 84
 Matlachová Petronila, 28
 Matouš Hradecký, děkan, 115
 Matyáš I., císař, 81
 Matyáš, uherský král, 57
 Maximilian II., císař, 58; 81
 Mayer: Daniel, biskup, 107;
 František, hofmistr, 16
 z Mayern Daniel Jos., biskup, 23
 Mazač Josef, ředitel škol, 65; 66
 Meagh Jan, jezuita, 85
 Meckas, 29
 z Meškova Vilém, 84
 Mezeřícký z Lomnice Zd., 81
 mezník, 64
 Michalovice, 85
 Michka z Tarmarku, 28; 84
 Mikuláš, opat, 102
 Mikuláš, stavitel, 15; 64
 Miličovský z Prauberku Jiří, 83
 mince sedl. kláštera, 104
 mincmistři, **57**
 mincovna: Budějovice, 57;
 Jáchymov, 57
 Minstrberský: Jindřich, 49; Karel,
 58; 97
 Miránková Anna, 29; 34; 82
 Miroslav, 101; 102; 105; 112
 misal, 63
 Mitis, hofmistr, 59; 98
 Mitisová Anna, 98
 Mitrov, 79
 Mitrovský, mincmistr, 59
 Mladá Boleslav, 79
 mlynářství, 5
 mlýny, **5**; 6; 7; 26; 41; 63; 84
 Molitor Jiří, rekt.koleje, 88
 Molitor, malíř, 48
 monstrance, 18; 26; 62; 108;
 sedlecká, **110**
 mor, **76**
 Morava, 5; 59; 63; 102
 Moravcovi František a Anna, 71
 Moravec: sklenář, 31; Zikm., 47
 Morový sloup, 43; **76**; 91; 115
 Moserová z Moserů Marie Tere-
 sie, máteř, 93
 most, 74
 Moticius Jan, rekt.koleje, 88
 Murzel z Rosenthalu Václ., 114
 z Myslova Pavel Lidl, 84
 náboženství, 4
 Načeradský Ondřej, 28
 nadace, 11; **13**; 28; 83; 94; 115
 nádraží, 6; 101
 náhrobník, 15; 23; 26; 35; 37; 38;
 39; 40; 64; 89; 109; 114
 Náchodská Ludmila, 35
 Náchodská z Neudorfu Marie
 Salesie, přednostka kl., 95
 Náchodský Mikuláš, 35
 náměstí, **4**; bartolomějské, 12;
 panské, 4; 55; 71; Smiškovo,
 60; 85; svatováclavské, 72
 nápis, 15; 16; 17; 18; 21; 23; 24;
 26; 27; 33; 34; 35; 37; 38; 39;
 40; 43; 47; 48; 49; 60; 61; 72;
 73; 77; 78; 84; 89; 90; 91; 96;
 105; 106; 109; 112; 113; 114;
 115
 Nasavrky, 83
 z Nedvojovic Martin, 62
 z Nehodivu Mikuláš, 81
 Nejeptínská z Nejeptína Sibila, 9
 Němci, 102
 nemocnice, **11**
 Neplach, opat, 101
 z Nepomuku Jan, svatý, 41
 Neškaredice, 9; 81; 82; 85
 Netolický, baron, 59
 Nicolo de Oderamus, 52
 Nigrin Ondřej, rekt.koleje, 88
 Niklasa, z Jihlavy, 27
 Nišpulký, 49
 Nová Lhota (Lhotka), 86
 Nové Dvory, 72; 115
 Novohradští z Kolovrat, 51
 Novomlejský Ign., arciděk., 96
 Nymburk, 83
 obecní dvůr, 100
 Oberg Mikuláš, 26
 Obitečtí z Obitce, 17
 obléhání, 102
 obyvatelstvo, **4**
 oheň, 21; 28; 29; 32; 33; 41
 Oldřich, kníže, 116
 Olšany, 104
 oltář, 14; 16; 17; 21; 22; 23; 24;
 25; 26; 27; 28; 29; 33; 34; 36;
 37; 38; 39; 40; 41; 46; 47; 48;
 49; 50; 61; 66; 68; 88; 104;
 105; 106; 107; 108; 109; 113;
 114
 Ondřej Havlíkův, mincíř, 28
 opat: oseký, 104; 105; zlatoko-
 runský, 104
 Opat, havíř, 55
 opatrovna malých dětí, **11**
 Opočeň, 51
 Oppersdorf z Dubu Vilém,
 mincmistr, 58
 z Oppersdorfu František,
 rekt.koleje, 88
 Ota Braniborský, 51
 Otakar II., král, 114
 Otto, biskup, 101; 112
 Paběnice, 81
 Paběničtí z Paběnic, 81
 Pacovský: Jan, mistr, 70; Václav,
 mistr, 69
 Pách, 3; 9; 10; 19; 102
 Pacht: Alex Alexius, rekt. koleje,
 88; František Josef, mincmistr,
 59
 Palacký, 110
 Paleček Jan, rekt.koleje, 88
 památník, 115
 pamětní deska J.K.Tyla, 13
 panství sedlecké, 32
 Pardubice, 103; 105
 park, 100
 Parlér Petr, 15
 Pašek z Vratu Jan, 69
 Pašinecký z Pašiněvsi Adam, 97
 Pašinka z Trojanovic Petr, 100
 Pavel, mistr, 69
 pece na chleba, 45
 Pečky, 81
 peníze, 54
 z Pernšteina, 55
 Perštejnec, 81; 82; čp.10 a 11, 8
 Peřina Josef, arciděkan, 12; 97
 Petr Sancturienský, biskup, 68
 Petr, opat zbrasl., 114
 Petraš František, 47
 Pika Bartoloměj, opat, 23
 Pirknar z Pirksteina Jan, 8; 81
 Pisa, 22
 Pitra Josef, farář, 106; 114
 pivovar, 71; 75; 98; 99; 100
 Plachý Jiří, kněz, 73; 88
 Plecera Václav, arciděkan, 96
 Pnevce, 50
 Poboř, 84; 101
 Poděbrady, 56
 Podhořany, 72

- Podhradský z Vlčí Hory Václ., 100
- Podmoky, 83
- podnebí, 3
- Podolčany, 101
- Podr J., řezbář, 25
- Pohořelý Josef, farář, 91
- poklad, 103
- pole křenovka Procházkova, 44
- Poličany, 34; 41; 50
- poloha města, 3
- Popel z Lobkovic Oldřich, mincmistr, 58
- Popovický z Schlafenbachu Tomáš, 86
- Popovská Kateř.Polyx., 113
- z Postupic Zdeněk, 84
- Potěhy, 107
- z Potšteina Jan, mincmistr, 58
- Pötting František, minc. administrátor, 59
- pouť, 83
- Praha, 57; 62; 68; 69; 76; 79; 88; 103; 107; 110; farář u sv. Havla, 49; Hrad, kaple sv. Václava, 63; chrám sv. Víta, 14; 15; 31; klášter na Zderaze, 34; klášter voršilek, 92; kostel Ne-sv. Trojice, 69; kostel sv. Jana na Skalce, 45; Malá strana, 34; sv. Apolinář, 23; Šmerhovna, 68; 69; Týnský chrám, 17; 68
- z Prachňan: Anna, 81; Jan, 81; Jindřich, 81; Mikuláš, 14; 18; 28; 81
- prapory vojenské, 25
- Pražané, 110
- Pražské arcibiskupství, 84
- Prekler Michal, 64
- Prenarová Dorota, 81
- procesí, 76; 77; 83
- Profousovi Josef a Marie, 99
- Procházka: Adam, pozlatník, 47; Jan, malíř, 77
- Prokop, perníkář, 28
- průmysl, 5
- Prusko, 94
- Prusové, 45; 59
- přádelna bavlny, 60
- Předbořice, 81; 82
- předměstí, 4; Čech, 74
- přednostky kláštera Voršilek, 95
- Přehořovský z Kvasejovic Fr., minc. administrátor, 59
- Přelouč, 104
- Přelozí, 101
- Přemysl Oráč, 53
- Přemysl Otakar, král, 52
- Příba, z Křesetic, 27
- Příbram, 19; 59
- Přibyslavice, 83
- Přitoky, 7; 26; 41; 48; 74; 81; 84
- Ptáček Ondřej, zvonař, 16; 18; 25; 28; 70
- Ptáčková Markéta, 28
- Pucheř, 81; 82
- Pucheřská z Puchře Kateřina, 82
- Pucheřský z Puchře Jan, 81; 82
- puchýrný, 6
- Raab: František, malíř, 88; Ignác, malíř, 17; 25; 81
- Raabenhaupt ze Suché Jan, 86
- Rabenhauptová ze Suché, baronka, 46
- Rabenstein Ignác, 26; 44
- Rabstein Prokop, 84
- Racek Kobyła, 22
- Racek, komorník, 101
- radnice, 4; 55; 60; 71; 73; 99
- Rakousko, 5; 88; 94; 103
- Rappe Josef, 100
- Reichlovi Jan a Kateřina, 71
- z Reimbergů Jan, mincmistr, 58
- Rejsek Matěj, 15; 39; 40; 49; 61; 64; 72; 73; 75; 116
- relief, 25; 33; 72; 77; 78; 90; Zebedeovců, 25
- Retor Jan, rekt.koleje, 88
- Reumann Michal, 114
- Reyser Jan Ondřej, pražský sufragán, 33
- Richtr Josef, malíř, 35; 91
- Rindt František, 114
- Rokovcová Anna, 28
- Rokycana Jan, arcibis., 67
- Rokycana Jan, arcibiskup, 22
- Rosenmüller Jiří, rekt.koleje, 88
- Roviny, 3; 50
- rozpočet (roční) jez. koleje, 86
- z Rožmberka, 70
- Rudolf II., císař, 9; 81
- Rus Josef, malíř, 35; 37
- Ruthard Jan Kunklín, 19; 21
- Růžička Ignác, farář, 107
- Růžičková Kateřina, 46
- rybníky, 5
- rychta, 34
- rynek, 55; hořejší, 74
- Řehoř XII., papež, 22
- řemesla, 5; umělecká, 5
- Řepanský Zikmund, kněz, 22
- z Řezáčova Václav, 37
- z Řičan Karel Adam Lev, 86
- Říha, pekař, 28
- Řím, 22; 68
- Říp, 116
- Salák Josef, 71
- Salákovi Jakub a Marie, 71
- Salava z Lípy: Jan, 86; 109; Jan starší, 81; Jindřich, 86; Matěj, 86; Mikuláš, 86; Václav, 86
- Salazar de Monte Albano Jan, 26; 97
- Salazarová Františka Johana, 97
- Samoelis: Daniel, 26; 93; František, arciděkan, 96
- sanktuarium, 116
- Sankturienský Augustin, biskup, 22
- Sasové, 59
- Sázava, 74
- Seč, 83
- Sedlec, 3; 5; 57; 63; 72; 77; **101**; 105; kaple sv. Bartoloměje, 110; kaple sv. Kosmy a Damiána, 110; katedrála, 104; **105**; konvent, 105; **110**; kostel sv. Filipa a Jakuba, 103; 104; 106; 107; 108; 109; 110; kost-nice, **113**; opatské stavení, 104; refekťář, **111**; tabákovka, 105; 110
- Sedlo, 51
- Seidl Josef, kněz, 93
- Sezemice, 101
- Schindler Ignac, rekt.koleje, 88
- Schleichertová z Wiesenthalu Kateřina, 93
- z Schönfeldu: Josef František, 83; Michal, 84; Mikuláš, mincmistr, 58
- Schönová Marie, Rosalie a Veronika, 71
- ze Schorlehmruů, 12; 30
- silnice, 80
- Sindicis František Kryštof, 26
- Sixt IV., papež, 68
- Skalka, 6

- Skořepa Tomáš, truhlář, 36
Slatiňany, 83
Slavata z Chlumu Vilém, 82
Slavíkovice ze Slavíkova Jan
Burian, 9
Slezsko, 52; 59; 63
Smířická ze Smířic Kateřina, 100
Smíšek z Vrchovišť, 64; 75; Jan,
40; 64; 75; Michal, 40; 49; 55;
56; Mikuláš, 15; Václav, 70
Smíšková z Vrchovišť Ludm., 39
sněmy, 56
Snětívý František, zámečník, 47
Sněžka, 116
Soběslav, 70
ze Soběslavi Zbinko, mincmistr,
57
sochy: Kamenný dům, 72; kostel
sv. J. Nep., 47; kostnice v
Sedleci, 113; Morový sloup,
77; na mostě, 77; **89**; sv. J.
Nep. v Sedleci, 77; **114**; sv.
Vojtěcha, 76; Vlašský dvůr, 73
sochy na mostě, 115
Solnice, 101
Souňov, 81
Spinetti Jan, stavitel, 36
Spitra Václav, mechanik, 109
Spitzberg, 115
spolky, **100**
spořitelna, 10
správa: duchovní, 7; obecní, **6**
Sprenga František, 36
Srb Jakub, 31
Stáně František, 6; 13
Stará Boleslav, 62
Stefanides Pavel, rekt.koleje, 88
Steinek Josef, sklenář, 47
stínadla, 49
stolice, 17; 25; 41; 73; 104; 109;
minciřská, 57; papežská, 67;
68; pregířská, 52; pro zvony,
20
Stradonius Jan, kaplan, 62
Strer Norbert, rekt.koleje, 17; 88
struska, 5
Střela z Rokyc Rudolf, 65
střelecká společnost, 100
střelnice, 100; v Lorci, **100**
střílení ku ptáku, 100
studánka sv.Vojtěcha, 74
Studenecká z Pašiněvsi Salome-
na, 109
Studenecký z Pašiněvsi Jan, 81
Sukov, 3
Supper Tadeáš, malíř, 106; 111
Svatba z Tuchtotic Václav, 8
Svatomír, kněz, 55
Světlá n.S., 74
Svoboda: Jan, 81; Karel, truhlář,
25; Vojtěch, 12
Svobodová Anna, 24
Sybot de Kalchberg, 36; 52
šafař z fary u Matky Boží, 30
šachta Tábor, 116
šachty Martinské, 49
Šatný z Olivetu Jiří, 62
ze Šelenbergu Jan, 75
z Šeratic Jan Hanuš, 97
Šetejovice, 81
Šetler Leopold, 37
Šimek Mikuláš, malíř, 37
Šimůnek Lukeš, 31
Šipí, 63
Školský Jíra, 28
školy, 7; 65; 83; 88; 93; 95; 96;
97; cvičební chlapecká škola,
65; dívčí národní škola, 7;
gymnásium, 7; 98; národní
chlapecká škola, 7; pedagogi-
um, 65; realná škola, 7; 55;
71; **98**; seminárium, 65; sva-
tobarborská, 85; učitelský
vzdělávací ústav, 7; veřejná
dívčí škola, 7; voršílská, 13;
18
Škořepa Tomáš, truhlář, 34
Škreta Šotnovský ze Závoric
Karel, malíř, 24; 109
Šlechtín ze Sezemic Dittrich, 82
Šleichertová Kateřina, 50
Šlikové, 63
Šmilovská z Palmbergů Anna
Karolína, máteř, 93
Špahová Anna, 12; 13; 14
špejchar, 65
Špetlů, 55
špitál, **8**; 11; 46; 49; 59; 81; 84;
85; u sv. Bartoloměje, 49; 50
Šrámek Václav, 26
Šrámková Prudencie, 71
Štěpán, provazník, 31
ze Šternberka: Kašpar, 6; Petr,
mincmistr, 57
Štětějovice, 83
Štětka Josef, 12; 73; 98
Šuler David, sochař, 23; 24
Šultys z Felsdorfu Jan, 79
Šumberk, 83
ze Šumberku Jan Erazim, minc-
mistr, 58
ze Švarcenberka, 105; Karel, 110;
114
Švédové, 104
Švegerová Marie, 34
tabáková, 101; 108; 109
Tábor, 4
z Tamu Ignác František, 113
tančírna, 49
tvárny, 6
Teller M.B., 5; 10; 13; 49
Teodorik, opat, 103
Tereba J., zámečník, 99
těžírstvo 14. sv. pomocníků, 6
Theodorus Langschnabel, 52
Timmer Petr, malíř, 41
Tobiáš, sedl. převor, 103
Topinkovi Matěj a Marie, 71
Topperova Klára, 27
Torstenson, generál, 29
Toušeň, 51
Toužimský František, 91
Tovačovský z Cimburka Jan, 103
továrna, 5
z Trautmansdorfu, 90; Eleonora,
92; 93; 94; Jan Bedřich, 92;
Maxmiliána, 92; 93; Václ., 92
Trčka z Lipy, 97; Burian Ferdi-
nand, 81; Jan Rudolf, 80; 97;
Jaroslav, 81; Mikuláš, 55; 81;
Zdeněk, 81
trh: hrmčířský, 72; koňský, 45; 85;
obilní, 71; 74; rudní, 27; zelný,
43; 68; 91
trhy: týdenní, 5; výroční, 6
Trnožka Martin a Václav, 85
z Trojanovic Jan, 8
Třebonín, 72; 81
Tunkl z Brnička Jindřich, minc-
mistr, 58
Turkaňk, 56
tvrz: Křesetice, 82; Libenice, 64;
Lorec, 34; 100; Paběnice, 81;
Pirkenstein, 8; Přítoky, 84;
Puchěň, 81
Týnec nad Labem, 104
Týniště, 82
Tyrmanus, 52
Uhlířské Janovice, 12

- Uhry, 5
Uhří, 102
ulice: kouřimská, 74; panenská, 50; 93; viná, 44
Úmonín, 81; 86
Unčovský Jarolím, rekt.koleje, 88
Urasa z Vlkanova Václav, 35
Urban, horní kovář, 31
Urmanus merkator, 52
úřad, 14; 72; horní, 59; vikariátní, 14
ústav chudých, 10
Václav II., král, 39; 51; 52; 54; 57; 63; 102
Václav III., král, 102
Václav IV., král, 6; 22; 52; 57; 60; 78
Valdyka Burian, varhanář, 31; 34
válka, 8; 14; 22; 32; 45; 52; 62; 63; 64; 75; 85; 94; 102; 104; 115; sedmiletá, 59
varhany, 104
Vavák Milčický, 48
z Veitmile Beneš, mincmistr, 55
z Veleslavína Daniel, 100
Veletov, 8; 10
Vertem Karel, 109
Veselý: Fabian, rekt.koleje, 15; 16; 85; 88; Jan, tesař, 36
Veverin z Kranichsfeldu Samuel, 97
věž, 97
vězení, 74
Vídeň, 16; 58; 77; 79; 115
Vihaus Jan, rekt.koleje, 88
Vilémovice, 29
z Vilimovce Jan, 86
Vít, farář, 22
z Vitence Jan, mincmistr, 57; 58
Vladislav II., král, 8; 14; 17; 23; 39; 52; 54; 55; 56; 57; 58; 61; 62; 72; 75; 97; 99; 100; 101; 103
Vlach, 69
Vlachy, 70
Vlašský dvůr, 51; 71; 72
Vlk Vojtěch, marmolář, 47
z Vlkanova Alžběta, 8
Vltava, 43
Vocel Jan Erazim, 18; 27; 71
Vočko Václav, 81
Vodňanský Jan, farář, 31
Vodolínský z Vodolína Samuel, 62
vodovod, 74
Vojata Hrabšic, 101
Vojna Mikeš, 84
vojsko pasovské, 103
Vokoun Antonín, 94
von Klusz, rytmistr, 59
Vorašovští, 81
Vorel Jiří, rekt.koleje, 88
Vorlíčková Dorota, 34
Voršila, 84
Voršilky, 46
Vortinius Václav, 34
Vrábšti Tluksové z Vrábí, 94
Vrábšti z Újezda, 17
Vranovský z Vranova Jiří, mincmistr, 57
Vrchlice, 3; 5; 7; 10; 19; 51; 64; 74; 102
z Vrchovišť Michal, 18; 56
z Vrtby Jan Josef, hrabě, 42
z Vřesovic Vilém, 16; 23; 58; 64; 65; 79
Všerub Jakub, mincmistr, 57
Vulterýn Václav, 26; 44; 45
Vykročil z Bilenberku Jan, 34
Vykročil z Lindenburka, 34
Vysekal J., malíř, 38
Vysoká, vrch, 3; 74
Vysoké Mýto, 104
z Waldsteina: Bernard, mincmistr, 58; Hanibal, mincmistr, 58; Markéta, 94; Voksa, 22
Weidlich Josef, malíř, 109
Weis Jan, 28
z Weitmille: Beneš, mincmistr, 57; Šebastian, mincmistr, 58
Widtmanová Lucie, 70
Willmann, malíř, 108; 111
Xaver Freisauf, opat, 104
záduší, 46
zahrada, 88; Getsemanská, 34
Zahrádecká Marie, 115
Zahrádecký Ota, opat, 109
zahradnictví, 5
Zach Jiří, 12; 96
Zaječice, 83
Zárubová Marie Maxmiliana, 84
Zbraslavice, 3; 72; 74
Zbudovská Marie, 71
Zbyslav, 72
Zdechovský Ferdinand, rekt.koleje, 88; 89
Zdvihálková Anna, 24
Zelbudice, 101
zelinářství, 5
Zelinka František, truhlář, 25
Zelinský ze Sebzuzína Kryštof, mincmistr, 58
zemědělství, 3; 5
Zikmund, císař, 22; 51; 53; 54; 56; 57; 84; 115
Zivald, rudokupec, 28
Zmině, 101
Zmrzlík Petr, mincmistr, 57
znak, 72; Bořity z Košic, 21; Cimburků, 64; Dačických, 91; hašplřů, 66; hornických, 17; Horstofarův, 55; 61; Kolovratů Novohradských, 64; Kozla z Riesentalu, 96; královský, 66; kutnohorský, 16; 17; 33; 72; 78; kverků, 66; lazebníků, 60; Lobkoviců, 91; na arkýři Hrádku, 66; na kostele Matky Boží, 27; na šmitnách, 60; Raabenhauptů, 91; Ruthardů, 21; Smíšků, 18; 38; 39; 64; 65; 66; Věžníků, 91; Vladislava II., 61; z Čazarova, 96
zповědnice, 24; 25; 35; 47; 109
Žrůbek z Újezda Svatomír, arciděkan, 23; 55; 70
Zvara Karla, 34
Zvířetický z Wartenberka: Heřman, 64; Zdislav, 100
zvonice, 18; 30; u sv.Barb., 83
zvony, 18; 20; 26; 35; 37; 47; 50; 63; 83; 84; 109
Žampach z Potšteina Jan, mincmistr, 58
Žehušice, 72
železnice, 6
Želivec, 65
Želivský Jan, 51
z Žerotína, 84; Jan Lukáš, 100; Karel, 23; 103
Židé, 4; 58
Žišov, 79; 81
Žitava, 52
Žizka Jan, 22; 51; 53; 106; 110; 115
Žleby, 64; 83
Žlunice, 63

Nakladatelství a vydavatelství

Kutna

knihy o Kutnohorsku

dosud vyšlo:

M. Bartoš: **Památky Kutnohorska.** Přehled nemovitých kulturních památek okresu Kutná Hora, doplněný jejich krátkým popisem a schematickou kresbou.

J. Kořínek: **Staré paměti kutnohorské.** Nové vydání knihy z roku 1675 - oslava historie Kutné Hory.

P. Pauliš: **Minerály kutnohorského rudního revíru.** Přehled mineralogie minerálních společenstev Kutnohorska - tj. rudných žil, hald, alpských žil, hadců, skarnů a strusek.

F. B. Vrátný: **Sláva i zánik kutnohorského dolování.** Stručný přehled historie starého i nového kutnohorského dolování.

P. Pauliš, M. Mikuš: **Stříbrná stezka - hornická naučná stezka v Kutné Hoře.** Průvodce novou naučnou stezkou, která je vedena kolem nejzajímavějších pozůstatků po kutnohorském dolování a hutnění stříbrných rud.

P. Pauliš: **Mineralogické lokality okolí Kutné Hory.** Průvodce po mineralogických lokalitách širšího okolí Kutné Hory od Stříbrné Skalice po Kunětickou Horu u Pardubic.

P. M. Veselský: **Průvodce po kr. horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí.** Průvodce po kutnohorských památkách, který vyšel poprvé roku 1877, tj. před velkými opravami na přelomu století.

Kutnohorsko - vlastivědný sborník 1/99. Sborník prací různých autorů obsahující poznatky z různých oborů vlastivědného výzkumu.

Veselský Petr Miroslav (pseud. Novoknínský, Sekytský), spisovatel český (* 1. července 1810 v Novém Kníně - † 9. července 1889 v Kutné Hoře). Vykonal zkoušky učitelské na hlavní vzorné škole v Praze učitelem v Ledči, ve Světlé n. Sáz., r. 1836 stal se učitelem na ústavě hluchoněmých v Praze, kde vyučoval dívky rodičů českých v jejich mateřštině. V Praze seznámil se s předními národovci, přispíval do »Květů«, »Vlastimila«, »Dennice« a hudebního časopisu »Věnce«. V l. 1837 až 1838 absolvoval školu varhanickou, r. 1841 stal se ředitelem kůru a později městským archivářem v Kutné Hoře. Zde byl horlivým přispěvatelem Havlíčkova »Slovana« a získal si zásluhu o uspořádání archivu kutnohorského a o kulturní historii kraje kutnohorského, uveřejňuje výtahy z historických pramenů. Zvláště cenné jsou jeho vzpomínky na Karla Havlíčka, s nímž žil za jeho pobytu v Kutné Hoře ve styku velmi úzkém a přátelském: *K. Havlíčka Kutnohorský pobyt a porotní soud konaný 12. list. 1851* (Kut. Hora, 1888); *Epištoly ze života Havlíčkova v Kut. Hoře* (KH, 1888). V l. 1844-1845 vydával svým nákladem almanach »Horník«. R. 1847 svěčeno mu urovnání a spořádání archivu městského, načež r. 1867 vydal nákladem kutnohorského měšťana Jana Breuera: *Král. horní město Kutná Hora, úplný děje- a zeměpis* (KH, díl I.); dále vydal: *Persekuce Kutné Hory po bitvě Bělohorské* (KH, 1882); *Život a působení P. Jos. Miromila Pohořelého, osobního děkana v Nové Vsi u Kolína* (KH, 1882); *Staré paměti Kutnohorské* k tisku upravil J. Braniš (KH, 1890); *Pánové Dačičtí z Heslova* (KH, 1887); *Průvodce po kr. hor. městě Hoře Kutné* (KH, 1887); přeložil mimo jiné »Reinoldovy osudy, aneb Divné jsou cesty prozřetelnosti Boží« (Praha, 1842) a vydal tiskem některé skladby hudební. (*Ottův slovník naučný*)

Průvodce

po kr. horním městě

HOŘE KUTNÉ

a nejbližším okolí.

Příruční kniha pro každého, kdo jak historicky památné budovy, tak i jiné památnosti města toho seznáti chce.

Sepsal a vydal

Petr Miloslav Veselský.

(Všechna práva vyhražena.)

Hora Kutná 1877.

Kněhtiskárna Paka a Nodvídka v Kolíně. — Nákladem vlastním.

Na skladě u Karla Šolce.

Historické památky umělecké neb stavitelské jsou pevné svazky, které obyvatelstvo i národ k domácí půdě poutají; ony jsou věrní a osvědčení rukojmí přítulnosti k dějepisu na nás přešlému. . . . a takových památek, v nichž i zbožné smýšlení obyvatelstva někdejšího se projevuje, nemá se ruka času dotýkati; neboť jestliže takové upomínky jedenkrát z mysle obyvatelstva se setrou a ztratí, stává se toto přítulnějším k dojmům novým, jímžto pak snadno mysl pro ocenění staré, ctihodné, zbožné doby otupena bývá; a dívme se pak, jestliže se s lhostejností kráčívá kolem památek minulosti, ano i lhostejně se přihlíží k jich zhoubě a zkáze. Tu bývá povinností každého vzdělance, vysokou cenu historických památek k uznání a ocenění přiváděti, smysl a cit srdcí chápavých a přemýšlivých buditi, zrak jejich síliti, by směle se spřímil a hrdě pohlédl k svědkům své ctihodné dávné minulosti a toho docíliti a k tomu přispívati jest účelem spisku tohoto.